Міністерство освіти і науки України,
Міністерство фінансів України,
Державний податковий університет
Ірпінський фаховий коледж економіки та права
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія)
STEKOM University (Індонезія)
Краківський економічний університет (Польща)
Kiel University of Applied Science (Німеччина)

Збірник тез

міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

«Економічні, фінансові та правові процеси в умовах цифровізації»

10 листопада 2023
Ірпінь

Міністерство освіти та науки України
Державний податковий університет
Ірпінський фаховий коледж економіки та права
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Міністерство фінансів України
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія)
Stekom University (Індонезія)
Краківський економічний університет (Польща)
Kiel University of applied science (Німеччина)

ЕКОНОМІЧНІ, ФІНАНСОВІ ТА ПРАВОВІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Збірник тез
Міжнародної науково-практичної конференції
здобувачів вищої освіти і молодих вчених

10 листопада 2023 року

Ірпінь
2023

УДК 338.1:346.12]:004(06)
ББК 65+67я431
Е 45

Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету податкової справи, обліку та аудиту
(протокол № 6 від 30 листопада 2023 року)

Е 45 **Економічні, фінансові та правові процеси в умовах цифровізації** : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених, м. Ірпінь, 10 листопада 2023. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. – 410 с.
ISBN 978-966-337-709-4

У збірнику опубліковано тези здобувачів вищої освіти – учасників Міжнародної науково-практичної конференції.

Видання призначене для молодих учених, здобувачів вищої освіти усіх освітніх рівнів.

Матеріали розміщено в авторській редакції.
Відповідальність за зміст матеріалів, відповідність вимогам чинного правопису і достовірність фактів та статистичних даних несуть автори.

УДК 338.1:346.12]:004(06)
ББК 65+67я431

ISBN 978-966-337-709-4 © Державний податковий університет, 2023

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Співголови:

СЕРЕБРЯНСЬКИЙ Д. М., канд. екон. наук, доцент, старший науковий співробітник, в. о. ректора Державного податкового університету;

ПІЛЕВИЧ О. А., канд. пед. наук, заслужений працівник освіти, директор Ірпінського фахового коледжу економіки та права, відмінник освіти.

Заступники:

ГОРДЕЙ О. Д., д-р екон. наук, професор, професор кафедри публічних фінансів Державного податкового університету;

КАЛУСЕНКО В. В., завідувач відділення економіки та інформаційних технологій Ірпінського фахового коледжу економіки та права.

Науковий комітет конференції:

GIORGI ABUSELIDZE, doctor of science, professor, heard of department of finance, banking and insurance, Batumi Shota Rustaveli state University, Georgia;

RAMIN TSINARIDZE, phd of business management BSU, assistant professor Batumi Shota Rustaveli state University, Georgia;

TILL MOSER, doctor of science, professor of business taxation, faculty of business management, fachhochschule kiel University of applied sciences, Germany;

JOSEPH TEGUH SANTOSO, m. KOM, doctor of science, rector Stekom University, Indonesia;

VICTORIIA HUROCHKINA, assistant professor, University of Zielona Gora, Institute of economics and finance, Zielona Gora. President foundation «Ukrainian scientific diaspora in Poland», Poland;

PAULINA KOLISNICHENKO, phd, vice-rector of WSHIU Academy of applied sciences, Poland;

MARCIN KESY, professor DR HAB. Pomeranian University in Starogard Gdanski, Poland;

ОЛЕКСАНДРА СМІРНОВА, канд. екон. наук, доцент, с.н.с., в. о. проректора з наукової роботи, учений секретар Державного податкового університету.

Члени оргкомітету:

КОРНЄЄВ В. В., д-р екон. наук, професор, декан факультету фінансів та цифрових технологій Державного податкового університету;

ДАВИДЕНКО Н. М., д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри публічних фінансів Державного податкового університету;

БЕРЕСЛАВСЬКА О. І., д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансових ринків та технологій Державного податкового університету;

КОЗІЙ Н. С., канд. екон. наук, доцент, заступник декана факультету фінансів та цифрових технологій Державного податкового університету;

ВЕРГЕЛЮК Ю. Ю., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансових ринків та технологій Державного податкового університету;

НОВИЦЬКА О. В., канд. екон. наук, доцент кафедри публічних фінансів Державного податкового університету;

ЯСЕНОВА І. С., канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем Державного податкового університету;

ДІДЕНКО Л. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансових ринків та технологій Державного податкового університету;

ПУСТОВА О. О., заступник директора з навчальної роботи Ірпінського фахового коледжу економіки та права;

ШАРА Є. Ю., канд. екон. наук, доцент, викладач циклової комісії фінансово-економічних дисциплін Ірпінського фахового коледжу економіки та права;

ХАРЧЕНКО Л. О., канд. екон. наук, голова циклової комісії фінансово-економічних дисциплін Ірпінського фахового коледжу економіки;

АВДІЮК С. В., заступник директора з виховної роботи Ірпінського фахового коледжу економіки;

БІРЮКОВА І. Г., канд. юрид. наук, заступник директора з навчально-виробничої роботи Ірпінського фахового коледжу економіки;

ПІЛЕВИЧ Д. С., канд. екон. наук, доцент кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики Державного податкового університету;

ЧЕРНЯК К. О., здобувач вищої освіти групи ФМУП-22-1, провідний фахівець факультету фінансів та цифрових технологій Державного податкового університету;

АЛЬОХІНА О. С., здобувач вищої освіти групи ФБі-21-1, провідний фахівець факультету фінансів та цифрових технологій Державного податкового університету;

БІЛА В. С., здобувач вищої освіти групи ФБД-23-1с, провідний фахівець факультету фінансів та цифрових технологій Державного податкового університету;

ГЕРМАН Я. І., здобувач вищої освіти групи ФБі-20-1, голова наукового товариства студентів факультету фінансів та цифрових технологій Державного податкового університету;

ГРИЩУК Г. В., в. о. голови Ради молодих вчених, доцент кафедри аудиту, Державного фінансового контролю та аналізу факультету податкової справи, обліку та аудиту.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Бабій Я. М., Довбуш Н. Є.
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ
МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 16

Ваховська А. А., Дроботова Л. А.
ПИТАННЯ ПРАКТИКИ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ
ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ 20

Карманикова І. Ю., Вергелюк Ю. Ю.
ПРОБЛЕМАТИКА УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ
ФІНАНСАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 25

Кушнір Д. Р., Чуницька І. І.
РОЗВИТОК ФІНАНСІВ ПУБЛІЧНОГО СЕКТОРУ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 30

Лаговська Т. В.
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ
ГРОМАДСЬКОГО БЮДЖЕТУ В УКРАЇНІ
ЯК ІНСТРУМЕНТУ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОЇ ДЕМОКРАТІЇ 37

Пляс А. М., Шара Є. Ю.
МАРКЕТИНГОВІ ПОСЛУГИ ТА
ЇХ ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ 42

Тарасюк Д. А., Гордей О. Д.
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ 47

Сидоренко Д. О., Гордей О. Д.
НОВІ ПРАВИЛА ФОРМУВАННЯ
БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ В УКРАЇНІ 54

СЕКЦІЯ 2. МОДЕРНІЗАЦІЯ СКЛАДОВИХ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА РИЗИКИ

Бондаренко А. В., Шепиленко В. Ю.
ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
НА СТРУКТУРУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ 60

Бондар Т. О., Харченко Л. О.
КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ОСНОВА
ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ 63

Ваховська А. А., Довбуш Н. Є.
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УЧАСТІ УКРАЇНИ
НА МІЖНАРОДНОМУ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ 67

Гелевей Д. О., Гордей О. Д.
ОСНОВНІ ВИКЛИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ 73

Катеринчук С. К., Дроботова Л. А.
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ..... 77

Казмірчук А. П., Деміденко Л. С.
ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ЯК ДРАЙВЕР
ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ 81

Колісник В. В., Харченко Л. О.
ПОНЯТТЯ І ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ
В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ..... 87

Піднебесна Л. Ю., Чуницька І. І.
ФІНАНСОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ:
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 90

Стрелюк М. Г., Деміденко Л. С.
ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 94

Черненко В. В., Мартиненко В. В.
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ 103

Шевченко А. О., Довбуш Н. Є.
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 107

Shevchuk O., Dovgan L.
THE DIGITAL SHIFT IN UKRAINE:
UNCERTAINTIES IN PUBLIC FINANCE SUSTAINABILITY 112

Ясинчук А. В., Дроботова Л. А.
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 116

Яцентюк Л. А., Богріновцева Л. М.
ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ
СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ 119

СЕКЦІЯ 3. ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Альохіна О. С., Чуницька І. І.
ЦИФРОВІЗАЦІЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ
ПОСЛУГ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕВАГИ 124

Бабій Я. М., Дроботова Л. А.
ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК
ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... 129

Герман Я. І., Вергелюк Ю. Ю.
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВО-БАНКІВСЬКОГО
СЕГМЕНТА УКРАЇНИ..... 133

Грідіна А. Р., Деміденко Л. С.
ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ
НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ 137

Дідківська К. О., Шепиленко В. Ю.
ПОЛІТИКА ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ 142

Добрянська Н. Б., Онишко С. В.
ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЯК ДРАЙВЕР ФІНАНСОВОЇ
ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ..... 145

Євтушик С. О., Коляда Т. А.
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ 151

Криворучко Ю. О., Мартиненко В. В.
ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА
ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ РИНКІВ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ..... 155

Курач А. А., Харченко Л. О.
ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ 159

Мельниченко М. М., Новицька О. В.
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
INSURTECH В УКРАЇНІ..... 163

Мельниченко Р. С., Дроботова Л. А.
МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ
НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ 167

Музика А. О., Новицька О. В.
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ..... 173

Небесенко А. О., Пернарівський О. В.
ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ТА
РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ 176

Новицька С. В., Гордей О. Д.
ПЕРСПЕКТИВИ РОВИТКУ ВІРТУАЛЬНОЇ
ВАЛЮТИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН 181

Піднебесна Л. Ю., Діденко Л. В.
ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ФІНАНСОВУ
ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ 185

Полішученко В. А., Богріновцева Л. М.
ЕЛЕКТРОННИЙ ВАЛЮТООБІГ ЯК СПОСІБ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПЛАТЕЖІВ..... 189

Резнік В. С., Шепиленко В. Ю.
ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК
ФІНАНСОВИХ РИНКІВ 194

Романенко К. Д., Романенко Л. В.
БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ..... 198

Савчук Т. О., Чуницька І. І.
МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА
ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОБАНКІВ В УКРАЇНІ 204

Соловей О. І., Діденко Л. В.
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ
ПОСЛУГ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ..... 208

Токарчук О. Л., Вергелюк Ю. Ю.
РОЛЬ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ У ПРОЦЕСІ
ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ..... 211

Тритинник Х. І., Пернарівський О. В.
ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ
НА ГРОШОВО-КРЕДИТНУ ПОЛІТИКУ..... 216

Філюк А. В., Ковернінська Ю. В.
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 221

Хлоп'ячий А. С., Дроботова Л. А.
КРИПТОВАЛЮТИ ТА ЇХ ВПЛИВ
НА ТРАДИЦІЙНУ ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ 225

Хом'як К. В., Дроботова Л. А.
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА
В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ 228

Харченко Я. П.
СУЧАСНИЙ СТАН КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ
У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ 233

Хом'як К. В., Деміденко Л. С.
ПЛАТІЖНА СИСТЕМА УКРАЇНИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 237

Церковнюк Д. Г., Вергелюк Ю. Ю.
ЦИФРОВІЗАЦІЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ
ПОСЛУГ В УКРАЇНІ 242

Черненко В. В., Вергелюк Ю. Ю.
ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК
ФІНАНСОВИХ РИНКІВ УКРАЇНИ 247

Шевченко А. О., Дроботова Л. А.
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ
РИНКІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ 252

Шевчук А. В., Вергелюк Ю. Ю.
РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ 257

Шишко В. В., Деміденко Л. С.
СУЧАСНІ КРИПТОВАЛЮТИ: СУТНІСТЬ,
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ 263

Яковишен Є. Р., Васека Р. М.
ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК
ФІНАНСОВИХ РИНКІВ 267

СЕКЦІЯ 4. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Кострица Б. І., Ярова О. А.
МАТЕМАТИКА ЯК НАУКА 271

Москальова Ю. Є., Мартиненко В. В.
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ РИЗИКІВ
НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ З ВИКОРИСТАННЯМ
ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ 275

Самілик Т. Г., Скасків Л. В.
МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ
НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ 279

Скляров Д. Г., Максимова Л. С., Ніжегородцев В. О.
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ У СФЕРІ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ 283

Шевченко А. О., Притиченко А. М.
ОПТИМАЛЬНІ СИСТЕМИ КЕРУВАННЯ
КОРПОРАТИВНИМИ МЕРЕЖАМИ ЯК ОДИН
ІЗ АСПЕКТІВ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ
ПРОЦЕСАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ 287

СЕКЦІЯ 5. ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Авдіюк І. Б., Калусенко В. В.
МОЖЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ
ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ 292

Балта В. В., Чуницька І. І.
ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ..... 297

Бобир І. М., Мартиненко В. В.
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ:
ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 300

Боклач Н. О., Дроботова Л. А.
МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ 303

Боклач Н. О., Довбуш Н. Є.
ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ..... 307

Герасимчук А. О., Дроботова Л. А.
ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ І
РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ 312

Дембовська В. А., Вергелюк Ю. Ю.
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ
ЦІННИХ ПАПЕРІВ: РИЗИКИ ТА ПЕРЕВАГИ 316

Демент'єва С. М., Коляда Т. А.
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ
В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ 321

Джима Ю. В., Дроботова Л. А.
ІНВЕСТИЦІЙНА ТЕНДЕНЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 325

Іванченко І. В., Вергелюк Ю. Ю.
ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 329

Книш Д. А., Мартиненко В. В.
ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ 334

Козлов Є. М., Гордей О. Д.
АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ ПОЛОЖЕНЬ УКРАЇНСЬКОГО ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДИРЕКТИВАМ ЄС 339

Королік К. В., Коляда Т. А.
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ..... 344

Маринчук Е. П., Мартиненко В. В.
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 348

Орещенко В. В., Дроботова Л. А.
ЗНАЧЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ..... 353

Палінчак В. С., Васека Р. М.
ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ..... 358

Павлущенко В. О., Дроботова Л. А.
ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ..... 364

Петренко А. С., Чуницька І. І.
ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ 368

Семенюк Ю. Р., Теліщук М. М.
ПОДАТКОВИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 373

Тарасенко А. Ю., Мартиненко В. В.
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ..... 376

Фесюк Д. І., Мостицька Л. М.
ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ 381

Фесюк Д. І., Харченко Л. О.
ІННОВАЦІЙНІСТЬ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ
НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ 386

Фещук М. Р., Дроботова Л. А.
ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ..... 390

Хоменко Ю. І., Пернарівський О. В.
ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ТА
ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 395

Хоменко Ю. І., Чуницька І. І.
МОТИВАЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ РОЗБУДОВИ..... 398

Чекмарьова Н. Л., Вергелюк Ю. Ю.
ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ
ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 402

Якименко В. П., Мартиненко В. В.
ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 405

СЕКЦІЯ 1
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Бабій Я. М.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Довбуш Н. Є.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасних умовах економічного розвитку, місцеві бюджети вважаються найнижчим рівнем бюджетної системи України. Хоча питома вага доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті є незначною, вони становлять основу бюджетної системи, без якої неможливе вдосконалення бюджетних відносин відповідно до функцій місцевого самоврядування. Для досягнення оптимальної забезпеченості державного і місцевих бюджетів та пропорційності між ними необхідно дотримуватись умови єдності бюджету та державної оплати економічного і соціального розвитку. Бюджет різних рівнів має бути забезпечений постійними доходами, тісно пов'язаними з економічною, соціальною та екологічною ситуацією в регіоні. Будь-який бюджет має бути збалансованим, незалежно від обсягу джерел доходу.

В умовах воєнного стану надзвичайно важливим є забезпечення оперативного, належного та безперервного виконання місцевих бюджетів. З метою забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери та життєво необхідних потреб жителів територіальних громад у період дії воєнного стану Офіс Президента України, Уряд, Верховна Рада України, РНБО та інші центральні органи виконавчої влади приймають низку швидких, ефективних, оперативних рішень [3].

Проблемам формування і використання місцевих бюджетів присвячено праці таких науковців, як Бондарук Т. Г., Возняк Г. В., Деркач М. І., Кириленко О. П. та інших. Проте в умовах військового стану органи місцевої влади зіштовхнулися з новими проблемами у сфері фінансового забезпечення, які вимагають нових підходів до вирішення та досліджень.

До прийняття Податкового кодексу роль місцевого самоврядування в податковій системі України була незначною, оскільки частка місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів становила 1–3 % [1, с. 62].

Податковим кодексом України докорінно змінено підхід до функціонування загальнодержавної системи місцевого оподаткування шляхом скасування більшості місцевих податків і зборів та запровадження альтернативного джерела наповнення місцевих бюджетів – податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (з 1 січня 2013 року) [4].

Відповідно до статті 10 Податкового кодексу України до місцевих податків належать [5, с. 163]:

− податок на майно;

− єдиний податок;

До місцевих зборів належать:

− збір за паркування транспортних засобів;

− туристичний збір.

Місцеві податки та збори забезпечують значні надходження до місцевих бюджетів та реальну фінансову самостійність органів місцевого самоврядування та місцевої державної влади. Протягом останніх років у структурі доходів міського бюджету спостерігається тенденція до збільшення частки податкових надходжень. Практика показує, що дохідна база міських бюджетів є недостатньою для забезпечення виконання покладених на місцеве самоврядування функцій.

Основним джерелом доходів є податки та збори, які встановлюються на місцевому рівні. Цей вид отримання доходів є найбільшим за обсягом з точки зору структури доходів, що робить його дуже важливим інструментом ефективного управління та розвитку як на місцевому, так і на національному рівнях.

У 2022 році до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 398,1 млрд гривень, що на 46,2 млрд гривень більше, ніж у 2021 році. Основними доходами загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) за 2022 рік стали [6]:

- 272,2 млрд грн – податок на доходи фізичних осіб (ПДФО);
- 47,2 млрд грн – єдиний податок;
- 29,6 млрд грн – податок на майно;
- 7,1 млрд грн – податок на майно;
- 13,1 млрд грн – акцизний податок;
- 3,3 млрд грн – оплата адміністративних послуг;
- 12,2 млрд. грн – податку на прибуток підприємств недержавного сектору економіки;
- 13,4 млрд грн – надходження інших податків.

Приріст доходів загального фонду місцевих бюджетів по окремих регіонах України склав понад 30 %, а саме: Львівська область (+43,2 %), Житомирська область (+42,0 %), Закарпатська область (+41,9 %), Волинська область (+37,7 %), Хмельницька (+34,5 %), Чернівецька (+33,9 %), Івано-Франківська (+31,7 %) області [6].

Суттєве зростання доходів у цих регіонах пов’язане, зокрема, з тим, що тут переважно перебувають внутрішньо переміщені особи з районів, де велися або ведуться бойові дії, або з районів, які були або є тимчасово окупованими збройними силами рф.

Відповідно, найнижчий показник надходжень загального фонду місцевих бюджетів встановлено на територіях тих областей, де велися активні бойові дії або які перебували чи є тимчасово окупованими Збройними силами рф, зокрема у Донецькій, Запорізькій, Луганській, Харківській та Херсонській областях.

Незважаючи на війну росії проти України, завдяки швидкій адаптації органів державної влади та місцевого самоврядування вдалося реалізувати виконання та збільшення доходів загального фонду місцевих бюджетів на +113,1 % порівняно з 2021 роком [2].

Завдяки цим ресурсам органи місцевого самоврядування й надалі зможуть розподіляти ресурси на першочергові потреби на місцевому рівні.

З іншого боку, на плечі громад лягає фінансування значної частини повноважень, як делегованих, так і власних (ще не визначених у законі про бюджет). Але на них тримається сила місцевих бюджетів, адже за обсягом саме бюджети місцевого самоврядування є основою стабільності місцевих фінансових ресурсів.

Отже, не зважаючи на збільшення доходів загального фонду місцевих бюджетів, все ще існують ризики фінансової стійкості місцевих органів влади. Важливими діями в цьому напрямку можуть бути: оптимізація використання місцевих бюджетів, підтримка бізнесу, створення робочих місць, залучення інвестицій, раціональне використання залучених коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Nedostup K. The transformation of local taxes in the tax system of Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law.* 2022. № 1. P. 58–67.

2. Оніщенко В. Структура місцевих бюджетів у 2021 році. *Бухгалтерія для бюджету та ОМС.* 2021. URL : https://www.budgetnyk.com.ua/article/126-struktura-mstsevih-byudjetv-u-2021-rots (дата звернення: 12.10.2023).

3. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану. *Децентралізація в Україні*. URL : http://surl.li/gidvf (дата звернення: 12.10.2023).

4. Податковий кодекс України : кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 3 вересня 2023 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 12.10.2023).

5. Татаренко О. Ю. Правове регулювання туристичного збору: окремі проблеми. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. *Серія: Право.* 2021. Випуск 66. С. 162–167.

6. Мінфін: У 2022 році до загального фонду місцевих бюджетів надійшло майже 400 млрд грн. *Урядовий портал*. URL : http://surl.li/msbpc (дата звернення: 12.10.2023).

Ваховська А. А.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Дроботова Л. А.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ПИТАННЯ ПРАКТИКИ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

Тема практики публічних фінансів під час військового конфлікту є дуже актуальною в сучасному світі. Взагалі, військові конфлікти є складними і дорогими, та вимагають значних витрат з боку урядів. При цьому, під час війни, держава змушена забезпечувати не тільки військову діяльність, але й забезпечувати потреби населення, яке постраждало від війни.

Питання публічних фінансів під час військового конфлікту стає особливо актуальним у зв'язку з тим, що війна призводить до значного збільшення державного боргу, зниження економічного зростання та збільшення інфляції. Крім того, війна може призвести до зниження інвестицій та збільшення ризику для інвесторів. Тому і виникає необхідність глибше зрозуміти фінансові виклики та можливості, що виникають під час час війни. Це надасть уявлення про те, як уряди та інші зацікавлені сторони управляють своїми фінансами, розподіляють ресурси та приймають стратегічні рішення в умовах військового конфлікту. Крім того, вивчення цієї теми може допомогти виявити найкращі практики та уроки з минулих конфліктів, сприяти створенню матеріалів з фінансової грамотності та освіти, які враховують особливі фінансові обставини військових конфліктів.

У сучасному світі військові конфлікти залишають негативний відбиток на країни, що потрапили в їхні обійми. Однією з найважливіших сфер, що піддається значному тиску, є сектор публічних фінансів. Правильне управління фінансовими ресурсами є важливим завданням, яке вимагає серйозного аналізу та компетентності в умовах військового

конфлікту. На практику управління публічними (державними) фінансами впливають різноманітні фактори.

Які ж саме назрівають питання та аспекти, які пов'язані з управлінням державними фінансами під час військового конфлікту:

1) Конфлікт інтересів. Конфлікт інтересів виникає, коли особа, обіймаючи посаду, має повноваження приймати рішення, які можуть задовольнити її приватні інтереси стосовно близької особи. Це може бути актуальним для керівників державних підприємств, установ та організацій, а також депутатів місцевих рад та мерів [1]. У контексті управління державними фінансами важливо виявляти та вирішувати можливі конфлікти інтересів для забезпечення прозорості та обліковості у процесах ухвалення рішень.

2) Розподіл бюджету. Під час військового конфлікту розподіл бюджету може змінитися, щоб надати пріоритет обороні та потребам у безпеці. Це може призвести до змін у фінансуванні інших секторів, таких як освіта, охорона здоров'я та інфраструктура. Урядам важливо ретельно розглядати та збалансовувати розподіл ресурсів для задоволення як тимчасових, так і довгострокових потреб.

3) Міжнародна допомога та позики. У деяких випадках країни, які взяли участь у військовому конфлікті, можуть звертатися за міжнародною допомогою чи позиками для підтримки своїх фінансових потреб. Це може мати довгострокові наслідки для економіки країни та державних фінансів, оскільки може знадобитися виділити частину бюджету на погашення боргу [2].

4) Економічний вплив. Військовий конфлікт може суттєво вплинути на економіку, включаючи розриви у торгівлі, руйнування інфраструктури та втрату людського капіталу. Урядам може знадобитися вживати заходів для стабілізації економіки та підтримки бізнесу та громадян, які постраждали від конфлікту. Це може включати надання фінансової допомоги, впровадження податкових пільг та сприяння інвестиціям у ключові сектори [4, с. 35].

5) Прозорість та обліковість. Під час військового конфлікту важливо для урядів зберігати прозорість та обліковість у фінансовому управлінні. Це включає регулярну звітність щодо розподілу бюджету, витрат та використання міжнародної допомоги. Незалежний нагляд та аудит можуть допомогти забезпечити ефективне та ефективне використання публічних коштів.

6) Реконструкція та розвиток. Після військового конфлікту країни можуть знадобитися значні ресурси для реконструкції та розвитку. Це може включати відновлення інфраструктури, надання житла та соціальних послуг, а також підтримку економічного відновлення. Урядам важливо ретельно планувати та управляти своїми фінансами, щоб забезпечити ефективне використання ресурсів під час післяконфліктного періоду [4, с. 29].

Після початку збройної агресії росії проти України в царині залучення державних позик та управління державним боргом з очевидністю проявилися деякі тенденції, а саме: активне залучення державних позик і накопичення державного боргу для протидії різкому зниженню податкових надходжень та збільшення військових видатків, інтенсифікація грантово-кредитної підтримки від зовнішніх офіційних кредиторів (держав-партнерів, Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку, ЄС, Європейського інвестиційного банку (ЄІБ), Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) як форми прояву солідарності з Україною провідних держав світу і міжнародних фінансових організацій (МФО), суттєве підвищення дохідності облігацій зовнішньої позики на вторинному ринку (до 30 % річних для довгострокових облігацій) і фактичне закриття зовнішніх приватних джерел фінансування на невизначений період часу, випуск внутрішніх військових облігацій Урядом та залучення емісійних ресурсів центрального банку для підтримання бажаних обсягів розміщення облігацій, відплив ресурсів комерційних банків України з ринку внутрішніх облігацій за наявності у банків надлишкової ліквідності[2].

Сучасна бюджетна політика є невід'ємною частиною державної фінансової політики і має бути спрямована на фінансування пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку країни, підтримку розширеного відтворення суспільства [3]. За підсумками аналізу структури видатків Державного бюджету України з лютого по серпень 2022 р., найбільша частка припадає на оплату праці з нарахуваннями – 34.3 % від загального обсягу видатків бюджету за період війни. Це має позитивне значення для формування доходу бюджету за рахунок збільшення податкових надходжень податків на доходи фізичних осіб. Зростання частки цих видатків у структурі бюджету насамперед зумовлено збільшенням обсягів грошового утримання військовослужбовців та великого числа мобілізованих військовослужбовців.

Однак країна має неабиякі перспективи. Для створення сприятливих умов економічного зростання держава має використовувати фіскальний регуляторний механізм, зокрема в частині зниження окремих податків та надання цільових податкових стимулів [2].

Важливою складовою фіскальних стимулів бюджетно-податкової політики в умовах війни є заходи фінансової підтримки малого та середнього бізнесу, а саме: урядові гранти на виплату заробітної плати працівників, субсидії за умови найму нових працівників, компенсація відсотків з отриманих раніше кредитах, державні гарантії по кредитах, фінансова допомога самозайнятим особам, гранти на покриття лізингових і орендних витрат, мораторій на проведення заходів з податкового контролю, виплати при значному падінні виручки від реалізації товарів, робіт і послуг, виплати для недопущення банкрутства [3].

Зміни фінансового ринку зумовлені повномасштабною війно та вимагають своєчасного та системного перегляду бюджетних доходів і витрат, обґрунтування нових пріоритетів фіскальної політики, посилення бюджетного контролю та підвищення результативності витрат державних фінансових ресурсів. Необхідно розвивати інституційний потенціал бюджетно-податкової політики, маючи на меті створення дієвих механізмів, які нейтралізують негативний вплив війни, підвищувати стійкість національної економіки, її ефективність та результативність.

Отже, управління публічними фінансами для країни, що опинилася в цій непростій ситуації під час військового конфлікту є надзвичайно складним та відповідальним завданням. Цей період вимагає від уряду великих зусиль та компетентності у керуванні фінансовими ресурсами.

Основними пріоритетами бюджету визначено підвищення обороноздатності держави та забезпечення соціальної стабільності в суспільстві, що потребує стійких надходжень до бюджету. Держава на початковому етапі повномасштабної війни запровадила низку фіскальних стимулів з метою підтримки економіки та споживання.

Однак тривалість війни та суттєве зростання дефіциту бюджету обумовили підвищення фіскальної значущості податків і зборів. З огляду на зазначене, застосовано заходи фіскальної консолідації, що обумовило збільшення бюджетних доходів. Важливою є підтримка населенням намірів державних інституцій підвищити ставки оподаткування для збільшення фінансування війська.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Любелл Н., Пеіч Є., Сіммонс К. Керівні принципи розслідування порушень Міжнародного гуманітарного права: право, політика та передова практика / Home – The Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights. URL : https://geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman-files/Investigation%20guidelines%20UKR_v3%20(1).pdf (дата звернення: 29.10.2023).

2. Питання компенсації цивільним особам використання об’єктів нерухомості військовими формуваннями під час збройних конфліктів. Правозахисна група «Січ» / А. Лутковська-Бабич та ін. URL : https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/civilian-property-rpp.pdf (дата звернення: 29.10.2023).

3. Мельник О. Щорічник: Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека : пер. з англ. / Стокгольм. міжнар. ін-т дослідження миру ; Укр. центр екон. і політ. досліджень ім. О. Разумкова ; редкол. укр. вид. : О. Мельник (керівник проєкту) та ін. СІПРІ. К. : Заповіт, 2022. 724 с.

4. Чугунов І. Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку : монографія. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.

Карманикова І. Ю.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Вергелюк Ю. Ю.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет

ПРОБЛЕМАТИКА УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення країни-агресорки призвели до глобальних змін та стало тригером ускладнення економічної та політичної ситуації в Україні. Постійне збільшення витрат на оборону, зниження економічної активності держави, збільшення соціальної напруги, безробіття, вихід з ринку міжнародних інвесторів - ось неповний перелік економічних викликів, які несуть за собою воєнні дії на території держави.

Неготовність та накопичені раніше проблеми викликали ряд дисбалансів у фінансовій сфері та у сфері публічних фінансів зокрема. Функціональне призначення державних фінансів виявилось неспроможним до швидкої адаптації в умовах нестабільності. До публічних фінансів належать державний бюджет України, місцеві бюджети, фонди комунальних установ, фонди державних підприємств тощо. Відповідно на практиці ми говоримо про функції перерозподілу і регулювання та функції, які відповідають за виконання завдань певної галузі: економічна, оборонна, соціальна та екологічна.

Повномасштабне вторгнення призвело до введення воєнного стану, що мало значний вплив на українську економіку з точки зору дії наступних чинників:

зменшення державних доходів. Воєнний стан призвів до суттєвого зниження доходів держави, оскільки, за таких умов, відбувається скорочення економічної активності та зменшення обсягів виробництва,

а тому і подальшої реалізації товарів та послуг. В той же час, виробничі потужності системоутворюючих підприємств опинились на тимчасово окупованих територіях, або ж зазнали руйнувань. Це значною мірою вплинуло на обсяги податків, які надходять до державного бюджету;

збільшення видатків на оборону. Очевидна необхідність під час воєнного стану – збільшення видатків на оборону та безпеку держави, адже війна вимагає значних витрат, таких як збільшення кількості військової техніки, зброї, підвищення зарплат та соціальних гарантій військовослужбовцям та військовозобов'язаним;

збільшення державного боргу. Збільшення видатків на оборону та зниження доходів призвели до закономірного збільшення державного боргу України. В перспективі це може вплинути на фінансову стійкість держави та спричинити відповідні ризики для економіки. Враховуючи борговий статус України, що формувався до початку війни постають питання, пов'язані з подальшим забезпеченням боргової безпеки країни [3];

проблемність довоєнної підтримки соціальних видатків. В умовах обмеженості ресурсів влада обережно ставиться до видатків, усі вільні кошти спрямовуються тільки на оборону, відповідно на економічну систему відбувається навантаження через необхідність підтримки ключових соціальних видатків;

недостатньо гнучка та адаптивна податкової політики держави довоєнних умов. Так, державні бюджети останніх років передбачали збільшення видатків на оборону країни, проте мови про функціонування економіки саме у воєнний час не йшло. Тому очевидно, що владі конче необхідно прийняти комплекс мір щодо оптимізації видатків та визначити оптимальну податкову політику, яка б забезпечила стабільні та високі надходження до бюджету, не завдавши при цьому надмірного податкового тиску на бізнес та інвесторів;

недостатність державної підтримки економіки. Для забезпечення стабільності та зростання економіки потрібна підтримка держави, яка може бути виражена у формі спрощення процедур реєстрації бізнесу, зниження податкових ставок, надання пільг тощо, проте державна підтримка економіки у воєнний час на практиці є складним та комплексним завданням;

контроль за використанням коштів. У період воєнного стану держава має забезпечити ефективний контроль за використанням державних коштів та забезпечити їх ефективне використання на потреби оборони та соціальних потреб населення;

законодавчі проблеми перегляду/зміни бюджетів. Відомо, що в мирний час відповідно до бюджетного законодавства, щоб змінити суму видатків і доходів, доводилося вносити зміни у відповідні нормативні акти і ця процедура могла тривати протягом довгого періоду. Проте очевидно, що в умовах війни ми говоримо про невідкладність певних дій, а тому функціонування економіки України в умовах воєнного стану передбачає реалізацію низки заходів, які стосуються розширення повноважень органів місцевого самоврядування, прийняття відповідних нормативно-правових актів та перерозподілу публічних фінансів відповідно до пріоритетності їх використання.

Отже, проблеми розвитку публічних фінансів в Україні визначаються умовами воєнного часу, а тому державна влада та органи місцевого самоврядування мають максимально консолідуватись в питанні розв'язання таких проблем. Одним із шляхів зменшення впливу воєнного стану на публічні фінанси може бути збільшення ефективності державних витрат. Цього можна досягти через більш ефективне планування та управління бюджетом, зниження витрат на адміністрування тощо та забезпечення прозорості у витраті державних коштів, чим власне держава і намагалася займатися в перші місяці повномасштабного вторгнення.

Так, урядом України 11 березня 2022 р. було ухвалено Постанову про «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану», у якій визначено особливості формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану. Зокрема, зазначається, що формування місцевих бюджетів та забезпечення безперебійного функціонування установ і закладів бюджетної сфери, комунальних підприємств здійснюється відповідно до бюджетного законодавства з урахуванням таких особливостей:

органи місцевого самоврядування, їх виконавчі органи, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації продовжують здійснювати бюджетні повноваження;

виконавчі комітети відповідних місцевих рад, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації здійснюють управління місцевими фінансами відповідно до потреб та особливостей воєнного стану;

місцеві фінансові органи забезпечують складення проєктів місцевих бюджетів відповідно до вимог Бюджетного кодексу України;

Державна казначейська служба забезпечує розрахунково-касове обслуговування місцевих бюджетів та складення звітності про виконання місцевих бюджетів із застосуванням електронних носіїв;

тимчасово, на період до припинення чи скасування воєнного стану, перевірки Державною аудиторською службою щодо виконання місцевих бюджетів не проводяться, а розпочаті перевірки зупиняються [2].

Варто також звернутися до питань оподаткування, адже саме податкові надходження забезпечують наповнення бюджетів на державному та місцевому рівнях. Через те, що під час війни бізнес в Україні став дуже вразливим, державна влада намагається запроваджувати низку заходів, спрямованих на підтримку підприємництва, які стосуються оподаткування, зменшення податкового тиску, спрощення і поліпшення податкових правил на період дії воєнного стану тощо. В цьому контексті варто згадати Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану», відповідно до якої змінюється порядок погашення позик, наданих на покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів та обслуговування місцевого боргу тощо [1].

Таким чином, незважаючи на існуючі проблеми з публічними фінансами в державі, що безпосередньо стосується їх функціонування та подальшого розвитку, проводиться постійна робота на місцевому, державному, міжнародному рівнях стосовно залучення, перерозподілу, оптимізації публічних коштів, завдяки чому (не без міжнародної підтримки) українська економіка зберігає стійкість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text

2. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану : постанова Кабінет Міністрів України від 11.03.2022 № 252. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text

3. Вергелюк Ю. Ю., Ганцяк М. О. Варіативність «ефекту витіснення» на ринку Державного боргу України. *Gesellschaftsrechtliche transformationen von wirtschaftlichen systemen in den zeiten der neo-industrialisierung* : collective monograph; herausgegeben vom Pasichnyk Yu. Nuremberg, Germany Verlag SWG imex GimbH, 2020. P. 46–54.

Кушнір Д. Р.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справи та страхування»
Науковий керівник:
Чуницька І. І.,
д-р екон. наук, професор, Державний податковий університет

РОЗВИТОК ФІНАНСІВ ПУБЛІЧНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Для удосконалення системи публічних фінансів та пошуку можливих варіантів їх адаптації до вимог ЄС необхідно провести дослідження щодо відповідності процесів трансформації фіскальної політики, середньострокового бюджетного планування, стандартів обліку та звітності в Україні та в країнах ЄС. У умовах сьогодення здатність країни результативно виконувати свої функції залежить від ефективного функціонування системи публічних фінансів.

Сучасні реалії такі, що є багато скарг серед населення через неефективну роботу з публічними фінансами в питанні формування, розподілу та використання коштів централізованих фондів. Тому наразі гостро стоїть питання оптимізації функціонування публічних фінансів.

Це дозволить створити надійну фінансову базу держави, достатню для ефективного виконання її функцій, стимулювати розвиток підприємницької діяльності, сприятиме зростанню рівня життя населення, підвищенню якості державних послуг та досягненню соціальної гармонії у суспільстві і звісно ж, відповідатиме світовим стандартам у цій галузі та обраному курсу євроінтеграції.

Мета полягає у поглибленні теоретичних засад та вивченні механізмів системи публічних фінансів в бюджетному управлінні в умовах запровадження курсу на євроінтеграцію.

Останнім часом Україна взяла активне спрямування на інтеграцію з країнами ЄС. Це аргументує необхідність удосконалення публічних фінансів відповідно до вимог Європейського Союзу. Важливим стає питання вивчення сучасного стану публічних фінансів та подальших напрямів розвитку. Необхідно знайти шляхи здійснення структурних реформ, удосконалення бюджетного планування, а також підвищення ефективності видатків.

Дослідження питання побудови ефективної, соціально орієнтованої системи публічних фінансів – одне із найбільш актуальних в Україні. Саме через це при його вивченні необхідно враховувати соціально-економічний стан країни, звертати увагу на рівень та темпи економічного зростання, їх підтримку на високому рівні в подальшому та забезпечення суспільної гармонії в соціумі.

В Україні необхідно налагодити систему публічних фінансів, яка буде працювати ефективно та не буде мати недоліків. Саме це допомогло б вивести нашу країну на новий щабель розвитку, підвищити рівень життя громадян, досягнути бажані цілі суспільного добробуту, а також відновити державну економіку та зробити її конкурентоспроможною відносно більш розвинених країн. Оскільки сучасний розвиток держави та її громадян неможливий без успішної дії системи публічних фінансів, варто приділяти значну увагу та проводити дослідження у цій сфері.

Для того щоб працювати над розвитком фінансів публічного сектору, визначати їх проблеми та перспективи, спершу потрібно з’ясувати теоретичні аспекти поняття публічні фінанси. Оскільки це питання виникло вже давно, то багато і українських, і зарубіжних вчених мають напрацювання у цьому напрямі. Розглянемо трактування даного визначення деяких з них.

Куценко Т. Ф. розглядає публічні фінанси у контексті українських реформ децентралізації влади і бюджетної децентралізації. З огляду на це, вона поділяє публічні фінанси на дві складові: центральні та муніципальні фінанси [2].

Вона також зауважує, що існують й інші елементи поряд із цими. Це, наприклад, фінансові відносини, що виникають в результаті партнерства суб’єктів державного та приватного секторів. Або ж відносини, що виникають внаслідок самостійного формування фінансів певних міських утворень, як от невеликих громад, що отримали певну автономію після запровадження реформи бюджетної децентралізації тощо [2].

Гончаренко М. В. розуміє під публічними фінансами суспільні правовідносини, які пов'язані із задоволенням усіх видів публічного інтересу і виникають у процесі утворення, управління, розподілу та використання публічних фондів коштів, виокремлюючи у цих процесах такі ланки:

1) публічні фінанси держави;

2) публічні фінанси суб'єктів федерації;

3) публічні фінанси місцевого самоврядування всіх видів;

4) публічні фінанси соціальної сфери, за рахунок яких задовольняються суспільні інтереси, визнані державою або органами місцевого самоврядування, тобто публічні інтереси в соціальній сфері [1].

Інший науковець представила у своїй праці систему публічних фінансів, що поділяється на централізовані і децентралізовані фонди. Централізовані фонди – це кошти, що знаходяться в розпорядженні держави. Децентралізовані фонди – це фонди, утворені з коштів приватних чи державних підприємств, установ та організацій, що характеризуються певною самостійністю та міцно взаємопов'язані між собою.

Опрацювавши праці багатьох вчених та підсумувавши усі визначення можемо сформувати загальне визначення даного поняття. Публічні фінанси – це суспільні відносини, які пов'язані із задоволенням усіх видів публічного інтересу і виникають у процесі утворення, управління, розподілу та використання фондів коштів держави, місцевого самоврядування та фондів коштів, за рахунок яких задовольняються суспільні інтереси, визнані державою або органами місцевого самоврядування [5].

Активними темпами процес становлення та розвитку системи публічних фінансів почав запускатися у другій половині XX ст., коли спостерігалися значні трансформації у цій сфері і публічні фінанси перетворилися у загальносуспільне надбання.

Для визначення змісту поняття «публічні фінанси» необхідно звернути увагу на принципові відмінності публічних фінансів від приватних. Особливості публічних фінансів, що пов'язані з їх призначенням для виконання функцій держави, обумовлюють відмінності між державним та приватним господарствами.

Беручи до уваги пункти угоди про асоціацію між Україною та ЄС і Стратегію сталого розвитку «Україна 2020», можемо сформувати головні напрями реформування публічних фінансів:

1) перехід до середньострокового бюджетного прогнозування;

2) оптимізація видаткової частини державного бюджету;

3) покращення системи керування ризиками державного бюджету;

4) визначення фіскальних правил;

5) удосконалення системи внутрішнього контролю й аудиту

Середньострокове бюджетне планування дозволяє приймати рішення на ширший період, а не на один бюджетний рік. Це дає змогу сформувати якісну стратегію розвитку країни, та оцінити можливість настання певних наслідків від прийнятих рішень у майбутніх періодах.

Оптимізація видатків передбачає визначення неефективних напрямів спрямування коштів та перенаправлення їх у русло, що дасть кращий результат. Хорошим кроком у вирішенні даної проблеми було запровадження в Україні гендерно-орієнтованого бюджетування.

Ще одним напрямом співпраці України та ЄС є розвиток системи державного внутрішнього фінансового контролю та підвищення прозорості витрачання бюджетних коштів. Це допоможе боротися з шахрайством і корупцією у бюджетній сфері.

Щоб ще краще зрозуміти, які є шляхи розвитку системи публічних фінансів, необхідно з'ясувати основні функції, які держава виконує з допомогою публічних фінансів. Серед них:

– алокаційна;

– дистрибутивна;

– стабілізаційна.

Алокаційна функція може здійснюватися різними шляхами і саме тут є поле для внесення пропозицій щодо вдосконалення функціонування публічних фінансів.

По-перше, дана функція забезпечується прямим наданням певних благ та послуг за рахунок бюджетних коштів. Це може бути будівництво і експлуатація доріг та інших об'єктів інфраструктури, державні замовлення на виконання дослідних робіт та проведення наукових досліджень. В умовах євроінтеграції дуже важливо працювати в цьому напрямку.

По-друге, за рахунок публічних фінансів надається допомога приватним підприємствам, які пропонують суспільні блага за ціною, нижчою від витрат. Це допомагає як і підприємствам – підтримувати їх життєдіяльність, так і населенню – отримувати необхідні товари та послуги за низькою ціною.

По-третє, використання податків і зборів як інструменту управління виробництвом або споживання. Наприклад, запровадження екологічного податку, надання податкових пільг для інвестицій з охорони

довкілля. В умовах сучасних екологічних проблем усі країни Європи працюють на зменшення навантаження на природу. Тому для успішної євроінтеграції потрібно працювати над вирішенням даної проблеми.

По-четверте, формування податкової системи з урахуванням завдань економічної або структурної політики. Наприклад, надання податкових пільг для заощаджень населення або інноваційної діяльності підприємств. Для євроінтеграції Україні необхідно наблизити рівень життя населення до їх показника. Для цього потрібно стимулювати активний розвиток підприємств. Також, знімати борговий тягар з громадян у моменти, коли для них це необхідно. Це особливо актуально у зв'язку з останніми подіями в нашій країні. Якби влада не запровадила податкові пільги на початку війни, більша частина населення опинилася б за межею бідності [3].

За допомогою дистрибутивної функції держава впливає на розподіл і перерозподіл доходів і майна громадян при проведенні заходів щодо надання державної допомоги незахищеним верствам населення або формування податкової політики.

З метою вирішення проблем перерозподілу доходів та бідності держава може використовувати такі інструменти:

– пряме надання суспільних благ та послуг без участі користувача у фінансуванні витрат;

– надання різних видів грошової допомоги, субсидій на оплату житла і комунальних послуг;

– надання субсидій виробникам певних благ з метою підтримання низького рівня цін;

– прогресивне оподаткування доходів, майна, зниження ставок податку на додану вартість на деякі товари кінцевого споживання.

Важливість розвитку дистрибутивної функції системи публічних фінансів полягає в тому, що вона допомагає забезпечити нормальне життя особам, які нездатні самостійно це зробити, або мають певні проблеми. Таким чином громадяни, що цього потребують, можуть отримати допомогу для покриття потреб першої необхідності [2].

Виконання державою стабілізаційної функції включає проведення заходів, спрямованих на підвищення рівня зайнятості та забезпечення стабільності цін у кризових та посткризових умовах. Для цього використовуються такі інструменти:

– зміна рівня або структури бюджетних видатків;

– зміна видів і ставок податків і зборів;

– зміна структури державного боргу і джерел його фінансування;

– пряме і непряме фінансування збитків приватних і державних підприємств, їх витрат на освіту, проведення державної тарифної політики.

У багатьох випадках однакові інструменти можуть використовуватися для вирішення різних завдань. Так, надання субсидій може бути корисною стабілізаційною та дистрибутивною функцією.

Після вивчення функцій можемо визначити сучасні проблеми використання публічних фінансів. Вони стосуються таких аспектів, як:

– низький рівень застосування електронних систем для надання адміністративних послуг, здійснення електронних аукціонів тощо;

– низький рівень публічності інформації, доступ до публічної інформації тощо, які роблять всі дії уряду прозорими;

– неефективність розподілу коштів на утримання апарату управління публічного сектору на національному та місцевому рівнях [4].

Суттєвою проблемою в організації системи публічних фінансів для України є те, що в державному бюджеті постійно не вистачає коштів. Через недофінансування тієї чи іншої сфери виникають нові проблеми у суспільстві.

Близько третини бюджету витрачаються на заходи та речі, які не носять стратегічний характер, а їх ефективність досить складно оцінити. Тут гостро постає проблема корупції та розкрадання бюджетних коштів. Щоб усунути дану проблему необхідно запровадити реформу публічних фінансів, яка передбачає реалізацію двох основних цілей:

1. Досягнення ефективного рівня використання публічних фінансів.

2. Досягнення контролю використання публічних коштів [3].

Висновки. Отже, удосконалення системи бюджетних видатків є об’єктивно необхідною умовою та підґрунтям реалізації комплексу економічних реформ в країні. При цьому структура видатків має віддзеркалювати стратегію трансформації економічних відносин і базуватися на оцінці впливу державних рішень на майбутній розвиток країни. Державі потрібно вдосконалювати роботу у сфері публічних фінансів для більш успішної євроінтеграції в майбутньому. Це допоможе підняти рівень суспільного життя населення, підняти національну економіку шляхом розвитку бізнесу та інфраструктури міст. Також ефективна система публічних фінансів дасть змогу відповідати усім вимогам та стандартам, що потрібні для інтеграції з країнами Європи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко М. В. Європейські стандарти антикризового управління публічними фінансами. *Актуальні проблеми державного управління.* 2016. № 2. С. 1–6.

2. Куценко Т. Ф. Публічні фінанси в Україні в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. *Економіка та держава.* 2016. № 6. С. 62–66.

3. Прутська О. О. Зміст та структура публічних фінансів: теоретичний аспект. *Приазовський економічний вісник.* 2021. № 3 (26). С. 131–135.

4. Коляда Т. А. Вплив суспільних фінансів на регіональний розвиток: теоретичний вимір. *Науковий вісник. Одеський державний економічний університет.* 2015. № 11 (231). С. 75–89.

5. Опарін В. М., Федосов В. М., Юхименко П. І. Публічні фінанси: ґенеза, теоретичні колізії та практична концептуалізація. *Фінанси України.* 2017. № 2. С. 125–134.

Лаговська Т. В.,
Державний податковий університет
e-mail:ltvtan@gmail.com
ORCID ID 0009-0007-6648-4473

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО БЮДЖЕТУ В УКРАЇНІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Актуальність. Для розвитку економіки й ефективного фінансового контролю в Україні потрібні кардинальні зміни. Для виконання цих завдань в нашій державі треба провести ряд реформ, які торкнуться практично кожної сфери життєдіяльності суспільства [1, с. 313].

Зауважимо, що основою фінансової системи України є інститут бюджетного процесу. А складові частини бюджетного процесу тісно між собою пов'язані та є змістом публічної фінансової діяльності, яка потребує суттєвих коректив, і повинна відповідати міжнародним стандартам. Не останнє місце займає в процесі реформування забезпечення прозорості та публічності бюджетного процесу, що свідчить про рівень демократії в суспільстві. Це дає можливість кожному громадянину контролювати порядок ухвалення бюджетних рішень та їх, реалізації. Як наслідком реалізації цих реформ, стало запровадження інституту громадського бюджету.

Нажаль, з початком широкомасштабного вторгнення Росії в Україну довелося призупинити розпочаті процеси реформування, а також процеси громадського контролю за бюджетною системою отримали відкат назад. Перелаштувати фінансові механізми та розподіл бюджетів з урахуванням потреб військового часу, але ці реформи не втрачають актуальності, та будуть вкрай необхідними, в період відновлення України після звільнення її території. Вже зараз,в Україні ми спостерігаємо реалізацію проектів «Раннього відновлення» і під час цієї реалізації є дуже важливим врахувати громадську думкую, а також отримання нового дихання для громадського бюджету в громадах країни.

Постановка завдання. Метою дослідження є здійснення аналізу змісту і особливостей реалізації громадського бюджету в Україні, як інструменту розвитку місцевої демократії.

Виклад основного матеріалу. Беручи до уваги прагнення України ввійти повноправним членом до європейської спільноти, постає необхідність адаптації до європейських стандартів у всіх галузях, в тому числі, адаптації діяльності органів місцевого самоврядування до європейських традицій демократичного управління. Запровадження принципів регіоналізації, децентралізації та субсидіарності, постійний розвиток інституту місцевого самоврядування, активізація місцевих громад. Одним із важливих інструментів підвищення ролі місцевих громад є громадський бюджет, який вже запроваджений в ряді територіальних громад України.

Громадський бюджет, або партиципаторний бюджет. Полягає в активній участі громадян у житті власного містаа саме формувані частини бюджету громади. Основоположною ідеєю громадського бюджету є залучення значної кількості жителів громад до обговорення та вирішення проблем свого населенного пункту.

Вперше ідею громадського бюджету було втілено в 1989 р. у Бразилії, в місті Порту-Алегрі. Мова йде про процес щорічного обговорення й ухвалення рішень, у якому значна кількість мешканців міста приймає рішення, як витрачати частину місцевого бюджету. Влада міста виділяє на місцеві проекти майже чверть місцевого бюджету.

На початку XXI століття ця практика поширилась Європою. Першими європейськими країнами, які запровадили у себе громадський бюджет, стали Німеччинай та Іспанія.

Нині, практика використання громадського бюджету активно застосовується

В Україні історія громадського бюджету розпочалась у 2015 році. Цей механізм можна охарактиризувати, як своєрідну «добру угоду» між громадськістю та місцевими органами влади, а також новою можливістю для налагодження співпраці.

Зауважимо, що протягом 2014 року в Україні в пілотних громадах у рамках проекту Фундації ПАУСІ «Бюджети за завданнями» відбулися перші тренінги-презентації за участі представників громади за підтримки Європейського Союзу та Центральноєвропейської ініціативи, на яких польські практики поділились досвідом по формуванню місцевих бюджетів. Далі, упродовж 2015–2016 років за сприяння Польсько-Канадської програми підтримки демократії в межах проєктів Фундації ПАУСІ в ряді українських міст вперше впровадили громадський бюджет, що дозволило далі поширити цей позитивний досвід і в інші міста України.

Під час формування бюджету в такий спосіб, громадяни мають можливість подати пропозиції щодо проєкту, який буде корисний для їхньої громади, та підтримати його. Проєкти-переможці реалізовуються за рахунок бюджетного фінансування. Громадський бюджет, протягом тридцяти років, залишається інструментом, який допомагає ефективно вирішувати проблеми та забезпечувати потреби всього населення, що сприяє розвитку відносин влади і громади на місцевому рівні в громадах багатьох країн світу.

Проведені дослідження громадського бюджету, підтвердили демократичний спосіб його обговорення. Саме завдяки громадському бюджету громадяни отримали можливість ухвалювати рішення щодо напрямів витрат частини публічних ресурсів. Тому, громадський бюджет можна визначити, як інструмент прояву соціальної свідомості та відповідальності.

Здебільшого, громадський бюджет базується на визначенні пріоритетів щодо муніципальних видатків самими членами громади, виборі бюджетних делегатів місцевих громад, технічній підтримці з боку муніципальної влади, місцевих та регіональних зборах з метою обговорення та визначення пріоритетних видатків шляхом відкритого голосування та втілення ідей, що повинні покращити якість життя мешканців. Традиційно виділяють такі етапи формування громадського бюджету:

- розробка проєктів;
- обговорення проектів та голосування;
- реалізація обраних проектів на практиці.

Отже, через громадський бюджет, як прямий прояв демократії, громада отримала реальну можливість впливати на розподіл місцевого фінансування, мешканці міст набувають статусу активних суб'єктів регулювання суспільних відносин [5].

Водночас наголосимо на необхідності завжди дотримуватися принципів і засад громадського бюджету, таких, як:

- стратегічність, прозорість,
- відкритість, загальнодоступність,
- націленість на досягнення результату.

Також зазначимо, що застосування громадського бюджету дає можливість здійснити ефективний поділ публічних ресурсів, збільшити кількість публічних послуг, прозорість і відкритість діяльності органів державної влади, а також активізувати участь членів громади у громадському житті. Саме тому, до початку військової агресії Російської

Федерації, системою «Громадський проєкт» активно користуються такі міста, як Київ, Дніпро, Житомир, Кривий Ріг, Львів, Рівне, Суми, Тернопіль, Хмельницький, Чернігів та ще близько сорока міст, включно з невеликими населеними пунктами [7].

Висновки. Дослідження показало, що громадський бюджет є дієвим інструментом реального доступу громадян до розподілу частини коштів місцевих бюджетів, який доцільно застосувати і під час відновлення України від наслідків Російської воєнної агресії. Тому свою увагу слід зосередити на поширення цього механізму по всій території україни, попередньо усунувши виявлені недоліки.

В першу чергу, слід унормувати такі терміни, як: «Всеукраїнський громадський бюджет», «партиципаторний бюджет», «бюджет участі». Для цього пропонуємо внести ряд змін до чинного законодавства України: в Бюджетному кодексі України закріпити визначення «Всеукраїнського громадського бюджету», окреслити його завдання, чітко встановити відсоток від доходів, або суму коштів, яка буде розподілятись за участю громади, порядок та правила подачі проєктів, критерії та механізм відбору проектів, що будуть подані на голосування, шляхи їх реалізації, які повинні бути чіткими, зрозумілими та поширюватись на всю територію України; внести відповідні зміни до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

З метою інформування членів громади та популяризації громадського бюджету як елементу демократії, зобов’язати органи місцевого самоврядування організовувати зустрічі, тренінги, семінари, з залученням неурядових організацій та фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фоменко Ю. О. Перспективи розвитку партиципаторного (громадського) бюджету в Україні. *Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної науки.* 2017. С. 313–314.

2. Про доступ до інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів : рекомендації Комітету міністрів для держав-членів від 25 листопада 1981 р. № R (81) 19. URL : https://cedem.org.ua/library/rekomendatsiya-r-81-19-pro-dostup-do-informatsiyi-shho-znahodytsya-u-rozporyadzhenni-derzhavnyh-organiv/ (дата звернення: 18.05.2023).

3. Про свободу вираження поглядів та інформації : Декларація Ради Європи від 29 квітня 1982 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_885 #Text (дата звернення: 18.05.2023).

4. Методологія оцінки прозорості місцевих бюджетів / за заг. ред. О. В. Голинської, А. О. Матвієнко. Київ : Фонд «Східна Європа», 2017. 74 с.

5. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30.

6. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17 (дата звернення: 18.05. 2023).

7. Єдина система місцевих петицій. URL : https://petition.e-dem.ua/ (дата звернення: 18.05.2023).

8. Про доступ до офіційних документів : Конвенції Ради Європи. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-09 (дата звернення: 18.05. 2023).

Пляс А. М.,
студентка 3-го курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Шара Є. Ю.,
канд. екон. наук, доцент,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

МАРКЕТИНГОВІ ПОСЛУГИ ТА ЇХ ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ

Для прийняття стратегічних рішень з довгострокового і короткострокового планування, визначення тактики поведінки на ринку і досягнення високих результатів необхідно володіти повною та об'єктивною інформацією як щодо ринку загалом, так і щодо сприйняття споживачами продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства.

Ринкові або маркетингові дослідження це систематичний пошук, збір, обробка та аналіз інформації, необхідної для прийняття стратегічних та оперативних рішень при веденні підприємницької діяльності.

Проведення маркетингових досліджень відбувається власними силами, коли структура підприємства має свій відділ маркетингу та штатних працівників, або ж такі дослідження можуть здійснюватися через звернення до спеціалізованих маркетингових фірм.

Крім того, маркетингові дослідження (наприклад, поточне вивчення (дослідження) кон'юнктури ринку, збір інформації, безпосередньо пов'язаної з виробництвом і реалізацією товарів (робіт, послуг), можна оформити у вигляді одного з елементів маркетингової політики, та включити до наказу про облікову політику підприємства.

Також доцільним буде розробка Положення про маркетингову політику, яке слугуватиме розпорядчим документом.

Для проведення маркетингових досліджень складається - договір на надання послуг, який є оплатним. Адже відповідно до норм ЦК замовник зобов'язаний оплатити надану йому послугу в розмірі, в терміни і в порядку, встановлені договором.

Договір послуг - це не результат діяльності (робіт), а саме дії, що мають, як правило, нематеріальний характер. З юридичного боку різниця саме у предметі договору. Послуга - результат економічної діяльності, яка не створює товар, але продається та купується під час проведення торгівельних операцій.

Відповідно до ПКУ маркетингові послуги (маркетинг) це послуги, що забезпечують функціонування діяльності платника податків у сфері вивчання ринку, стимулювання збуту продукції (робіт, послуг), політики цін, організації та управлінні руху продукції (робіт, послуг) до споживача та після продажного обслуговування споживача в межах господарської діяльності такого платника податків [1].

Маркетинговими послугами можуть бути:

послуги із розміщення продукції платника податків в місцях продажу;

послуги із вивчення, дослідження та аналізу попиту, віднесення продукції (робіт, послуг) платника податків до інформаційних баз продажу;

послуги зі збору та поширення інформації про продукцію (роботи, послуги).

Документальним підтвердженням маркетингових послуг є:

Наказ по підприємству – де обгрунтовується необхідність проведення таких досліджень із зазначенням періоду проведення, території, переліку видів продукції.

Договір на проведення маркетингових досліджень, де у розділі «Предмет договору» доцільно зазначити вид маркетингових досліджень та мету їх проведення.

Додаток до договору на проведення маркетингових досліджень, який містить технічне завдання на проведення дослідження - докладний опис того, що замовник хоче отримати, та який вміщує: мету дослідження; об’єкт (суб’єкт) дослідження; територію дослідження; методи збору інформації для аналізу; структуру інформації, що надається за наслідками дослідження.

Результати проведеного дослідження оформляються звітом про проведене маркетингове дослідження який вміщує:

Основні дані - для кого і ким проводилося дослідження; мета дослідження; прізвища субпідрядників і консультантів, які здійснювали будь-яку істотну частину дослідження.

Предмет дослідження - опис очікуваного і фактичного охоплення проблем; розмір, характер і географія розповсюдження предмета дослідження, як заплановані, так і фактично отримані дані; обсяг зібраних даних, отриманих лише частково про предмет дослідження; деталі методу вивчення предмета дослідження, а також використані методи зважування (оцінки); де технічно можливо - дані про рівень респонсу (відношення кількості відповідей до кількості запитань) і коментарі з приводу можливого перекручення результатів через відсутність відповідей на поставлені запитання.

Збір даних - опис методу, за допомогою якого проводився збір інформації (тобто особисте інтерв'ю, письмові анкети чи телефонні інтерв'ю, обговорення у групах, використання механічних записуючих пристроїв, спостереження або інші методи); точний опис штату працівників, які проводили польові дослідження, методи контролю за якістю проведення польових досліджень; методи залучення інформаторів і загальна характеристика використаної мотивації, що забезпечує співпрацю інформаторів з дослідниками; період часу, коли проводилися польові дослідження; у разі кабінетних досліджень точне зазначення джерел інформації і їх надійність.

Подання результатів - найважливіші висновки, отримані внаслідок дослідження; база обчислених відсотків з чітким зазначенням бази вагового і невагового методів; загальні вказівки щодо статистичних меж допустимих похибок щодо основних підсумків, а також статистично значущих відмінностей між ключовими параметрами; використані анкети та інші важливі матеріали (або, у разі спільного дослідження, в частині, що стосується зазначеного вище предмета дослідження).

Після складання та затвердження звіту про проведене маркетингове дослідження складається акт приймання-передачі маркетингових послуг. Форма акту приймання-передачі маркетингових послуг не регламентована, для віднесення такого документу до складу первинного, необхідно керуватися вимогами ст. 9 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2].

При складанні акту приймання-передачі маркетингових послуг особливу увагу слід звернути на такий обов'язковий реквізит як «зміст і обсяг господарської операції», яка вміщує інформацію щодо проведення такого дослідження та його мету.

Особливості віднесення (списання) витрат на маркетингові дослідження у бухгалтерському і податковому обліку залежить від поставленої мети, а саме:

підприємство має намір підвищити попит на свою продукцію (роботи, послуги);

підприємство досліджує ринок для випуску продукції нової серії і подальшого продажу такої продукції;

підприємство вирішило придбати активи (запаси, майно).

Всі перелічені вище первинні документи, які підтверджують витрати на маркетинг, мають бути складені відповідно до вимог бухгалтерського обліку. При наявності усіх первинних документів ці витрати можна відображати у бухгалтерському та податковому обліку у складі витрат звітного періоду та витрат платника податку. Узагальнюється така інформація у формах фінансової звітності та у декларації з податку на прибуток по статті «Витрати на збут».

Узагальнюючи вище викладене слід зазначити, що до переліку документації, необхідної для визнання і списання витрат на маркетингові дослідження в бухгалтерському та податковому обліку є:

наказ по підприємству з обґрунтуванням необхідності проведення маркетингових досліджень (наприклад, у зв'язку з виходом на ринок продукції нової серії), із зазначенням періоду їх проведення, території, назви виду продукції, категорії потенційних споживачів тощо;

план заходів щодо розповсюдження певного виду продукції;

договір на проведення маркетингових досліджень оформлений відповідно до вимог чинного законодавства, де передбачано умови щодо оформлення результатів маркетингових досліджень;

письмовий звіт про проведення маркетингових досліджень який узагальнює інформацію про: аналіз конкуренції на ринку; основні тенденції розвитку ринку, динаміку змін цін, асортимент товару; політику ціноутворення, аналіз імпорту та експорту; потенційних споживачів і кількісні показники планового продажу; прогнозний рівень рентабельності; висновки та рекомендації за результатами дослідження та акт приймання-передачі маркетингових послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI із змінами та допов. : станом на 08.10.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 12.10.2023).

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV із змінами та допов. : станом на 01.07.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 12.10.2023).

Тарасюк Д. А.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Гордей О. Д.,
д-р екон. наук, професор, професор кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Сучасний етап функціонування державних фінансів можна охарактеризувати як процес, що охоплює накопичення, розподіл, перерозподіл, модернізацію методів використання публічних коштів і безпосереднє управління цими процесами, як це відбувається в українських умовах. Розвивати економіку самостійно та на ринкових засадах. Питання необхідності управління державними фінансами постає на тлі успішної бюджетної та податкової реформ. Ефективність бюджетно-податкового менеджменту, тобто обраних методів і засобів, які безпосередньо впливають на учасників фінансових відносин, прийоми управління наявним фінансовим капіталом, реалізація прагнення до збільшення фінансового капіталу та досягнення поставлених цілей державою, звичайно, залежать від прийнятих державних актів і застосовної практики у сфері публічних фінансів. При цьому принципово важливо визначити самі державні фінанси як сукупність відносин, що виникають внаслідок накопичення, розподілу, перерозподілу та використання фінансів держави та місцевого самоврядування, а також безпосереднього контролю за цими процесами.

Термін «державні фінанси» широко використовується представниками європейської фінансової (економічної) думки та української національної школи фінансової науки. Т. Куценко пояснює багатоаспектність поняття «публічні фінанси», розуміє його з матеріальної

точки зору та чітко змальовує різновиди (традиційні, новіші та нові) та складові (центральні та муніципальні) [4].

В Україні необхідно створити ефективно функціонуючу систему державних фінансів без недоліків. Це сприятиме виведенню розвитку нашої країни на новий рівень, підвищенню рівня життя громадян, досягненню очікуваних цілей суспільного добробуту, відновленню національної економіки, підвищенню конкурентоспроможності з розвиненими країнами. Оскільки сучасний розвиток країни та її громадян був би неможливий без успішного функціонування системи державних фінансів, цей напрямок заслуговує на велику увагу та дослідження.

Для дослідження розвитку фінансів державного сектору та виявлення його проблем і перспектив насамперед необхідно з'ясувати теоретичні аспекти поняття державних фінансів. Оскільки ця проблема виникла давно, багато українських і зарубіжних вчених працюють у цьому напрямку. Розглянемо тлумачення деяких із цих визначень.

Куценко Т. Ф. розглядає публічні фінанси у контексті українських реформ децентралізації влади та бюджетної децентралізації. З огляду на це, вона поділяє публічні фінанси на дві складові: центральні (урядові) та муніципальні (місцеві) фінанси [4].

Гончаренко М. В. розуміє під публічними фінансами суспільні правовідносини, які пов'язані із задоволенням усіх видів публічного інтересу і виникають у процесі утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів, виокремлюючи у цих процесах такі ланки:

1) публічні фінанси держави;

2) публічні фінанси суб'єктів федерації (у державах з федеральним устроєм);

3) публічні фінанси місцевого самоврядування всіх видів;

4) публічні фінанси соціальної сфери, за рахунок яких задовольняються суспільні інтереси, визнані державою або органами місцевого самоврядування, тобто публічні інтереси в соціальній сфері [1].

Деякі вчені пояснюють систему державних фінансів, деталізуючи її основні види – державні фінанси, приватні фінанси, фінанси некомерційного сектору, міжнародні фінанси. Інші аналізують соціальні аспекти державних фінансів, зокрема національні та місцеві фінанси. Інші трактують його як фінансову систему, пов'язану з економічною діяльністю національного уряду та місцевих органів влади, і дослідження

вчених у цьому напрямку є досить цікавими. Одні з них ототожнюють питання державних фінансів і державних фінансів, а інші розділяють їх і вважають державні фінанси ширшою складовою [6].

Для визначення змісту поняття «державні фінанси» необхідно звернути увагу на принципові відмінності державних фінансів від приватних, які розглядаються у працях українських дослідників та зарубіжних фахівців. Специфіка державних фінансів, пов'язана з їх метою виконання функцій держави, призводить до відмінностей між державною економікою та приватною економікою. У таблиці 1 узагальнено основні відмінності.

Тому основною метою приватної діяльності є отримання якнайвищих доходів, тоді як держава мобілізує доходи не з метою збагачення, а лише для покриття витрат поточного фінансового року.

Беручи до уваги пункти угоди про асоціацію між Україною та ЄС і Стратегію сталого розвитку «Україна 2020», можемо сформувати головні напрями реформування публічних фінансів:

1) перехід до середньострокового бюджетного прогнозування та планування;

2) оптимізація видаткової частини державного бюджету;

3) покращення системи керування ризиками державного бюджету;

4) визначення фіскальних правил;

5) удосконалення системи внутрішнього контролю й аудиту

Таблиця 1 – Основні відмінності публічних та приватних фінансів

Характеристика	Публічні фінанси	Приватні фінанси
Визначення	Це багатство усього населення, виражене у грошовій формі та перебуває у розпорядженні державних органів	Це фінансові ресурси, що є власністю окремих фізичних чи юридичних осіб
Стан і розвиток	Залежить від рішень державної влади	Визначається законами ринкової економіки
Мета функціонування	Працювати задля «загального інтересу», а саме покрити поточні витрати для потреб населення	Отримання прибутку та формування заощаджень
Шляхи отримання	В примусовому порядку від громадян через систему оподаткування	Не носить примусовий характер, залежить від економічної активності суб'єкта господарювання
Вплив на національну економіку	Значний вплив прийнятих рішень, оскільки великі обсяги акумульований грошових ресурсів	Незначний вплив, оскільки приватних фінансів значно менша кількість в обігу

Джерело: систематизовано авторами на основі [5].

Середньострокове бюджетне планування дозволяє приймати рішення протягом ширшого періоду, а не одного бюджетного року. Це дає змогу сформулювати якісні національні стратегії розвитку та оцінити ймовірність тих чи інших наслідків рішень у наступні періоди. Наразі якість системи бюджетного планування в Україні є невисокою, зростає ризик збільшення боргового навантаження та поглиблення проблем бюджетного дефіциту.

Оптимізація витрат передбачає виявлення неефективних шляхів спрямування грошей і їх перенаправлення в канали, які дають кращі результати. Хорошим кроком у вирішенні цього питання є запровадження гендерно орієнтованого бюджетування в Україні. Зарубіжний досвід показує, що це сприяє підвищенню якості державних послуг, задоволенню потреб різних верств населення, оптимізації обсягів і структури бюджетних видатків, раціональному використанню коштів платників податків [7].

Щоб краще зрозуміти, як розвивається система державних фінансів, необхідно з'ясувати основні функції, які виконує держава за допомогою державних фінансів, серед них:

– алокаційна – надання суспільних благ і послуг та регулювання процесу, що визначає їх склад;

– дистрибутивна – коригування ринкового розподілу доходів і майна;

– стабілізаційна – підтримання високого рівня зайнятості, стабільності цін та економічного зростання.

Розподільча функція може виконуватися різними способами, і саме в цьому напрямі виробляються рекомендації щодо покращення функціонування державних фінансів.

По-перше, ця функція забезпечується безпосереднім наданням певних благ і послуг за бюджетні кошти. Це може бути будівництво та експлуатація доріг та іншої інфраструктури, дослідне проектування державних замовлень та проведення наукових досліджень. В умовах євроінтеграції дуже важливо працювати в цьому напрямку. Потрібно більше коштів спрямовувати на розвиток інфраструктури, щоб відповідати європейським вимогам.

По-друге, державні фінанси підтримують приватні підприємства, які надають суспільні блага за нижчою ціною. Це допомагає підприємствам підтримувати свою важливу діяльність, а людям доступ до основних товарів і послуг за низькою ціною. Тому направляти державні кошти сюди також важливо.

По-третє, використовувати податки та збори як інструмент контролю виробництва або споживання. Наприклад, екологічний податок стягується для надання податкових стимулів інвестиціям в охорону навколишнього середовища. Це спонукає суб'єктів господарювання раціональніше виробляти продукцію, зменшувати шкідливі відходи та викиди в повітря та водні ресурси, охороняти довкілля тощо. У контексті дедалі гостріших сучасних екологічних проблем усі європейські країни наполегливо працюють над зменшенням навантаження на природу. Тому, якщо євроінтеграція має бути успішною, вона повинна працювати над вирішенням цього питання.

По-четверте, податкова система формується з урахуванням завдань економічної чи структурної політики. Наприклад, податкові пільги надаються для заощаджень населення або корпоративної інноваційної діяльності. Для євроінтеграції Україні необхідно наблизити рівень життя свого народу до своїх показників. Для цього потрібно стимулювати підприємства до активного розвитку. Додатково, де необхідно, зменшити боргове навантаження на громадян. Особливо це стосується останніх подій у нашій країні. Якби уряд не запровадив податкові пільги на початку війни, більшість населення жило б за межею бідності. Це значно знизить рівень суспільного добробуту та створить нові проблеми [3].

Держава використовує свою розподільчу функцію, щоб впливати на розподіл і перерозподіл доходів і власності громадян, вживаючи заходів щодо надання державної допомоги малозабезпеченим верствам населення або формулюючи податкову політику. Як ми всі знаємо, в умовах ринкової економіки розподіл доходів між індивідами залежить від змін у попиті, пропозиції та цінах на ринках факторів виробництва, товарів і послуг.

Для вирішення проблеми перерозподілу доходів і бідності держава може використовувати наступні інструменти: - пряме надання суспільних благ і послуг без участі користувачів у фінансових витратах - «безкоштовна» освіта, національна система охорони здоров'я тощо; різних видів фінансової допомоги, житлово-комунальних послуг Субсидії на послуги; - Надання субсидій виробникам певних товарів для підтримки нижчого рівня цін, наприклад надання субсидій виробникам продуктів харчування та субсидування цін на проїзд; - Стягнення прогресивних податків на доходи та майно, і зниження ставки податку на додану вартість на окремі кінцеві споживчі товари.

Вивчивши функції державних фінансів, можна з'ясувати проблеми, які існують у використанні сучасних державних фінансів. Вони стосуються наступних аспектів: – низький рівень застосування електронних систем надання адміністративних послуг, проведення електронних аукціонів тощо, тобто низький рівень впровадження електронного урядування, – низький рівень розкриття інформації, яка пов'язана з поняттями. такі як «відкриті дані», доступ до публічної інформації тощо Зробити всі дії уряду прозорими та надати кожному громадянину можливість отримувати в будь-який час статистичну інформацію, дані про здійснення фінансових транзакцій державного сектору тощо; - Неефективний розподіл коштів, що використовуються для утримання органів управління державним сектором на національному та місцевому рівнях [4].

Висновки. Таким чином, більшість цих проблем базується на тому факті, що немає законодавчої бази, яка зобов'язує розпорядників коштів здійснювати моніторинг, аудит і контроль за використанням державних фінансів і оцінювати використані кошти. Вважаємо, що тільки такі заходи, як оцінка ефективності фінансування муніципального проекту, можуть реально оцінити ефективність використання державних коштів. Тому удосконалення системи видатків бюджету є об'єктивною необхідною умовою та основою проведення в країні низки економічних реформ. При цьому структура видатків має відображати стратегію трансформації економічних відносин і ґрунтуватися на оцінці впливу державних рішень на майбутній розвиток країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко М. В. Європейські стандарти антикризового управління публічними фінансами. *Актуальні проблеми державного управління.* 2016. № 2. С. 1–6.

2. Клімова С. М. Управління публічними фінансами як складова реформи державного управління в Україні. *Держава та регіони. Серія : Право.* 2016. № 3 (53). С. 84–89.

3. Коляда Т. А. Вплив суспільних фінансів на регіональний розвиток: теоретичний вимір. *Науковий вісник. Одеський державний економічний університет.* 2015. № 11 (231). С. 75–89.

4. Куценко Т. Ф. Публічні фінанси в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. *Економіка та держава.* 2016. № 6. С. 62–66.

5. Опарін В. М., Федосов В. М., Юхименко П. І. Публічні фінанси: ґенеза, теоретичні колізії та практична концептуалізація. *Фінанси України.* 2017. № 2. С. 125–134.

6. Прутська О. О. Зміст та структура публічних фінансів: теоретичний аспект. *Приазовський економічний вісник.* 2021. № 3 (26). С. 131–135.

7. Шолкова Т. Б. «Управління» як метод фінансової діяльності держави. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика).* 2017. № 1 (5). С. 158–165.

Сидоренко Д. О.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Гордей О. Д.,
д-р екон. наук, професор, Державний податковий університет

НОВІ ПРАВИЛА ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження зумовлена зміною підходу до підготовки бюджетних програм внаслідок затвердження у серпні 2023 року Міністерством фінансів України «Методичних рекомендацій щодо формування бюджетних програм головними розпорядниками коштів державного бюджету» [1].

Даний документ рекомендує головним розпорядникам коштів державного бюджету [1]:

1. Застосовувати Методичні рекомендації під час роботи з бюджетними програмами на всіх стадіях бюджетного процесу та під час складання проектів порядків використання бюджетних коштів у частині напрямів використання бюджетних коштів;
2. Проаналізувати свої бюджетні програми з урахуванням підходів Методичних рекомендацій та вживати системних заходів для оптимізації бюджетних програм, забезпечення їх чіткого підпорядкування цілям державної політики у відповідні сфері діяльності, формування та/або реалізацію яких забезпечує головний розпорядник;
3. Вживати у своїй діяльності організаційних заходів, які забезпечать своєчасність наявності даних та інформації, необхідних для формування бюджетних програм з урахуванням Методичних рекомендацій.

Для розробка цих методичних рекомендацій у Міністерства фінансів України були вагомі підстави. Це комплексний документ, що містить питання створення бюджетних програм на різних стадіях

бюджетного процесу. Він охоплює наявні вимоги до бюджетних програм, визначені у цілій низці нормативно-правових актів, а також створив основу для більш глибокого розуміння характеристик бюджетних програм. Зокрема, окреслено методичні підходи до [2]:

– визначення характеристик бюджетної програми – найменування, мети, завдань, напрямів використання бюджетних коштів, результативних показників з урахуванням забезпечення зв'язку бюджетної програми із цілями державної політики та її характеристик між собою;

– формування результативних показників, орієнтованих на мету та завдання бюджетної програми.

Метою дослідження є визначення причин для зміни підходів до складання бюджетних програм, запропонованих Міністерством фінансів України, їх відповідність сучасним тенденціям бюджетування у провідних країнах світу та вплив, який вони матимуть на бюджетний процес.

Серед причин для розробки цих рекомендацій можна визначити наступні.

1. Відсутність системного документу, який би регламентував вимоги до бюджетних програм. Хоча формування бюджетних програм має важливий вплив на бюджетний процес, зазначені вимоги не були належним чином визначені. Окремі аспекти формування бюджетних програм відображені в декількох законодавчих актах, таких як Бюджетний кодекс [3], Постанови № 1098 [4], № 1536 [5], № 207 [6], та № 450 [7]. Проте, відсутній консолідований документ, який би дав чіткі вказівки щодо складу та характеристик бюджетних програм.

2. Розпорошеність заходів на окремі бюджетні програми. Значна деталізація бюджетних програм призводить до розпорошеності заходів, які могли б бути об'єднані спільною метою. Це призводить до неефективного використання бюджетних коштів і подвійного фінансування з бюджету схожих заходів.

3. Різні підходи до визначення характеристик бюджетних програм. Сьогодні існують різні підходи щодо формулювання мети, завдань, результативних показників бюджетних програм. Брак консолідованого документа, який регламентував би ці аспекти, призводить до різних тлумачень та підходів у практиці.

4. Не дотримання підходів програмно-цільового методу (ПЦМ) у бюджетних програмах. За принципом бюджетної системи «Ефективність та результативність» при складанні та виконанні бюджетів усі

учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення цілей, запланованих на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки, шляхом забезпечення якісного надання публічних послуг [3].

Проте, іноді бюджетні програми занадто деталізовані в аспекті отриманих продуктів, але не висвітлюють вплив на суспільство та соціально-економічний стан. Потрібно більше уваги приділяти досягненню мети, цілей, та результатів бюджетних програм.

Основними характеристиками бюджетних програм мають бути: найменування, мета, завдання, напрями використання бюджетних коштів та результативні показники (затрат, продукту, ефективності, якості) [8, с. 2].

Метою методичних рекомендацій має виступати досягнення наступних ключових цілей.

1. Перетворення бюджетних програм в потужний інструмент для виконання прийнятих управлінських рішень, орієнтованих на результат. Бюджетні програми повинні не лише відображати розподіл коштів, але й бути інструментом, який сприяє досягненню конкретних цілей та результатів.

2. Забезпечення єдиної методології формування бюджетних програм. Це допоможе учасникам бюджетного процесу мати спільне розуміння та підходи до розробки бюджетних програм, що сприятиме стандартизації та вдосконаленню всього процесу.

3. Зміна підходу до бюджетних програм з “кошторисного” на планування результату та оцінку досягнення цих результатів. Тобто бюджетні програми мають бути спрямовані на надання публічних послуг та досягнення конкретних цілей суспільства.

Задля досягнення визначених вище цілей необхідна зміна парадигми у формулюванні цілей та завдань бюджетних програм, зокрема запровадження ПЦМ як підходу до процесу управління за результатами більш системно та ефективно. Серед основних інновацій в вказаних підходах у затверджених рекомендаціях можна виділити наступні.

1. Узагальнення вимог в одному документі. Це враховує еволюцію ПЦМ у розвинених країнах світу, наприклад, досвід таких країн як Велика Британія, Австралія та Нова Зеландія [9; 10], демонструє перехід в орієнтації бюджетних програм, перш за все, на громадян, їх потреби та інтереси через публічні послуги.

2. Визначено організаційні та методологічні засади формування бюджетних програм на різних етапах бюджетного циклу. Ці підходи дозволяють укрупнити бюджетні програми та спростити їхню структуру.

3. Передбачено базові підходи до визначення життєвого циклу бюджетних програм. Це стосується нових бюджетних програм, адже правильні формулювання мети та показників вимірювання, передбачені рекомендаціями, дозволять в майбутньому приймати рішення щодо завершення програми через досягнення мети або, навпаки, через неефективність витрат.

4. Встановлюються єдині підходи до взаємозв'язків між характеристиками бюджетної програми, включаючи найменування, мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів та результативні показники. Це допомагає чітко встановлювати зв'язок між метою програми, шляхом її досягнення та конкретними показниками успіху.

5. Вперше в цих методичних рекомендаціях надаються роз'яснення змісту публічних послуг та їх видів для відображення в бюджетних програмах. Керівництво МВФ із статистики державних фінансів, зокрема, передбачає, що органи державної влади можуть надавати у рамках одного коду Класифікації функцій органів державного управління або колективні або індивідуальні публічні послуги [11, с. 77]. В рекомендаціях Міністерства фінансів розглядаються така варіативність підходів у ознаках формування бюджетних програм. Зокрема, визначається, що публічні послуги можуть надаватися як колективно, так і індивідуально.

6. Визначено різницю між результативними показниками бюджетної програми та показниками для моніторингу виконання програми. Це допомагає вдосконалити моніторинг виконання бюджетних програм та скоротити кількість результативних показників, які включаються до запитів і паспортів.

7. Запропоновано підхід до вимірювання мети та завдань бюджетної програми, який пов'язує їх із цілями державної політики. Це допомагає забезпечити відображення результативності витрат платників податків та підвищує прозорість бюджетного процесу.

8. Запроваджено новий підхід до результативних показників якості, який передбачає два види таких показників. Перший вид вимірює ступінь досягнення мети, а другий вид характеризує динаміку виконання

завдань. Це дозволяє більш детально відслідковувати ефективність та якість виконання бюджетних програм, а також більш точно вимірювати їх вплив на суспільство.

За результатами аналізу затверджених методичних рекомендацій можна зробити наступні ***висновки***. Застосування даних методичних рекомендацій дозволить досягнути, як мінімум, кількох важливих змін та поліпшень у процесі бюджетування, зокрема:

1. Переформатування бюджетних програм задля покращення їх якості та ефективності, а також узгодити їх з вимогами чинної державної політики.
2. Підсилити систему планування і моніторингу головних розпорядників бюджетних коштів, зокрема, шляхом прибирання з бюджетних документів «кошторисних» показників, що зробить їх більш прозорими та зрозумілими для всіх учасників бюджетного процесу.
3. Зменшити загальну кількість бюджетних програм, що позитивно впливатиме на гнучкість у прийнятті управлінських рішень під час реалізації програм і сприятиме оптимізації бюджетного процесу загалом.
4. Скоротити кількість випадки змін у паспортах бюджетних програм протягом бюджетного періоду, що спростить процес управління програмами і зменшить адміністративне навантаження як на головних розпорядників бюджетних коштів, так і на Міністерство фінансів.
5. Покращити якість моніторингу та оцінки ефективності бюджетних програм шляхом оптимізації кількості та формату результативних показників. Тепер показники дозволяють більш точно вимірювати вплив бюджетних програм на суспільство та соціально-економічний стан.

Отже, як свідчить аналіз проведений, розроблені Міністерством фінансів методичні рекомендації визначають стратегічний напрямок розвитку підготовки бюджетних програм головними розпорядниками бюджетних коштів, спрямований на покращення ефективності та результативності управління бюджетними ресурсами країни і оптимізацію бюджетного процесу відповідно до сучасних тенденцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування бюджетних програм головними розпорядниками коштів державного бюджету : наказ Міністерства фінансів від 25.08.2023 № 465. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/1_%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_465_25_08_2023.docx (дата звернення: 01.11.2023).

2. Мінфін затвердив Методичні рекомендації щодо формування бюджетних програм головними розпорядниками коштів державного бюджету. URL : https://decentralization.gov.ua/news/17114 (дата звернення: 01.11.2023).

3. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50–51. Ст. 572.

4. Про паспорти бюджетних програм : наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2002 № 1098. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-03#Text (дата звернення: 01.11.2023).

5. Про результативні показники бюджетної програми : наказ Міністерства фінансів України від 10.12.2010 № 1536. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1353-10#Text (дата звернення: 01.11.2023).

6. Про затвердження Інструкції з підготовки пропозицій до Бюджетної декларації : наказ Міністерства фінансів України від 21.07.2022 № 207. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0882-22#Text (дата звернення: 01.11.2023).

7. Про затвердження Інструкції з підготовки бюджетних запитів : наказ Міністерства фінансів України від 21.12.2022 № 450. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0322-23#Text (дата звернення: 01.11.2023).

8. Методичні рекомендації щодо формування бюджетних програм головними розпорядниками коштів державного бюджету. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/2_%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96_%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_465_25_08_2023.docx (дата звернення: 01.11.2023).

9. Ken Warren, Cheryl Barnes. The Impact of GAAP on Fiscal Decision Making: A Review of Twelve Years' Experience with Accrual and Output-based Budgets in New Zealand. *OECD Journal on Budgeting*. Volume 3. No. 4. URL : https://www.oecd.org/newzealand/43494437.pdf (дата звернення: 01.11.2023).

10. Caridad Martí. Performance Budgeting And Accrual Budgeting: A Study of the United Kingdom, Australia, and New Zealand. *Public Performance & Management Review*. Vol. 37, No. 1 (September 2013), pp. 33–58. URL : https://www.jstor.org/stable/24735224 (дата звернення: 01.11.2023).

11. Government Finance Statistics Manual 2001 (GFSM 2001). December 19, 2001. URL : https://www.imf.org/external/pubs/ft/gfs/manual/pdf/all.pdf (дата звернення: 01.11.2023).

СЕКЦІЯ 2
МОДЕРНІЗАЦІЯ СКЛАДОВИХ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА РИЗИКИ

Бондаренко А. В.,
здобувачка вищої освіти
групи ФБ 23-1,
факультет фінансів та
цифрових технологій
Науковий керівник:
Шепиленко В. Ю.,
старший викладач кафедри
публічних фінансів,
Державний податковий університет

ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА СТРУКТУРУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Децентралізація – невід'ємна складова бюджетних відносин країни з розвиненою ринковою економікою. До переваг децентралізації можна віднести[1]:

- надання відносної самостійності територіальних громадам у прийнятті фінансових рішень;
- збільшення ступеня раціонального використання коштів місцевих органів самоврядування у зв'язку із тим, що вони знайомі із проблемами розвитку громади;
- збільшення повноважень місцевих органів самоврядування щодо формування ресурсної бази місцевих бюджетів тощо.

В Україні реформи з фінансової децентралізації почали діяти з 2014 року. Маленькі міста та села почали добровільно об'єднуватися в об'єднані територіальні громади (ОТГ), що дозволило новоутвореним органам місцевого самоврядування отримати відповідні повноваження та ресурси, що їх раніше мали міста обласного значення.

Власні доходи місцевих бюджетів з 2014 по 2019 рік збільшилися на 200 млрд. грн. (з 68,6 млрд грн до 267 млрд грн). Це – реальний інструмент впливу на досягнення результату та відповідальність за

довіру громад [2]. Однак, не зважаючи за зростання доходів, варто відзначити щорічне зростання видаткової частини, що може свідчити про недостатній рівень фінансової спроможності місцевих бюджетів.

Таблиця 1 – Доходи та видатки місцевих бюджетів України без урахування міжбюджетних трансфертів з 2017 по 2021 роки

№ з\п	Показники	2017	2018	2019	2021	Абсолютне відхилення 2021/2017
1.	Доходи без урахування міжбюджетних трансфертів з державного бюджету (млрд грн)	229,5	263,5	300,2	330,9	101,4
2.	Питома вага доходів місцевих бюджетів зведеному державному бюджеті (%)	22,4	22,1	23,1	22,8	0,4
3.	Видатки місцевих бюджетів (млрд грн)	496,1	570,6	566,2	500,1	4
4.	Питома вага видатків місцевих бюджетів зведеному державному бюджеті (%)	37,1	36,7	34,5	n/a	n/a

Джерело: складено автором на основі [3].

Відповідно до даних, наведених в таблиці 1, прослідковується тенденція до зростання доходної та видаткової частини місцевих бюджетів: доходи у 2021 році підвищились порівняно з 2019 роком на 30,9 млрд. грн., сума видатків у 2021 році порівняно з 2019 зменшилась на 66,1 млрд. грн. Структура доходів місцевих бюджетів за 2022 рік зображена на рисунку 1.

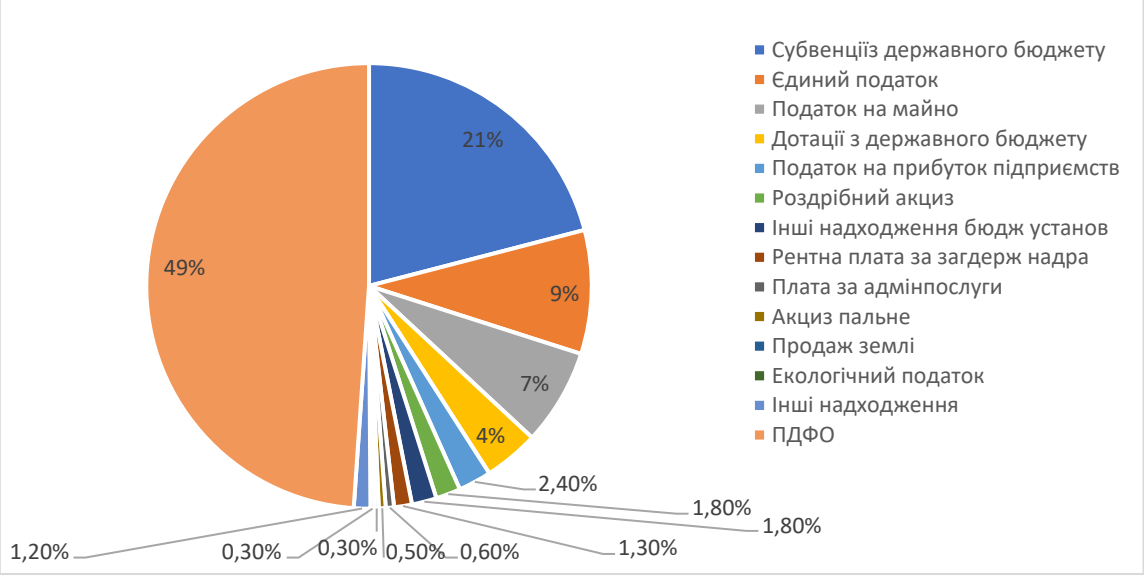

Рисунок 1 – Структура доходів місцевих бюджетів за 2022 рік

Основну частину надходжень в місцевий бюджет склав податок на доходи з фізичних осіб, який за економічним змістом є загальнодержавним податком. У цьому контексті варто розглянути динаміку надходжень ПДФО з виплат військовослужбовців до місцевих бюджетів (рис. 2).

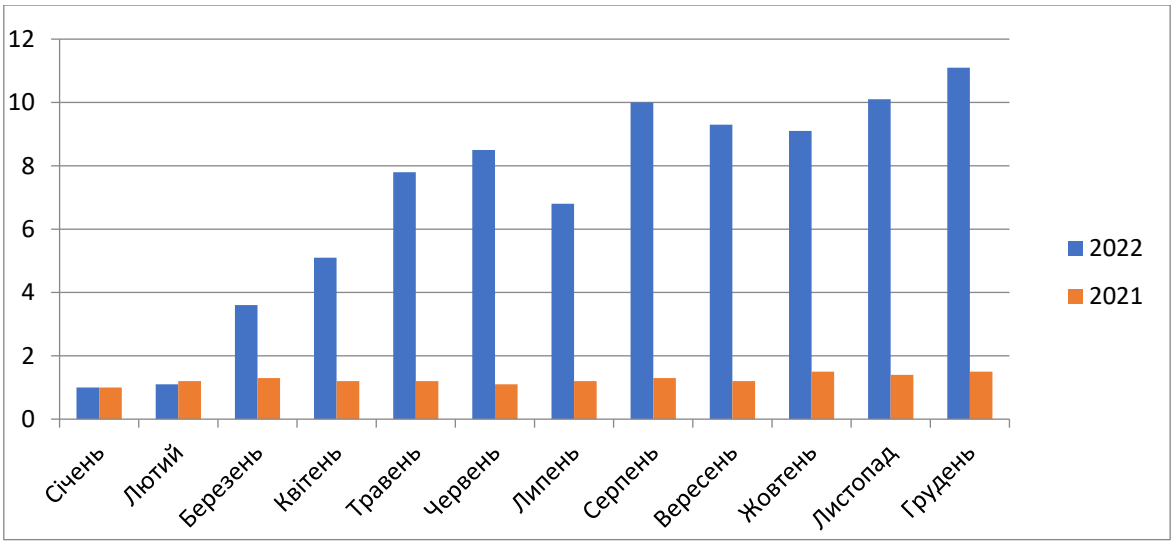

Рисунок 2 – Динаміка надходжень ПДФО з виплат військовослужбовців до місцевих бюджетів у 2021–2022 рр. [1; 2]

Дані за 2021 та 2022 рік дуже різняться через збільшення кількості військовослужбовців у країні через повномасштабне вторгнення. Тому, на разі можна зробити висновок, що ПДФО є важливою часиною у формуванні доходів місцевих бюджетів.

Ефективність процесів децентралізації визначається здатністю органів місцевого самоврядування врегульовувати питання територіальної громади за рахунок фінансових активів, які акумульовані за мінімального рівня допомоги з боку держави у вигляді трансфертів та загальнодержавних податків. За умов військового стану важко оцінити ефективність децентралізації, однак щорічне зростання доходної частини місцевих бюджетів України може свідчити про позитивну динаміку даного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Different Forms of Decentralization. URL : http://www.ciesin.org/decentralization/English/General/Different_forms.html

2. Єдиний вебпортал органів виконавчої влади. URL : https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi

3. Офіційний портал Державної казначейської служби України. URL : https://www.treasury.gov.ua

Бондар Т. О.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Облік і оподаткування»
Науковий керівник:
Харченко Л. О.,
канд. екон. наук, викладач, Ірпінський фаховий коледж економіки та права

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сучасна корпоративна культура – складний багатогранний феномен. І якщо в існуванні феномена корпоративної культури дослідники практично не сумніваються, то в змістовному трактуванні її визначень такої одностайності не спостерігається. В науковій літературі існують різні підходи та визначення корпоративної культури, оскільки це поняття є складним та багатогранним. Корпоративна культура може бути розглянута з різних точок зору. Одні вчені розглядають корпоративну культуру як сукупність цінностей, переконань, традицій, символів та способів поведінки, які визначають особливу атмосферу організації, інші ж вчені розглядають корпоративну культуру, як систему інститутів та процедур, що впливають на діяльність організації, включаючи правила, регуляції та процеси управління. Вважаємо, що корпоративна культура – це сукупність матеріальних, духовних, соціальних цінностей, створених співробітниками організацій у процесі трудової діяльності і які відображають неповторність та індивідуальність даної організації.

Талант менеджера визначається його здатністю розуміти значення корпоративної культури і вміти працювати в ній. У такому разі володарями культури є всі члени організації, а лідери є її хранителями, а не її архітекторами [1]. Підприємство має культуру тоді, коли воно має історію, досить тривалу для формування колективних базових уявлень. Будучи сформованими і сприйнятими, вони стають визначальними особливостями підприємства. Ті підприємства, які характеризуються високою плинністю кадрів або малозмістовною історією, можуть не виробити колективні уявлення і не сформують корпоративну культуру.

Корпоративну культуру, зазвичай, розглядають на трьох рівнях: рівні артефактів, рівні цінностей і рівні базових уявлень.

Артефакти є самим поверхневим рівнем, це все те, що можна побачити, почути, відчути під час знайомства з новою корпоративною культурою. До них можна віднести: манери спілкування, технології і продукти діяльності, стиль одягу, архітектуру і планування будівлі, символіку, церемонії та ритуали організації.

Проголошувані цінності – це цінності і норми, принципи і правила, стратегії і цілі, що визначають внутрішнє та зовнішнє життя організації, формування яких є прерогативою топ-менеджерів. Проголошуваною цінністю є будь-яка пропозиція, нововведення, що є в очах колективу лише умовною цінністю, навіть якщо воно буде виходити від авторитетної особи. Поки група не зробить спільних дій і її учасники не побачать їх результатів, ця пропозиція буде залишатися на папері і не буде застосовуватися. Якщо ця пропозиція пройде перевірку на практиці, дана цінність буде сприйматися всіма співробітниками. Через певний проміжок часу ці цінності переходять на більш глибокий рівень – рівень базових уявлень.

Під базовими уявленнями ми маємо на увазі основу культури організації, яку її члени можуть не усвідомлювати і вважати непорушною. Саме ця основа визначає поведінку людей в організації, прийняття тих чи інших рішень. Базові уявлення – «глибинний» рівень культури організації. Вони відкрито не виражаються в артефактах і, що ще більш важливо, не можуть бути описані навіть учасниками організації. Ці уявлення знаходяться на підсвідомому рівні співробітників, є для них самі по собі зрозумілі. Найімовірніше, ці уявлення мають силу, коли приводять компанію до успіху. Якщо знайдене рішення проблеми виправдовує себе раз по раз, воно починає сприйматися як щось належне. Те, що було колись гіпотезою, прийнятою тільки інтуїтивно або умовно, поступово перетворюється в реальність. Базові уявлення сприймаються членами групи настільки очевидними, що варіювання поведінки в рамках даної культурної одиниці зводиться до мінімуму. На практиці якщо група дотримується якогось базового уявлення, то поведінка, яка тримається на будь-яких інших уявленнях, буде здаватися учасникам групи незрозумілою [2, с. 68].

Кожен працівник, приходячи в організацію поступово вливається в колектив і усвідомлює для себе ті чинники, які в сукупності й утворюють корпоративну культуру. Етапами такої організаційної соціалізації є:

1. Відбір працівників з правилами, цінностями, близькими культурі організації.

2. Адаптація працівника – внутрішньо-організаційний вплив на сприйняття і розуміння корпоративної культури організації.

3. Оволодіння необхідними навичками та способами виконання роботи, прийнятими в організації.

4. Оцінка результатів праці та відповідна винагорода.

5. Внутрішньо-організаційне визнання і просування працівників, які є еталоном для інших [3, с. 32].

Вирішальним чинником у становленні корпоративної культури є філософія компанії або іншими словами, принципи, яким слідує керівництво компанії. Формування таких принципів має на меті створити в очах своїх співробітників і в зовнішньому середовищі певний імідж корпорації.

Крім того, корпоративна культура базується на основоположних цінностях, які поділяються членами компанії. Ці цінності в різних підприємствах можуть бути різними і в тому числі в залежності від того, чиї інтереси лежать в основі діяльності компанії: самої компанії в цілому або окремих її членів.

Високий рівень корпоративної культури є важливим стратегічним чинником, мобілізуючим всі структурні ланки корпорації та її окремих працівників на досягнення поставлених цілей у рамках задекларованої місії компанії.

Можна стверджувати, що корпоративна культура – це вміння як керівництва, так і персоналу працювати на всіх рівнях і у всіх функціональних сферах. Це означає, що ефективність і конкурентоспроможність підприємства залежать головним чином від його культури, а, отже, про те, наскільки високий або низький рівень культури, можна судити за рівнем економічної ефективності та конкурентоспроможності підприємства. Низька конкурентоспроможність і незначний економічний ефект дозволяють говорити, що принаймні один з структурних елементів корпоративної культури підприємства слабкий, а якість виконання визначених йому функцій – низька. Отже, саме рівень культури підприємства і зумовлює рівень конкурентоспроможності [4, с. 70].

Таким чином, корпоративна культура є чинником інноваційних перетворень, які виводять на перше місце «людський ресурс», який отримує домінуюче значення і статус вимірювача економічного успіху сучасних підприємств. Не існує «хороших» і «поганих» корпоративних культур. Є культура, яка як кайдани, тягне компанію назад, не дає розвиватися і в кінцевому підсумку сприяє краху. А є культура, яку можна вважати активом компанії, яка працює на її прибуток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Євтушенко Г., Вітренко Л. Шляхи формування професійної компетентності майбутнього менеджера. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України.* 2013. № 1. С. 69–78.

2. Мельник П., Зелена М. Корпоративна культура як чинник успішності компанії. *Економіка та управління підприємствами.* 2016. №4. С. 67–70.

3. Тарасова О., Марінова С. Корпоративна культура як інструмент ефективного менеджменту підприємства. *Економіка харчової промисловості*. 2013. № 3. С. 28–32.

4. Замковий О. Корпоративна культура як фактор формування успішності українського ділового оточення на шляху до європейських стандартів. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-62 (дата звернення: 03.11.2023).

Ваховська А. А.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Довбуш Н. Є.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УЧАСТІ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНОМУ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

Україна, як молода країна, що розвивається, в пошуках стійкого економічного росту та соціального підвищення, не може ігнорувати важливість участі в міжнародних фінансових відносинах. Вплив глобалізації та світових фінансових трансформацій надає цій темі особливу актуальність та важливість. Розглядання проблем та перспектив участі України в міжнародному фінансовому ринку є необхідним для забезпечення стійкого та збалансованого економічного зростання країни.

Метою даного дослідження є аналіз проблем та перспектив, що супроводжують участь України в міжнародному фінансовому ринку в сучасних умовах.

Війна в Україні суттєво вплинула на функціонування країни на міжнародному фінансовому ринку. Цей вплив можна спостерігати у різних аспектах, включаючи зростання волатильності фондового ринку, зниження довіри інвесторів, знецінення валюти, зростання витрат уряду на боргове фінансування та збільшення міжнародної фінансової допомоги.

Дослідження даної проблеми у своїх працях висвітлювали вітчизняні науковці та дослідники, такі як: Семененко О. М., Бойко Р. В., Водчиць О. Г., Добровольський Ю. Б., Бердочник Д. В та інші [1].

В умовах воєнного стану участь України в міжнародному фінансовому ринку стає складнішою через наступні проблеми [2]:

1) руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, що впливає на економічний розвиток країни в цілому;

2) скорочення робочих місць;

3) низькі адаптивні можливості української економіки до умов воєнного стану;

4) відсутність широкої державної підтримки.

Однак, важливо зазначити, що під час воєнного стану, Україна може залучати кошти на міжнародних фінансових ринках, що може допомогти їй вирішувати економічні проблеми.

Під час дослідження було виокремлено наступні особливості участі України в міжнародному фінансовому ринку в сучасних умовах.

Війна призвела до значних коливань на фондовому ринку, де на ціни на акції впливають різні чинники, такі як очікування, попит і пропозиція, загальна економічна ситуація [3, с. 41]. Ця волатильність ускладнює прийняття обгрунтованих рішень для інвесторів і впливає на загальну стабільність ринку.

Вторгнення росії в Україну в лютому домінувало не лише в геополітичних, але й в економічних новинах 2022 року. Обидві країни є важливими експортерами багатьох товарів. Росія є особливо важливим виробником енергетичних товарів, таких, як нафта, газ і вугілля; дорогоцінних металів, таких, як золото, платина і паладій. Україна також експортує великі обсяги продовольчих товарів, таких, як пшениця та соняшникова олія, а також залізо [4]. Ціни на акції в США та решті світу також відреагували на зміни, викликані вторгненням, насамперед на зміни цін на сировинні товари. У цілому світові акції мали тенденцію до різкого падіння з середини лютого 2022 до середини березня, а потім здебільшого відновилися пізніше в березні.

Вторгнення розпалювало ринкову невизначеність, безпосередньо вдарило по економіках, тісно пов’язаних з Україною та Росією, і викликало глобальне зростання цін на енергоносії та пшеницю [5].

Війна також вплинула на курси обміну валют, зі значними коливаннями української гривні відносно основних валют, таких як долар США та євро. Ці коливання впливають на прибутковість міжнародних компаній, що працюють в Україні, і робить складнішим приваблення іноземних інвестицій, робить більш дорогим імпорт товарів та послуг для України, що в свою чергу може призвести до зростання інфляційних показників.

Національним банком України внесено обмеження щодо валютних операцій, а саме призупинити роботу валютного ринку України, крім операцій з продажу іноземної валюти клієнтами та увести мораторій на

здійснення транскордонних валютних платежів (крім підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів (завдань) та уряду, окремих дозволів НБУ. Розглянемо,як вплинули подібні валютні обмеження на валютні операції в НБУ (табл. 1) [6].

Таблиця 1 – Покупка та продаж іноземної валюти в НБУ за період 28.02.2022–25.03.2022

Дата	Покупка іноземної валюти	Продаж іноземної валюти
28.02.2022 – 04.03.2022	546,3 млн дол. 37,5 млн євро	144 млн дол. 17,5 млн євро
07.03.2022 – 12.03.2022	206,8 млн дол. 17,2 млн євро	473 млн дол. 91,55 млн євро
14.03.2022 – 18.03.2022	44,3 млн дол. 10,5 млн євро	232,5 млн дол. 332,2 млн євро
21.03.2022 – 25.03.2022	3,5 млн дол. 4,5 млн євро	356,2 млн дол. 246,2 млн євро

Обмінний курс знаходиться під значним тиском через військові дії. Через блокаду портів Україна має обмежені можливості для експорту. З іншого боку, Україні доводиться імпортувати низку товарів першої необхідності, аби підтримувати економіку та армію. В результаті дефіцит рахунку поточних операцій, “з’їдає” міжнародні резерви та створює ризики для підтримання політики фіксованого обмінного курсу. У цих умовах життєво необхідно дозволити лише критичний імпорт[7].

Війна також призвела до зростання вартості урядового кредитування України, оскільки інвестори вимагають вищих доходів, щоб компенсувати зростання ризику, пов’язаного з інвестуванням в країну [7]. Це підвищення вартості кредитування може зробити складнішим для українського уряду фінансування дефіциту бюджету та впровадження своїх планів економічного розвитку.

Війна створює велике навантаження на державні фінанси та управління державним боргом. Після початкового шоку економіка поступово відновлюється, але податкові надходження досі значно нижчі за ті, що були у довоєнний період, тоді як державні видатки зростають. Якщо підвищення податків – не варіант, то фіскальний дефіцит можна покрити лише за рахунок друку грошей (з огляду на нинішні тенденції,

це джерело може покрити приблизно 10-20 % прогнозованої потреби), позик від інших урядів або міжнародних фінансових установ (приблизно 20-25 % від прогнозної потреби), і внутрішніх запозичень (переважно вітчизняні банки). Кожне з цих джерел має обмеження.

Уряд може спробувати провести цілеспрямовану реструктуризацію або репрофайлінг суверенних євробондів, не ризикуючи серйозними потрясіннями для національної економіки, оскільки українські банки мають незначні обсяги суверенних облігацій на своїх балансах. Такий крок не лише зменшить тиск на бюджет, але й зекономить міжнародні резерви. Очевидно, що війна залишає не так багато легких рішень, тому потрібно робити важкий вибір [7].

Війна також призвела до зростання міжнародної фінансової допомоги Україні, оскільки країна намагається фінансувати свої військові операції та підтримати свою економіку під час конфлікту. Ця допомога може бути надана у формі кредитів, грантів та інших форм фінансової підтримки, що може допомогти Україні пом’якшити негативний вплив війни на її економіку.

Україна після початку військової агресії з боку РФ постійно отримує фінансову допомогу від урядів – Світового банку, ЄБРР та МВФ. Загальна сума траншів від зазначених інституцій становить 4,325 млрд дол. Частково це грантова допомога, яку Україна не повертатиме. Але більша частина – кредити з мінімальними відсотками, які Україна погашатиме після завершення війни. Один із головних партнерів України, який погодився на постійну фінансову підтримку країни під час війни, – МВФ, який перерахував Україні транш у розмірі 1,4 млрд дол. Звісно, гроші від МВФ – це не грант, а кредит. Тобто повернення наданого МВФ траншу є умовою його надання, наразі немає жодних спеціальних умов погашення кредитів для України, що зазнала агресії [8].

Незважаючи на проблеми, Україна має кілька перспектив участі на міжнародному фінансовому ринку, зокрема:

1) Цифрова трансформація фінансових інституцій. Функціонування країни у стані війні може прискорити процес цифрової трансформації фінансових інституцій, що дозволить їм швидше та ефективніше пристосовуватися до змін на міжнародному ринку [9].

2) Європейська інтеграція. Україна продовжує працювати над європейською інтеграцією, включаючи фінансову сферу. Це може створити нові можливості для українського фінансового ринку та залучення іноземних інвестицій[10].

3) Розвиток фондового ринку. Залучення іноземних інвестицій та розвиток фондового ринку можуть стати каталізаторами для зростання вітчизняного виробничого сектору [11].

4) Підвищення ефективності функціонування фінансового ринку. Для забезпечення стабільності фінансової системи та раціонального використання фінансових ресурсів, Україна повинна сформувати державну політику, що включає балансований комплекс заходів [11].

5) Фінансова безпека. Україна повинна подолати "тінізацію" економіки через реформування податкової системи та оздоровлення фінансово-кредитної сфери [11].

6) Розвиток інфраструктури фінансового ринку. Дослідження стану інфраструктури фінансового ринку та впровадження необхідних змін можуть покращити ефективність функціонування ринку [12].

Отже, Україна має значний потенціал для активної участі в міжнародному фінансовому ринку. Проте, існують серйозні проблеми, які ускладнюють цей процес. Нестабільність економічного середовища, високий рівень боргового навантаження та відсутність доступу до дешевого фінансування є основними факторами, які потрібно вирішити. Участь України в міжнародному фінансовому ринку є ключовим елементом її економічного розвитку. Проте, це вимагає від уряду та громадян постійної уваги, наполегливості та спільних зусиль для вирішення проблем, що виникають на цьому шляху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маршук Л., Бабюк А., Страпачук Л. Вплив міжнародних інституцій на фінансовий стан україни в умовах воєнного часу. *Економіка та суспільство.* 2022. № 37. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-23 ; https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html (дата звернення: 25.10.2023).

2. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. 2023. URL : https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html (дата звернення: 25.10.2023).

3. Viblyi P., Kostevych Y. Impact of the war in Ukraine on the global stock market. *Galic'kij ekonomičnij visnik.* 2023. Т. 80, № 1. С. 39–48. URL : https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.01.039 (дата звернення: 25.10.2023).

4. Джозефс Д. Війна в Україні спричинить найбільший ціновий шок за 50 років. *BBC News*. 2022. URL : https://www.bbc.com/news/business-61235528

5. Нілі К., Джордан-Вуд С. Вторгнення Росії в Україну та його вплив на ціни акцій. *Federal Reserve Bank of St. Louis*. 2022. URL : https://www.stlouisfed.org/on-the-economy/2022/jun/russia-invasionukraine-impact-stock-prices (дата звернення: 25.10.2023).

6. Богута Н. Відсоткова допомога. Хто та скільки виділяє валютних кредитів Україні під час війни. *Фокус.* 2022. URL : https://focus.ua/uk/economics/509718-procentnaya-pomoshch-kto-i-shkolko-videlyaet-valyutnih-kreditiv-ukrajin-vo-vremya-voyni.https://voxukraine.org/finansovi-rynky-pid-chas-vijny-ta-pislya-neyi (дата звернення: 25.10.2023).

7. Городніченко Ю., Чурій О. Фінансові ринки під час війни та після неї. 2022. URL : https://voxukraine.org/finansovi-rynky-pid-chas-vijny-ta-pislya-neyi (дата звернення: 25.10.2023).

8. Свобода Р. На оборону в проєкті бюджету-2022 передбачено «рекордну суму». *Міноборони.* 2021. URL : https://www.radiosvoboda.org/a/news-oborona-budget/31464482.html (дата звернення: 25.10.2023).

9. Рощина Н. В., Шевчук О. А., Кустарьова К. М. Дослідження міжнародного фінансового ринку в умовах діджиталізації: нові можливості. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 18. URL : https://doi.org/10.20535/2307-5651.18.2021.231459 (дата звернення: 25.10.2023).

10. Двігун А., Крупка І. Фінансовий ринок України в умовах відкритої господарської системи. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-08/finansovuy_runok-7ebc0.pdf (дата звернення: 25.10.2023).

11. Сапачук Ю. Фінансовий ринок України: проблеми та перспективи. *DSpace Repository : Electronic Kyiv-Mohyla Academy Institutional Repository*. URL : https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/62537ee8-4fa8-4263-a8f2-9a64b3842184/content (дата звернення: 25.10.2023).

12. Tataryn N. B., Chop T. I. Problems of the finantial market of Ukraine and their ways of development. *Economy and Society*. 2018. No. 19. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-175 (дата звернення: 25.10.2023).

Гелевей Д. О.,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Науковий керівник:
Гордей О. Д.,
д-р екон. наук, професор, Державний податковий університет

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

Соціальні виплати є основним джерелом доходу для багатьох українців, особливо пенсіонерів, осіб, які потребують соціального догляду, сімей з дітьми. Останніми роками видатки на соціальне забезпечення в Україні скорочуються, хоча прогнозується зростання соціальних виплат, не обумовлених внесками. Це зумовлено спочатку пандемією COVID-19 та боротьбою з її негативними наслідками, а потім відбулось повномасштабне вторгнення рф.

Вторгнення рф в Україну, яке почалося 24 лютого 2022 року, призвело до масштабного порушення економічної діяльності в Україні та катастрофічної шкоди інфраструктурі, навколишньому середовищу та засобам існування українського суспільства.

Соціальний захист населення включає в себе [1]:

1) державну допомогу сім’ям з дітьми;

2) прожитковий мінімум та середньомісячний сукупний дохід сім’ї;

3) допомогу у зв’язку з вагітністю та пологами;

4) допомогу при народженні дитини;

5) допомогу на дітей одиноким матерям;

6) допомогу на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування;

7) допомогу при усиновленні дитини;

8) допомогу особі, яка доглядає за хворою дитиною;

9) допомогу на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

10) тимчасову державну допомогу дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме;

11) державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям;

12) державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю;

13) державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю;

14) щомісячну грошову допомогу особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу;

15) одноразову компенсацію особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю, постраждалим внаслідок дії вибухонебезпечних предметів;

16) щорічну допомогу на оздоровлення особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю, постраждалим внаслідок дії вибухонебезпечних предметів;

17) соціальний захист багатодітних сімей;

18) соціальний захист ветеранів праці та громадян похилого віку;

19) соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;

20) допомоги на поховання;

21) послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня»;

22) соціальні послуги:

– пільги на оплату житлово-комунальних послуг;

– пільги на безоплатний або пільговий відпуск лікарських засобів;

– пільги на проїзд у громадському транспорті;

– забезпечення засобами реабілітації.

Коротко охарактеризуємо стан соціального захисту до воєнного стану.

Так, за останні роки українська пенсійна система зазнала значних змін, зокрема підвищення пенсійного віку жінок з 55 до 60 років у 2011 році та збільшення страхового стажу, необхідного для отримання мінімальної пенсії, на 5 років для обох статей. Реформаційні заходи, запроваджені у 2014 та 2015 роках, продовжують посилювати умови отримання допомоги та обмежувати виплати допомоги. Подальші реформи включають запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного рівня та зниження мінімального рівня пенсії до 40 % мінімальної заробітної плати.

Ставку єдиного соціального внеску було суттєво знижено: з 37,4 % у 01.01.2011 до 22 % з 01.01.2016 року по теперішній час [2], що спричинило додатковий фіскальний тиск на державний бюджет для покриття зростаючого фінансового дефіциту. У кризові періоди розвитку економіки України це призводить до додаткових скорочень прав на допомогу. Також, існує тенденція до скорочень соціальних виплат у виплати, що перевіряються на матеріальний стан, призначені малозабезпеченим сім'ям.

У 2016 році Україна розпочала трансформаційну реформу охорони здоров'я, яка стала результатом визнання того, що державні витрати на охорону здоров'я є недостатніми, розподіл державних ресурсів неефективним і нерівномірним, а практика неофіційних платежів за медичну допомогу широко поширена. Центральним елементом реформи є запровадження пакету пільг, який чітко визначає медичні пільги, гарантовані всім урядом. Пакет надає пріоритет первинній медичній допомозі, але також включає екстрену, амбулаторну, стаціонарну та паліативну допомогу, а також можливість отримати безкоштовні ліки.

У відповідь на пандемію COVID-19 Україна запровадила низку заходів для пом'якшення негативних наслідків кризи. У цей час соціальний захист був важливою частиною інтегрованих заходів. Так, наприклад, допомога по безробіттю виплачувалася без особистого звернення до центру зайнятості з першого дня після реєстрації. Допомога по частковому безробіттю надавалася роботодавцям серед суб'єктів малого та середнього бізнесу, які припинили або скоротили свою діяльність через карантин. Усі працівники мали право на компенсацію (допомогу по тимчасовій непрацездатності) втраченого заробітку за час перебування в закладах охорони здоров'я, а також на самоізоляції під медичним наглядом.

Крім того, Уряд України з 2020 по 2023 рр. провів ряд додаткових заходів соціального захисту населення у цей період, а саме [3]:

1) запровадив виплату на дітей фізичних осіб-підприємців на період карантину плюс один місяць. Цю соціальну допомогу в розмірі прожиткового мінімуму отримали близько 300 тис. сімей (на дітей до 6 років – 1 779 грн, на дітей від 6 до 10 років – 2 218 грн).

2) розширив соціальну підтримку малозабезпечених громадян, які втратили роботу під час карантину. Близько 100 тисяч громадян отримали соціальну допомогу від 2 800 до 3 020 грн.

3) запровадив одноразову грошову допомогу в розмірі 1 тис. грн для 10 млн пенсіонерів, які мають пенсію до 5 тис. грн і близько 600 тис. отримувачів державної соціальної допомоги: інвалідам з дитинства та дітям з інвалідністю; особи, які не мають права на пенсію, та особи з інвалідністю; особи, які досягли пенсійного віку, але не мають права на пенсію та ін.

Також, український уряд докладає усіх зусиль, щоб продовжити виплату пенсій та інших соціальних виплат українцям, які були змушені залишити домівки, включаючи запровадження деяких нових пільг для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та підвищення на 40 % всі соціальні виплати. Це можливо за рахунок того, що міжнародні організації надають програми екстреної грошової допомоги.

У короткостроковій перспективі ці тимчасові гуманітарні заходи є критично важливими для українських ВПО, а біженці задовольняють їх нагальні потреби. У довготерміновій перспективі Україна зіштовхнеться з основним викликом у відбудові сталої та стійкої до ударів системи соціального захисту.

Станом на кінець 2023 року немає жодних ознак припинення війни. Ситуація все ще дуже непередбачувана і, ймовірно, залишатиметься невизначеною в найближчому майбутньому. Залежно від подальшого перебігу війни та післявоєнного відновлення, ключові питання в системі соціального захисту України, а також пріоритети технічної допомоги країн-партнерів можуть суттєво змінитися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Урядовий контактний центр. URL : https://ukc.gov.ua/folder/sotsialnyj-zahyst-naselennya/ (дата звернення: 31.10.2023).

2. Єдиний соціальний внесок / Мінфін. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/labour/social/ (дата звернення: 31.10.2023).

3. Урядовий портал. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-prodovzhyv-diiu-karantynu-cherez-covid-19 (дата звернення: 31.10.2023).

Катеринчук С. К.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Дроботова Л. А.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Оподаткування було і нині залишається однією із найбільших економічних сфер державного регулювання економіки України. Така складна фінансова категорія, як податки, від якої прямо залежать усі економічні процеси та явища, є основою для існування будь-якої держави, визначає її можливості у сфері розвитку безпеки, освіти, науки і культури. Система оподаткування посідає одну із керівних позицій щодо забезпечення економічного зростання, розвитку всіх галузей економіки і суспільного життя, продовжує виконувати роль стабільного джерела надходжень до державного бюджету.

Проблематика ролі податкової системи у формуванні бюджету України залишається актуальним питанням і нині потребує детального наукового дослідження, комплексного аналізу сучасного стану державної політики у цій сфері, адже одним із головних завдань для України було формування ефективної податкової системи. Нині Україна наближається до рівня розвитку європейських держав і водночас її податкова система досі залишається недосконалою та не завжди стабільною.

Метою даної роботи є дослідження особливостей податкової системи України, визначення кола проблемних аспектів функціонування та напрямків реформування податкової системи нашої держави.

Не є секретом, що податкова система України на сьогодні повною мірою не може забезпечити реалізацію цілей і прав як державної політики, так і платників податків. Цілий ряд недоліків, які були допущені при створенні системи оподаткування, призвели до того, що податки не можуть повноцінно виконувати свої основні функції, а саме фіскальну, соціальну та регулюючу.

Розповсюдженою є думка, що сфера матеріального виробництва практично пригнічена податками.

В умовах, що склалися на сьогоднішній день, інститути оподаткування є неефективними, про це свідчить досить багато фактів, серед яких:

- високий рівень «тінізації» економіки;
- значна масштабність корупції;
- великий податковий тиск на платників;
- невдоволення суб'єктів підприємницької діяльності [3].

Дуже низькі позиції України в світових міжнародних рейтингах, що характеризуюсь систему оподаткування, виступають підтвердженням неефективності цієї системи. Однією з найважливіших проблем податкової системи нашої держави є високе податкове навантаження. Величина податкових ставок та складність й нестабільність системи податкового навантаження – це два найважливіші фактори, які визначають обтяжливість податкової системи.

Ще однією проблемою оподаткування в Україні є соціальна несправедливість. Тобто в нашій країні спостерігається низький рівень добробуту населення, саме через надто високі ставки податків. Як наслідок, середнього класу практично не має. Сплата податків розуміється населенням як певний «тягар», а не як плата за виконання державою своїх функцій. Це свідчить про досить низький рівень податкової культури.

В Україні набула поширення практика, коли тягар податкового тиску перекладається на ті підприємства, які працюють легально і є прибутковими. Це спонукає керівників таких компаній шукати шляхи отримання податкових пільг, замість того, щоб підвищувати ефективність своїх підприємств. В результаті пільгами користувались підприємства й галузі, що спроможні вийти із кризи й розвиватися й без довгострокового пільгового режиму оподаткування, та які не є основою підвищення конкурентоспроможності національної економіки. А ринково орієнтовані підприємства, що потребують фінансової підтримки для освоєння нових ринків, технологій, продуктів, навпаки, змушені платити більшу частину податків.

Одночасно, пільги стимулюють розвиток тіньової економіки, масштаби якої, за оцінками експертів, становлять в Україні 40-50 % від обсягу реального ВВП [1].

Основними напрямками реформування податкової системи, наразі, могли б стати наведені нижче.

Максимальне спрямування податкової політики на забезпечення ефективного розвитку національної економіки. Цього можна досягти за допомогою зменшення податкових ставок та зменшення загальної кількості податків. Як наслідок, зменшиться рівень «тінізації» економіки. Зниження податків в Україні стане можливим тільки після перегляду зобов'язань держави і соціальних гарантій, фінансування яких вона зберігає за собою [2].

Слід встановити рівномірний розподіл податкового навантаження відповідно до доходів населення, що призведе до зменшення ухилень від сплати податків, та ще й зростуть надходження до бюджету.

Спрощення податкової системи має відповідати принципам простоти і прозорості. Справляння податків має бути зручним для всіх платників та максимально зрозумілою. Сплата податків має займати у суб'єктів мінімальну кількість часу [5].

Зниження фіскального тиску та зменшення ставок податку на прибуток підприємств і ПДВ дасть змогу підприємцям вести свою діяльність та формувати звітність.

Зменшення податкового навантаження серед непрямих податків, збільшення значення місцевих податків у структурі доходів місцевих бюджетів, враховуючи при цьому територіальні особливості призведе до удосконалення ефективності податкового законодавства. Насамперед запровадження таких законів, які будуть урівноважувати права усіх громадян держави під час справляння податків [3].

Найважливішу роль в податковій системі України мають відігравати податки на майно, на землю та на використання природних ресурсів. Адже саме вони не залежать від обсягів виробництва, продажу і є стабільними і будуть поповнювати бюджет. Створення передумов для економічного зростання за рахунок вивільнення підприємницького потенціалу та сприяння реалізації конкурентних преваг країни - саме це має виступати головною метою поточних реформ [4].

Таким чином, на сучасному етапі розвитку вітчизняної системи оподаткування первинним є удосконалення ефективності податкового законодавства, зниження загального рівня оподаткування, зменшення ставок податків, підвищення податкового контролю з метою «детінізації» економіки.

Для сталого розвитку національної економіки та забезпечення зростання добробуту населення, податкова система має функціонувати з урахуванням не лише вітчизняного, а й світового досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клепанчук О. Ю. Удосконалення механізмів адміністрування податкових платежів в умовах фінансової підтримки розвитку малого бізнесу. *Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна.* 2017. № 27. С. 140–145.

2. Кліменко Д. І. Становлення та функціонування податкової системи України. *Актуальні проблеми держави та права.* 2020. № 87. С. 72–77.

3. Ярема Б. П., Ролько А. В. Сучасна податкова система України: проблеми та перспективи розвитку. *Гроші, фінанси і кредит.* 2018. № 34. С. 171–175.

4. Левочкин С. О. Податкова структура в Україні та шляхи її вдосконалення. *Економіка України.* URL : https://core.ac.uk/download/pdf/159468698.pdf (дата звернення: 30.10.2023).

5. Нікітішин А. Сучасні принципи побудови податкової системі реалізації податкової політики. URL : http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/454 (дата звернення: 30.10.2023).

6. Центр економічних досліджень та прогнозування «Фінансовий пульс». Рівень тіньової економіки за галузями. URL : http://finpuls.com/ua/macroeconomic/releases/info/Rven-tnovo-ekonomki-zagaluzyami.htm (дата звернення: 30.10.2023).

Казмірчук А. П.,
студентка 2 курсу, спеціальність «Облік та оподаткування»
Науковий керівник:
Деміденко Л. С.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ЯК ДРАЙВЕР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Згідно з дослідженнями Світового Банку третина населення України залишається поза фінансовою системою. Якщо говорити про економічно активну частину населення з огляду сфери діяльності Visa, то ми відзначаємо три ключових тренди, які сприяють зростанню фінансової грамотності. По-перше, це вплив бар'єрів у використанні безготівкових платежів на рівень фінансової грамотності, наприклад, пов'язаних з безпекою. По-друге, доступність безготівкових платежів – можливість сплачувати безконтактно в транспорті формує звичку і сприяє загальному зростанню безконтактних платежів. І, по-третє, якість взаємодії та функціональність онлайн- і мобільного банкінгу та інформації, яку отримує споживач від банку-емітента

Фінансова інклюзія (фінансове включення) – це рівний доступ та використання фінансових продуктів та послуг, які: прийнятні за ціною, відповідають потребам домогосподарств та підприємств, доступні для всіх сегментів суспільства незалежно від доходу та місця проживання, надаються представниками фінансового сектору відповідально та екологічно для усіх учасників процесу.

Запорука формування стійкої фінансової інклюзії у трьох площинах:

1. Доступність фінансових послуг, тобто можливість користувача дійсно скористатися послугою через контакт із фінансовим посередником.

2. Фінансова грамотність, тобто здатність споживача здійснити усвідомлений вибір послуги, повністю розуміючи вигоди та ризики від користування нею.

3. Захист прав користувача – гарантія безпечного, прогнозованого та якісного надання послуги, забезпечена третьою стороною.

Термін «інклюзія» вперше було застосовано в 1970-х роках у США, але тоді виділяли лише соціальну інклюзію (процес збільшення ступеня участі усіх громадян у соціумі через доступ до можливостей і справедливий розподіл результатів праці), але з плином часу поняття набуло поширення вже в економічному просторі [3].

Національний банк представив у 2021 році інституційну Стратегію до 2025 року, сфокусовану на створення максимальної цінності для клієнтів, що відповідає викликам сьогодення та сприяє сучасному розвитку регулятора фінансового сектора України [5]. Адже Стратегія Національного банку – дорожня карта, якою центральний банк керуватиметься найближчими роками для досягнення визначених цілей у межах власної Місії, Візії та Цінностей.

Стратегія – це план дій для досягнення бажаних цілей в короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективі.

Стратегія містить три "стратегічні напрями":

I. Сприяння відновленню та розвитку економіки;

II. Цифрові фінанси як драйвер для цифровізації економіки;

III. Інституційний розвиток та операційна досконалість Національного банку.

Кожен з трьох напрямів визначається чотирма "стратегічними цілями", тобто загалом таких цілей 12, що на 5 більше, ніж у попередньому варіанті Стратегії, яка діяла у 2018-2020 роках. [6]

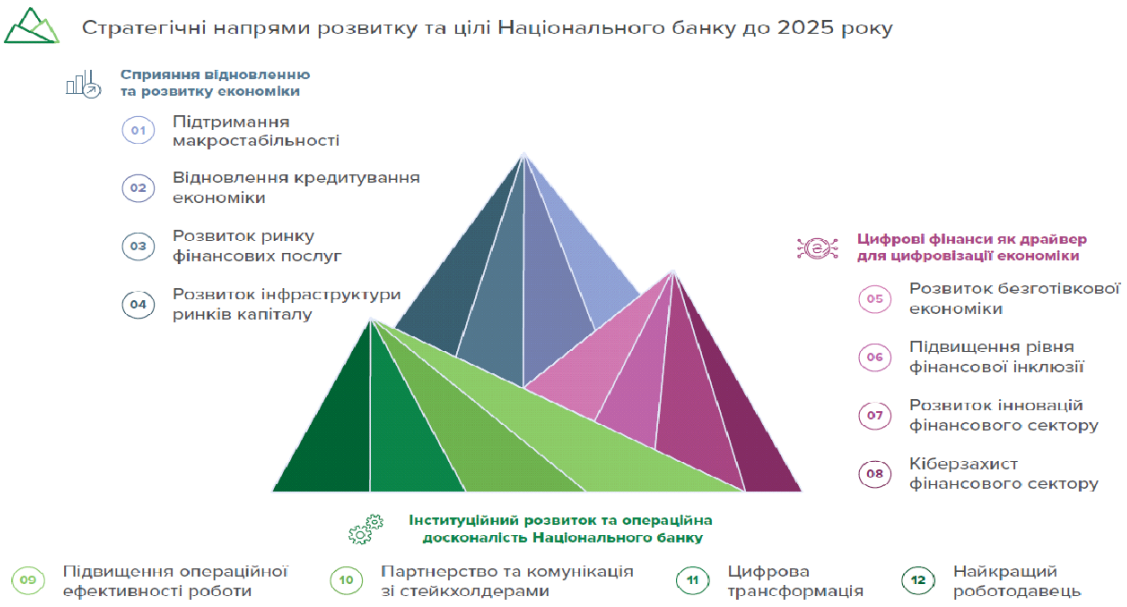

Рис. 1. Стратегічні напрями розвитку та цілі Національного банку до 2025року.

Перший напрям. Сприяння відновленню та розвитку економіки:

1 ціль. Підтримання макростабільності.

2 ціль. Відновлення кредитування економіки.

3 ціль. Розвиток ринку фінансових послуг.

4 ціль. Розвиток інфраструктури ринків капіталу.

Другий напрям. Цифрові фінанси як драйвер для цифровізації економіки:

5 ціль. Розвиток безготівкової економіки.

6 ціль. Підвищення рівня фінансової інклюзії.

Впровадження фінансової інклюзії в країні забезпечує: прибуткові іноземні інвестиції, розвиток експорту та імпорту, продовольчу безпеку, зростання туризму, підвищення рівня доходів, зростання підприємництва та розвиток малого та середнього бізнесу, зростання середнього класу, зменшення корупції, шахрайства та розкрадання [2].

12 червня 2023 року у київському інноваційному парку UNIT.City розпочався другий міжнародний "Форум з фінансової інклюзії. Нікого за бортом". Як і минулого року, форум спільно організований Національним банком, учасниками ринку, міжнародними партнерами. Цьогорічна подія об’єднала спікерів із Австралії, Великої Британії, Індії, Кенії, Норвегії, Польщі, США, Туреччини та понад 300 гостей форуму – посадовців, бізнесменів, експертів, освітян, громадських діячів.

Центральні банки та інші регулятори фінансового ринку, міжнародні організації наголошують на важливості фінансової інклюзії. Не виключенням є і НБУ, у стратегічних цілях якого фінансова інклюзія займає одне з провідних місць та є важливою передумовою розвитку фінансової екосистеми та зростання економіки країни [8].

7 ціль. Розвиток інновацій фінансового сектора.

8 ціль. Кіберзахист фінансового сектора

Третій напрям. Інституційний розвиток та операційна досконалість Національного банку:

9 ціль. Підвищення операційної ефективності.

10 ціль. Партнерство та комунікація зі стейкхолдерами Національного банку.

11 ціль Цифрова трансформація Національного банку

12 ціль. Національний банк – найкращий роботодавець [5].

Перші два напрями – спрямовані назовні, на задоволення потреб учасників фінансової екосистеми. Інституційний розвиток та операційна досконалість покликані поліпшити реалізацію Місії та Візії

Національного банку через внутрішню трансформацію та посилення партнерства зі стейкхолдерами [6].

Місія НБУ – забезпечення цінової та фінансової стабільності з метою сприяння сталому економічному розвитку України.

Візія Національний банк України – це сучасний, інноваційний, відкритий і незалежний центральний банк, який є лідером розвитку фінансової екосистеми, дбає про користувачів фінансових послуг, інтегрований до європейської спільноти центробанків, має довіру суспільства та міжнародних партнерів.

Оновлену Стратегію команда Національного банку готувала, виходячи з потреб клієнтів. Найголовніші з них – це кожна родина та кожен громадянин України, держава загалом та бізнес.

Реалізація стратегії НБУ у напрямі запровадження фінансової інклюзії реалізується в наступних напрямах:

− розвиток платіжної інфраструктури шляхом: переведення транзакцій в електронні канали (розвиток електронних платежів, у тому числі за комунальні послуги, електронних грошей (які випускає Національний банк), платежів з використанням пристроїв мобільного зв'язку), поширення використання міжнародних та національних платіжних систем, ознайомлення населення з перевагами та прогресивними видами безготівкових розрахунків;

− запровадження віддаленої ідентифікації клієнтів для отримання ними фінансових послуг;

− укладення договорів у безпаперовій формі, у тому числі з використанням електронного цифрового підпису [3].

2021 рік став проривним для державної системи віддаленої ідентифікації BankID НБУ. Згідно зі статистикою в грудні 2021 року Система BankID НБУ перетнула межу в 110 успішних ідентифікацій користувачів за одну хвилину. Загалом за 2021 рік у Системі BankID НБУ здійснено понад 30 млн успішних електронних ідентифікацій, що в чотири рази більше, ніж за 2020 рік (7,6 млн шт.), та в 100 разів більше, ніж за 2019 рік (300 тис. шт.).

Навіть в умовах війни громадяни України продовжують отримувати через Систему BankID НБУ безпечний доступ до онлайн-послуг, які надають державні органи, громадські організації, банки та інші комерційні установи. Понад 99,7% громадян, що мають рахунки в українських банках, доступні дистанційні послуги з використанням Системи BankID НБУ[1].

Отже, завданням НБУ є знайти цінності, які він може принести суспільству, фінансовій екосистемі загалом та кожному українцю зокрема. Кінцева мета – створити умови для того, щоб споживачі фінансових послуг отримували якісні, доступні, безпечні фінансові послуги, а економіка України та добробут її мешканців – зростали. Над цим Центральний банк продовжить працювати не зважаючи на війну відповідно до Стратегії хоча умови функціонування банківської системи значно погіршилися.

Фінансова інклюзія примножує можливості українців. Доступ до кредитів сприяє підприємництву, а доступ до страхування створює "подушку безпеки". На макро рівні це спроможність країни протидіяти кризовим явищам. А для кожного українця – можливість бути готовим до швидких змін та непередбачуваних обставин, якими так сильно наповнене життя нашої країни в останні два десятиліття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. За 2021 рік учетверо зросла кількість успішних ідентифікацій через Систему BankID НБУ. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/za-2021-rik-uchetvero-zrosla-kilkist-uspishnih-identifikatsiy-cherez-sistemu-bankid-nbu (дата звернення: 28.04.2022).

2. Фінансова інклюзія як драйвер забезпечення фінансової безпеки України / Захаркін О. О., Боронос В. М., Захаркіна Л. С., Тверезовська О. І. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка.* 2019. № 1. С. 43–52.

3. Мушеник І. М., Грушецький С. М. Забезпечення фінансової безпеки України в період воєнного часу та в умовах фінансової інклюзії. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics».* 2022. № 32. С. 70–74. URL : https://modecon.mnau.edu.ua | ISSN 2521-6392

4. Мушеник І. М. Інформаційні аспекти формування сучасних механізмів управління розвитком соціально-економічних систем. Наука XXI ст.: виклики та перспективи : колективна монографія в 2-х томах. Том 1. Суспільні науки / за заг. ред. В. В. Іванишина. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2021. С. 35–46.

5. Стратегія Національного банку. URL : https://bank.gov.ua/ua/about/strategy (дата звернення: 29.10.2023).

6. Стратегія Національного банку до 2025 року: фокус на активізацію економічного зростання та цифровізацію. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-natsionalniy-bank-do-2025-roku-fokus-na-aktivizatsiyu-ekonomichnogo-zrostannya-ta-tsifrovizatsiyu (дата звернення: 29.10.2023).

7. Фінансова інклюзія як драйвер економічного зростання: що потрібно робити державі, бізнесу та громаді. URL : https://bank.gov.ua/ ua/news/all/finansova-inklyuziya-yak-drayver-ekonomichnogo-zrostannya-scho-potribno-robiti-derjavi-biznesu-ta-gromadi (дата звернення: 29.10.2023).

Колісник В. В.,
студентка 2 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Харченко Л. О.,
канд. екон. наук, викладач, Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ПОНЯТТЯ І ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Фінансова безпека держави, як складова національної безпеки, є основою економічного розвитку країни, що забезпечує її суверенітет та цілісність, а також достойний рівень життя громадян. У мирні часи стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу, кібербезпека, інформаційна безпека тощо, як визначено законодавством, залежить від реальних економічних та фінансових можливостей держави. В умовах воєнного стану, що проголошено Указом Президента України від 24.02.2022 питання фінансової безпеки держави набувають актуального значення, оскільки оборона країни, армія, функціонування органів оборони та захисту, спирається на достатнє та стабільне фінансове забезпечення, як вітчизняне, так і з залученням міжнародної допомоги [1].

Економіка країна в умовах війни націлена на вирішення таких завдань, як фінансування армії, її матеріальне-технічне забезпечення, продовольча, медична та соціальна допомога армії та громадянам. Від фінансування цих напрямів залежить перемога і безпекова складова існування держави та інтересів населення [4].

Чинне законодавство значно спростило ведення бізнесу у період воєнного часу на території України, зокрема тимчасово не сплачується плата за землю, екологічний податок, податок на нерухоме майно, окремі підприємці звільнюються від сплати єдиного соціального внеску, запропоновано мораторій на проведення податкових перевірок, диференційовані ставки акцизного збору, рентної плати за видобування газу природного та інші зміни, які впливають на господарську діяльність і

як наслідок, на доходи місцевих бюджетів [5]. Введені новели законодавства свідчать про лібералізацію ведення підприємництва, проте надходження до місцевих бюджетів набувають вірогідності. Підприємництво – це одне із джерел наповнення суспільного виробництва, що забезпечує економічне функціонування і попереджає економічне руйнування, а також забезпечує оподаткування. Правове регулювання оподаткування підприємництва повинно не тільки спрощувати умови його ведення, а й забезпечувати наповнення бюджетів.

Фінансова безпека держави, як складова економічної безпеки залежить від її елементів, що мають вплив на забезпечення національної безпеки в цілому. В умовах нарощування збройної агресії з боку росії для врахування особливостей правового забезпечення фінансової безпеки держави слід враховувати наступні реалії суспільного виробництва:

- структурні зміни матеріального виробництва, руйнування базових галузей економіки;

- падіння попиту на промислові товари, руйнування економічних зв’язків;

- втрата ринків збуту, ринків праці, ринків сировини, ресурсної бази;

- порушення правового механізму оподаткування та інші.

Для запобігання руйнування економіки в умовах війни, протистояння вказаним загрозам у фінансовій системі доцільно впровадити державне регулювання, що націлене на систематичне забезпечення доходів бюджету за рахунок, як власної виробничої бази, зокрема розвитком малого підприємництва, так і збереженням державних підприємств у промисловості та сільському господарстві, на територіях вільних від бойових дій, на не окупованих територіях. Враховуючи елементи фінансової системи, що мають вплив на забезпечення фінансової безпеки, а саме безпеку бюджетної системи, банківської системи, податкової системи та у сфері фінансів підприємств, що діють в країні в період війни, доцільно забезпечити наступні заходи:

- систематичне бюджетне фінансування основних галузей оборони за рахунок спрощеного, але стабільного правового механізму оподаткування державних та приватних підприємств;

- проведення стабільної монетарної політки;

- спрощення правових засад ведення бізнесу та відкриття малих підприємств, при забезпеченні систематичного надходження податків до доходів бюджетів всіх рівнів, оскільки звільнення від оподаткування створює неможливі умови для їх наповнення.

В умовах, що склалися в Україні, важливо створити державно-приватний механізм господарювання, який з одного боку регулює відносини у державному секторі економіки, діяльність якого націлена на забезпечення обороноздатності країни, і фінанси якого знаходяться під повним контролем держави, а з іншого – сектор приватного підприємництва, що забезпечує потреби населення, оподаткування якого створює стабільне джерело наповнення бюджетів [2].

Отже, нормативно-правове регулювання державно-приватного механізму господарювання забезпечує здатність фінансової системи країни вижити, тобто фінансову безпеку держави. Фінансова безпека України, що знаходиться у війні, визначається станом обігу фінансових ресурсів з метою забезпечення фінансування армії, оборонної галузі, здатністю підприємств, регіонів, суб'єктів підприємницької діяльності отримати та направити фінансові ресурси на захист країни, на забезпечення систематичного відтворення матеріального виробництва. Отже забезпечення фінансової безпеки держави у стані війни потребує подальшого визначення правових засад стабільного функціонування бюджетної системи, державного регулювання банківської системи та підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.07. 2018 № 2469-VIII в ред. від 24.11.2021. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. С. 5. Ст. 241. 3 серпня.

2. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави : навч. посібник. Львів, 2020. 356 с.

3. Романів В. В., Дорошенко Н. О. Фінансова безпека України. *Економіка, управління та адміністрування.* 2019. № 4 (90). С. 230–235.

4. Стратегія економічної безпека України на період до 2025 : Указ Президента України від 11.08.2021 № 347/2021. *Урядовий кур'єр.* 2021. № 15. 13 серпня.

5. Економічний стан в умовах воєнного стану. *Економічна Експертна Платформа*. URL : https://economics.org.ua/index.php/blog/377-economika-vv (дата звернення: 31.10.2023).

Піднебесна Л. Ю.,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Чуницька І. І.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет

ФІНАНСОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Фінансовий ринок є важливим елементом сучасної економіки, що забезпечує перерозподіл фінансових ресурсів між економічними суб'єктами, що сприяє економічному зростанню. Фінансовий ринок має дві основні функції:

1. Функція залучення та перерозподілу фінансових ресурсів. Фінансовий ринок дозволяє інвестувати у розвиток бізнесу тимчасові вільні фінансові ресурси, це сприяє ефективному використанню фінансових ресурсів та економічному зростанню.
2. Функція урівноваження попиту та пропозиції на фінансові активи. Фінансовий ринок забезпечує справедливу ціну на фінансові активи, що відповідає попиту та пропозиції, це дозволяє економічним суб'єктам приймати ефективніше рішення про інвестування та залучення коштів.

В свою чергу, стан фінансового ринку залежить від багатьох факторів, включаючи державну політику, технологічний розвиток та глобальні економічні умови. Успішний розвиток фінансового ринку є важливим для економічного зростання всіх країн [3].

Нинішні фінансові ринки характеризуються значною нестабільністю. Це викликано багатьма факторами, включаючи глобальну економічну кризу, геополітичну напруженість та технологічні зміни. Стабільність фінансового ринку є важливою для економічної безпеки всіх країн.

Війна в Україні призвела до масштабних економічних збитків. Російські війська окупували частину країни, зруйнували інфраструктуру, порушили ланцюги поставок, і змусили мільйони людей покинути свої домівки. В результаті, економіка України скоротилася на 29,1 % у 2022 році, що стало найглибшим падінням в історії країни [3].

Фінансовий сектор також постраждала від війни. Учасники ринку отримали значні збитки від збоїв в операційній діяльності. Однак, завдяки успіхам українських військових, надзвичайним заходам уряду на НБУ, а також підтримці міжнародних партнерів, макроекономічна ситуації в Україні стабілізувалася [2]. Економічна активність почала поступово відновлюватися. Це стало можливим завдяки усуненню перешкод у ланцюгах поставок, звільненню окупованих територій і поверненню частини переміщених осіб. Зниження безпекових ризиків у наступні роки сприятиме подальшому економічному зростанню України. Очікується, що деокупація територій і повноцінне відкриття чорноморських портів допоможуть збільшити обсяги промислового виробництва та врожаю, а часткове повернення вимушених мігрантів сприятиме розширенню внутрішнього попиту [5].

Для покращення стану фінансових ринків необхідно вжити заходів щодо:

1. Створення сприятливого регуляторного середовища. Державна політика має сприяти розвитку фінансового ринку та захисту його від спекуляцій.

2. Розвитку фінансової грамотності населення. Громадяни мають розуміти, як працює фінансовий ринок, щоб приймати обґрунтовані рішення про інвестування та залучення коштів.

3. Запровадження міжнародної співпраці. Фінансові ринки є глобальними, тому для їх ефективного регулювання необхідна міжнародна співпраця.

Тож, фінансовий ринок є важливим для економічного зростання та перспектив розвитку в Україні що сприяє:

1. Розвитку бізнесу – фінансовий ринок дозволяє бізнесу отримувати фінансування для розвитку, що сприяє створенню нових робочих місць та зростанню економіки.

2. Зростання споживання – фінансовий ринок дозволяє споживачам отримувати кредити для придбання товарів та послуг, що сприяє зростанню економіки.

3. Підвищення ефективності використання фінансових ресурсів – фінансовий ринок дозволяє економічним суб'єктам інвестувати в проекти з найвищою прибутковістю, що сприяє зростанню економіки.

Також, для збереження фінансової стабільності на макроекономічному рівні в умовах війни Національний банк України (НБУ) змінив принципи проведення монетарної політики. Щоб уникнути відпливу капіталу, НБУ тимчасово зафіксував обмінний курс гривні та запровадив валютні обмеження, підтримуючи валютний ринок інтервенціями. У червні 2022 року облікова ставка НБУ була підвищена з 10 до 25 %. Це було зроблено для зупинки відпливу депозитів з банківської системи та збільшення привабливості гривні [1].

Наприкінці липня 2022 року офіційний обмінний курс гривні до долара США був девальвований на 25 %. Ця девальвація, разом із коригуванням валютних обмежень, поступовим зростанням ринкових ставок після підвищення облікової ставки в червні та запровадження зернового коридору, допомога зменшити тиск на валютний ринок [4]. НБУ вжив низку заходів для стабілізації валютного ринку, але вони поки що не дали повного ефекту. Валютний ринок все ще потребує втручання, оскільки попит на іноземну валюту з боку підприємств і домашніх господарств перевищує пропозицію. НБУ продовжує купувати іноземну валюту, щоб підтримати її курс. Коли ситуація дозволить, НБУ планує перейти до більш гнучкого валютного курсу, пом'якшити валютний контроль та повернутися до режиму інфляційного таргетування.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) у березні 2023 року затвердив чотирирічну програму для України на суму 15,6 млрд доларів. Перший транш у розмірі 2,7 млрд доларів України вже отримала. Загалом цього року Україна може отримати від МВФ три транші на суму 4,5 млрд доларів. Ця програма є важливою та перспективною в успіху для України, оскільки відкриває доступ до фінансування інших міжнародних інституцій. Вона також допоможе Україні підтримати фінансову стабільність та відновити економіку [1].

Отже, фінансовий ринок є системою, яка дозволяє людям і компаніям обмінюватися грошима та іншими фінансовими активами. Він є важливою частиною економіки, оскільки допомагає людям і компаніям отримувати доступ до ресурсів, які їм необхідні для зростання та розвитку. Вони допомагають робити фінансові операції швидшими, простішими, ефективнішими. Система фінансового ринку, дозволяє

людям і компаніям отримувати доступ до грошей та інших фінансових ресурсів. Також, він є важливою частиною економіки, оскільки допомагає людям і компаніям рости та розвиватися. Перспективність та ефективність фінансового ринку є ключовою для економічної стабільності країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini (дата звернення: 27.10.2023).
2. Перспективи відновлення: ситуації в економіці та на фінансових ринках України. URL : https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/551057_ perspektivi_ vidnovlennya_situatsii.html (дата звернення: 27.10.2023).
3. Фінансовий ринок України: тенденції березня 2023 року. URL : https://www.otpcapital.com.ua/2023/04/04/finansovyj-rynok-ukrayiny-tendentsiyi-bereznya-2023-roku/ (дата звернення: 27.10.2023).
4. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2021–2023 роки / Міністерство економіки України. URL : https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=98c3a695-56bb-42ba-b65160ce1f899654&title=PrognozEkonomichnogoISotsialnogoRozvitkuUkrainiNa2021-2023-Roki (дата звернення: 27.10.2023).
5. Фінансовий ринок-2023: відхід установ з ринку, рекорди рентабельності лайфових страховиків, стабільність банків. URL : http://probudget.org.ua/news/finansoviy-rinok-2023-vidhid-ustanov-z-rinku-rekordi-rentabelnosti-layfovih-strahovikiv-stabilnist-bankiv_978/ (дата звернення: 27.10.2023).

Стрелюк М. Г.,
студент 1 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Деміденко Л. С.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Фінансова система – це складна багатоелементна система, яку слід розглядати на трьох рівнях [1, с. 137]. Перший рівень – це сфери, які характеризують узагальнену за певною ознакою сукупність фінансових відносин, другий рівень – це ланки, що характеризують їх відособлену частину, третій рівень – елемент – першооснова, неподільна в умовах даної системи, з якої складаються інші її частини.

Оскільки економіка є основною діяльністю суспільства і держави, цілком очевидно, що економічна безпека є найважливішою складовою національної безпеки України [2, с. 37].

Відновилося життя у звільнених від російських окупантів регіонах. Стабільно працює енергетична система, що є важливим елементом функціонування економіки. Харчова промисловість розгортає нові потужності на територіях, де відсутні активні бойові дії, де є стабільний стан і всередині країни, і за кордоном. Окремі металургійні заводи відновлюють виробництво та експорт, перебудовують логістику. Сьогодні багато підприємств металургії та машинобудування переорієнтовуються на умови воєнного часу і відповідний попит на окрему продукцію.

Протягом дії воєнного стану Національний банк України реалізує заходи, спрямовані на підтримання фінансової стійкості держави та регулювання фінансового сектору.

Рівень інфляції в Україні знижується восьмий місяць поспіль, опустившись нижче від «довоєнного» значення [1]. За даними Державної служби статистики України, у серпні 2023 р. споживча інфляція в річному вимірі (р/р) відчутно сповільнилася – до 8,6 % з 11,3 % у липні (рис. 1). У місячному вимірі другий місяць поспіль зафіксовано дефляцію – ціни знизилися на 1,4 %.

Рисунок 1 – Динаміка індексу споживчих цін в Україні, до відповідного місяця попереднього року [2, с. 37]

Облікову ставку знижено до рівня 20 % річних [3]. Правління НБУ ухвалило рішення знизити облікову ставку з 22 до 20 % з 15 вересня 2023 р. Ставка за тримісячними депозитними сертифікатами й надалі дорівнюватиме обліковій ставці. Водночас ставка за депозитними сертифікатами овернайт знижена на 2 в. п. до 16 %, а за кредитами рефінансування – на 2 в. п. до 22 %. Крім того, скориговано параметри операційного дизайну монетарної політики. Зокрема, з 18 вересня 2023 р. частку залишків строкових депозитів фізичних осіб, що враховується під час розрахунку ліміту вкладень банків у тримісячні депозитні сертифікати, знижено із 70 до 35 %. Це посилить стимули для банків конкурувати за вкладників і нарощувати портфелі строкових депозитів. Регулятор обіцяє знижувати облікову ставку і надалі.

Нормальна робота банківської системи допомагає економіці адаптуватися до війни. Банки дуже добре пройшли це випробування війною. Разом з НБУ вони заздалегідь готували плани роботи за різних сценаріїв, хоча не сподівалися, що їх буде реалізовано. Як результат навіть у таких умовах банки продовжують функціонувати, своєчасно виконувати свої зобов'язання з обслуговування юридичних і фізичних осіб, кредитують суб'єктів господарювання, надають послуги на всій території України навіть у містах активних бойових дій.

Реформи НБУ у банківському регулюванні від 2015 року дали змогу українським банкам зустріти війну у стані, який дозволяє їм зараз не гальмувати відновлення економіки, а навпаки – давати додатковий ресурс.

У банківському нагляді є дві основні характеристики банків: ліквідність – спроможність тут і зараз розраховуватися з клієнтами, надавати кошти; платоспроможність – здатність робити це тривалий час, бути операційно самостійними, заробляти і виконувати всі зобов'язання впродовж кількох або й багатьох років.

Під час війни другий складник – платоспроможність – взагалі не предмет уваги. Зараз, коли незрозуміло, скільки триватиме війна і в якому стані її закінчить економіка, всі до єдиного банки в нас умовно неплатоспроможні. Ніхто не може знати, які там будуть втрати.

І тому на перше і єдине місце виходить ліквідність. «Ліквідність» є досить багатостороннім й його тлумачення у банківській сфері дещо відрізняється від своєї загальної сутності [4, с. 9]. На самому базовому рівні ліквідність – це можливість отримати доступ до готівки, коли вона потрібна. З нею проблем немає.

Зараз банки недоотримують велику частину своїх доходів, втрачають частину кредитного портфеля, погіршується його якість, і це негативно впливатиме на кредити й капітал банків. Однак, на думку НБУ, вони повинні продовжувати працювати, навіть якщо їхні показники діяльності капіталу будуть меншими за встановлені нормативи.

Важливо пам'ятати, що банки – це також бізнес. Ми часто забуваємо, що банкам теж треба заробляти. Тому зараз кредитування йде у ті галузі, де держава надаватиме часткові або повні гарантії кредиту, компенсацію відсотків. Це передусім сільське господарство, логістика, експортні галузі. Тут кредитування не належить до кризових рівнів, воно буде на тому рівні, щоб підтримувати економіку, і це переважно обігові кошти. Якщо йдеться про інвестиційне кредитування, то не варто очікувати швидкого відновлення.

Банки України у 2022 році видали 2009 іпотечних кредитів на загальну суму 1,96 млрд грн. Порівняно з 2021 роком нове іпотечне кредитування скоротилося в 5,3 раза за кількістю договорів та в 4,3 раза в грошовому вимірі.

Про це свідчать результати щомісячного опитування банків про обсяги наданих населенню іпотечних кредитів (рис. 2).

Рисунок 2 – Обсяги іпотечного кредитування у 2022 році [5]

Переважна частина іпотечних кредитів у 2022 році – дві третини за кількістю договорів – були надані в січні-лютому до початку повномасштабної військової агресії рф. У березні-травні іпотечні кредити не надавалися взагалі, влітку видачі були поодинокими. Натомість з вересня іпотека розпочала поступово відновлюватися, передусім завдяки державним програмам підтримки кредитування “Доступна іпотека” та “єОселя”. В межах цих програм позичальники мають змогу отримати іпотечні кредити за зниженими відсотковими ставками 7% та 3% річних відповідно [5].

У вересні-листопаді 2022 року банки видали 280 іпотечні кредити на загальну суму в майже 280 млн грн, а у грудні – 501 кредит на пів мільярда гривень. Це найвищий місячний показник від початку повномасштабної війни. Про видачу нової іпотеки у грудні поінформували 4 банки.

Банки під час війни кредитують купівлю житла майже виключно на вторинному ринку нерухомості: частка укладених іпотечних договорів у цьому сегменті становила 99 % від усіх нових іпотечних кредитів у червні-грудні 2022 року (рис. 3).

Рисунок 3 – Обсяги виданих іпотечних кредитів у розрізі регіонів у червні-грудні [5]

У регіональному розрізі найбільше іпотечних кредитів за цей період видано в Києві та Київський області – 241 договір на загальну суму майже 345 млн грн (43 % від загального обсягу), у Волинській області – 48 договорів на 60 млн грн (8 %), Вінницькій області – 37 договорів на 50 млн грн (6 %) та Чернігівській області – 54 договори на 47 млн грн (6 %).

Монетарна політика є невід'ємною складовою частиною економічної політики Національного банку України, що забезпечує підґрунтя для цінової стабільності та формування умов для забезпечення економічного зростання і високого рівня зайнятості в державі [6, с. 76].

В умовах війни НБУ було змушене відмовитися від класичної ортодоксальної монетарної політики, спрямованої на управління інфляційними процесами, таргетування інфляції через процентну ставку. Зокрема Комітет з монетарної політики НБУ залишив ставку на рівні 10 % тому, що чудово розуміють, що основний монетарний інструмент – це адміністративні обмеження і на валютному ринку, і на роботу банків і використовують цей інструментарій, щоб забезпечувати макрофінансову стабільність.

Від початку війни НБУ перейшов до фіксованого обмінного курсу і найближчим часом буде використовувати саме такий валютний режим. Уже після війни поступово банківська система повернеться до стандартів монетарної політики держави: режиму інфляційного таргетування; гнучкого обмінного курсу; покрокового скасування адміністративних обмежень.

Отже, банківська система впоралася із шоком початку війни, банки вже повертають рефінансування НБУ, відбувається приплив коштів населення до банківської системи. Навіть банки в регіонах, де тривають активні бойові дії, працюють безперебійно. Ліквідність – ключовий та єдиний показник банків під час активної фази війни. У банків достатньо коштів для активного кредитування бізнесу. НБУ суттєво спростив діяльність банків на початку війни. Натомість вони повинні чесно відображати у своїх показниках реальний фінансовий стан. Хоч би які були збитки за результатами війни, їх не можна приховувати через прикрашання звітності.

Міжнародні резерви за підсумками серпня становили 40,4 млрд дол. США [7]. На 1 вересня 2023 р. міжнародні резерви України становили 40 387 млн дол. США. У серпні вони знизилися на 3,2 % на тлі інтервенцій НБУ з продажу валюти для покриття різниці між попитом та пропозицією на валютному ринку України, які значною мірою було компенсовано надходженнями від міжнародних партнерів.

У серпні 2023 р. чистий продаж валюти НБУ становив 2 449 млн дол. США. Крім того, уряд України виплатив за обслуговування та погашення державного боргу в іноземній валюті 306 млн дол. США, з яких 169 млн дол. США – борг перед Світовим банком, 64 млн дол. США – за обслуговування та погашення валютних ОВДП, решта – борг перед іншими міжнародними кредиторами. Також Україна сплатила Міжнародному валютному фонду 380 млн дол. США. Натомість на валютні рахунки уряду в НБУ в серпні надійшло загалом 1 664 млн дол. США, у т. ч. 1 633 млн дол. США – макрофінансова допомога від ЄС; 22 млн дол. США – від розміщення валютних ОВДП.

Поточний обсяг міжнародних резервів забезпечує фінансування 5,4 місяця майбутнього імпорту, що істотно перевищує загальносвітові стандарти (не менше від 3 місяців) (рис. 4).

Затверджено нову Стратегію розвитку фінансового сектору України [5]. НБУ, Міністерство фінансів України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб затвердили нову Стратегію розвитку фінансового сектору України, випрацювання якої було передбачено Меморандумом про економічну й фінансову політику між Україною та Міжнародним валютним фондом.

Стратегія передбачає, що спільні дії регуляторів та ФГВФО у фінансовому секторі будуть спрямовані на досягнення п’яти стратегічних цілей: макроекономічна стабільність, фінансова стабільність, фінансова система працює на відновлення країни, сучасні фінансові послуги, інституційна спроможність регуляторів та ФГВФО.

Підсумовуючи, треба зазначити таке.

- Рівень інфляції в Україні в річному вимірі (8,6 % у серпні 2023 р.) знижується восьмий місяць поспіль, опустившись нижче від «довоєнного» значення, темпи зниження інфляції істотно випереджають прогноз НБУ.
- Попри незначне зниження протягом серпня 2023 р., поточний рівень міжнародних резервів країни забезпечує фінансування 5,4 місяця майбутнього імпорту, що відчутно перевищує загальносвітові стандарти (не менше 3 місяців). Скорочення обсягу міжнародних резервів зумовлено графіком надходження зовнішньої допомоги та погашення державного боргу. Водночас з огляду на значні бюджетні потреби дальша підтримка з боку міжнародних партнерів залишається критично важливою.
- Зниження рівня облікової ставки до 20 % має стати одним із чинників активізації кредитної діяльності банків унаслідок зниження вартості залучених ними коштів та дохідності різних видів державних

цінних паперів. Натомість головною перешкодою для активізації кредитування є комплекс воєнних ризиків. Регулятор прогнозує зниження облікової ставки до 18 % до кінця поточного року.

- Збереження позитивних тенденцій у монетарній сфері формує потрібні передумови для відновлення практики гнучкого обмінного курсу гривні та повернення до режиму інфляційного таргетування в міру зниження негативного впливу на економіку воєнних ризиків.
- Затвердження нової Стратегії розвитку фінансового сектору України передбачає набуття режиму внутрішнього ринку з ЄС у сфері фінансових послуг як передумови вступу України до ЄС.
- Пом'якшення обмежень операцій на валютному ринку в частині продажу безготівкової валюти фізичним особам сприятимуть переорієнтації частини попиту населення з готівкової іноземної валюти на безготівкову, що дасть змогу зменшити різницю між готівковим та офіційним курсом.
- Початок роботи сайту з фінансової грамотності, створеного за підтримки НБУ – один з кроків на шляху підвищення фінансованої обізнаності та захисту прав клієнтів фінансових установ, що є пріоритетами роботи регулятора. Підвищення рівня фінансових знань споживачами на ринку фінансових послуг дасть їм змогу ухвалювати відповідальні рішення щодо персональних фінансів.
- Віднесення до категорії неплатоспроможних та виведення з ринку проблемного АТ «Укрбудінвестбанк» (0,04 % від активів платоспроможних банків) не впливатиме на стабільність банківської системи України загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тімашов В. О. Фінансова система України: правова характеристика та законодавче регулювання. *Право і суспільство.* 2021. № 2. С. 134–139.

2. Гарькава В. Ф. Економічна безпека регіонів України. *Економіка України*. 2022. № 2. С. 37–49. URL : http://economyukr.org.ua/docs/EU_22_02_037_uk.pdf (дата звернення: 29.10.2023).

3. Андрусенко Н. Забезпечення ліквідності банку : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022.

4. Національний банк України знизив облікову ставку до 20 %. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-znizivoblik… (дата звернення: 29.10.2023).

5. Іпотечне кредитування поступово відновлюється завдяки державним програмам – результати опитування. Офіційний сайт НБУ. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/ipotechne-kredituvannya-postupovo-vidnovlyuyetsya-zavdyaki-derjavnim-programam--rezultati-opituvannya (дата звернення: 29.10.2023).

6.Тищенко В. В. Монетарна політика в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* Ужгород, 2019. Вип. 26, ч. 2. С. 76–81.

7. Міжнародні резерви становили 40,4 млрд дол. США за підсумками серпня. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-stanovili-404-mlrd-d… (дата звернення: 29.10.2023).

8. Нова Стратегія розвитку фінансового сектору: протистояння викликам війни у фінансовому секторі та підтримання відновлення економіки України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/nova-strategiya-rozvitku-finansovogo-se… (дата звернення: 29.10.2023).

Черненко В. В.,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор, професор кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Головною метою української держави є побудова сучасної європейської держави з розвиненою економікою, здатною задовольнити соціальні та матеріальні потреби її громадян. Економічні інтереси є частиною національних інтересів, але сьогодні економіка є найважливішим елементом національної безпеки. Ефективна система економічної безпеки є питанням життя і смерті для будь-якої держави, і її забезпечення є одним із пріоритетів української держави.

У цьому контексті, аналізуючи окремі аспекти національної безпеки, особливу увагу слід звернути на її економічний вимір. Адже реалізація всіх інтересів держави можлива лише за умови відповідного розвитку національної економіки. Саме ця перспектива визначає повсякденну діяльність державних інституцій. Сьогодні економічні інтереси багатьох країн мають ключове значення.

Одним з найважливіших елементів економічної безпеки є національна фінансова безпека. Без фінансової стабільності практично неможливо вирішити всі виклики, що стоять перед державою.

Для того, щоб сформулювати та впровадити ефективні механізми забезпечення фінансової безпеки на практиці, насамперед необхідно з'ясувати сутність цього поняття, виявити фактори, що впливають на її стан, та проаналізувати взаємозв'язок окремих складових з точки зору внутрішньої структури та ієрархічної декомпозиції цієї складної структури.

З багатовимірної точки зору фінансова безпека є гарантією фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин, під впливом зовнішніх і внутрішніх нестабільних чинників, що загрожують фінансовій безпеці, національна фінансова система має певний ступінь незалежності, стабільності та стійкості, здатність фінансової системи країни забезпечувати ефективне функціонування національної економічної системи та стійке економічне зростання.

Національна фінансова безпека країни визначається наступними факторами:

ступінь фінансової незалежності (дуже важливими є обсяги зовнішньої фінансової допомоги від міжнародних фінансових інститутів, економічних організацій та національних урядів, а також обсяги іноземних інвестицій в національну економіку);

характер грошово-кредитної політики, що проводиться урядом (як внутрішньої, так і зовнішньої);

політична ситуація в країні;

рівень правового забезпечення функціонування фінансового сектору.

Національна фінансова безпека має як внутрішній, так і зовнішній аспекти. Зовнішній аспект - це, по-перше, національний фінансовий суверенітет, тобто незалежність національної фінансової системи від впливу міжнародних фінансово-кредитних установ і транснаціонального капіталу. Однак в умовах глобалізації абсолютна фінансоване залежність не є коректною. Адже на фінансову безпеку України впливають процеси фінансової глобалізації, які посилюються у світовому співтоваристві. Таким чином, сьогодні питання фінансової безпеки виходить за межі національних кордонів. Підвищується рівень інтеграції та консолідації фінансових ринків, зростають обсяги потоків капіталів та інтенсивність їх обігу. На думку експертів, "у світі існують величезні потоки "світових грошей", які не санкціоновані національними урядами або іншими політичними інститутами. Вони не виникають з потреб виробництва, торгівлі, інвестицій чи споживання. Їхнім основним джерелом є переважно грошові транзакції". Тому важливо ретельно аналізувати і враховувати поточну і потенційну ситуацію на світових ринках грошей і капіталу при розробці національних стратегій фінансової безпеки. Безпека внутрішнього фінансового сектору України залежить від цілісності правової, організаційної та інституційної бази, політичної стабільності, рівня ринкового ризику, розміру тіньової економіки та рівня поширеної корупції [1].

Національна фінансова безпека включає бюджетної, податкової, боргової та банківської систем, монетарну безпеку, страхування та фондовий ринки.

Під поняттям бюджетної безпеки слід розуміти платоспроможність країни з урахуванням платіжного балансу в державному та місцевих бюджетах та ефективності використання бюджетних коштів.

Податкова безпека залежить від ефективності податкової політики, яка має найкращим чином поєднувати національні фінансові інтереси з особистими та корпоративними інтересами платників податків. Питання податкової безпеки з точки зору фіскальної достатності полягає у забезпеченні держави оптимальним обсягом податкових надходжень відповідно до вимог задекларованих економічних принципів. Слід зазначити, що на фіскальну безпеку держави впливає низка податкових пільг, які часто є несправедливими. Надмірне підвищення податкових ставок призводить до розширення тіньової економіки, придушення легального бізнесу, масштабного ухилення від сплати податків і, зрештою, звуження бази оподаткування.

Під гарантією державного боргу розуміється певний рівень внутрішнього та зовнішнього боргу, достатній для задоволення нагальних потреб соціально-економічного розвитку з урахуванням витрат на погашення, ефективності використання внутрішнього та зовнішнього боргу та оптимального співвідношення між ними. Це сприяє збереженню стабільності фінансової системи країни шляхом збереження економічного потенціалу країни та забезпечення відносної незалежності країни від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Фінансову стійкість банківської системи в цілому та її окремих складових слід розглядати з двох аспектів. По-перше, з точки зору фінансового впливу банківської системи (та її складових) на країну в цілому та на окремих клієнтів і контрагентів. По-друге, він спрямований на захист і захист від реальних і потенційних загроз фінансовому стану всієї банківської системи, державних банків і банківських фінансових установ.

Монетарна безпека – це стан грошово-кредитної системи, що характеризується монетарною стабільністю, доступністю кредитних ресурсів та рівнем інфляції, який гарантує економічне зростання та зростання реальних доходів населення. При цьому рівень кредитних ставок має бути достатнім для задоволення трансакційного попиту на гроші та переходу до політики "довгих грошей", а обсяг грошової маси-достатнім для обслуговування економічного обороту.

Під фінансовою стабільністю на фондовому ринку розуміються можливості емітентів, власників, покупців, організаторів угод, трейдерів, співінвесторів, посередників (брокерів), радників, реєстраторів, депозитаріїв, депозитаріїв, депозитаріїв і країни в цілому. рахунок. До них відносяться основний капітал (представлені в ньому цінні папери, структура та ліквідність), оптимальний обсяг капіталу та здатність забезпечити стабільне фінансове становище. Оцінюючи безпеку ринку цінних паперів в цілому, слід враховувати не лише безпеку ринку державних та корпоративних облігацій, але й інших сегментів, таких як ринок акцій, ринок облігацій, вексельний ринок, ринок казначейських зобов'язань, ринок ощадних сертифікатів, біржовий ринок та позабіржовий ринок.

Під фінансовою безпекою страхового ринку в цілому та окремої страхової компанії зокрема слід розуміти рівень наявних фінансових ресурсів, який дозволяє страховій компанії відшкодовувати своїм клієнтам передбачені договором страхування збитки та ефективно функціонувати. Фінансова безпека ринку страхових послуг залежить від низки об'єктивних і суб'єктивних, внутрішніх і зовнішніх чинників, але головним чином визначається станом його розвитку, фінансовими показниками та ефективністю діяльності. Вона також залежить від фактичного фінансового стану підприємства [2].

Таким чином, можна зробити висновок, що національна фінансова безпека – це дуже складна багаторівнева система, що складається з численних підсистем, кожна з яких має свою структуру та логіку розвитку. Національна фінансова безпека держави також включає заходи щодо захисту від зовнішніх фінансових загроз і надання фінансової підтримки економічному зростанню і розвитку країни. Значне зміцнення національної фінансової безпеки, є пріоритетне зміцнення фінансового потенціалу реального сектора бюджетної, податкової, боргової та банківської систем, монетарну безпеку, страхування та фондовий ринки. Це важливий аспект національної безпеки, який вимагає уваги та координації на рівні уряду та інших зацікавлених сторін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ладюк О. Д. Фінансова безпека: характеристика складників. *Ефективна економіка.* 2020. № 11. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z= 5280 (дата звернення: 26.10.2023).

2. Фінансова безпека як складова економічної безпеки України. *Наукові конференції.* 2021. Грудень. URL : http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1256 (дата звернення: 26.10.2023).

Шевченко А. О.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Довбуш Н. Є.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання забезпечення фінансової безпеки та її складових у будь-якій країні є надзвичайно актуальними. Це зумовлено тим, що сучасні вимоги щодо створення сталого розвитку економіки країни потребують неабияких глобальних дій держави, що пов'язані з широким колом питань реформування, які неможливі без забезпечення фінансової держави. Фінансова безпека має бути більш гнучкою та швидко функціонувати у відповідь на трансформації внутрішніх і зовнішніх загроз. Адже неефективна фінансова безпека супроводжується дестабілізацією державних фінансів, що може призвести до виведення капіталів за кордон, девальвації національної валюти, кризи платіжного балансу, зростання бюджетного дефіциту та державного боргу. Економіка будь-якої країни в процесі свого розвитку зазнає значних змін, що пов'язані з такими факторами, як: політичні, технічні та технологічні, суспільні явища. У сучасних умовах економічного розвитку забезпечення фінансової безпеки країни є однією з важливих складових її фінансової політики.

Актуальність обраної теми обумовлюється тим, що узагальнення існуючих досліджень з питань підвищення рівня фінансової безпеки засвідчила відсутність комплексних досліджень даних питань.

За фінансову безпеку загалом відповідають Президент України, Верховна Рада України, Рада національної безпеки і оборони України та структури, що нею координуються, а за функціональні напрями фінансової безпеки – економічний блок Кабінету Міністрів України з виділенням відповідних підрозділів, Розрахункова палата і Національний

банк України. На регіональному рівні за фінансову безпеку відповідають місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, а також органи судової влади і прокуратури [1, с. 108].

Фінансова безпека держави має і внутрішній, і зовнішній аспекти. Щодо зовнішнього, то це, насамперед, фінансовий суверенітет країни, незалежність національної фінансової системи від впливу міжнародних фінансово-кредитних організацій і транснаціонального капіталу. Проте говорити про цілковиту фінансову незалежність в умовах глобалізації не зовсім коректно. Адже на фінансову систему країни впливають процеси фінансової глобалізації, що посилюються у світовому співтоваристві. Відтак проблема фінансової безпеки сьогодні виходить за національні кордони. Зростає рівень інтеграції та консолідації фінансових ринків, масштаби мобільності капіталу та посилюється інтенсивність його обігу [2, с. 8].

Забезпечення фінансової безпеки держави можливе завдяки функціонуванню певного механізму. Механізм забезпечення фінансової безпеки держави – це система нормативно-правового, організаційно-інституційного забезпечення, методів та важелів впливу суб'єктів фінансової безпеки держави на її об'єкти з метою своєчасної ідентифікації, нейтралізації, захисту загроз національним інтересам у фінансовій сфері [2, с. 9].

Отже, фінансова безпека держави – це такий стан фінансової системи, який характеризується збалансованістю та якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних загроз, здатністю забезпечення захисту національних фінансових інтересів, достатнього обсягу фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання та населення, та, в цілому, ефективного функціонування національної економічної системи. Фінансова безпека учасників фінансового ринку визначається комплексом заходів щодо систематичного контролю їх зовнішнього та внутрішнього середовища з метою виявлення та оцінки дії дестабілізуючих факторів і загроз їх нормальному функціонуванню. Основними сферами, на які впливає фінансова безпека держави згідно є бюджетна сфера, грошово-кредитна сфера, сфера страхування, небанківські фінансові послуги та фондовий ринок.

Стан фінансової безпеки країни завжди характеризується певним набором показників, кожен з яких має своє граничне (найменше чи найбільше) значення, яке встановлено залежно від стану економічного розвитку країни. Відхилення фактичного значення від нормативного свідчать про необхідність профілактики або усунення причин, що їх зумовлюють. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, до індикаторів фінансової безпеки України входять шість груп показників: банківська система, безпека небанківського фінансового ринку, боргова безпека, бюджетна безпека, валютна безпека, та грошово-кредитна безпека. Проаналізуємо потенційні загрози фінансовій безпеці Україні в динамці за три останні роки за певним набором показників, індикатори та порогові значення (таблиця 1) [3, с. 29].

Таблиця 1 – Динаміка зміни індикаторів фінансової безпеки України до та після повномасштабного вторгнення, % [3, с. 29]

Індикатори	Роки			Зміна 2022/2020, %	Зона безпеки/ небезпеки у 2022 р.
	2020	2021	2022		
Боргове навантаження на державний бюджет (не >60 %)	60,80	48,90	82,60	21,80	небезпечна зона
Рівень регулювання цін, цінові диспропорції (не > 107 %)	105, 00	110,00	126,60	21,60	небезпечна зона
Частка ОВДП у сумі внутрішнього державного боргу, (не менше 70%)	99,80	99,80	99,9	0,10	безпечна зона
Забезпечення міжнародними резервами (не <8%)	18,70	15,50	20,5	1,80	безпечна зона
Частка іноземного банківського капіталу у загальному обсязі банківського капіталу (не > 30 %)	37,04	36,36	33,96	-3,08	небезпечна зона
Рівень сумнівної заборгованості у кредитному портфелі (не більше 10%)	37,80	27,20	38,10	0,30	небезпечна зона
Обсяг кредитування банками реального сектору економіки, % до ВВП (не менше 30)	23,00	19,50	21,00	-2,00	небезпечна зона

Так, динаміка зміни відношення обсягу державного та гарантованого боргу до обсягу ВВП як одного з основних індикаторів боргового навантаження на державний бюджет в системі фінансової безпеки України демонструє, що попри те, що у 2021 році значення досліджуваного індикатору знаходилося в зоні оптимальних значень (48,9 %), у 2022 році його значення значно перевищило порогове у 60 % та становило 82,6 %; за період 2020-2022 років цей показник збільшився на 21,8% [3, с. 30].

Зрозуміло, що дана ситуація пов'язана з повномасштабною війною та змушує Україну нарощувати заборгованість задля фінансування бойових дій та розв'язання важливих соціальних питань в умовах невизначеності, що в перспективі без можливості списання боргів матиме дестимулюючий вплив на економіку [3, с. 30].

Зміна рівня інфляції демонструє негативну тенденцію до зростання зі 105,0 % у 2020 році до 126,6 % у 2022 році. Прискорення інфляції у 2022 році насамперед пов'язане із наслідками повномасштабної військової агресії росії, серед яких: руйнування підприємств та інфраструктури, порушення виробництва та ланцюгів постачання, зростання виробничих витрат бізнесу, ситуативний ажіотажний попит на окремі товари та послуги. До непрямих наслідків війни можна віднести курсові ефекти та погіршення упродовж року очікувань населення та бізнесу.

Очікувано 2022 рік став роком з найгіршими значеннями індикаторів фінансової безпеки. Зрозуміло, що в умовах нестабільної ситуації в країні, страшних воєнних дій та з невизначеними термінами їх завершення дуже важко оцінювати та прогнозувати всі масштаби й наслідки для фінансової системи України. Забезпечення фінансової безпеки країни під час воєнного стану вимагає як від суб'єктів господарювання, так і з боку державних регуляторів якісних трансформаційних заходів. Це пов'язано зі змінами, які відбуваються на ринку фінансових послуг через виникнення проблем із ресурсним забезпеченням. На сьогодні потрібно розробити нову систему фінансової безпеки України, яка б врегулювала нормативно-правове поле щодо фінансової безпеки під час воєнного стану та деталізації загроз, які виникли під час воєнної агресії РФ [3, с. 31].

Важливе значення в умовах війни має оперативне виявлення загроз фінансовій безпеці України, що дозволять мінімізувати при неможливості нейтралізувати їх за умови розроблення дієвих практичних заходів та проведення виваженої політики щодо забезпечення фінансової

стійкості. Проте, головним важелем забезпечення фінансової безпеки країни та національної безпеки в цілому є найскоріша перемога України [3, с. 31].

Стан фінансової безпеки України погіршується, всього два з наведених індикаторів не перевищують порогові значення, всі інші мають тенденцію до погіршення, в тому числі за прогнозними значеннями 2023 року.

Враховуючи вище висвітлене, можна робити висновки, що під фінансовою безпекою держави слід розуміти надійно захищену фінансову систему країни від внутрішніх та зовнішніх загроз, що перешкоджають ефективному використанню її фінансових ресурсів в інтересах окремої людини і суспільства. При цьому, забезпечення фінансової безпеки держави повинно базуватись на механізмі, що становить систему комплексних, широкомасштабних державно-політичних рішень і вироблених напрямків діяльності з використанням якісних фінансових інструментів щодо забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи, захисту ключових інтересів держави (регіонів, громадян, підприємницьких структур, установ, організацій) у сфері національних та міжнародних фінансів, спроможності країни реалізовувати власну фінансову політику та нарощувати фінансовий потенціал, повноцінно виконувати завдання і функції в сучасних умовах посилення фінансової глобалізації й зіткнення національних інтересів та визначати механізм і шляхи функціонування національної фінансової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко А. Механізми забезпечення фінансової безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 3. С. 107–109. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2018/24.pdf (дата звернення: 30.10.2023).

2. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави : навч. посібник. Львів, 2020. 356 с. URL : http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/ 1234567890/2964/1/FinansovaBezpeka_30-04_2020.pdf (дата звернення: 30.10.23).

3. Ганзюк С. М., Драй О. О. Загрози фінансовій безпеці України. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2023. № 38. С. 28–33. URL : https://modecon.mnau.edu.ua/issue/38-2023/hanziuk.pdf (дата звернення: 30.10.2023).

Shevchuk Oleksandra,
Six-level student (master) of higher education
Scientific leader:
Dovgan Lyudmyla,
Associate Professor of the Department of Public Finance, State Tax University

THE DIGITAL SHIFT IN UKRAINE: UNCERTAINTIES IN PUBLIC FINANCE SUSTAINABILITY

Key words: *public finance, pandemic, taxation, governance, public financial management, digital shift, fiscal transparency.*

Abstract. The global COVID-19 pandemic has severely strained government finances, limiting resources for vital contemporary needs. Improved fiscal transparency is seen as a crucial solution to address these challenges by fostering informed policy discussions and ensuring accountability in public finance. Future risks arise from discussions on new tax revenue sources, along with the complications posed by rapid digitization and telework in tax systems. Despite a surge in online public service usage in Ukraine, sustainability concerns persist. Overcoming these challenges necessitates sustainable digital practices and the fostering of citizens' trust for effective governance in an evolving landscape.

Amid the onset of the COVID pandemic, numerous governments globally encounter significant fiscal challenges. The declining fiscal state is a major worry, indicating that governments will possess restricted resources to tackle pressing contemporary issues. Furthermore, Agrawal (2022) discussed how the pandemic has also spurred discussions relating to the need for new sources of tax revenue to fund recovery efforts, including a discussion about the taxation of wealth. At the same time, and potentially measurable via empirical studies, the rapid digitization of consumer purchases and the rise of telework create new challenges for tax systems. However, enhanced fiscal transparency has the potential to assist governments in addressing these fiscal hurdles by promoting an informed discussion regarding policy changes and ensuring public finance entities are accountable through timely and precise information [6].

The pandemic has transformed the actions of Ukrainian citizens, leading to a digital shift within the country. Fedorov (2021) pointed out, that statistical data indicates a notable rise in the utilization of online public services in Ukraine. Between 2019 and 2020, there was a four to fivefold increase in the number of individuals using the Internet to engage with governmental bodies. This surge is credited to the introduction of the Diia application and portal, which have already garnered usage by over 10 million individuals.

Moreover, navigating the challenges in the global landscape through risk management within the Public Finance system represents a new phase in broad-ranging connections that pave the path for continued and progressive reforms. Utilizing the lessons and strategies of risk management from EU nations holds significant importance, while simultaneously considering the unique socio-economic context within Ukraine [7]. Several regulatory documents govern the realm of public finances, outlining strategic pathways for its advancement. Primarily, the Public Administration Reform Strategy of Ukraine, valid until 2021, stands out as it targets enhancing public governance, specifically the management of state finances [2].

At present, the integration of digital technology poses both a challenge and a significant standard for evolution, representing a step-by-step approach towards improved governance in the public sector. In global financial discourse, emphasis lies on not just integrating modern digital economy products into public administration to enhance efficiency but rather prioritizing the quality of digital advancements. This focus is on the transparency of decision-making, safeguarding financial interests, and ensuring security [4].

Another important realm of improvement is Strong Public Financial Management (PFM), which forms the cornerstone for countries to attain their developmental goals. PFM is crucial in upholding fiscal responsibility, guaranteeing the wise distribution of resources, and the effective administration of public services. Additionally, it establishes a framework that secures responsible and transparent utilisation of public funds, fostering the necessary trust among donors [8].

Nonetheless, Sounman (2021) argue, that government expenditure facilitates the production of essential public services to meet societal needs and accomplish their goals. It is of utmost importance to gain insight into the allocation of government funds, as it mirrors the government’s choices regarding the provision of public services and the recipients who reap the benefits.

According to Kotina (2022), the availability and contactless of obtaining public services in the context of digital transformation is becoming especially important. Ukraine has made great leap in this direction, and, in the last two years, it has almost become a state in a smartphone. Digital support is especially meaningful in the recent emergency with which Ukraine has faced. However, despite such capacities in the digital transformation of public administration, the issue of sustainability of public finance remains open [4]. However, according to Matheusa et al. (2020), the availability of open data might not necessarily result in enhanced transparency or the delivery of top-tier public services; rather, it could result in an excess of information. Additionally, the adoption of digital transformation doesn't consistently guarantee citizens' trust as a reliable marker of effective governance.

To address the challenges in Ukraine's public market amidst the fiscal strain and digital evolution, several solutions can be considered:

1. Enhanced Fiscal Transparency: Prioritize improving transparency in the public market to facilitate informed policy discussions and ensure accountability in managing public finances.

2. Balancing Digital Transformation: While embracing digital advancements in the public market, focus on sustainability concerns and emphasize the quality of digitalization over mere integration.

3. Rethinking Risk Management: Adapt and implement risk management strategies observed in EU nations, tailored specifically for the unique socio-economic context of Ukraine, to fortify the resilience of the public market against emerging challenges.

4. Continued Reforms and Strategic Frameworks: Emphasize ongoing reforms, aligning with strategic pathways such as the Public Administration Reform Strategy of Ukraine, to guide the development and evolution of the public market within the country.

Amid the challenges presented by the COVID-19 pandemic, the fiscal strain on governments worldwide remains a critical concern, indicating a restricted capacity to address urgent contemporary issues. Enhanced fiscal transparency emerges as a solution to navigate these fiscal hurdles, fostering informed policy debates and ensuring accountable governance. However, future risks loom, including the need for new tax revenue sources post-pandemic, especially discussions around taxing wealth. The rapid digitization and rise of telework further pose challenges for tax systems,

requiring adaptation and restructuring. While the digital shift in Ukraine has seen a remarkable surge in online public service usage, the sustainability of such digital transformation in public finance remains uncertain. The proliferation of open data may not guarantee improved transparency or top-tier public service delivery, potentially leading to information overload.

Therefore, the challenge lies in establishing sustainable practices amidst this digital transformation and ensuring citizens' trust, which remains integral for effective governance in the evolving landscape.

REFERENCES

1. Agrawal D. Public fnance in the era of the COVID-19 crisis / D. Agrawal, A. Bütikofer. *Springer Nature*. 2022. P. 1349–1372.

2. Blishchuk, K. M. (2021). Stratehii vdoskonalennia upravlinnia publichnymy finansamy. *Efficiency of Public Administration,* Issue 2(67), pp. 116–131. DOI: https://doi.org/10.33990/2070-4011.67.2021.240248.

3. Fedorov, M. (2021). The launch of the Diia has increased fivefold the number of users of public services online, Government portal, official web-site. URL : https://www.kmu.gov.ua/en/news/mihajlo-fedorov-zapuskdiyi-u-5-raziv-zbilshiv-kilkist-koristuvachiv-derzhavnih-poslug-onlajn

4. Kotina H., Stepura M., Kondro P. HOW DOES ACTIVE DIGITAL TRANSFORMATION AFFECT THE EFFICIENCY OF GOVERNANCE AND THE SUSTAINABILITY OF PUBLIC FINANCE? THE UKRAINIAN CASE. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. № 8. P. 75–82.

5. Matheus, R., Janssen, M., & Janowski, T. (2020). Design principles for creating digital transparency in government. *Government Information Quarterly*, 38(1):101550. DOI: https://doi.org/10.1016/j.giq.2020.101550

6. Sounman H. Open Public Finance. *Yonsei University*. 2021. URL : https://www.researchgate.net/publication/363793410_Open_Public_Finance

7. Tretiak, D., Sizov, A., Miedviedkova, N., Murovana, T., & Karpych, A. (2023). Fiscal risk management in Ukraine under new challenges. *Amazonia Investiga*, 12(68), 126–140. URL : https://doi.org/10.34069/AI/2023.68.08.12

8. Yakama J. Public Financial Management Reform: Practitioners' Perspectives on the Effectiveness of PFM Oversight Structures in Sierra Leone. *MINISTRY OF FINANCE RESEARCH AND DELIVERY DIVISION*. 2020. № 1. P. 1–9.

Ясинчук А. В.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Дроботова Л. А.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Цифрова трансформація вплинула майже на кожен сектор світової економіки, значно підвищивши рівень конкуренції на ринку фінансових послуг. У тезах розглядаються тенденції розвитку цифровізації та банківських установ у світі та Україні, а також проводиться порівняльний аналіз цінової політики нових українських банків. Серед основних проблем і ризиків, які сповільнюють розвиток цифрового банкінгу, є: висока вартість цифрової трансформації; застарілі закони; наявність розриву №; скорочення зайнятості; зростання нерівності на ринку праці; зростання незаконних фінансових потоків; збільшення кіберризиків.

Гроші є змістовним атрибутом економічної системи ринкового типу. Згідно з постулатами економічної теорії для визначення економічного змісту категорії «гроші» використовується функціональний підхід, інтерпретуючи його через призму наступних функцій: міра вартості, масштаб цін, засоби обігу, засоби платежу, засоби накопичення та виконання функції світових грошей. Більш як 2500 років поспіль (з моменту появи золотих монет в Туреччині) гроші мають безперечно вирішальне значення для економічного і соціального розвитку людства [1].

Світова економіка увійшла в активну стадію цифрової трансформації,спрямовані на прискорення економічного зростання та збільшення продуктивність праці та створення нових сфер діяльності. Очікується, що обсяги цифрової економіки до 2025 р. досягнуть 23 трлн дол. (або 23,3% від світового ВВП). При цьому величезна роль у розвитку економік різних країн у найближчому майбутньому відводиться цифровому банкінгу, що служить мостом між вкладниками і кредиторами у сфері грошового обігу. Так, потреби клієнтів, які постійно змінюються на тлі стрімкого зростання фінансових технологій, змушують

банківські установи з традиційними бізнес-моделями активно впроваджувати інновації, щоб адаптуватися до нових умов цифрової економіки та забезпечити конкурентоспроможність.

Зазначимо, що сучасна цифровізація грошей, з технічної точки зору - це нова еволюційна форма розвитку електронних грошей Хоча монополія центрального банку на емісію валюти традиційно закріплювалася на національному законодавчому рівні, в епоху цифрових технологій спостерігається тенденція до формування приватних цифрових валют (криптовалют) та децентралізованих платіжних систем [4].

Ми поділяємо думку вчених, які вважають, що ця нефіатна цифрова валюта не є грошима в повному розумінні своєї природи, заснованої на функціональному підході. Існуюча криптовалюта не виконує всіх функцій класичної валюти і, перш за все, є лише проміжним платіжним еквівалентом. Однак поява випущених центральним банком фіатних криптовалют являє собою поворотний момент у розвитку класичних грошей, що може призвести до розвитку нових типів грошових систем із широким використанням цифрових валют. Згідно з цим підходом, центральні банки повинні забезпечити збереження вартості не лише традиційних фіатних валют, але й цифрових фіатних валют.

Крім цього, наразі існують стейблкойни, які в наукових та експертних колах вважаються цифровими валютами та цифровими активами. Останнє поняття ширше і може включати цифрові валюти. Нас ще більше вразив підхід А. Берентсена та Ф. Шера, які відзначають, що стейблкойни – це криптоактиви, розроблені для мінімізації коливань цін шляхом включення механізму стабілізації [4].

Простіше кажучи, стейблкойни – це технологічний механізм для інтеграції криптовалют і традиційних фіатних валют. Зараз ці два ринки існують як інституційно ізольовані екосистеми з невеликими можливостями для взаємодії. Завдяки стейблкойнам і різноманітним технологічним алгоритмам реалізації, цілком може запропонувати криптовалюту більшу зручність використання на ринку платежів і кредитування, де досі домінують фіатні валюти.

Стайблкойни також є різновидом похідних фінансових інструментів у сфері цифрових валют, які діють як інструмент для зниження загального ризику для сторін контрактів на цифрові активи. Крім того, А. Берентсен і Ф. Шер висловили цікаву думку про те, що криптовалюти, як і традиційні валюти, є фіатними валютами. Дослідники пояснюють це тим, що основною характеристикою фіатної валюти є відсутність

внутрішньої вартості, оскільки її ринкова вартість повністю базується на очікуваннях економічних агентів щодо її майбутньої ціни, і ці очікування можуть швидко змінюватися.

Єдина відмінність між криптовалютами та традиційними фіатними валютами полягає у відсутності механізмів внутрішньої стабілізації (у випадку з традиційними валютами цей механізм забезпечується інструментами монетарної політики центральних банків).

Ми розглядаємо поточну появу стейблкойнів як інституційну можливість наступного циклу розвитку крипторинку. З одного боку, стейблкойни, безумовно, мають потенціал для підвищення ефективності фінансових послуг, але з іншого боку, вони також можуть становити ризики для фінансової стабільності, якщо ця діяльність розшириться.

Стайблкойни – це спроба об'єктивно усунути високу волатильність «традиційних» криптовалют шляхом прив'язки вартості стейблкойна до одного чи кількох інших активів, наприклад суверенних валют. Вони можуть підвищити ефективність платежів (включаючи транскордонні платежі) і сприяти фінансовій доступності. Враховуючи широке використання стейблкойнів, цей механізм може стати системно важливим в одній або кількох юрисдикціях, у тому числі для використання в якості платіжної інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Криниця С. Сучасні тренди розвитку FinTech та їх взаємодії з традиційними фінансовими посередниками. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи* : зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції, 22 жовтня 2020, м. Полтава. Полтава : Національний університет «Полтавська політехніка», 2020. С. 28–31.

2. Нагайчук Н. Г., Третяк Н. М. Можливості використання технології blockchain у страхуванні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Міжнародні економічні відносини та світове господарство».* 2018. Вип. 19, ч. 2. С. 104–107.

3. Яременко О. Л. Кризові фактори та напрямки збалансування господарської системи : монографія. Погляд із України. Кн. 2 / за ред. В. М. Гейц, А. А. Гриценко. Київ : Нац. акад. наук. України, Ін-т економіки та прогнозування, 2012. Гол. 7. С. 114–119.

4. Ali R., Barrdear J., Clews R., Southgate J. Innovation in payment technologies and the emergence of digital currencies. *Bank of England Quarterly Bulletin.* 2014. № 54(3). С. 262–275.

Яцентюк Л. А.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Богріновцева Л. М.,
канд. екон. наук, доцент, Національна академія статистики, обліку та аудиту

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Розвиток страхового ринку в Україні є однією з ключових складових сучасної економічної системи країни. Протягом останніх десятиліть, цей сектор пройшов значні зміни та трансформації, набуваючи все більшої важливості в житті українського суспільства та бізнесу. Страхові компанії стали надійними партнерами для громадян і підприємств, сприяючи захисту від фінансових ризиків та стабільності національної економіки загалом. У цьому контексті важливо розглянути сучасний стан розвитку страхового ринку України.

Страховий ринок є системою суспільних, економічних, фінансових чи грошових відносин, особливою соціально-економічною структурою, частиною фінансового ринку, в якому функціонують страхові компанії, окремою сферою фінансових послуг та формою взаємозв'язку між учасниками страхових відносин [1].

Страховий ринок України виконує ряд функцій, основні з яких представлені на рис. 1.

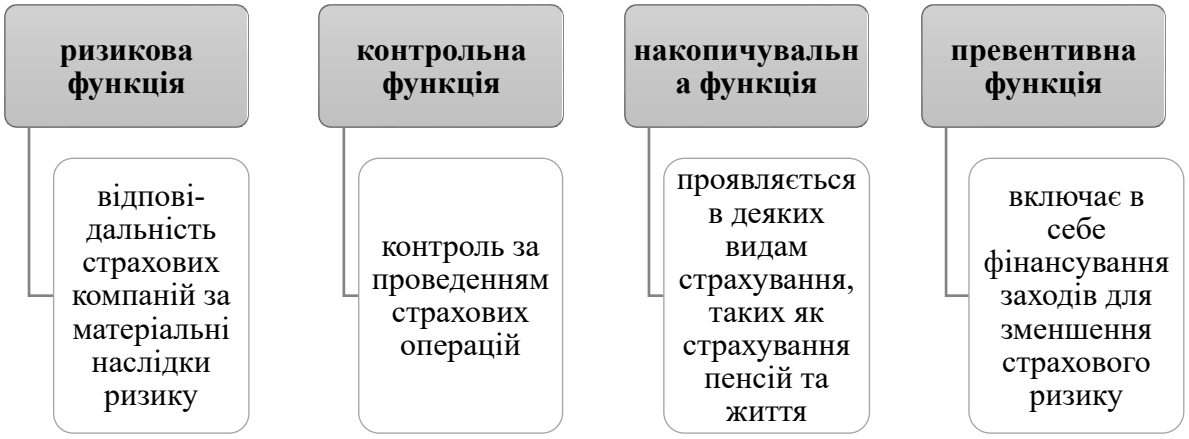

Рисунок 1 – Основні функції страхового ринку

Джерело: побудовано автором за даними [3].

Щоб мати уявлення про темпи розвитку страхового ринку України варто проаналізувати основні його показники. Перш за все, розглянемо динаміку кількості страхових компаній в Україні у 2019–2022 роках (рис. 2).

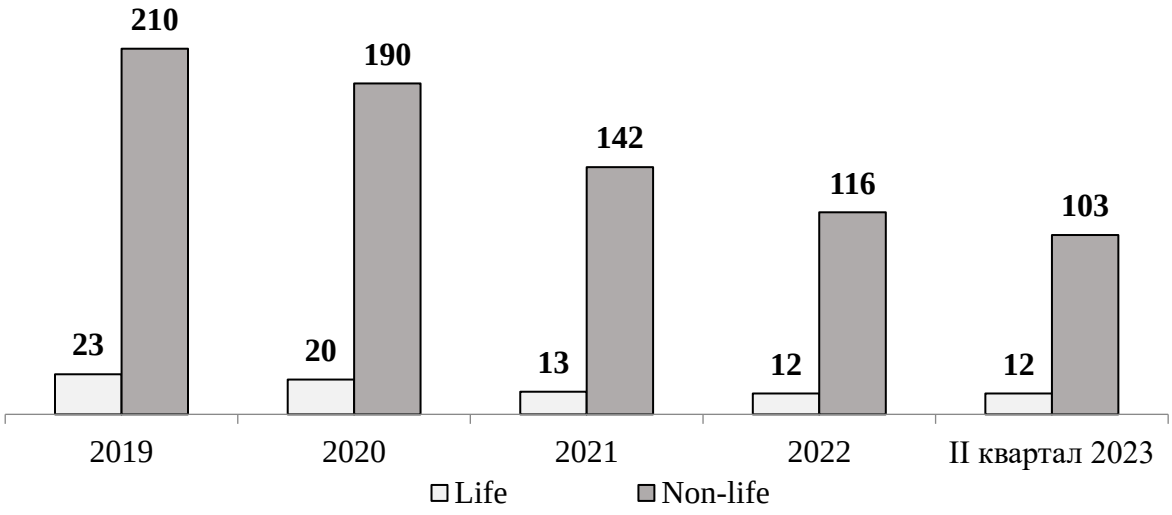

Рисунок 2 – Кількість страхових компаній в Україні у 2019–2022 роках

Джерело: побудовано автором за даними [2].

Кількість страхових компаній в Україні показує загальну тенденцію до зменшення протягом досліджуваного періоду. З 233 компаній у 2019 році кількість знизилася до 158 в 2022 році. Це свідчить про процес консолідації та реструктуризації на страховому ринку [4]. Ця тенденція сприяє розвитку більш сильних та стійких страхових компаній,

які здатні конкурувати як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку страхування. Слід відмітити, що у І півріччі 2023 року кількість страхових компаній зменшилася до 115, тобто за І півріччя 2023 року 13 страхових компаній припинили свою діяльність.

Разом з тим, варто зауважити, що протягом досліджуваного періоду спостерігається загальна зростаюча тенденція в обсягах активів страхових компаній (рис. 3).

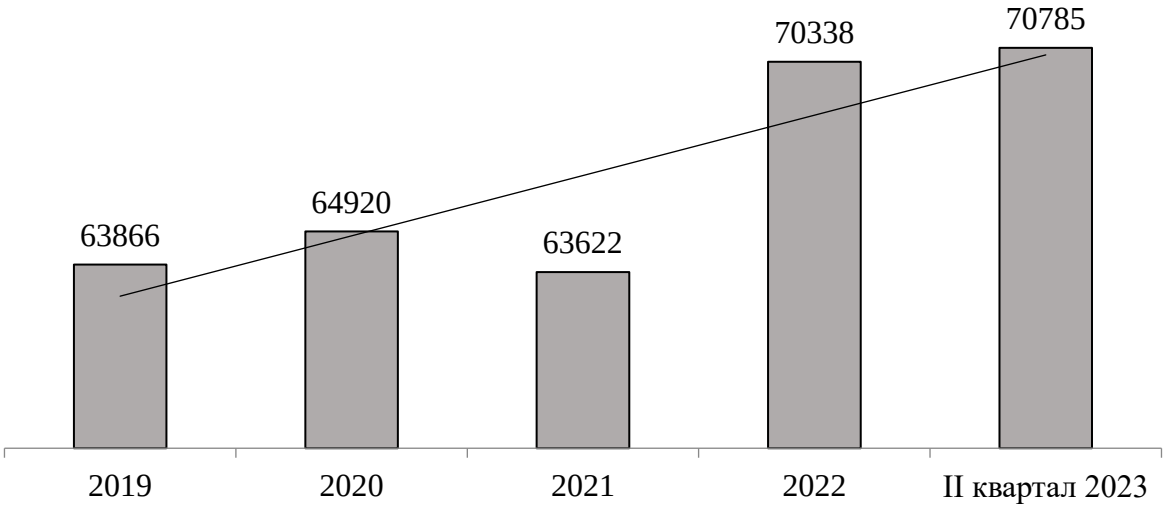

Рисунок 3 – Обсяг активів страхових компаній в Україні у 2019–2022 роках, млн грн

Джерело: побудовано автором за даними [2].

Зростання обсягу активів страхових компаній з 63,866 млн грн у 2019 році до 70,785 млн грн у II кварталі 2023 року свідчить про зростання фінансової стійкості і ефективності діяльності учасників страхового ринку. Різке зменшення активів в 2021 році було пов’язане з трансформаційними змінами на страховому ринку, а саме зміною регулятора страхового сектора та впровадженням нових вимог до діяльності страхових компаній.

Проаналізуємо динаміку страхових премій та страхових виплат у 2022–2023 роках (рис. 4).

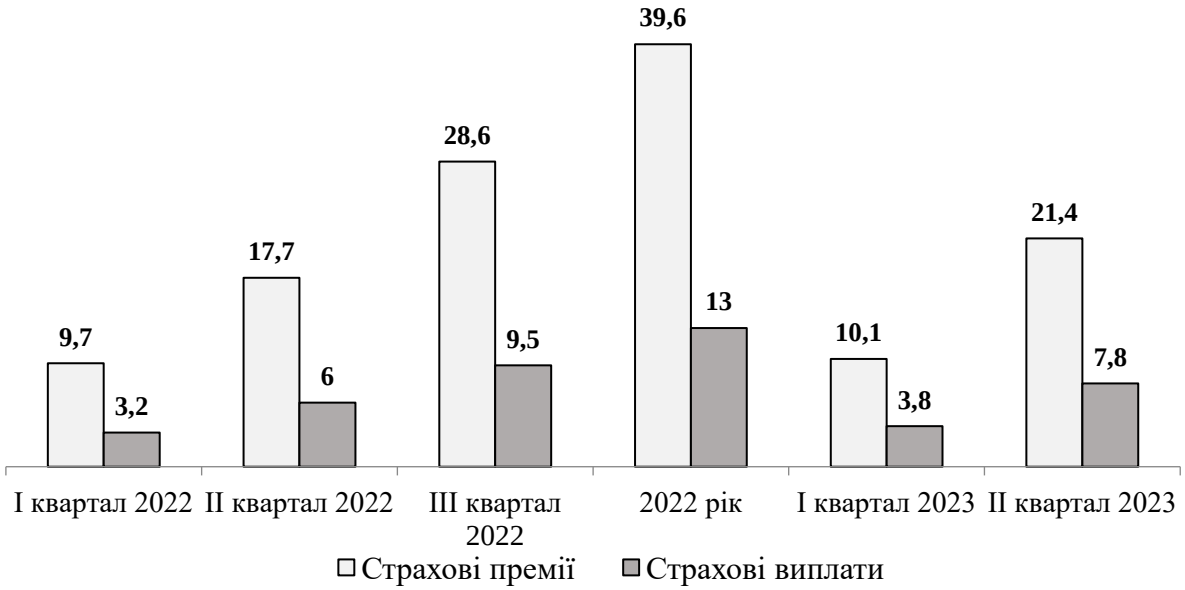

Рисунок 4 – Динаміка страхових премій та страхових виплат у 2022–2023 рр., млрд грн

Джерело: побудовано автором за даними [2].

З рис. 4 видно, шо спостерігається тенденція до зростання загальних обсягів страхових премій та виплат. Якщо порівнювати дані II кварталу 2023 року та II кварталу 2022 року, то бачимо, що обсяг страхових премій зріс на 3,7 млрд грн, а обсяг страхових виплат на 1,8 млрд грн, що є результатом успішної адаптації та налагодження своєї роботи страховими компаніями.

Варто зауважити, що в перший день повномасштабного вторгнення Національний банк України (НБУ) ввів обмеження на купівлю валют та транскордонні перекази. Це також стосувалося переказів на користь зарубіжних перестраховиків. Такі обмеження значно обмежили можливості українських страхових компаній з виконання платіжних зобов'язань перед іноземними партнерами. Хоча це вплинуло на відносини із міжнародними перестраховиками, учасники страхового ринку вказують, що в першу чергу на ці відносини вплинули воєнний стан і активні бойові дії в Україні, а не тільки валютні обмеження. Через рік після початку війни та введення валютних обмежень НБУ послабив їх для оплати страхових платежів перестраховикам-нерезидентам [1].

Отже, з проведеного дослідження можна зробити висновок, що відбулося суттєве зменшення кількість страхових компаній, з 233 у 2019 році до 115 у I півріччі 2023 року. Зменшення кількості компаній було викликано трансформаційними змінами, пов'язаними із зміною

регулятора страхового ринку та новими вимогами до діяльності страхових компаній. Протягом досліджуваного періоду спостерігається загальна зростаюча тенденція в обсягах активів страхових компаній (з 63,866 млн грн у 2019 році до 70,785 млн грн у II кварталі 2023 року), а також спостерігалося зростання загальних обсягів страхових премій та страхових виплат. Оцінка сучасного стану розвитку страхового ринку України дозволяє зробити висновок, що світова пандемія Covid-19, про посилення регулятивних вимог з боку Національного банку України, а також запровадження воєнного стану в Україні загалом негативно вплинули на функціонування страхового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Онишко С. В., Богріновцева Л. М., Ключка О. В. Трансформація страхового ринку України в умовах сьогодення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки».* 2023. № 9. URL : https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-9-9147

2. Офіційний сайт Національного банку України. URL : https://bank.gov.ua (дата звернення: 27.10.2023).

3. Фінансовий ринок : підруч. : у 2-х т. / кер. авт. кол. і наук. ред. Ю. М. Коваленко. Ірпінь : УДФСУ, 2018. Т. 1. 442 с.

4. Чуницька І. І., Богріновцева Л. М. Особливості діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України в умовах воєнного стану. *Інфраструктура ринку.* 2023. Вип. 71. С. 251–258. URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2023/71_2023/46.pdf

СЕКЦІЯ 3
ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Альохіна О. С.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського рівня), спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Чуницька І. І.,
д-р екон. наук, професор, Державний податковий університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕВАГИ

Ринок фінансових послуг є невід'ємною частиною та ключовим компонентом економіки будь-якої країни у світі, включаючи Україну. Цей ринок включає в себе операції з грошовими розрахунками, інвестиціями, кредитуванням, страхуванням та інші аспекти. Процеси цифровізації, що охопили весь світ протягом останніх десятиліть і є головними джерелами прогресу, також вплинули на цей сектор економіки. Цифрові дані дозволяють значно збільшити обсяги оброблюваної інформації, скоротити час для її аналізу та істотно підвищити якість виробництва. Отже, для відповіді на сучасні вимоги та більш ефективного здійснення своєї діяльності фінансові установи активно впроваджують різноманітні інноваційні технології та модернізують способи надання послуг. Цей досвід слід активно вивчати, аналізувати та використовувати для подальшого розвитку даного сектору.

Відомі науковці та практики, такі як О. В. Борисюк, Л. О. Гаряга, Л. В. Рудич, О. М. Шевченко, провели численні дослідження щодо розвитку фінансового ринку, здійснюючи аналіз впливу цифрових технологій. Зокрема, учені як Т. О. Гаврилко, С. М. Шкарлет, М. В. Дубина, О. С. Жук, П. М. Рубанов глибоко вивчали розвиток технологій "FinTech", зосереджуючись на їхньому впливі на глобальний фінансовий ринок.

Сфера фінансових послуг є доволі сприйнятлива до впливу інформаційних технологій, бо базується на інформації, більшість процесів здійснюється без фізичних компонентів та фізичної взаємодії [1, с. 84]. Цей сектор був серед перших, який впроваджував інноваційні рішення для покращення своєї діяльності, і його лідерська позиція в застосуванні цифрових технологій залишається незмінною. Тут і далі активно відбуваються процеси автоматизації, розробки онлайн-банкінгу та мобільного-банкінгу, використання цифрових і електронних грошей, а також застосування технологій P2P-переказів, блокчейну, хмарних сховищ і штучного інтелекту.

Серед українських фінтехів найбільш розповсюдженими у використанні є такі технології як API – їх використовують 29% опитаних компаній. На другому місці перебуває Чат-бот, який став базовою технологією платіжних сервісів та продуктів з персональних фінансів. Також активно використовують ШІ, здебільшого для створення продуктів з онлайн-кредитування, страхування та порівняння фінансових інструментів. Найменше використовують такі технології як: оптичне розпізнавання символів, NFT та DeFi. Їх у своїх продуктах використовує 3 % компаній [2, с. 26].

Застосування цифрових технологій у фінансовій сфері є необхідним та має численні переваги, такі як:

- підвищується якість надання послуг, а саме: процес їхнього надання суттєво прискорюється, часовий діапазон скорочується до декількох годин і, навіть, секунд; стають зручнішими здійснення розрахунків, переказів, оплата рахунків; є можливість здійснювати фінансові операції та керувати власними коштами за допомогою смартфона і в режимі онлайн; є постійний доступ до здійснення фінансових послуг та зберігання всіх платежів у архівах [3, с. 164];

- за рахунок можливості збирати та аналізувати значні обсяги інформації про потенційних клієнтів, фінансові установи стають більш спрямованими на клієнтів та особисті уподобання. Це відкриває можливість ухвалювати більш розсудливі та обдумані рішення;

- витрати на комісійні операції, трансакції та інші операційні витрати значно зменшуються, що дозволяє надавати доступ до фінансових продуктів усім верствам населення;

- підвищення рівня конкурентоспроможності установи сприяє створенню умов для її довгострокового розвитку в майбутньому;

- покращується взаємодія учасників ринку між собою, з клієнтами, регуляторними установами, рейтинговими агентствами [3, с. 163];

- забезпечення прозорості та доступності інформації сприяє зниженню фінансових ризиків та забезпечує більш ефективне функціонування. Це також надає можливість аналізувати стан ринку та швидко виявляти зміни в смаках і уподобаннях клієнтів для їх подальшої адаптації;

- підвищуються темпи економічного зростання, пришвидшується розвиток малого і середнього бізнесу, зростає ефективність бізнес-процесів, збільшується зайнятість в інформаційно-технологічних галузях [4, с. 16].

Хоча позитивний вплив діджиталізації на розвиток ринку фінансових послуг є надзвичайно важливим, виникли деякі виклики для учасників цього сектору. Особливо стосується це таких ризиків:

- шахрайство, яке часто виявляється у виді незаконного отримання коштів іншими особами. Простота та швидкість сучасних транзакцій та процесу ідентифікації користувачів (лише за декілька кліків) роблять їх менш захищеними від шахраїв;

- технологічний ризик, який може призвести до перерв у наданні послуг через можливі збої або помилки в роботі сервісів;

- маніпулювання даними, надання недостовірної інформації, поширення фейкової інформації щодо функціонування фінансових установ, використання назв банків, небанківських установ для надсилання повідомлень шахрайського типу [5, с. 4];

- зменшення рівня довіри до фінансових установ і репутаційні втрати спричиняються тим, що ці установи не можуть забезпечити належний рівень безпеки особистої інформації клієнта та надійність фінансових транзакцій;

- кібератаки на роботу фінансових установ, які призводять до несанкціонованого втручання у роботу корпоративних інформаційних систем, втрати інформації, відсутності доступу до неї, розповсюдження персональної фінансової інформації про клієнтів у відкритому доступі, а вирішення цих проблем може займати значний період, враховуючи велику кількість клієнтів у таких установ [6, с. 13].

Додатковим викликом було впровадження відповідної нормативно-правової бази, яка повинна була служити основою для ефективного функціонування ринку фінансових послуг у контексті цифровізації. У 2020 році індекс зважених настроїв (WSI) підкреслив, що головною перешкодою для розвитку фінтех-індустрії в Україні є застаріле та

непридатне законодавство [7, с. 18]. Проте завдяки активній підтримці від Парламенту України, вдалося досягти значного прогресу на цьому шляху.

Безперечно, швидкий розвиток цифрових технологій перетворив ринок фінансових послуг, ставлячи перед ним нові виклики, загрози, перспективи та можливості. Протягом 2021 року на українському фінтех-ринку з'явилися ще п'ять компаній. Усього на ринку діє вже понад 200 фінтех-компаній, а загальна оцінка ринку становить близько 1 млрд доларів США [8, с. 4].

Отже, ринок фінансових послуг переживає значні зміни під впливом цифровізації: з'являються нові учасники, процес надання послуг стає більш гнучким, що дозволяє учасникам ринку швидко адаптуватися до нових умов і вимог. Держава активно підтримує впровадження передових інновацій у фінансовому секторі. Приймаються нові закони та нормативно-правові акти, які ліквідують перешкоди на шляху розвитку фінансових установ. Розробляються та втілюються стратегії розвитку, які забезпечують наближення рівня розвитку фінтех-сектору до міжнародних стандартів. Незважаючи на виклики і загрози, розвиток цього сектору має значні перспективи та переваги у найближчому майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клапків Ю. М., Мелих О. Ю. Трансформація діджиталізації ринку фінансових та страхових послуг. *REVIEW OF TRANSPORT ECONOMICS AND MANAGEMENT.* 2019. № 2 (18). С. 83–89.

2. Каталогфінтех-компаній України. UAFIC. 2021. С. 99. URL : https://drive.google.com/file/d/1muA2397xKPsbQEM86Ws8fTame-3jplif/view (дата звернення: 26.05.2023).

3. Дубина М., Холявко Н., Попело О. Цифровізація ринку фінансових послуг: переваги та ризики для домогосподарств. *Науковий вісник Полісся*. 2022. № 2 (25). С. 160–177.

4. Васильєва Т. А., Лєонов С. В., Рубанов П. М. Трансформація обігових фінансових інструментів в умовах цифровізації фінансового сектору економіки. *Вісник Сумського державного університету.* 2017. № 3. С. 15–21.

5. Шевченко О. М., Рудич Л. В. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України. *Ефективна економіка.* 2020. № 7. С. 9–12.

6. Боженко В. В., Пігуль Є. І. Вплив цифровізації на розвиток фінансових технологій. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2021. № 2. С. 11–15.

7. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року : затверджено Національним банком України від 16 липня 2020. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finteh2025.pdf?v=4 (дата звернення: 27.05.2023) ; https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/1953-20#top (дата звернення: 28.05.2023).

8. Чуницька І. І., Богріновцева Л. М. Вплив цифрових технологій на розвиток фінансового ринку України. *Економіка та суспільство.* 2023. № 49. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2342/2263

Бабій Я. М.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Дроботова Л. А.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сучасному етапі основним фактором розвитку глобальної економіки є цифровізація, тобто поширення цифрових технологій у всіх аспектах бізнесу. Україна також бере активну участь у глобалізації цифрового економічного простору та трансформації економіки з аналогової на цифрову відповідно до Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки [3].

В умовах цифровізації сучасної економіки зміни відбуваються в усіх сферах економічного і і фінансового життя. Цифровізація є загальною рисою більшості сучасних фінансових інновацій і зумовлена зростаючим впливом інформаційних та комунікаційних технологій у виробництві й наданні фінансових послуг. Індустрія фінансових технологій зазнає значних змін через зростання автоматизації, відкритості та орієнтації на споживача. Цифрова економіка України швидко розвивалася до війни, і Міністерство цифрової трансформації та українська IT-спільнота прискорили свої зусилля з початком війни. У 2021 році український IT-експорт зріс на 36 % порівняно з минулим роком і склав 6,8 мільярда доларів США, що становить 10 % від загального експорту країни [1].

З початком широкомасштабних військових дій російської федерації проти України спричинилися серйозні проблеми з інтернет-зв'язком, що є передумовою для стійкого та подальшого розвитку цифрової економіки. Якість передачі даних з початку війни знизилася в середньому на 13 % у фіксованих мережах Інтернет та на 26 % у мобільних мережах (станом на травень 2023 року). Крім того, 12,2 % населених пунктів не мають доступу до мобільного зв'язку, а 3,1 % мають лише частковий доступ [4].

Було пошкоджено станції мобільних операторів у різних областях. За оцінками, майже 11 % є неактивними. Доступ до стабільної, надійної мережі є основною рамковою умовою для відновлення та розвитку цифрової економіки України. Навіть до війни лише 26 % населення мали покриття мобільної мережі 4G (2020 року) [2].

Україна досягла значних успіхів у скороченні цифрового розриву, збільшивши доступ до Інтернету в усіх областях. У Києві найвищий рівень доступу до Інтернету в країні (84 % домогосподарств), далі йдуть Дніпропетровська та Закарпатська області (79 % та 76 % відповідно). Натомість Рівненська область із найнижчим рівнем доступу до Інтернету, де лише 49 % громадян мали доступ до широкосмугового доступу.

Ці дані свідчать про те, що в розгортанні Інтернет-мереж в Україні ще є місце для покращення. Крім того, російська федерація активно намагається зруйнувати український цифровий простір, наприклад, переміщуючи людей на окупованих територіях у російські мережі (наприклад, розповсюджуючи російські SIM-карти). Це ізолює групи населення від доступу до фактичної інформації про війну та забезпечує новий вихід для російської пропаганди. Зусилля України в цій сфері, включно з використанням дарованих тарілок Starlink, є хорошим кроком до забезпечення доступу до Інтернету та вільного потоку інформації.

В Україні діє надійна система надання адміністративних послуг, яка включає передові електронні інструменти для надання послуг, але війна створює серйозні виклики. Мережа центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) по всій країні залишалася в основному функціональною та працездатною в поєднанні з роботою додатку «Дія». Обидва базуються на добре розробленому каталозі послуг, що дозволяє підтримувати рівень надання послуг (існуючих, змінених або навіть створення нових). Проте через війну існують додаткові проблеми у вигляді масштабних спроб знищення адміністративних даних російськими хакерами, зниження спроможності постачальників послуг через брак працівників (через мобілізацію чи міграцію), а також труднощі з доступом до цифрових послуг із-за кордону або при переміщенні через кордон.

З початком широкомасштабної війни російської федерації проти України кількість українців, зайнятих в IT-індустрії, зросла з 200 000 до 250 000 у стартапах, малих і середніх підприємствах, а також великих компаніях.

У першому кварталі 2022 року IT-сектор забезпечив експортну виручку в розмірі 2 млрд доларів США (+28 % до попереднього року). Війна завдала серйозних збитків сектору, але підвищена міжнародна увага може відкрити важливі можливості для майбутнього розвитку [2].

Війна підштовхнула уряд домагатися членства в Європейському Союзі та доступу до єдиного цифрового ринку ЄС (DSM – Digital Single Market), включаючи узгодження з міжнародними правилами та стандартами.

У лютому 2022 року Європейська рада отримала заявку України на членство в ЄС, а в червні 2022 року Єврокомісія опублікувала свій висновок, рекомендувавши Раді прийняти кандидатуру України. У Висновку є конкретне посилання на «особливо хороші результати», досягнуті Україною у сфері інформаційного суспільства та медіа (у межах кластеру «Конкурентоспроможність та інклюзивне зростання»), з посиланням на «поглиблену галузеву реформу», зокрема шляхом ухвалення законів про електронні комунікації та телекомунікаційного регулятора.

Серед найбільш важливих досягнень у сфері цифрового розвитку України можна назвати: появу Міністерства цифрової трансформації України, створення та підвищення законотворчої активності Комітету цифрової трансформації України, запуск порталу державних послуг та мобільного застосунку «Дія», збільшення кількості електронних публічних послуг, розвиток сфери електронних комунікацій та вдосконалення системи надання електронних довірчих онлайн, збільшення кількості ініціатив у сфері цифрової освіти, розробка стратегії («дорожньої карти») інтеграції України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу [4].

Отже, в основі цифрової економіки лежить швидке підключення до світової мережі, що означає постійно зростаючий зв’язок між людьми, організаціями та машинами завдяки Інтернету, мобільним технологіям та Інтернету речей. Головним чинником зростання України визначено цифровізацію бізнесу та бізнес-процесів в цілому. Цифровізація виводить на новий рівень сферу виробництва, примушуючи компанії ставити цифрову трансформацію основною задачею стратегії розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Afonasova, M. A., Panfilova, E. E., Galichkina, M. A., & Ślusarczyk, B. (2019). Digitalization in economy and innovation: the effect on social and economic processes. *Polish journal of management studies.* 19(2), p. 22–32. URL : https://doi.org/10.17512/pjms 2019.19.2.02

2. Наумкіна І. О. Фінансові інновації банківського сектору в умовах воєнного стану. Українська цифровізація в умовах воєнного стану. Електронний архів КНУТД. Київ, 2022. С. 29–39. URL : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/Innovatyka

3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження КМУ від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80 (дата звернення: 31.10.2023).

4. Ресурс Міністерства цифрової трансформації України. Національна стратегія розвитку широкосмугового доступу до Інтернету / Міністерство та Комітет цифрової трансформації України : офіційний вебсайт. URL : https://drive.google.com/file/d/1X9xlLCIpTaXwcOjRdK9l5Mw2cAIZryuQ/view (дата звернення: 31.10.2023).

Герман Я. І.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Вергелюк Ю. Ю.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВО-БАНКІВСЬКОГО СЕГМЕНТА УКРАЇНИ

В умовах воєнного стану, інформатизація та технологізація є необхідними компонентами для забезпечення безпеки та ефективності економіки країни. Інформаційні технології допомагають управляти різними сферами економіки, підвищуючи їхню продуктивність і забезпечуючи швидкий доступ до ресурсів та інформації. Технологічний прогрес пронизує всі галузі економіки, від сільського господарства до важкої промисловості. Застосування новітніх технологій дозволяє автоматизувати багато процесів, зменшуючи залежність від людського фактору і забезпечуючи високу якість продукції та послуг. Інформатизація також впливає на фінансово-банківський сектор, перетворюючи його у віртуальний простір. Електронні платіжні системи, онлайн-банкінг та інші інновації дозволяють проводити фінансові операції дистанційно і безпечно. Така віртуалізація фінансового простору сприяє зручності та швидкості операцій, але одночасно ставить питання про безпеку та захист особистих даних.

Вивченню діджиталізації та інновацій, процесу віртуалізації глобальної економічної системи присвятили свої наукові праці як вітчизняні, так і закордонні науковці. В першу чергу, серед яких варто відзнчити Бойко Д. І., Бордюгова Т. Г., Вергелюк Ю. Ю., Штанько В. І.

Діджиталізація та глобальна економіка – це взаємозалежні компоненти, які пронизують усі сфери суспільства, від сімейних відносин до економіко-політичної діяльності держав. Становлення “віртуальної

економіки" досі не має єдиної думки стосовно наслідків та необхідності. Вітчизняний аналітик В. Штанько вбачає в цьому процесі впровадження новітніх технологій в усі галузі фінансової, соціальної та господарської діяльності та прогнозує лише позитивні показники [1, с. 37].

Розвиток Інтернету як середовища розподілу інвестиції та фінансових операцій призвів до переходу валютно-кредитних ринків в єдину мережу. Віртуалізація фінансового сектору складається з:

розвитку цифрової інфраструктури та її застосування в операційній діяльності

віртуального зростання, яке досягається шляхом поширення віртуальних фінансових інструментів на базі досягнень ІТ сфери.

Процес діджиталізації в банківському сегменту відбувся завдяки діям Національного банку. Розроблені стратегія розвитку та мета НБУ до 2025 року, втілились в життя під час повномасштабного вторгнення Росії 2022 року та зуміли вирішити всі потреби та проблеми клієнтів. Зазначимо, до стратегічних напрямів належать [4]:

- підтримання макростабільності;
- відновлення кредитування економіки;
- розвиток ринку фінансових послуг;
- розвиток інфраструктури ринків капіталу;
- розвиток безготівкової економіки;
- підвищення рівня фінансової інклюзії;
- розвиток інновацій фінансового сектору;
- кіберзахист фінансового сектору;
- підвищення операційної ефективності роботи;
- партнерство та комунікація зі стейкхолдерами;
- цифрова трансформація;
- найкращий роботодавець.

Попри всі труднощі, діджиталізація цього сегменту активно втілюється в реалізації нових проєктів та закриті потреб клієнтів і самих банків.

Так, НБУ за допомогою ІТ-технологій робить все можливе задля злагодженої роботи всієї фінансової системи в умовах війни. Оплати безконтактними платіжними картками з NFC-технологією, смартфоном чи розумним годинником дозволяють зекономити час у черзі на касах та встигнути додому до початку комендантської години. Ми мали змогу відчути надійність при розрахунках карткою порівняно із

готівкою у воєнний час. Адже гроші в кишені автоматично наражають нас на небезпеку, т. я. охочих отримати вигоду в надзвичайній ситуації вистачає. Навіть в умовах ракетних обстрілів, частковому дефіциті електропостачання, українці продовжують надають перевагу використанню безготівкового розрахунку. А це показник того, що платіжна інфраструктура України, забезпечує надійне обслуговування безготівкових операцій з платіжними карткам, а в цьому відіграє неостанню роль, самовіддана робота всіх учасників фінансового ринку.

Деякі сервіси банків практикують системи у «хмарі», після дозволу Національного банку України. Сьогодні банківська система перебуває на гібридній системі: частина інфраструктури у «хмарі», а решта «на землі». Завдяки цьому можна ефективно керувати системою, зважаючи на фінансовий та безпековий чинники [4].

Під впливом цифровізації банківський сектор швидко переорієнтувався на новий формат економіки і базується на запровадженні інформаційних технологій, тобто перейшов в електронний режим функціонування. Як наслідок, відбулося зменшення операційних витрат, що призвели до закриття фізичних офісів, а запровадженні віртуальні офіси змусили зменшити кількість штатних працівників [2].

Але, важливо зазначити, що у всього цього процесу існує і друга сторона «медалі» - недоліків. Активний поштовх використання ІТ можливостей у банківському сегменті, ймовірно, призведе до негативної тенденції на ринку праці, оскільки фізичних працівників легко може замінити підготовлений робот. Ті банки, котрі не зможуть найти фінансове забезпечення на автоматизацію своєї діяльності, будуть витіснені фінтех-компаніями, котрі мінімізують доходи банків. Компанія «McKinsey» оцінює ризик падіння банківського доходу на 40 %.

«Розширення функціоналу фінансових установ неодмінно пов’язане з їх цифровізацією та є елементом глобальної цифрової екосистеми, яка успішно прогресує у всьому світі. При цьому, ключовими перевагами впровадження блокчейн технологій у роботу фінансових установ – є покращення якості та швидкості надання фінансових послуг. Проте, ці процеси перебувають під впливом ряду ризиків. Для нівелювання негативного впливу цих ризи-ків на фінансовий ринок та економіку в цілому слід розбудовувати регуляторну систему, що дозволить впорядкувати та узаконити впрова-дження цифрових технологій» [3].

Таким чином, банківський сегмент в числі перших, хто запроваджує та використовує передові досягнення ІТ та запроваджує їх в віртуальні мережі. Діджиталізація дозволяє забезпечити високу надійність і швидкість обслуговування, зменшити дистанцію між банком та клієнтом та забезпечити безперебійне функціонування навіть тоді, коли зруйновані будівлі, підірвані мости, а простий вихід на вулицю може коштувати життя. Судячи з динаміки розвитку діджиталізації банківського сектору, та й ІТ-сфери загалом, невдовзі пластикові картки будуть витіснені смартфонами з Інтернет банком

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Штанько В. І., Бордюгова Т. Г. Інформаційне суспільство. Соціально філософські проблеми становлення. Харків. 2018. 172 с. URL : https://openarchive.nure.ua/

2. Бойко Д. І. Особливості розвитку процесів віртуалізації світового фінансового ринку. *Студентський вісник Національного університету водного господарства та природокористування.* 2021. № 1(15). С. 79–82. URL : http://surl.li/mkmjr

3. Вергелюк Ю. Ю. Потенціал використання блокчейн технологій на фінансовому ринку. *Економіка та суспільство.* 2022. № 38. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-15

4. Стратегія Національного банку до 2025 року: фокус на активізацію економічного зростання та цифровізацію. URL : http://surl.li/mkmjx/

Грідіна А. Р.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Деміденко Л. С.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Розвиток фінансових інститутів і фінансового ринку позитивно впливає на соціально-економічний розвиток країни та добробут її населення. У свою чергу, населення, поряд з різнорідними фінансовими установами, є важливим учасником фінансового ринку. Ступінь активності першого, види та зміст дій визначаються рівнем його фінансової грамотності. Задля вирішення проблеми регуляторами ринку була розроблена «Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року», де однією з пріоритетних стратегічних цілей визначено підвищення фінансової грамотності населення [1].

Аналіз різних джерел показав, що фахівці фінансового сектора вважають фінансову грамотність населення основою розвитку першого. Директор місії Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) в Україні Джед Бартон стверджує, що існує прямий зв'язок між фінансовою грамотністю у країні та її економічним 62 розвитком [3].

Від вміння людей розпоряджатись власними коштами буде напряму залежати їх фінансовий добробут. Але чи дійсно розвиток фінансового сектора залежить від рівня фінансової грамотності населення і як він впливає на соціальноекономічне становище у країні? Ситуація низького рівня фінансової грамотності значної частки населення існує ледь не з часів того, як люди почали користуватись грошима.

Донедавна дана проблема розглядалася більше у науково-популярній літературі і цікавила лише представників фінансового ринку. Вітчизняна наукова спільнота почала її досліджувати не так давно. Вивченню питань фінансової грамотності населення присвячені роботи

В. Гейця, М. Допіри, О.Ю. Дудчик, В. Ільїна, Т.О. Кізими, І.О. Матвійчук, М. Овчиннікова, Л. Стахович, Н.В. Ткаченко, М.І. Хмелярчук, С.І. Юрія та інших. У публікаціях розкриваються різні аспекти процесу фінансової освіти на набуття навичок. Однак, через короткий час дослідження дане питання ще не є ґрунтовно вивченим.

За останні три роки індекс фінансової грамотності українців зріс до 12,3 балів порівняно з 11,6 балів у 2018 році.

Такі результати отримав Проєкт USAID "Трансформація фінансового сектору" у співпраці з Національним банком України під час дослідження "Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021 році". Це вже друге дослідження рівня фінансової обізнаності українців, проведеного за методологією Міжнародної мережі фінансової освіти Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [4].

На початку 2020 року Національний банк України отримав мандат на організацію роботи та здійснення заходів із підвищення рівня фінансової грамотності населення. НБУ разом із низкою міністерств та відомств розробив Національну стратегію розвитку фінансової грамотності до 2025 року. Єдина стратегія та дорожня карта для її реалізації дає змогу працювати над підвищенням рівня фінансової грамотності ще ефективніше, об’єднавши навколо цієї ідеї державні органи, міжнародні організації, учасників фінансового ринку, заклади освіти, експертів, громадські організації.

Порівняно з іншими країнами за показником індексу фінансової грамотності Україна перебуває на одному рівні з Болгарією та Хорватією, залишивши позаду Грузію (12,1 бала), Румунію (11,2 бала) та навіть Італію (11,1 бала) [1].

Поліпшилися усі компоненти індексу: фінансові знання, фінансова поведінка та ставлення до фінансових питань. Водночас потенціал до зростання залишається значним. Цьогорічний показник – це лише 58% від максимального значення в межах дослідження, який сягає 21 бал, та є меншим від мінімального цільового рівня, рекомендованого ОЕСР (14 балів).

Найвищий рівень фінансової грамотності зафіксовано в українців віком 25-34 роки (12,7 бала) та 30-59 років (12,6 бала). Найменш фінансово обізнаною є молодь віком 18-19 років (10,1 бала) та люди, старші 60 років (11,6 бала).

В Україні загальний індекс фінансової грамотності не показав відмінності за статтю – українські чоловіки та жінки однаково обізнані в фінансових питаннях (12,3 та 12,2 бала відповідно).

Однак, існує безпосередня залежність між рівнем фінансової грамотності та наявністю освіти: чим вищий рівень освіти, тим вищим є бал фінансової грамотності. Загальний бал українців із середньою спеціальною освітою (технікум) становить 11,9 бала, із вищою освітою – 13,3 бала.

Окремо слід зауважити, що збільшився розрив у рівні фінансової грамотності між жителями сіл та міст. Якщо у 2018 році індекс фінансової грамотності перебував приблизно на одному рівні, то наразі в респондентів із міста індекс становить 12,6 бала, а з села – 11,8 бала [1].

Результати нещодавно проведеного дослідження в Україні, як і дані ОЕСР у розрізі інших країн, підтверджують, що пришвидшити зростання фінансової грамотності допоможе користування сучасними інформаційними технологіями. Різниця в рівні фінансової обізнаності між користувачами та не користувачами становить 2,5 бала (12,4 та 9,9 бала відповідно).

Також позитивно впливає на підвищення фінансових компетентностей застосування на практиці фінансових знань: користування фінансовими послугами, контроль доходів і витрат, фінансове планування, заощадження. До прикладу, з п’ятьма фінансовими продуктами обізнані близько 80% українців.

Дослідження показало, що українці більше зосереджені на короткострокових планах і витрачанні, а не на заощадженні коштів. Упевненість у майбутньому пенсійному забезпеченні відчуває кожен п’ятий українець. Населення з найменшими доходами більше розраховує на пенсію від держави, а з вищими – на заощадження, продовження трудової діяльності навіть після настання пенсійного віку або використання інших джерел фінансування. 79% українців уважають, що дітей мають навчати розпоряджатися своїми грошима в школі.

Щодо здійснення заощаджень, то 61% опитаних мають заощадження. З них 52% зберігають гроші у гаманці або готівкою вдома. Тільки 12% українців вказали, що вони заощадили на депозитному рахунку. Це свідчить про міцну культуру надання переваги готівці та уникнення відносин із банками, що розширює можливості тіньовій економіці та зменшує обсяги кредитування інвестиційної діяльності чи придбання активів, що перешкоджає економічному зростанню країни.

Щодо фінансової поведінки українців, то середній бал становить 5,2/9. Він вищий, ніж у сусідніх країнах (4,8), але нижчий за середній бал 5,4 тридцяти країн, що брали участь в опитуванні. Існує велика різниця в сумі балів за фінансову поведінку між людьми, які користуються банківським рахунком (6,1), і людьми, які не мали такого досвіду (4,9). А бажання людей користуватися фінансовими послугами залежить від трьох основних чинників:

1. здатності зрозуміти фінансові продукти;
2. впевненості у збереженні своїх грошей;
3. впевненості у тому, що спори вирішаться швидко й справедливо.

Тому через недостатній рівень грамотності та довіри, люди менше користуються фінансовими послугами, а через погано розвинений ринок маємо невигідні пропозиції для населення. Результати ж іншого опитування, показали, що основними перешкодами залучення іноземних інвестицій до України є високий рівень корупції, недовіра до судової системи, нестабільна валюта та фінансова система. Тобто їх очікування залежать від рівня довіри у суспільстві та від спроможності держави забезпечити базовий рівень безпеки та захисту права власності) [2].

Безумовно, у підвищенні рівня фінансової грамотності мають бути зацікавлені передусім самі громадяни, адже грамотний споживач фінансових продуктів і послуг виявляється краще захищеним від шахрайських дій зі сторони недобросовісних продавців таких продуктів і послуг. Низький же рівень фінансової грамотності 3 населення призводить до прийняття неефективних інвестиційних рішень, збільшення рівня особистих боргових зобов'язань, передачі негативного фінансового досвіду підростаючому поколінню, неефективного формування пенсійних заощаджень тощо. При цьому зазначимо, що оволодіння азами фінансової грамотності потребують усі категорії громадян. Так, у дітей основи фінансової освіченості формують уявлення про цінність грошей, створюють фундамент для розвитку постійних навиків планування сімейного бюджету і заощаджень.

На жаль, основ фінансової грамотності не викладають у середній школі. А це міг би бути надзвичайно корисний урок для школярів (навіть, можливо, більш цінний, ніж безліч інших речей, котрі їм старанно викладають і які навряд чи колись пригодяться у повсякденному житті). Не опікуються формуванням належного рівня фінансової грамотності молоді і у вищій школі, адже дисциплін, пов'язаних із формуванням навиків ефективного управління особистими фінансами, у робочих навчальних планах вищих навчальних закладів годі й шукати.

Знання основ фінансової грамотності, безумовно, потрібне і дорослим громадянам для прийняття зважених фінансових рішень в процесі інвестування та оцінки пов'язаних із ним ризиків, а також для планування майбутнього пенсійного забезпечення.

Отже, фінансова грамотність є необхідною умовою забезпечення ефективності фінансового ринку. Вона не замінює захист споживачів фінансових послуг, нормативно-правову базу чи доцільність регулювання ринку страхових послуг, будучи, водночас, ключовим аспектом забезпечення стабільного його розвитку. Більшість політичних діячів розглядають фінансову грамотність як потенційну детермінанту фінансової кризи: фінансова безграмотність не була основною причиною фінансової кризи, але відіграла важливу роль у поглибленні її негативних ефектів. Це, відповідно, визначає фінансову грамотність як необхідну складову надійного каркасу для регулювання ринку страхування та забезпечення пруденційного нагляду. Адже краще обізнані громадяни можуть опосередковано сприяти моніторингу ринку страхових послуг і, як наслідок, – пруденційному нагляду. Також їх важче вводити в оману, а це сприяє більшій ефективності, відкритості та конкурентній боротьбі між фінансовими установами. Та й загалом заходи щодо забезпечення ефективної фінансової освіти й обізнаності допомагають населенню зрозуміти фінансові ризики та страхові продукти і, таким чином, приймати ефективні рішення, адаптовані до особистих обставин індивіда.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021. Проєкт USAID «Трансформація фінансового сектору». Київ, 2021. 70 с.

2. Федоряка Я. Як фінансова грамотність населення впливає на фінансовий добробут держави. *Сімейний бюджет.* URL : https://simeinyi-budzhet.ua/familybudget/%D1%8F%D0% (дата звернення: 29.10.2023).

3. Євчук Л. А. Вплив фінансової грамотності населення на інституційний розвиток фінансового ринку. URL : https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/412589a3-5df1-429a-9d8a-219373835ff3/content (дата звернення: 29.10.2023).

4. Офіційний сайт НБУ. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/za-ostanni-tri-roki-riven-finansovoyi-gramotnist-ukrayintsiv--polipshivsya--rezultati-doslidjennya (дата звернення: 29.10.2023).

Дідківська К. О.,
здобувачка вищої освіти першого бакалаврського рівня,
спеціальність 072
«Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Шепиленко В. Ю.,
старший викладач кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

ПОЛІТИКА ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Проблемам розвитку цифрової економіки та нформаційно – комунікаційним процесам значну увагу приділяли вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: А.П. Добринін, Л.А. Захарченко, Г.Т. Карчева, В.І. Ляшенко, Н.Ю. Подольчак, М.В. Руденко, Г.Г. Чмерук.

Уряд України активно впроваджує політику діджиталізації у всі сфери суспільного життя. Станом на 2023 рік МОЗ заплановано реалізацію 107 цифрових проектів. Метою законопроектів є підвищення рівня якості, зручності медичних послуг, автоматизація медичних працівників [1; 2]. Проєкти, що на стадії розробки: реімбурсація імуносупресивних лікарських засобів; функціонал реорганізації закладів охорони здоров'я; COVID-сертифікати для щеплених за кордоном; функціонал категоризації для різних категорій пацієнтів відповідно до наявних у них нозологій; медичні висновки 2.0; інтеграції електронної системи охорони здоров'я з іншими державними реєстрами для підвищення якості даних; електронні медичні записи стаціонарної допомоги; електронні рецепти на всі рецептурні препарати; реабілітаційна складова в електронній системі охорони здоров'я; пілот системи e-Stock [1]. На разі ведеться пошук спеціалістів, що б розробили програму штучного інтелекту. Суть в тому, щоб штучний інтелект швидко, якісно, безпомилково аналізував дані, надавав чітку інструкцію для тих, хто цього безпосередньо потребує.

Цифровізація також не оминула сферу освіти. В період пандемії, що охопила увесь світ, було запроваджено дистанційне навчання. Ковід вніс свої корективи у розвиток цього напряму. У 2018-2019 роках були виділені кошти (1,8 млрд грн) [4]. Міністерством освіти на забезпечення шкіл комп'ютерами, ноутбуками, інтерактивними дошками. Разом з цим було проведено розробку платформи цифрової освіти. Відповідно до неї з'явилися нові стандарти, нормативні документи та методичні матеріали. Важливою задачею для розробників нової освітньої програми було покращити наявну систему освіти, інтегрувати засоби онлайн- комунікації, зробити нову програму універсальною (тобто при поверненні на очний формат не відчувалося б змін).

В сучасних реаліях, інформація займає провідне місце серед усіх ресурсів і є стимулюючим фактором розвитку. Інформація, без перебільшення, становить неабияку цінність як для певної особи, так і для групи людей. Також однією з важливих ознак, що має інформація є необмеженість у використанні.

Нещодавно в Україні впроваджено діджиталізацію у сферу банківської системи. Були створені так звані необанки. Суть полягає в тому, що необанки не мають відділень, карту можна отримати в застосунку [6].

Політика діджиталізації - це великий крок для подальшого розвитку країни. Уряд розуміє, що старшому поколінню особливо важко звикнути до нових реалій, проте цифровізація викликає все більшу довіру в населення.

Великим кроком вперед для України була розробка та представлення населенню у 2020 році застосунку «Дія». У мобільному додатку доступні такі документи: цифровий паспорт громадянина України у формі ID - картки та цифровий паспорт громадянина України для виїзду за кордон; цифрове водійське посвідчення; цифрове свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу та обов'язковий поліс страхування на авто; цифровий студентський квиток [7].

На даний момент в Україні є певні проблеми щодо ведення політики цифровізації. Головною причиною є недостатня кількість кваліфікованих спеціалістів, а якщо точніше- це відсутність стимулів працювати в Україні.

Крім того, особливу увагу потрібно приділити кібербезпеці. Без якісної системи захисту даних немає сенсу розроблювати і впроваджувати подальші кроки цифровізації економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. URL : https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv

2. Цифровізація охорони здоров'я під час війни: які плани має МОЗ на 2023 рік? URL : https://www.apteka.ua/article/664587

3. Цифровізація сфери охорони здоров'я в 2023 р. URL : https://www.dls.gov.ua/for_subject/%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B8-%D0%BE%D1%85%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B8-%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%8F/

4. Національна платформа цифрової освіти як пріоритетний інструмент оновлення вітчизняної освітньої системи. URL : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-05/cyfrova-osvita.pdf

5. Панасюк В. М. Інформатизація та цифровізація: тенденції та напрями розвитку в Україні. *Інтелект XXI.* 2020. № 1. URL : http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2020/2020_1/29.pdf

6. Бунда О. М., Бурдза А. П. Цифровізація банківської системи України. *Домінанти соціально-економічного розвитку України у нових реаліях* : Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених та студентів. С. 2014–2015. URL : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/23992/1/DOMIN_ 2023_P214-215.pdf

7. Міняйленко І. В., Подкопова Д. Є. Цифровізація економіки як головний драйвер відновлення України. URL : https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/12391/1/75%20%D0%A2.1-389-390.pdf

Добрянська Н. Б.,
здобувачка вищої освіти третього (наукового) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Онишко С. В.,
д-р екон. наук, професор, професор кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет

ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЯК ДРАЙВЕР ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Фінансова сфера вже сьогодні значно трансформувалася під впливом інформаційно-комунікаційних технологій, впровадження яких дозволяє отримати переваги всім учасникам ринку фінансових послуг. Відповідно до Концепції розвитку цифрових компетентностей до 2025 року, формування та реалізація державної політики у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей громадян й надалі матиме вплив на ключові інтереси суб'єктів господарської діяльності [1].

Під впливом цифровізації економіка змінює парадигму економічного розвитку у бік використання інтернет-технологій у всіх аспектах комунікації зі споживачем та зміни споживчих трендів. Завдяки формуванню єдиного цифрового простору, проникнення цифрових технологій у всі напрями діяльності фінансових установ та взаємодія між суб'єктами фінансової сфери, посідає особливо важливе місце [2, с. 110].

Для чіткішого розуміння, як саме процеси цифровізації впливають на фінансову поведінку суб'єктів господарювання, зокрема, домогосподарств, варто окреслити загальні особливості впливу цифрових технологій на формування та розвиток фінансових відносин загалом. До таких особливостей відносять: впровадження цифрових технологій у сферу надання фінансових послуг; зростання рівня доступності фінансових послуг для громадян; розширення спектру фінансових послуг, які

можна отримати онлайн; зростання швидкості проведення фінансових операцій; збільшення кількості безготівкових розрахунків; активне використання нових інноваційних технологій у роботі фінансових установ; підвищення прозорості функціонування фінансових установ; віртуалізація сфери фінансових послуг, створення та розвиток віртуальних валют; створення цифрових активів, виникнення нових форм накопичення ресурсів; застосування можливостей цифрових технологій для оцінки фінансових ризиків; зростання доступності позикових коштів для економічних агентів взагалі у світі [3, с. 101].

Важливим на нашу думку є аналіз впливу цифровізації на споживчу поведінку домогосподарств, адже цифровізація економіки змінює стратегію споживчих трендів. Проаналізуємо вплив цифрової економіки на зміну споживчої поведінки домогосподарств у сегменті попиту на товари повсякденної необхідності. Товари, що мають короткий період життєвого циклу, купуються домогосподарствами для частого вжитку. До них належать продовольчі та непродовольчі товари. У зв'язку з тим, що цей ринок є досить конкурентним як у сфері продажів, так і просування, у ньому активно використовуються цифрові технології.

Як правило, рішення про купівлю таких товарів частини здійснюється безпосередньо в магазині та носить спонтанний та емоційний характер. Однак вплив на зміну такого рішення можливий за допомогою цифрових технологій. Основними стійкими тенденціями зміни поведінки споживачів у домогосподарствах є розвиток електронної торгівлі за допомогою онлайн-сервісів, адаптація стратегій продажів до реальностей цифрової економіки, активізація діяльності агрегаторів онлайн-продажів, збільшення кількості покупок по акціях в магазинах, розвиток і зростання кількості онлайн-продажів у споживчій поведінці обумовлений низкою соціальних факторів. Для сучасної ситуації характерне підвищення соціальної мобільності та економія часу на здійснення покупок.

При цьому серйозний вплив на активізацію онлайн-продаж справила пандемія коронавірусу, коли можливість покупок за допомогою агрегаторів онлайн-продажів стала повсякденною ситуацією. Споживачі домашніх господарств формують вимоги до онлайн-продажів: насамперед це підвищення комфортності здійснення покупок, сервіси

економії часу, розширення форматів пропозицій від онлайн-майданчиків. При цьому підвищується вимогливість до безпеки в період здійснення транзакцій на сервісах безконтактної оплати щодо захисту персональних даних.

Для споживчої поведінки домогосподарств характерно, що у придбанні покупок популяризація ідеї усвідомленого споживання, виникнення нових технологічних рішень у сфері споживання домогосподарств. Кількість пропозицій на інтернет-сервісах призводить до того, що виникає необхідність у зручній навігації по сайту, можливості порівняння товарів, обмеження реклами та її відключення.

При здійсненні покупок у форматі онлайн з'являється можливість познайомитися з усвідомленою поведінкою виробника щодо навколишнього середовища (використання екологічних упаковок, багаторазової тари, акції збереження екології). Можливість аналізу покупки призводить до того, щоб провести фінансовий аналіз покупки та зіставлення з власними фінансовими можливостями. При цьому в поведінці споживачів домогосподарств спостерігається тенденція збереження індексу споживчої впевненості, але при цьому зберігається режим економії.

Це призводить до того, що домогосподарства продовжують раціональніше здійснювати власні покупки та зменшувати кількість спонтанних покупок. Маркетингові стратегії онлайн-продажів пропонують споживачам накопичувати бали і здійснювати покупки більш економно в період акцій і використовувати накопичені бали для отримання знижки при купівлі певних видів товарів. Це дає змогу домогосподарствам свідомо прагнути придбати товар за знижкою та отримати вигідну економію.

Важливим аспектом аналізу фінансової поведінки домогосподарств є використання індексів, які відображають поточне становище, споживчі настрої та економічні очікування.

Не зважаючи на війну у країні, за даними Info Sapiens, у липні 2023 було зафіксовано стабілізацію і навіть незначне зростання за більшістю показників порівняно з показниками минулого року. Протягом липня фіксується незначне зростання як індексу споживчих настроїв, так і індексів поточного становища та економічних очікувань [4]. Паралельно оцінюючи показники, які характеризують рівень цифровізації домогосподарств, можемо припустити, що завдяки цифровим

технологіям, домогосподарства мають змогу здійснювати фінансові операції, займатися звичною діяльністю через мережу інтернет та компенсувати втрачені через війну можливості новими перевагами цифровими, пов'язаними з використанням цифрових технологій.

Цифровізація виступає рушійною силою для фінансової поведінки домогосподарств, оскільки надає необмежені можливості швидкого та недорого вартісного процесу отримання необхідної інформації в мережі інтернет. Мобільні додатки дають змогу в зручному форматі здійснювати будь-які розрахунки. Значною популярністю користується практика ведення власного малого бізнесу та просування товарів через соціальні мережі. Завдяки цифровізації домогосподарства отримали можливість економити час та кошти під час проведення банківських операцій, використання послуг системи адміністрування та отримання сервісного обслуговування в он-лайн режимі.

Узагальнивши, можемо стверджувати, що завдяки цифровізації у розрізі фінансової поведінки домогосподарства отримали такі можливості, як: скорочення часу для здійснення фінансових операцій; підвищення рівня приватності проведення фінансових операцій; постійний доступ до здійснення фінансових послуг; можливість здійснювати операції з різними видами валют у різних країнах світу; зручність зберігання всіх платежів та інших операцій в архівах; широкий спектр додаткових фінансових послуг, які можна отримати, використовуючи онлайн-додатки (страхування, інвестування, депозити); кращий рівень доступності до інформації фінансових установ; зростання рівня моніторингу власних коштів; простота здійснення розрахунків, переказів, оплати рахунків; підвищення рівня доступності позикових коштів; можливість здійснювати фінансові операції та керувати власними коштами за допомогою смартфона, в режимі онлайн; нагадування від банківських та небанківських установ клієнтам про наступні платежі за зобов'язаннями за чинними угодами; отримання постійних повідомлень про стан рахунку, перекази коштів, їх зарахування від фінансової установи [5].

Проаналізувавши вплив цифровізації на фінансову поведінку домогосподарств, можна виокремити загрози та ризики, які можуть виникати у процесі використання цифрових технологій. Серед таких, на наш погляд, варто виокремити: низький рівень фінансової та цифрової грамотності; цифрова нерівність серед громадян та різний доступ до

інформаційно-комунікаційних технологій, пов'язаний з територією проживання домогосподарств; нерівні можливості для придбання необхідних мобільних пристроїв; втрата особистої та фінансової інформації внаслідок хакерських дій; поширення фейкової інформації щодо функціонування фінансових установ; маніпулювання людською свідомістю для впливу на фінансову поведінку; поширення особистої інформації у відкритому доступі внаслідок кібератак на роботу фінансових установ [6]; схиляння домогосподарств до нераціональної поведінки у сфері прийняття фінансових рішень унаслідок використання сучасних цифрових технологій. Також варто зазначити, що цифрові технології значно ускладнюють процес виявлення та ідентифікації шахраїв, що вимагає від фінансових установ більших фінансових ресурсів, часу, а отже,клієнти можуть довго очікувати рішення про повернення втрачених ними коштів.

Під впливом процесів цифровізації сфера фінансових послуг та модель фінансового обслуговування громадян зазнали позитивних змін, що відобразилося і на домогосподарствах та їх фінансовій поведінці. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зумовив зміну швидкості отримання фінансових послуг, появу нових можливостей щодо кредитування та здійснення розрахунків за допомогою смартфонів, що в свою чергу активізувало фінансову поведінку домогосподарств та їх взаємодію з фінансовими установами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#n13 (дата звернення: 30.10.2023).

2. Онишко С. Розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації. *Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. інт.-конф., м. Острог, 22 жовт. 2021 р. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. С. 110–113.

3. Дубина М., Попело О., Тарасенко О. Інституційні трансформації фінансової системи України в умовах розвитку цифрової економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2021. № 1. С. 91–110.

4. Індекси споживчих настроїв. URL : https://www.sapiens.com.ua/ua/publication-single-page?id=253# (дата звернення: 30.10.2023).

5. Сірко А. В. Реалії цифрової економіки: нові можливості та виклики для суспільства і держави. *Ефективна економіка.* 2020. № 11. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8337

6. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. URL : https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html (дата звернення: 30.10.2023).

Євтушик С. О.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

В сучасних умовах, під впливом глобальних викликів, банківські системи по всьому світу переживають суттєві структурні перетворення, що визначатимуть їхню майбутню здатність реагувати на потреби економіки і фінансів у цифровому середовищі. Частина з цих проблем існує вже протягом тривалого часу і, можна сказати, що вони є спадковими від міжнародних фінансових криз і криз суверенного боргу, що виникли в деяких європейських країнах. Окрім загроз у банківській та фінансовій системах, існують виклики й у сфері соціальних комунікацій, такі як: цифрова трансформація і зростання числа користувачів Інтернету, особливо серед людей старше 60 років. Однак проблема полягає в тому, що інформації недостатньо або вона недоступна для допомоги банківським установам використовувати ці цифрові засоби з метою покращення комунікації та збільшення лояльності споживачів до їхніх продуктів і послуг [1].

Незважаючи на переваги цифровізації та вплив пандемії COVID-19 на соціальні трансформації поза банківською сферою, ці події також безпосередньо вплинули на зміни основних бізнес-моделей та механізмів транзакцій європейських банків. Наприклад, Morgan Chase у 2021 році відзначив збільшення присутності європейських банків у соціальних мережах при взаємодії з клієнтами до 53 %, а в азійських – до 76 % у середньому. Крім того, старші демографічні групи активізували комунікацію через цифрові медіа [2], що додало актуальності цього напрямку.

Цифрові медіа як інструмент маркетингової комунікації наразі є ефективним механізмом банківського обслуговування розвитку електронної торгівлі. Банки, які не зможуть адаптуватися до цієї нової технології, будуть боротися за виживання в нестабільній економіці.

Дослідження, що було проведено у 2022 році [1], засвідчило, що соціальні медіа, найпоширеніше джерело цифрової інформації, мають значний вплив на рішення про купівлю послуг онлайн-банкінгу залежно від віку споживача. Метою даного дослідження є вивчення впливу електронних соціальних мереж на ефективність електронного банкінгу в умовах нестабільності банківської галузі. Емпіричну модель визначення впливу цифрових медіа розроблено на основі теоретичних концепцій та проведено на 307 респондентах банківських установ (UniCredit, Raiffeisen, PrivatGroup) та 2800 споживачах банківських послуг із застосуванням кількісних та економічних методів. Тестування відбулося на основі статистичного методу розрахунку. Отримані результати свідчать про те, що цифрові соціальні медіа мають сильний вплив на формування лояльності споживачів та покращення показників цифрової торгівлі банківськими послугами. Теоретичне значення даного дослідження полягає в окресленні наукового методу створення концептуального підходу до визначення ефективності використання цифрових медіаресурсів як маркетингових інструментів для підвищення ефективності цифрової торгівлі банківськими послугами. Ключовий практичний аспект полягає в поєднанні теоретичних підходів і бізнес-досвіду для оптимізації та вдосконалення використання електронних соціальних медіа в торгівлі банківськими послугами в складні часи економічного розвитку.

Оскільки прийняття рішень вимагає високого рівня участі, кількість маркетингової інформації збільшується крок за кроком. Банки вже сформували практику використання соціальних мереж для просування банківських послуг. Тому деякі з них розглядають соціальні мережі як платформу для ведення бізнесу у формі активного банкінгу, тобто розширення електронного банкінгу [3]. Дослідження показало, що досліджувані банківські групи в Австрії, Угорщині, Болгарії та Україні були активними у Facebook, YouTube, Twitter та різних блогах. Вони зосереджені лише на традиційній моделі, не пропонують своїм клієнтам особисті соціальні банківські послуги та не турбуються про рівень безпеки. З іншого боку, споживачі підтримують просування електронних банківських послуг через соціальні мережі. Це економить гроші та час клієнтів

і банків. Крім того, банки можуть співпрацювати з онлайн-«інфлюенсерами» та блогерами, які згадують і демонструють інформацію про продукти банку в дописах і діляться посиланнями на свої веб-сайти. Це може бути чудовим інструментом зв'язків з громадськістю.

Основними технологіями для цифровізації банківської діяльності є розвиток штучного інтелекту, відкритий банкінг, хмарні технології, блокчейн, шеринг, краудфандинг і розвиток необанків. Переваги цифровізації для банків полягають у наступному:

– вплив інноваційних технологій на показники діяльності банків, особливо рентабельність та ефективність роботи, сприяння економічному зростанню; вдосконалення існуючих продуктів;

– розробка нових каналів для впровадження банківських послуг; культивування цифрових талантів, які можуть працювати віддалено;

– усуває потребу у фізичних відділах;

– скорочує операційні витрати за рахунок економії на офісних витратах, зарплатах співробітників та інших видах витрат;

– мінімізує контакт із клієнтами; покращує швидкість реалізації робочих процесів;

– забезпечує конкуренцію між банківською індустрією та фінтех-компаніями сила.

Серед недоліків диджиталізації для банків можна виділити наступні аспекти:

1. Великі інвестиції, необхідні для розробки та впровадження цифрових систем.

2. Зростання кіберзлочинності та підвищена ймовірність хакерських атак на банківські системи.

3. Ризик втрати особистих даних клієнтів і виникнення відповідних проблем.

4. Складнощі при наймі фахівців, які мають досвід як в обробці даних, так і в банківській сфері.

5. Недовіра клієнтів до нововведень, що може ускладнити популяризацію нових банківських послуг.

Для підвищення ефективності диджиталізації банківського бізнесу України в умовах сучасних викликів рекомендується:

1. Забезпечувати інтегровану роботу всіх каналів надання послуг, особливо дистанційних.

2. Забезпечувати прозору та повну інформацію при наданні дистанційних послуг.

3. Вдосконалювати взаємодію з клієнтами через чат-ботів і підвищувати персоналізацію цієї взаємодії.

4. Реорганізовувати механізм збору даних про клієнтів через нові джерела інформації, такі як електронні листи, соціальні мережі, інформація про покупки та онлайн транзакції.

5. Зменшувати потребу у фізичних відділеннях шляхом запуску монобанків для зменшення операційних витрат та покращення якості послуг.

6. Реформувати системи нагляду та регулювання банківської діяльності з урахуванням змін у секторі, спричинених диджиталізацією.

7. Забезпечувати ефективне навчання та перекваліфікацію персоналу банків, щоб відповідати швидкому темпу інновацій у банківській галузі.

Отже, результати дослідження довели, що використання цифрових медіа як маркетингового інструменту сприяє підвищенню ефективності цифрової торгівлі банківськими послугами в нестабільному економічному середовищі. Диджиталізація також повинна охопити всі аспекти банківського бізнесу України, створити нову ІТ-інфраструктуру, спростити роботу з великими масивами даних, покращити зберігання та аналіз інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Роль цифрових змі для цифрової торгівлі банківськими послугами в нестабільному середовищі / Воробей Ю., Маслова Н., Хмелюк А., Бекмагамбетова Г., Мірошник Р. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice.* 2022. № 5(46). С. 54–63. URL : https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.46.2022.386

2. Каспер Ферм Л.-Е., Тайчон П. Спільне створення цінностей і соціальні медіа: Дослідження передумов і факторів впливу в галузі роздрібних банківських послуг США. *Journal of Retailing and Consumer Services.* 2021. URL : https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2021

3. Шарма М., Банерджі С., Пол Дж. Роль соціальних мереж у прийнятті мобільного банкінгу серед споживачів. *Технологічне прогнозування та соціальні зміни.* 2022. URL : https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022

Криворучко Ю. О.,
здобувача вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор, Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ РИНКІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації економіки представляє собою важливий аспект сучасного фінансового сектору. Цифровізація – це процес переходу до цифрового середовища, який впливає на всі галузі економіки, включаючи фінансовий ринок.

У зв’язку з цим визначення впливу цифровізації на розвиток фінансових ринків є досить актуальним питанням.

Розвиток технологій, електронної комерції, смартфонів і цифрових валют призвів до перехода від традиційних банківських послуг і операцій з фінансовими інструментами до віртуального простору. До аспектів можна віднести:

- смартфони і мобільні додатки стали популярними засобами для проведення платежів. Користувачі можуть здійснювати оплату рахунків, купувати товари і послуги, а також переказувати гроші зі своїх мобільних пристроїв. Крім того, забезпечення доступності фінансових послуг також можна вважати одним із ключових напрямків розвитку фінансових ринків в умовах цифровізації. Впровадження новітніх технологій може зменшити витрати на послуги, одночасно покращуючи якість послуг, що робить фінансові послуги доступними для більшої кількості населення. Мобільні додатки дозволяють користувачам швидко здійснювати банківські операції, відкривати депозити та отримувати кредити в зручний для них час без необхідності відвідувати фінансову установу.

- віртуальні валюти, такі як Bitcoin, Ethereum і інші, стають все більш поширеними. Вони відкривають нові можливості для інвестування, міжнародних переказів та анонімних операцій.

- важливим напрямком розвитку фінансових ринків в умовах цифровізації є розвиток фінансових підприємств. Ці компанії використовують інноваційні технології, щоб надавати клієнтам нові ефективні фінансові послуги. Розвиток компаній, що надають фінансові послуги, може зменшити дискримінацію на ринку фінансових послуг і забезпечити зручність для осіб, які раніше не мали доступу до фінансових послуг.

- електронні платежі можуть допомогти зробити фінансові послуги доступними для більш широкого кола населення, включаючи тих, хто раніше не мав доступу до банківських послуг [2].

Розвиток електронних платежів і безготівкових операцій є ключовим компонентом цифровізації фінансового сектору. Він сприяє ефективності, доступності та зручності фінансових послуг.

Удосконалення регулювання інфраструктури платіжного ринку відповідно до стандартів ЄС сприяло розвитку безготівкових розрахунків і зниженню витрат, створивши в Україні велику кількість фінтех-компаній.

Запроваджено регулювання діяльності краудфандингу та операцій з віртуальними активами. Ці інноваційні підходи дозволяють залучати капітал та здійснювати фінансові операції швидше і ефективніше [3].

Краудфандинг дозволяє збирати гроші для проєктів, стартапів або інших цілей від великої кількості інвесторів через платформи в інтернеті. Це надає можливість малим підприємцям і ідеям отримувати фінансування безпосередньо від громадськості.

Віртуальні активи, використовуються як інструменти для здійснення операцій, інвестування та зберігання вартості.

До цього, цифрові технології надають нові можливості для просування фінансових продуктів і послуг. Наприклад, технологія блокчейн, яка є децентралізованою системою обліку, що дозволяє реєструвати і підтверджувати транзакції без посередництва традиційних інтермедіарів, таких як банки та регулятори. Блокчейн впливає на розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації економіки, роблячи фінансові послуги більш доступними, безпечними та ефективними. Він прискорює процеси угод та робить їх більш прозорими, що сприяє розвитку фінансового сектору та покращенню обслуговування клієнтів.

Забезпечення безпеки платіжних систем, депозитарних установ та інфраструктури бірж є однією з пріоритетних обов'язків фінансових регуляторів.

Фінансові установи повинні мати високий рівень кібербезпеки для запобігання кібератакам, які можуть призвести до втрати коштів і порушення довіри клієнтів. Вони повинні вкладатися в інфраструктуру та технології для виявлення та реагування на загрози. Також фінансові регулятори мають вдосконалювати системи моніторингу, щоб вчасно виявляти незаконну діяльність та фінансовий обмін. В той же час, вони повинні сприяти розвитку відкритого доступу до даних для сприяння інноваціям та забезпечення конкуренції на ринку.

Важливо визначити відповідальність у випадку кіберпорушень та шкоди, завданої клієнтам чи іншим сторонам. Це може включати в себе створення страхових фондів чи фондів компенсації. Зважаючи на глобальний характер фінансових ринків і кіберзагроз, співпраця між країнами та міжнародними організаціями є ключовою. Створення міжнародних стандартів та спільних ініціатив у галузі кібербезпеки і фінансових технологій допоможе забезпечити стабільність та безпеку на світовому рівні [1].

Розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації економіки створює нові можливості для споживачів та бізнесу, поліпшує ефективність та доступність фінансових послуг, але водночас вимагає уваги до питань кібербезпеки та регулювання. Цей процес продовжує еволюцію фінансового ринку, роблячи його більш сучасним та гнучким.

Поточний етап цифровізації економіки визначає тенденції та напрямки розвитку фінансових установ необанку, тому вони повинні зосередити весь свій потенціал, тобто: визначити пріоритети ініціатив цифровізації та створити чітку узгодженість у корпоративній стратегії банку. Розвиток фінансових інститутів, відображення цифрових ініціатив у ключових показниках ефективності та оцінка зростання вартості бізнесу до та після впровадження фінансових інновацій є дуже важливими. Однак, разом з позитивними можливостями, існують і пов'язані ризики. Цифрові інновації можуть підвищити загрози в областях кібербезпеки та конфіденційності особистих даних, збільшуючи ризик порушення безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Литвинова О. О. Кібербезпека як складова розвитку цифрової економіки. *Економічний часопис.* 2021. № 1. С. 45–50.

2. Панкратова В. О., Шеін Д. С. Права людини в епоху інформаційних технологій. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2021. № 3. С. 34–37. URL : http://lsej.org.ua/3_2021/9.pdf

3. Стратегія розвитку фінансового сектору України на 2021–2025 роки / Національний банк України. 2021. URL : https://bank.gov.ua

Курач А. А.,
студентка 2 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Харченко Л. О.,
канд. екон. наук, викладач, Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Цифрова трансформація стає новою реальністю, і цифрова економіка – це ключовий фактор нашого сучасного світу. Цифрова економіка, в умовах сьогодення, активно впроваджує та використовує цифрові технології зберігання, обробки та передачі інформації стосовно усіх сфер людської життєдіяльності, бізнесу, державних установ. Таким чином, питання вивчення особливостей розвитку цифрової економіки наразі є дуже актуальним, викликає значний інтерес та визначає мету даного дослідження.

Проблематика становлення цифрової економіки досліджувалася такими видатними зарубіжними вченими та винахідниками як Б. Гейтс, С. Хантінгтон, В. Айзексон, Е. Тоффлер, Т. Тапскотт, Т. Мезенбург та ін. Серед вітчизняних наукових діячів, які займалися дослідженням ефективності цифрової економіки та її перспектив розвитку, можна виділити С. Коляденка, С. Альпакова, Л. Кіта, О. Вишневського, І. Маліка, А. Філіпенко, О. Голобородько та багато інших. Але, враховуючи всі напрацювання наукових діячів та практиків, значну увагу яка приділяється технічному прогресу в цілому та цифровізації як окремому інструменту щодо покращення економіки, на наш, погляд, питання особливостей розвитку цифрової економіки не розкрито цілком.

У міжнародній практиці ще не склалося гармонізоване визначення цифрової економіки. У більшості зарубіжних джерел при її описі акцент робиться на технологіях і пов’язаних з їх використанням змінах в способах взаємодії економічних агентів. При цьому можуть згадуватися конкретні види технологій або ті чи інші форми змін економічних процесів. Часто визначення цифрової економіки підміняють перерахуванням напрямків її впливу на економіку і соціальну сферу. Уніфіковане

поняття цифрової економіки поки ще відсутнє і в Україні. Виходячи із аналізу наукової літератури, можна сказати, що цифрова економіка – це нова форма економіки, що базується на використанні цифрових технологій і обробці даних [1]. Вона охоплює широкий спектр сфер, включаючи бізнес, освіту, охорону здоров'я, розваги та багато інших галузей. Цифрова економіка розвивається на базі мережі Інтернет, штучного інтелекту, аналітики даних, хмарних технологій та інших інновацій.

У широкому значенні, як стверджує С. Коляденко цифрова економіка – це економіка, що базується на виробництві електронних товарів та сервісів високотехнологічними бізнес-структурами і розподілу цієї продукції за допомогою електронної комерції [2]. Натомість, Л. Кіт розглядає цифрову економіку як трансформацію усіх сфер економіки завдяки перенесенню інформаційних ресурсів та знань на комп'ютерну платформу з ціллю їх подальшого використання на цій платформі [3]. Тож, узагальнюючи вищенаведені дефініції, можна сказати, що цифрова економіка – це сучасна економічна парадигма, що базується на використанні цифрових технологій й обробці даних для створення, розповсюдження та обміну товарів, послуг та інформації в цифровій формі, з метою покращення продуктивності, конкурентоспроможності та якості життя.

Загалом, цифрова економіка в Україні розвивається швидко та має великий потенціал для розвитку. Проте важливо розв'язувати виклики, що виникають на цьому шляху, та продовжувати інвестувати в інфраструктуру, освіту та кібербезпеку, щоб максимально використовувати можливості цифрової економіки в Україні.

Серед базових складових цифрової економіки, як правило, виділяють:

- інфраструктуру, що включає технічні засоби, центри зберігання, обробки і перетворення інформації, центри передачі інформації, програмне забезпечення, засоби телекомунікацій тощо;
- електронні послуги органів законодавчої та виконавчої державної влади;
- бізнес-процеси господарюючих суб'єктів за допомогою комп'ютерних мереж в умовах віртуальних взаємодій між суб'єктами ринку;
- електронна комерція, яка на сьогодні є одним з найбільших сегментів цифрової економіки [4].

Можна виділити дев'ять цифрових технологій:

- великі дані;
- квантові технології;
- компоненти робототехніки і сенсорика;
- нейротехнології та штучний інтелект;
- нові виробничі технології;
- промисловий Інтернет;
- системи розподіленого реєстру;
- технології бездротового зв'язку;
- технології віртуальної і доповненої реальності [1].

Цифрова економіка в Україні також має свої особливості й характеристики.

Україна має потужний ІТ-сектор та інноваційний потенціал. Багато українських програмістів та розробників програмного забезпечення працюють для міжнародних компаній та стартапів, що сприяє росту експорту ІТ-послуг. Дана ситуація привертає інвестиції в цей сектор. В цьому контексті Україна активно розвиває сферу кібербезпеки, що є критично важливим завданням.

Уряд України активно впроваджує електронні послуги та системи е-урядування для спрощення взаємодії громадян та бізнесу з державними органами. Це допомагає зменшити бюрократію та підвищити ефективність державного управління.

Онлайн-торгівля в Україні зростають, споживачі стають більш активними у використанні інтернет-магазинів та онлайн-платформ для покупок. Зручний доступ до банківських послуг через мобільні додатки та онлайн-банкінг полегшує фінансові операції для громадян і бізнесу. Цифрова економіка сприяє зростанню доступу до освіти та знань, поліпшує якість медичних послуг і допомагає вирішувати соціальні проблеми. Незважаючи на успіхи, Україна також стикається з викликами у сфері цифрової економіки, такими як проблеми з кібербезпекою та правовою нестабільністю у деяких аспектах цифрової діяльності, залежністю від технологій.

Узагальнючи, можна відмітити, що цифрова економіка стала не просто економічною тенденцією, але і ключовим аспектом сучасного світу. Вона впливає на всі сфери життя та має глибокий соціальний, економічний й політичний вплив. Тому вивчення і розуміння цифрової економіки стає надзвичайно важливим завданням для бізнесу, урядів та суспільства загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цифрова економіка : підручник / Олешко Т. І., Касьянова Н. В., Смерічевський С. Ф. та ін. Київ : НАУ, 2022. 200 с.

2. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент.* 2016. № 6. С. 106–107.

3. Болдова А. А., Бреус К. М., Вітренко Л. О. Інтеграція ринку фінансових послуг у глобалізоване світове середовище. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2013. № 2. С. 6–13.

4. Кіндзерський Ю. В. Генеза і особливості цифрової економіки у контексті перспектив її становлення в Україні. *Економіка та держава*. 2020. № 8. С. 10–14.

Мельниченко М. М.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Новицька О. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ INSURTECH В УКРАЇНІ

Стрімкий розвиток ІТ-технологій докорінно змінює послуги фінансового ринку. Оскільки страхування є частиною фінансової системи, відповідно зміни стосуються і його.

Insurtech – це галузь, яка поєднує ІТ-технології (technology) та страхування (insurance). Вона передбачає використання інноваційних технологій для підвищення ефективності та доступності страхових послуг [1]. Орієнтована на вдосконалення і розвиток страхового бізнесу за допомогою інноваційних технологій, які включають в себе штучний інтелект, аналітику даних, блокчейн, інтернет речей, а також інші сучасні технології.

Основні характеристики ринку Insurtech у світі включають наступне:

1. Цифрові страхові послуги: Insurtech-компанії надають можливість клієнтам купувати та керувати страховими полісами онлайн, що дозволяє спростити процес оформлення страховки.

2. Автоматизація та обробка даних: Використання штучного інтелекту та машинного навчання допомагає страховим компаніям автоматизувати підбір та оцінку ризиків, а також вирішувати питання щодо вирішення збитків.

3. Тарифікація на основі даних: Insurtech використовує аналітику даних для встановлення індивідуальних тарифів на основі поведінки та потреб клієнтів.

4. Комунікація та обслуговування клієнтів: Інтернет речей дозволяє страховим компаніям відстежувати стан і потреби страхованого майна та забезпечувати клієнтів необхідною інформацією.

5. Блокчейн-технології: Вони можуть використовуватися для створення безпечних та надійних систем для обробки страхових виплат та управління даними.

Ринок Insurtech є динамічною галуззю, яка залучає багато інвестицій і пропонує інноваційні підходи до страхування. Великі страхові компанії та стартапи активно розробляють та впроваджують нові технології для поліпшення якості обслуговування клієнтів та оптимізації внутрішніх процесів. Особливо важливими є ці інновації в умовах зростаючої цифрової економіки та збільшення обсягу даних, що може бути використано для аналізу та прийняття рішень у сфері страхування.

Ринок Insurtech розвивається в різних країнах світу. Так, наприклад, США є однією з провідних країн в галузі Insurtech. Силіконова долина та Нью-Йорк стали головними центрами для стартапів та інноваційних компаній, які працюють в галузі страхування. Лондон вважається одним з ключових світових центрів страхової індустрії, і тут також активно розвивається Insurtech. Багато стартапів і технологічних компаній працюють над новаторськими рішеннями для страхування. Німеччина також має активну громаду Insurtech-стартапів та компаній. Багато з них спеціалізуються на цифровому страхуванні та технологіях для страхування. Китай відомий своєю активністю в галузі фінтеху та технологій загалом, і Insurtech не є винятком. Китайські компанії розвивають інноваційні рішення для страхування, використовуючи масштаби ринку та доступність даних. Ізраїль славиться своєю експертизою в області кіберстрахування та інших цифрових страхових рішень.

В Україні Insurtech-ринок знаходиться на ранніх етапах розвитку. У 2023 р. його обсяг оцінюється в 1,5 млрд грн. До основних гравців на ринку належать такі компанії, як «УНІКА», «АХА Страхування», «PZU Україна», «Інгосстрах» та Страхова компанія «ВУСО». Незважаючи на це, Insurtech-ринок в Україні має значний потенціал для зростання. До основних факторів сприяння розвитку належать:

1. Все більше українців використовують цифрові технології у повсякденному житті, що створює попит на цифрові страхові послуги. Саме тому посилення цифровізації українського суспільства є одним із важливих факторів розвитку Insurtech в Україні;

2. В останні роки в Україні спостерігається позитивна тенденція до зростання рівня довіри до страхових компаній. Це створює сприятливі умови для розвитку Insurtech-ринку, так як довіра суспільства і є рушієм розвитку та просування новітніх технологій у будь-якій сфері;

3. Впровадження нових законодавчих норм. У 2022 році в Україні було прийнято Закон України «Про страхування» [6]. Цей закон створює сприятливий правовий режим для розвитку Insurtech-інновацій.

Незважаючи на значний потенціал для розвитку, присутні також і проблеми просування у стрічці інновацій Insurtech-ринку в Україні. Серед основних проблем можна виділити:

– нестача кваліфікованих кадрів. Для розвитку Insurtech-інновацій необхідні кваліфіковані кадри, які мають досвід роботи в галузі страхування та технологій;

– нестача нормативно-правової бази. В Україні все ще існує ряд нормативно-правових обмежень, які перешкоджають розвитку Insurtech-інновацій;

– нестача фінансування. Розробка та впровадження Insurtech-інновацій вимагає значних фінансових ресурсів, яких, на жаль, не вистачає.

Виходячи із проблем можна запропонувати такі напрями їх вирішення:

– розвиток системи підготовки кадрів. Необхідно створити систему підготовки кадрів, яка б забезпечила підготовку кваліфікованих фахівців у галузі Insurtech. Це дасть змогу новому колективу «народжувати» нові ідеї та освіжить ринок послуг даної сфери;

– удосконалення нормативно-правової бази. Це сприятиме розвитку Insurtech-інновацій, а також покращить послуги, що пропонує суспільству сфера страхування;

– залучення інвестицій та впровадження успішного міжнародного досвіду. Це дозволить вдосконалити існуючи та впровадити послуги на ринку страхування.

Отже, Insurtech-ринок в Україні має значний потенціал для зростання. Але для його реалізації необхідно вжити заходів щодо вирішення існуючих на ринку проблем. Також, спираючись на думку експертів [3] вважаємо, що у найближчій перспективі очікується розвиток Insurtech-ринку за такими напрямами:

1. Стосовно розвитку цифрових каналів продажів і обслуговування клієнтів – передбачається, що вони будуть звертати все більше уваги на цифрові канали для продажів і обслуговування клієнтів;

2. Страхові компанії будуть більше вкладатися у розробку нових страхових продуктів і послуг, які відповідають потребам цифрового суспільства;

3. Страхові компанії будуть все більше співпрацювати з технологічними компаніями для розробки і впровадження Insurtech-інновацій. Це відбудеться завдяки активній увазі з боку суспільства та поширенню інноваційних пропозицій від молодого колективу.

У висновку можна підкреслити, що Insurtech – це перспективна галузь для України. Незважаючи на виклики і обмеження, існують фактори, які сприяють подальшому розвитку Insurtech в країні. Зокрема, зростаючий попит на цифрові страхові послуги завдяки посиленню цифровізації суспільства, позитивна тенденція у рівні довіри до страхових компаній та нова законодавча база, що сприяє інноваціям у цій галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз ринку страхових послуг України за 2022 рік / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-strahovogo-rinku-ukrayini-za-i-pivrichchya-2022-roku#

2. Тарасенко Д. Л., Тарасенко О. Ю., Мироненко С. П. Аналіз страхового ринку України. *ANALYSIS OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE*. 2022. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/ article/ view/1496/1442

3. Нові тренди для зростання InsurTech стартапів у 2023 році / Страховий центр «Малахут». URL : https://sb-malakut.com.ua/ru/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%B7%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-insurtech-%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%BF%D1%96%D0%B2/

4. Страхова компанія «ВУСО» / Офіційний сайт. URL : https://vuso.ua/

5. Татаріна Т. В. Ринок страхування життя в Україні: проблеми та перспективи розвитку. URL : https://core.ac.uk/download/pdf/32608844.pdf

6. Лапішко З. Я. Вплив INSURTECH на розвиток страхового ринку. 2023. URL : http://dspace.lnulibrary.lviv.ua/xmlui/bitstream/ handle/123456789/175/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8F%20_%D0%90%D0%B4%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D0%BA%201.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=17

Мельниченко Р. С.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Дроботова Л. А.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність вибраної теми дослідження пояснюється тим, що в останні роки важливим питанням було впровадження інформаційних технологій у фінансові відносини. Ця цифрова трансформація впливає на аспекти роботи у фінансовому секторі, призводячи до різних значних економічних видів і раціоналізації витрат. Вона надає фінансовим установам можливість добирати індивідуальний підхід до обслуговування клієнтів, забезпечити доступ до фінансових послуг у будь-який час і місце, покращувати обслуговування, підвищувати якість фінансових послуг та, в результаті, зміцнювати конкуренцію у фінансовій сфері.

Інтенсивний розвиток цифрових технологій суттєво перетворив ринок фінансових послуг, створюючи нові виклики і загрози для звичайної діяльності традиційних фінансових установ. Вчені виявили, що з прискореним ростом інноваційних технологій фінансові компанії можуть втратити до третини свого доходу [1]. У цьому контексті фінансові установи активно розпочинають співпрацю з фінансовими компаніями та складають значні витрати на оновлення їх інфраструктури, оптимізацію бізнес-процесів, покращення якості фінансових послуг та підвищення рівня їх інформаційної безпеки.

Для прикладу, наведемо основні фактори цифрової трансформації фінансових процесів. Широко розповсюдженим є розвиток електронних обчислювальних машин та мобільних пристроїв, що дозволяє значно прискорити обробку даних і надати постійний доступ до фінансових послуг. Наприклад, у 2019 році у світі було понад 5,2 мільярда мобільних користувачів, що становило 67 % населення світу, порівняно з 4,66 мільярдами у 2015 році та 3,219 мільярдами у 2010 році [3].

Також можемо відзначити значний приріст інвестицій у розвиток фінансових інновацій. У період з 2018 по 2020 роки середньорічний обсяг глобальних інвестицій у фінтех-сектор склав 140 мільярдів доларів США, що порівнюється з 59,2 мільярдами у 2017 році та 4 мільярдами у 2012 році [4].

Одночасно відмічаємо впровадження клієнтоорієнтованого обслуговування та покращення фінансової інклюзії населення, зростання масштабів електронної комерції, що потребує безготівкових грошових розрахунків за товари та послуги,

Через збільшення кількості користувачів соціальних мереж збирається значна кількість особистої інформації, яка використовується для аналізу споживчих вподобань та ефективного маркетингу інноваційних фінансових продуктів. Наприклад, у 2020 році соціальними мережами користувалися 41,9 % населення світу або 3,23 мільярда користувачів, що зросло з 31,2 % у 2017 році до 22,8 % у 2013 році [1].

Фахівці компанії PwC визнають фінансові технології (фінтех) як сектор, що динамічно розвивається, де фінансові установи, технологічні стартапи та учасники найновішого ринку фінансових послуг використовують інноваційні підходи до створення продуктів і послуг [2]. Основними передовими технологіями в цьому контексті є штучний інтелект, блокчейн, великий сайт, хмарні технології, Інтернет-речі, автоматизація роботизованих процесів, біометричні технології, технології віртуальної реальності та інші.

За допомогою великих даних (Big Data) використовується сукупність структурованих та неструктурованих даних, пов’язаних із вивченим об’єктом. Дані можуть бути використані на всіх етапах життєвого циклу фінансової установи: від визначення цільової аудиторії та вартості фінансових послуг до оцінки кредитоспроможності позичальників та розробки стратегії продажу фінансових послуг на ринку.

На сучасному етапі розвитку значну роль у фінансовому секторі відіграє штучний інтелект. Він використовується для автоматизації обслуговування клієнтів через чат-боти, управління відносинами з клієнтами, аналізу ризику та виявлення фінансової злочинності. Блокчейн технологія забезпечує надійне зберігання та передачу інформації, а також дозволяє створювати інтелектуальні контракти, що автоматично забезпечують умови угоди.

Автоматизація грає важливу роль в оптимізації рутинних фінансових процесів та підвищенні ефективності. Для прикладу, хмарні технології забезпечують можливість обробки даних на вимогу, що погіршує зниження операційних витрат та покращує інформаційну безпеку. Біометричні технології дозволяють ідентифікувати особу на основі фізичних або поведінкових характеристик, забезпечуючи безпеку фінансових операцій. Враховуючи ці технологічні нововведення, до 2030 року ринок банківських послуг забезпечить економію понад 1 трлн доларів США за рахунок впровадження технологій штучного інтелекту та машинного навчання [1].

У сучасний час фінансовий сектор став одним із найактивніших у прийнятті нових цифрових технологій, які дають можливість отримати конкурентні переваги, як на внутрішньому, так і на міжнародних ринках. Цифровізація охоплює як окремі аспекти фінансової діяльності, так і цілі процеси, які призводять до значних економічних видів у плані збереження трудових ресурсів і всіх пов'язаних витрат. Вона дозволяє банкам індивідуалізувати обслуговування клієнтів у зв'язку з їх особистими уподобаннями, зробити банківські послуги доступними в будь-який час та в будь-якому місці, покращити обслуговування та підвищити якість наданих банківських послуг, що у своєму зверненні до посилення конкурентного тиску в банківській сфері. У цьому контексті сучасні інформаційні технології стали ключовим аспектом розвитку фінансових установ.

Із питаннями цифрової трансформації та її впливу на різні аспекти суспільного життя пов'язаний збір достатньої кількості інформаційної бази для проведення аналізу. Одним із способів вирішення цієї проблеми є використання моделей на основі панельних даних. Панельна регресійна модель використання даних, які складаються з інформації про ту саму групу об'єктів протягом різних наступних періодів часу. Таким чином, панельні дані поєднують у собі просторові та часові характеристики [1]. Вони не зможуть аналізувати і виявляти зміни на індивідуальному рівні кожного об'єкту.

Важливою перевагою такого підходу є можливість накопичення великої кількості статистичних спостережень, що дозволяє підвищити ступінь свободи і зменшити вплив факторів за рахунок індивідуальних особливостей. Отже, результативне економіко-математичне моделювання на основі панельних даних є більш ефективним. Побудова економіко-математичних моделей можлива за наявності якісних інформаційних ресурсів.

Також враховуючи специфіку бізнес-середовища та можливість виникнення загроз та можливостей від впровадження інформаційних технологій у сферу фінансів, важливо враховувати процеси діджиталізації. Для створення економіко-математичних моделей аналізу взаємозв'язку між фінансовими технологіями і процесами діджиталізації виникли основні етапи побудови таких моделей: відбір значущих факторів, на основі діаграми Парето, перевірка на мультиколінеарність між змінними, побудова панельної регресії [2].

Однак відзначимо, що розвиток цифрових фінансових послуг в Україні дещо відстає від загальноєвропейських тенденцій. Це може бути пояснено низьким рівнем цифрової грамотності населення та їх недовірою до інноваційних фінансових послуг та недостатнім розвитком інформаційної інфраструктури.

Загалом, найбільшими факторами, які сприяють розвитку фінансових технологій та їх використання населенням, є рівень доступу до Інтернету, розвиток електронної комерції та розвиток цифрових навичок та компетенцій.

Отже, використання цифрових фінансових технологій може сприяти інтенсивному розвитку фінансових відносин, підвищенню фінансової інклюзії та зміцненню конкуренції на ринку фінансових послуг в Україні, але водночас створює нові ризики та загрози щодо інформаційної безпеки. Тому необхідно проводити оперативні заходи для запобігання цим загрозам і мінімізації можливих наслідків. Для цього в Україні пріоритетними напрямками розвитку фінансових технологій можуть бути: удосконалення мережі доступу до Інтернету та створення умов для розвитку мобільного широкосмугового доступу, підвищення доступу до та розвитку інфраструктури для проведення безготівкових операцій, регулювання використання різних електронних підписів клієнтів фінансових установ, ухвалення та реалізація комплексу заходів щодо підвищення цифрової та фінансової грамотності.

Упродовж останніх років фінансові установи переживають значні структурні зміни в підходах до обслуговування клієнтів та організації бізнес-процесів. Ці трансформації закріплюються за рахунок швидкого розширення інформаційних технологій та їх активного впровадження в різні аспекти суспільного життя.

Важливими факторами, які сприяють технологізації та цифровізації фінансових процесів, є розвиток сучасних обчислювальних систем, розширення використання мобільних пристроїв, збільшення інвестицій у фінтех-інновації, розширення сфери електронної торгівлі,

акцент на клієнтоорієнтованому обслуговуванні, підвищення фінансової доступності для населення, зростання користувачів соціальної мережі і стимулююча політика фінансових регуляторів у світі щодо розвитку інноваційних фінансових технологій. Як ми уже зазначали, передовими технологіями є штучний інтелект, блокчейн, потужні дані, хмарні технології, Інтернет-речі, автоматизація автоматизованих процесів, біометричні рішення, технології віртуальної реальності тощо.

Проте існують певні загрози та ризики щодо масового впровадження цифрових технологій - це порушення процесів, витік конфіденційної та навіть інформації про банкрутство окремих фінансових установ.

Звичайно, найбільшими факторами для характеристики цифровізації є рівень доступу до Інтернет домогосподарств, рівень онлайн-покупок, рівень електронного урядування та рівень зайнятості. населення в галузі інформаційно-комунікаційних технологій.

Погоджуємось, що для оцінки взаємозв'язку між рівнем використання фінансових послуг онлайн і розвитком цифрових технологій найбільш адекватною є панельна регресія з випадковими ефектами. У Європейському союзі зростання рівня зайнятості в галузі інформаційно-комунікаційних технологій та частки підприємств, які надають навчання та підвищення кваліфікації персоналу в інформаційно-комунікаційних технологіях на 1 % призвели до збільшення використання фінансових послуг онлайн на 3,25 % та 0,63 % відповідно [3].

Необхідно вказати на зв'язок між деякими кібератаками та розвитком цифрових технологій. Для прикладу, зростання рівня електронної комерції на 1 % у поточному році в Бельгії призвело до збільшення кількості кібератак у цій країні на 8731 випадок протягом наступного року.

Отже, зростання кількості користувачів мобільних пристроїв, поширення доступу до Інтернету, різке збільшення обсягів електронної торгівлі та світова пандемія сприяли зростанню попиту на цифрові фінансові продукти. Під активною участю держави в розвитку цифрових технологій на фінансовому ринку цей процес стає важливим аспектом розвитку цифрової економіки. Для ефективного та безпечного розвитку цифрового фінансового простору потрібні спільні заходи всіх його учасників, які, з одного боку, підтримували би стабільність фінансової системи та захищали права споживачів, а з іншого – сприяли розвитку та впровадженню цифрових інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пігуль Є. І. Моделювання впливу цифровізації на розвиток фінансових технологій / Сумський держ.ун-т, навч.-наук. ін-т бізнесу, економіки та менеджменту ; каф. екон. кібернетики. 2021. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-ownload/123456789/85061/1/Pihul_Masters_thesis.pdf

2. OXFORD ECONOMICS. 2023. URL : https://www.oxfordeconomics.com

3. The Mobile Economy. 2020. URL : https://www.gsma.com/mobileeconomy/wp-content/uploads/2020/03_/GSMAMobileEconomy2020_Global.pdf

4. Загальна вартість інвестицій у фінтех-компанії по всьому світу з 2010 р. по 1 півріччя 2023 р. *Statista.* 2023. URL : https://www.statista.com/statistics/719/ investments-into-fintech-companies_globally

Музика А. О.,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Науковий керівник:
Новицька О. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

Сучасні системи електронних платежів є одним з ключових елементів фінансової системи будь-якої країни. Вони забезпечують швидкі, зручні та безпечні розрахунки між фізичними та юридичними особами в будь-яких умовах.

В Україні системи електронних платежів розвиваються досить динамічно. За даними НБУ, у 2022 році обсяг електронних платежів у гривні склав 4,5 трлн. грн., що на 25 % більше ніж у 2021 році [1]. С такою тенденцією, за логічними розрахунками, у кінці 2023 року обсяг сягне 5 трлн. грн.

Для того, щоб визначити перспективи, варто звернути увагу на сучасні тренди у користуванні системою електронних платежів [2; 3]:

– вони дедалі більше інтегруються з іншими фінансовими продуктами та послугами, такими як банківські рахунки, кредитні картки, інвестиційні продукти тощо. Як наслідок така інтеграція дозволяє клієнтам отримувати більш широкий спектр фінансових послуг в одному місці;

– масштабування. Не тільки соціальні мережі, а й державні та банківські установи вкладаються у їх зовнішній вигляд та функціонал. Мобільні платежі є одним із найдинамічніших напрямів розвитку систем електронних платежів. Зростання популярності смартфонів та інших мобільних пристроїв сприяє тому, що все більше людей використовують мобільні платежі для здійснення щоденних покупок;

– розвиток безконтактних платежів. Безконтактні платежі є ще одним популярним напрямом розвитку систем електронних платежів. Вони дозволяють швидко та зручно здійснювати платежі без необхідності проводити чи вставляти картку в термінал;

– розвиток штучного інтелекту та машинного навчання. Штучний інтелект та машинне навчання все більше використовуються в системах електронних платежів для підвищення їх ефективності та безпеки. Наприклад, штучний інтелект може використовуватися для виявлення шахрайства та інших злочинів, а також проводи короткі консультації клієнтів банків у разі потреби.

Серед перспектив розвитку систем електронних платежів в Україні очікується, що в найближчі роки ці системи продовжуватимуть розвиватися за такими основними напрямами [3; 4]:

– подальша інтеграція з іншими фінансовими продуктами та послугами. Системи електронних платежів будуть все більше інтегруватися з іншими фінансовими продуктами та послугами, щоб надавати клієнтам більш широкий спектр фінансових послуг в одному місці. Але, найцікавіше – не тільки в одному місці, а й не виходячи із дому;

– розширення доступу до послуг електронних платежів. Це передбачає збільшення кількості фінансових установ, що надають послуги електронних платежів, а також підвищення рівня технічного оснащення цих установ;

– вбачається також розвиток захисту електронних платежів та підвищення рівня безпеки переказів. Наразі вже відслідковується активний захист рахунків від закордонного шахрайства, що в умовах війни з росією є дуже актуальним;

– варто відзначити активне поширення штучних інтелектів у роботі додатків, що спеціалізуються на електронних платежах. Це можна простежити не тільки у приватних, а й у держаних установах. Тому можна сміливо сказати, що штучний інтелект та машинне навчання будуть все ширше використовуватися в системах електронних платежів для підвищення їх ефективності та безпеки.

Отже експерти прогнозують розвиток і доступність систем електронних платежів в Україні, а також їх зручність і безпечність. Як наслідок. розвиток систем електронних платежів в Україні сприятиме підвищенню ефективності та зручности фінансових розрахунків, а також забезпечить фінансову інклюзію для більшої кількості людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт про платежі в Україні / Національний банк України. 2023. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2023-roku

2. Електронні платежі в Україні: стан та перспективи розвитку / Національний банк України. 2022. URL : https://bank.gov.ua/ua/payments/sep#

3. Річний звіт 2022. Система електронних платежів Національного банку України. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2022.pdf?v=4

4. Огляд інструментів фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (16.08–15.09.2023) / Інститут фінансової політики України. URL : https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-stanu-v

5. SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS OF MODERN SOCIETY. Тема «БЕЗГОТІВКОВА ЕКОНОМІКА ТА СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВІДПОВІДНО ДО СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ». 2019. С. 815–823. URL : https://www.researchgate.net/profile/Vadym-Polishchuk/publication/340730874_A_RETROSPECTIVE_REVIEW_OF_THE_FINANCIAL_CRISIS_IN_THE_CONTEXT_OF_IDENTIFYING_THE_PREREQUISITES_FOR_THE_ONSET_OF_THE_COVID-19_CRISIS/links/5e9a8dfd299bf13079a25c33/A-RETROSPECTIVE-REVIEW-OF-THE-FINANCIAL-CRISIS-IN-THE-CONTEXT-OF-IDENTIFYING-THE-PREREQUISITES-FOR-THE-ONSET-OF-THE-COVID-19-CRISIS.pdf#page=815

6. Платіжні системи: проблеми та перспективи розвитку в Україні. URL : http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/14516

Небесенко А. О.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Пернарівський О. В.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ТА РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Термін «цифровізація» сьогодні використовується у вузькому та широкому сенсі. У вузькому розумінні цифровізація – це перетворення інформації в цифровий формат, що в більшості випадків призводить до економії коштів, нових можливостей тощо.

Тільки тоді, коли цифровізація інформації охопить виробництво, бізнес, науку, соціальну сферу та повсякденне життя громадян, користувачі цифрової інформації матимуть навички роботи з нею, разом з ефективним використанням результатів, цифровізацію в широкому сенсі можна буде розглядати як ефективну глобальну тенденцію розвитку.

Цифровізація грошового ринку створила такі умови: комп'ютеризація внутрішньої структури грошового ринку та створення сучасного фінансового комунікаційного середовища; орієнтація на впровадження передових цифрових технологій у фінансову діяльність; врахування міжнародних стандартів з цією ж метою, формату представлення інформації, методів її обробки та передачі, також формування базових стандартів, що регулюють, тобто протоколи обміну, інтерфейси. Побудова основних компонентів інформатизації інфраструктури грошового ринку; реалізація чіткої взаємодії з національними інформаційними системами; доступ до глобальних комп'ютерних мереж для використання накопичених баз даних про учасників фінансового ринку; реалізація широкомасштабного застосування інтегрованих систем обробки інформації; відстеження зростаючих можливостей використання цифрових технологій [1].

Інформація грошового ринку стає найважливішим ресурсом цифрової економіки, а продукт інформаційного суспільства набуває форми транснаціональних цифрових комп'ютерних мережевих потоків.

Сфери, які зараз розвиваються і принесуть найбільше інновацій та можливостей на ринок у майбутньому – це не лише банківські та платіжні системи, а й кредитування та залучення депозитів, залучення капіталу та інвестиції, і, звичайно, управління активами та страхування.

Банки є найяскравішим прикладом цього прогресу, активно конкуруючи один з одним, пропонуючи нові фінансові продукти. Банківські компанії розвинули глибоке розуміння потреб своїх клієнтів і, як наслідок, покращилися як якісні, так і кількісні показники їхнього бізнесу. Про це свідчать переможці останніх премій BAI Global Innovation 2020 [2], та Finn Awards [3], де більшість інноваційних проектів були представлені банками.

Ще, крім банків, страхові компанії найактивніше впроваджують інноваційні технології діджиталізації. Причиною цього є те, що саме вони найбільше прагнуть і зобов'язані задовольняти запити своїх клієнтів, задовольняти їхні потреби і, звичайно, збільшувати свої активи. Нещодавно банки вжили заходів для покращення стягнення прострочених кредитів, щоб уникнути негативного впливу на відносини з клієнтами. Яскравим прикладом є ZUNO: це банківська платформа, яка оптимізує IT-структури та стандартизує впровадження онлайн-банкінгу, а Smart Collect – це інтелектуальний автоматизований процес стягнення заборгованості на основі сценарного підходу [4].

Пріоритетом фінтеху в Україні є розвиток цифрового банкінгу, а також електронних платежів і, звичайно ж, онлайн-кредитування та страхування [5]. Наприклад, вимоги, з якими зіткнувся страховий ринок під час пандемії коронавірусу, прискорили цифровізацію цього сегмента фінансових ринків. InsurTech як компонент FinTech призначений для впровадження технологій машинного навчання, штучного інтелекту, розробки систем кібербезпеки, аналізу великих даних, технології блокчейн, Інтернету і додатків для смартфонів в страховий бізнес і в даний час активно використовується на страховому ринку.

Масштабний простір цифрових технологій стрімко розвивається під впливом таких факторів, як інвестиції з найбільш розвинених країн світу і Політика втручання провідних світових IT-компаній. У найближчому майбутньому ефективність грошового ринку при всіх цих

умовах залежить від держави. А це, в свою чергу, може створити сприятливі умови для безперебійної роботи всіх сегментів грошового ринку.

Цифровізація грошового ринків створює умови для оцифровки внутрішніх систем фінансових установ і використання інтегрованих і більш безпечних систем обробки і зберігання інформації, а також дозволяє виводити на ринок нові продукти, що підлягають грамотній розробці, з меншими витратами ресурсів. Об'єднавши все це, можна буде досягнути чіткої взаємодії не тільки з окремими клієнтами, але і з усіма суб'єктами фінансового ринку.

Стрімкий розвиток спостерігається в сфері криптовалюти, електронних грошей. Тут ситуація дещо протилежна, оскільки відстежити платежі і транзакції в цій валюті неможливо, і вона не контролюється Центральним банком. Таким чином, ціна таких валют визначається тільки їх пропозицією і попитом. Особливо в Україні, важко визначити позитивний вплив на грошові ринки, оскільки електронні валюти рідко або повністю підтримуються законом.

Однак цифрові технології супроводжуються новими можливостями, новими ризиками і викликами. Наприклад, цифрова економіка потенційно збільшує ризик кібератак та зловживання особистою інформацією. Крім того, можуть виникнути проблеми з регулюванням грошових ринків у контексті нових технологій та інновацій.

Наступний ризик полягає в тому, що цифрові технології можуть не відповідати нормативним вимогам, які можуть призвести до багатьох юридичних проблем та скарг споживачів, а також державних регуляторів. Існує ризик того, що фінансові операції не будуть належним чином відстежуватися, тому це може призвести до проблем з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

Крім того, впровадження цифрових технологій на грошових ринках може призвести до скорочення взаємодії з людиною та підвищення рівня автоматизації. Це може призвести до втрати робочих місць і негативно вплинути на економіку в цілому [6].

Також відбувається зростання фінансової прозорості. Цифрові технології надають людям і підприємствам доступ до фінансових послуг, які раніше були доступні або не були доступні зовсім. Це може призвести до підвищення фінансової прозорості та залучення до фінансової діяльності. Наприклад, цифровий банкінг та фінансові технології (fintech) дозволяють людям отримувати доступ до банківських послуг без необхідності відвідувати фізичний банк.

Незважаючи на ці ризики, цифрова трансформація фінансових ринків має багато переваг. Вона може значно знизити вартість обслуговування клієнтів, підвищити зручність та доступність фінансових послуг, забезпечити швидші та безпечніші фінансові операції та розширити інноваційні можливості у фінансовому секторі.

Тож національні банки та інші фінансові регулятори повинні розглянути ці зміни, щоб забезпечити ефективне та відповідальне регулювання фінансових ринків. Їм потрібно розробити нові правила та стандарти для регулювання нових фінансових продуктів та послуг, а також вжити заходів для управління новими ризиками.

Важливість інновацій полягає в тому, що вони стимулюють фінансовий сектор та економіку країн, що розвиваються, роблячи їх взаємодію з фізичними та юридичними особами більш прозорою за рахунок зменшення тіньового характеру платежів і, відповідно, обороту готівки. Позитивні тенденції такі, як підвищення доступності фінансових послуг для громадян і значне спрощення фінансової діяльності юридичних осіб, не завжди зберігаються, і при відсутності системи регулювання таких видів фінансових технологій ситуація може бути абсолютно протилежною. Зокрема, мова йде про швидко поширюється блокчейн та криптовалюти.

Таким чином, можна зробити висновок, що розвиток грошових ринків в контексті цифровізації економіки має величезне значення як для окремих осіб, так і для економіки в цілому. Цифрові технології сприяють підвищенню доступності фінансових послуг, підвищенню їх якості та зниженню витрат на їх надання. Вони утворюють нові інвестиційні можливості та підтримують економічне зростання.

А також, слід зазначити, що подальший розвиток українського грошового ринку буде залежати від впровадження нових цифрових економічних технологій, які будуть все більше впливати на кожен з його сегментів. У той же час основними рушійними силами такого розвитку повинні стати доступність банківських послуг, збільшення числа користувачів Інтернету, розвиток Інтернету речей, зростання електронної комерції, зростання інвестицій у Фінтех, державна політика та ініціативи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козій Н. С., Синиця О. О. Інфраструктура грошового ринку України в умовах цифрової економіки. *Економічний простір.* 2020. № 154. С. 156–160.

2. 2020 BAI Global Innovation Award Winners / Bank Administration Institute and BAI Center. 2020. URL : https://www.bai.-org/globalinnovations/awards/2020-winners/

3. FinAwards-2023. Всеукраїнська щорічна премія-визнання найкращих фінустанов. URL : https://www.finawards.com.ua/

4. Пантелєєва Н. М. Фінансові інновації в умовах цифровізації економіки: тенденції, виклики та загрози. *Приазовський економічний вісник.* 2019. Вип. 3. С. 68–73.

5. Тарасюк М. В., Кощеєв О. О. Інновації в глобальній цифровій фінансовій сфері: оцінка трансформацій. *Актуальні проблеми міжнародних відносин.* 2019. Вип. 131. С. 94–110.

6. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження КМУ від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80

Новицька С. В.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Гордей О. Д.,
д-р екон. наук, професор кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОВИТКУ ВІРТУАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН

Віртуальні валюти та технологія блокчейн надавались людям новими можливостями та відкрили широкий спектр можливостей для фінансового і технологічного розвитку. Вже зараз їхні переваги видно наочно, і, незважаючи на певні виклики, майбутнє для цих інновацій обіцяє бути яскравим і перспективним. У цій роботі розглянемо перспективи та пропозиції щодо розвитку віртуальної валюти та технології блокчейн.

Віртуальна валюта, або криптовалюта, є цифровою валютою, яка не має фізичної форми. Вона базується на технології блокчейн, яка забезпечує її безпеку, прозорість та децентралізацію.

Серед основних перспектив віртуальної валюти можна виділити такі [3]:

– покращення ефективності платежів. Віртуальна валюта дозволяє здійснювати платежі швидко, дешево та зручно. Це може призвести до зниження витрат на міжнародні платежі та до підвищення ліквідності фінансових ринків;

– створення нових можливостей для бізнесу. Віртуальна валюта може використовуватися для створення нових бізнес-моделей та для запуску децентралізованих платформ. Це може призвести до підвищення ефективності бізнес-процесів та до створення нових робочих місць;

– розвиток міжнародної торгівлі. Віртуальна валюта може зробити міжнародну торгівлю більш ефективною та прозорою. Це може сприяти розвитку міжнародного бізнесу та до збільшення обсягів торгівлі.

Завдяки найновішим технологічним розробкам та зростаючому інтересу, щодо віртуальних валют та технології блокчейн можна визначити як перспективи так і ряд проблем.

Для того, щоб віртуальна валюта могла повною мірою реалізувати свій потенціал, визначимо основні труднощі її розвитку [2]:

– в даний час у багатьох країнах відсутнє законодавче регулювання віртуальної валюти. Це може призвести до її використання в незаконних цілях;

– ціна віртуальної валюти є через міру волатильною, що може негативно вплинути на її використання;

– видобуток віртуальної валюти вимагає значних витрат енергії. Це може негативно вплинути на навколишнє середовище. Але, якщо ознайомитись зі статисткою, то вироблення «паперових» грошей руйнує нашу еко-систему більше ніж віртуальна валюта.

Для вирішення цих проблем необхідно розробити ефективні механізми регулювання, забезпечити стабільність ціни віртуальної валюти та розробити технології, які дозволять зменшити її вплив на навколишнє середовище.

Серед основних перспектив віртуальної валюти та технології блокчейн, яка, в свою чергу, і є рушієм віртуальної валюти, можна виділити такі [1]:

– блокчейн дозволяє створювати децентралізовані системи, які не піддаються контролю з боку третіх сторін. Це може призвести до підвищення ефективності та безпеки таких систем. А також позитивно вплине на пришвидшену реалізацію віртуальної валюти, що дозволить здійснювати платежі якісніше та дешевше. Це може призвести до зниження витрат на міжнародні платежі та до підвищення ліквідності фінансових ринків.

– віртуальна валюта може використовуватися для створення нових бізнес-моделей та для запуску децентралізованих платформ. Це може призвести до підвищення ефективності бізнес-процесів та до створення нових робочих місць. А також блокчейн забезпечує прозорість інформації, яка зберігається в ньому. Це може сприяти підвищенню довіри між учасниками взаємодії.

– віртуальна валюта може зробити міжнародну торгівлю більш ефективною та прозорою. Це може сприяти розвитку міжнародного бізнесу та до збільшення обсягів торгівлі. Так сама технологія блокчейн може підвищити ефективність багатьох процесів, таких як облік, управління правами власності та зберігання інформації.

В свою чергу, варто зазначити, що технологія блокчейн також має свої особисті проблеми, серед яких можна виділити [5]:

1. Блокчейн-транзакції можуть бути досить повільним.

2. Видобуток блоків в блокчейн-мережах вимагає значних витрат енергії.

3. Блокчейн-системи все ще є вразливими до атак.

Ці проблеми зникнуть із розвитком та популяризацією даної технології, тому варто дати їй час та можливість показати себе.

Віртуальна валюта та технологія блокчейн мають широкий спектр потенційних застосувань у різних сферах економіки та суспільства. Вони можуть підвищити ефективність платежів, створити нові можливості для бізнесу, зробити міжнародну торгівлю більш ефективною та прозорою, а також децентралізувати системи та підвищити довіру між учасниками взаємодії.

Для того, щоб віртуальна валюта та технологія блокчейн могли повною мірою реалізувати свій потенціал, необхідно вирішити ряд проблем, пов’язаних з їх регулюванням, стабільністю та впливом на навколишнє середовище.

Незважаючи на існуючі проблеми, віртуальна валюта та технологія блокчейн мають широкі перспективи розвитку. Вони можуть змінити світ у багатьох сферах, таких як фінанси, бізнес, управління, логістика та багато інших.

У найближчі роки ми можемо очікувати подальшого розвитку віртуальної валюти та технології блокчейн. Ці технології будуть ставати все більш доступними та зручними у використанні. Вони будуть знаходити все більше застосувань у різних сферах економіки та суспільства, а також можуть зробити світ більш справедливим, ефективним та прозорим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основні напрямки впровадження і розвитку криптовалюти в Україні. URL : https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/1489

2. Технологія блокчейн в умовах розвитку цифрової економіки. URL : https://www.researchgate.net/profile/Mykola-Boichenko/publication/371476826_VIDNOVLENNA_ROZVITOK_TA_REFORMUVANNA_LOGISTIKI_MIZNARODNIH_PEREVEZEN/links/6485b8fab3dfd73b777bc550/VIDNOVLENNA-ROZVITOK-TA-REFORMUVANNA-LOGISTIKI-MIZNARODNIH-PEREVEZEN.pdf#page=401

3. Рада Національного банку схвалила рекомендації щодо вдосконалення платіжної системи та проблеми цифрових валют центробанків та платіжних систем на блокчейні / Офіційний портал НБУ. 2023. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-natsionalnogo-banku-shvalila-rekomendatsiyi-schodo-vdoskonalennya-platijnoyi-sistemi-ta-problemi-tsifrovih-valyut-tsentrobankiv-ta-platijnih-sistem-na-blokcheyni

4. Шевченко О. М., Бабець В. А. Блокчейн-технологія: суть та переваги застосування у фінансовому секторі України. URL : https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/13085/1/zbirnik%2015%20%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%BD%D1%8F%202023-236-238.pdf

5. Antonopoulos M. Blockchain technology: A comprehensive introduction by Andreas. URL : https://www.researchgate.net/publication/358831701_Blockchain

Піднебесна Л. Ю.,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Діденко Л. В.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ФІНАНСОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ

Розвиток фінансового ринку характеризується поширенням цифровізації, впровадженням фінансових технологій та інновацій. Цифровізації в Україні розвивається швидкими темпами, що стимулює зменшення безготівкових операцій, а також відкриває нові можливості для розвитку фінансових інновацій. Цифрові технології змінили фінансову діяльність країни в усіх сферах. Зокрема, було досягнуто значного прогресу в управлінні державними фінансами.

Цифровізація – це одна з визначальних тенденцій розвитку людської цивілізації, яка формує більш інклюзивне суспільство та кращі механізми управління, розширює доступ до охорони здоров'я, освіти та банківської справи, підвищує якість та охоплення державних послуг, розширює спосіб співпраці людей, а також дає змогу скористатися більшим розмаїттям товарів за нижчими цінами [1]. Цифрові технології дозволяють людям здійснювати діяльність з будь-якого куточка світу, отримувати доступ до послуг, які раніше були недоступні, і вирішувати соціальні проблеми. Наприклад, люди можуть замовляти товари та послуги онлайн, отримувати медичну консультацію дистанційно та навчатися вдома. Також розвиток цифровізації може допомогти бізнесу оптимізувати процеси та підвищити продуктивність, а також зменшити вплив на навколишнє середовище, люди можуть використовувати електронні листи, щоб зменшити кількість паперу.

Цифрові технології вдосконалюють потенціал управління фінансовою діяльністю. Якщо цифровізація використовуватиметься розумно, це позитивно впливає на рівень життя та економічний розвиток

України [2]. Наприклад, забезпечує зберігання та відстежування інформації за допомогою електронних записів, об'єднувати реєстри даних, проводити аналіз великої кількості даних. Також за допомогою цифровізації можливе покращення середньо- та довгострокового бюджетного планування. Фінансування цифровізації відбувається за допомогою участі та технічної допомоги Міністерства фінансів України.

Україна має потенціал у розвитку ІТ-сфери, а отже має великий потенціал розвитку цифровізації. Так, ще у 2019 році було створено Комітет Верховної Ради з питань цифрової трансформації для покращення цифрового суспільства. Технології стають все більш інклюзивними, але все ще існують групи людей, які не мають можливості ними користуватися [5]. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року було затверджено Концепцію розвитку цифрових компетентностей. Метою Концепції є підвищення рівня цифрової грамотності населення [3]. То ж, Україна робить кроки для подолання цифрового розриву, зокрема шляхом розвитку цифрової освіти. Ця потреба стала особливо актуальною після початку повномасштабної війни, яка перевернула життя в Україні.

Вплив цифрових технологій відчувається в усіх сферах життя, зокрема в фінансовій сфері. В Україні протягом останніх років було досягнуто значного прогресу в розбудові системи управління державними фінансами. Ось деякі конкретні приклади того, як Україна бореться з цифровими розривами:

1) впровадження в школах цифрової освіти;
2) створення доступних інтернет-точок у сільській місцевості;
3) розробка цифрових послуг для людей з обмеженими можливостями.

Як ми бачимо, Україна прагне стати цифровою країною, в якій всі громадяни мають рівні можливості для доступу до цифрових технологій. Цифровізація впливає на фінансову діяльність ринку України при необхідній законодавчій базі та доступу до інфраструктури, у зв'язку з цим Національний банк України активно працює над створенням таких умов, зокрема:

1) Ухвалення та підписання закону «Про віртуальні активи» у березні 2022 року. Даний закон впливає на легалізацію віртуальних активів, відкриває доступ до іноземних криптобірж, також забезпечує законодавчу рамку для функціонування в Україні.

2) Повноцінний запуск PayPal в Україні. Це можливість українцям надсилати, отримувати P2P-платежі, здійснювати перекази коштів з гаманця PayPal на кредитні та дебітові картки, оплачувати покупки зі свого гаманця.

3) Презентація проекту концепції е-гривні. Це цифрова валюта, яку планується випускати Національним банком України.

4) Входження України у трійку лідерів із використання криптоактивів.

5) Запуск першої криптовалютної карти в Україні [4].

На фінансовому ринку цифровізація України розвивається повільніше, ніж в інших державах, що пов'язане з певними законодавчими обмеженнями, слабкою капіталізацією фінансової діяльності та концентрацією на вузьких нішах.

Вважаємо, що сильними сторонами впливу запровадження цифрових технологій на фінансовому ринку України є:

1) простий та швидкий доступ до послуг для користувачів;
2) більший вибір продуктів та послуг;
3) можливість персоналізації продуктів і послуг;

В свою чергу, слабкими сторонами запровадження цифрових технологій на фінансовому ринку України є:

1) недостатня регуляція цифровізації;
2) ризики порушення конфіденційності особистих даних.

Впливом цифровізації також є автоматизація та робототехніка що може призвести до втрати робочих місць та збільшенням нерівності доходів [1]. Люди, які не мають доступу до цифрових технологій, можуть відставати від інших. Також технології можуть створювати нові ризики для безпеки та конфіденційності, тобто хакери отримувати доступ до особистої інформації людей, компаній. Тож, цифровізація являється потужним інструментом, що приносить користь суспільству.

Використовуючи цифрові технології, фінансові установи отримують переваги для своєї роботи, а також при наданні послуг потенційним споживачам. Стратегія цифрової трансформації системи управління державними фінансами в Україні спрямована на вирішення таких проблем, як відсутність інтеграції між інформаційними системами та відсутність єдиного сховища даних [1]. Однак найбільшою проблемою сьогодні є російське вторгнення, яке призвело до початку інформаційної війни. Інформаційна війна – це частина сучасної війни, яка ведеться у просторі, не лише на суші, а і на морі, і в повітрі.

Переваги цифрових технологій у фінансовій сфері переважають над ризиками. Цифрові технології можуть бути впроваджені в будь-який вид бізнесу в Україні, де є необхідність в них. Сучасні компанії України у цифрових технологіях продовжують розвиватись та впроваджувати технологічні інновації у фінансові послуги. Це створює конкуренцію на ринку, яка посилюється у глобальному та національному масштабах. Держава має підтримати, перш за все законодавчо, технології, що працюють у сфері безготівкових розрахунків. Вони сприяють ефективній роботі економіки, особливо в кризові періоди. Війна внесла свої корективи, проте розвиток цифровізації фінансової діяльності України далі активно працює та розвиває вже наявні сервіси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finteh2025.pdf?v=4 (дата звернення: 27.10.2023).

2. Офіційний сайт Міністерства цифрової трансформації. URL : https://thedigital.gov.ua (дата звернення: 27.10.2023).

3. Концепція розвитку цифрових компетентностей : розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text (дата звернення: 27.10.2023).

4. Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text (дата звернення: 27.10.2023).

5. Цифрові ринки: FinTech. Statista. URL : https://www.statista.com/outlook/dmo/fintech/worldwide#transaction-value (дата звернення: 27.10.2023).

Полішученко В. А.,
здобувач вищої освіти дгугого (магістерського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Богріновцева Л. М.,
канд. екон. наук, доцент, Національна академія статистики, обліку та аудиту

ЕЛЕКТРОННИЙ ВАЛЮТООБІГ ЯК СПОСІБ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПЛАТЕЖІВ

Використання електронних грошей стало звичайним явищем в повсякденному житті людей. Електронні платіжні інструменти, такі, як карткові платежі та електронні банківські перекази, поступово стали витісняти готівку та паперові чеки і в роздрібних платежах, хоча паперові гроші залишаються в обігу в значних кількостях, як зручний засіб платежу для дрібнихрозрахунків і обслуговування неформального сектора.

В даний час електронні гроші розглядаються як замінник готівкових грошей для мікро платежів завдяки ряду переваг:

- простота і низька вартість емісії. Електронні гроші не потрібно друкувати, задіючи для цього сировину, робочу силу, величезні виробничі потужності;

- простота зберігання. Засоби електронних платіжних систем зберігаються в електронному вигляді, їм не потрібне пакування, грошові сховища, транспортування; - висока портативність. Електронні гроші, незалежно від суми, не володіють габаритами на відміну від традиційних банкнот і монет;

- відсутність необхідності перерахунку. Електронні гроші не потрібно рахувати і перераховувати; - зручність проведення розрахунків. Електронними грошима легко розраховуватися за товари та послуги в Інтернеті або відправляти їх в якості приватних переказів;

- якість грошей не втрачається. Паперові гроші можуть пом’ятися, порватися і ними надалі вже буде складно скористатися, а з електронними грошима нічого не відбувається;

- відсутності поділу на номінали. Завдяки електронному характеру засобів ЕРС відсутня проблема підбору потрібної суми, здачі при здійсненні платежів і т.п.;

- система безпеки. Система дбає про своїх клієнтів і про їх гроші, для цього розробляє і впроваджує постійно нові технології безпеки, це відноситься і до зберігання коштів і проведення платежів [1, с. 296].

Випуск електронних грошей здійснює лише уповноважений банк шляхом надання їх користувачам в обмін на готівкові та безготівкові кошти. В економічній літературі зустрічається твердження, що аналогом електронних грошей є криптовалюта. Платіжні одиниці в таких системах представлені у вигляді певних електронних монет, курс формується балансом попиту і пропозиції. Приклади криптовалютних платіжних систем – Bitcoin і Litecoin, де платіжними одиницями служать однойменні електронні монети, скорочено BTC і LTC. За допомогою віддалених майнінг-сервісів користувачі можуть проводити видобуток основних топових електронних валют: біткоіни (на алгоритмах SHA-256, Script), дашкоін (на X11), лайткоін (аналогічно Bitcoin), ефіріум і Zcash (на графічних картах - GPU) [1, с. 296].

На сьогоднішній день через повномасштабне вторгнення РФ та війну на території України, економічна та фінансова системи нашої країни знаходяться в нестабільному становищі. Зокрема, банківська система потерпає від значних змін. Впровадження воєнного стану потребує чіткого нормативно-правового регулювання діяльності держави. Актуальність цього питання полягає в необхідності врегулювання питань функціонування банків в сфері надання фінансових послуг фізичним та юридичним особам на території України та банківської системи в цілому під час дії воєнного стану [2, с. 222].

В Україні правовий режим воєнного стану регламентує Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Відповідно до цього закону воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її

територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2, с. 222].

Електронні гроші є фактичними замінниками готівкової форми грошей, які використовуються для платежів, без використання банківських рахунків, і обміну на готівкові гроші та зберігаються на спеціальних носіях і використовуються за допомогою спеціальних технічних пристроїв.

Приблизно 80 % світових центробанків активно працюють над випуском власних цифрових валют. І Україна — один з лідерів у створенні й тестуванні проєктів у цьому напрямі. Мінцифри, яке займається підготовкою законодавчої бази для нової форми грошей, вже анонсувало співпрацю зі Stellar Development Foundation для технічної розробки і впровадження е-гривні, що вже розпочалась. Це позитивний сигнал для української фінтах-індустрії, і одне зі свідчень масового прийняття цифрових валют.

Так, в Китаї з 2019 року розпочалося впровадження цифрової державної валюти – цифрового юаню, а в США та ЄС на державному рівні тривають консультації щодо доцільності введення електронного долара та євро.

У європейському співтоваристві вже давно поширюються думки щодо необхідності створення цифрового євро. У 2020 році Європейський Центробанк опублікував звіт на цю тему, а у квітні цього року в ЄС стартували офіційні консультації щодо введення цифрового євро. Загалом створення цифрової валюти вписується в рамки політики цифровізації ЄС. Тому головна мета запровадження цифрового євро — задоволення попиту споживачів на електронні платежі. Досягти цього можна шляхом ліквідації розриву між приватним сектором криптовалют та стандартними способами оплати. Цифрове євро надасть перевагу жителям ЄС, оскільки перебуватиме у межах юрисдикції союзу, а не контролюватиметься такими глобальними гравцями як Visa та Mastercard. Цифрова валюта також допоможе вирішити проблему відстеження незаконної діяльності під час транзакцій. ЄС таким чином створює новий інструмент запобігання відмивання грошей та ухилення від сплати податків [3, с. 137–138].

Операції з цифровими валютами, через свою складність та децентралізованість, що зумовлена використанням технології блокчейн, не врегульовано на законодавчому рівні.

«Blockchain» (block –блок, chain –ланцюг) є способом зберігання даних, який ще називається цифровим реєстром будь-яких операцій, впорядкований у блоки за ланцюговим принципом. У світі вже існують та успішно працюють ефективні рішення побудовані на базі блокчейн, такі як, наприклад, Bitcoin – інноваційна мережа платежів та цифрова валюта, Brave –браузер, який має можливість проводити анонімні платежі власникам сайтів та багато інших успішних реалізацій. Ринок стартапів на базі використання технології блокчейн, за оцінками експертів, залучить у 2018 році інвестицій на суму 3 млрд. доларів. Використання технології блокчейн викликає зацікавлення в Україні. Україна уклала угоду з міжнародною технологічною компанією Bitfury Group про переведення всіх електронних державних даних на блокчейн.

Блокчейн, насамперед, це інструмент для вирішення питань безпеки, надійності та прозорості трансакцій, тому використання його у різних сферах ділової активності набирає обертів [3, с. 139].

У світі, поки що, відсутня єдина думка щодо подальшої стратегії розвитку криптовалюти в світі, її легалізації та законності використання. Тим не менш, більшість людей залишаються зацікавленими у купівлі та використанні криптовалюти. Доки попит на електронну валюту існує, країни надалі шукатимуть шляхи регулювання її обігу та використання.

Таким чином, цілком прогнозовано, що в найближчому майбутньому електронні засоби розрахунків, можливо, повністю витіснять з ринку традиційні готівкові кошти та банківські карти, оскільки електронна готівка і відповідні сервіси пропонують більш зручні (швидкі, мобільні, функціональні) способи оплати за товари та послуги (при покупці та при продажу). В даний час цифрові валюти не емітуються центральними банками, але прогрес не стоїть на місці і навіть відбувається поширення обсягів криптовалюти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації : Міжнародна науково-практична конференція викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів, м. Вінниця, 11–12 листопада 2020 р. : тези, статті / ред. кол. : А. Г. Драбовський та ін. Вінниця : Вінницький кооперативний інститут, 2020. 436 с.

2. The XXIV International Scientific and Practical Conference «Multidisciplinary academic notes. Science research and practice», June 21–24, 2022, Madrid, Spain. 611 p.

3. Крикавська І. В. Актуальні питання правового регулювання обігу електронних грошей та цифрових валют (цифрових грошей, криптовалют) в України. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2022. № 6(6). С. 133–143. URL : http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/3091/3105

Резнік В. С.,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
спеціальність 072
«Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Шепиленко В. Ю.,
старший викладач кафедри
публічних фінансів,
Державний податковий університет

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Розвиток інформаційних технологій поширюється на всі сфери життя. Сьогодні ринок фінансових технологій вважається одним з найбільш динамічно зростаючих ринків. Варто зазначити, що пояснення поняття FinTech (або фінансова технологія) українською мовою відсутнє, хоча цей термін активно використовується вже багато років. Згідно з іноземними джерелами FinTech - це:

1) галузь економіки, що складається з компаній, що використовують технології для надання фінансових послуг ефективнішим способом, а компанії з цієї галузі, здебільшого, є стартапами, створеними з метою здійснення прориву у вже існуючих фінансових системах та організаціях, які використовують програмні продукти;

2) сфера дії технічних стартапів, що здійснюють переворот у таких напрямках, як мобільні платежі, перекази грошей, позики, залучення коштів та навіть управління активами [1];

3) бізнес-напрямок, в основі якого лежить використання програмних товарів надання фінансових послуг [2].

В економічній літературі вважається, що термін «fintech» з'явився на початку 1990-х років, коли почав розвиватися Інтернет. Запровадження Fintech почалося в 2008 році, коли світова фінансова криза та її наслідки змусили фінансові компанії скоротити витрати. У зв'язку з цим починають з'являтися стартапи та нові бізнес-моделі, здатні задовольнити потреби вимогливих клієнтів.

Дослідження показують, що розвиток фінансових технологій був особливо актуальним протягом останніх років. Як відомо, основою існування будь-якого явища є сукупність умов (чинників). Практика показує, що основними факторами стрімкого розвитку світових фінансових технологій є:

1. Світова економічна криза, що почалася в 2008 р. та її наслідки. У цей період населення стало втрачати довіру до традиційних банківських фінансових продуктів та інструментів.

2. Зростання в усьому світі процесів цифровізації, що охопили практично всі сфери людського життя, включаючи і фінансовий сектор. Цифровізація підвищує задоволеність споживачів фінансових послуг; розширює можливості управління капіталом економічного суб'єкта; скорочує витрати всіх учасників фінансового ринку; прискорює фінансові операції; збільшує територіальне покриття фінансовими послугами; підвищує прозорість відносин на фінансовому ринку. Розвиток технологій обробки інформації визначило розвиток таких сегментів фінтех, як блокчейн, онлайн-скоринг, алгоритмічна торгівля та ін.

3. Активне поширення мережі Інтернету (розширюється географія і зростає швидкість його роботи), що дає можливість людині перебувати в кіберпросторі цілодобово. Сприяє цьому процесу й прискорений розвиток ринку мобільних пристроїв.

4. Поширення швидкими темпами соціальних мереж та месенджерів. Зростання популярності соціальних мереж сприяло появі принципово нових видів фінансових послуг, заснованих на обміні інформацією між користувачами (краудфандинг, перекази і фінансування, соціальні трейдинги та ін).

5. Прагнення до інновацій, підвищені вимоги до зручності користування послугами, якості та швидкості отримання інформації, властиві самому численному у світовій історії поколінню миллениалов (народилися у період з 1980 р. до початку 2000-х рр.). Це покоління вже залежить від автоматизованих, більш швидких і ефективних технологій і послуг. У результаті, попит на системи цифрових платежів буде рости швидкими темпами в цьому році і в подальшому.

6. Успіх технологічних компаній в інших секторах економіки (ритейл, індустрія розваг та ін). Поява успішних компаній, які значною мірою змінили свої ринки і запропонували більш конкурентні продукти і послуги, викликала інтерес підприємців, в тому числі, і до фінансового сектору.

7. Зростання обсягу електронної торгівлі стимулює зростання обсягу послуг в сегменті платежів і переказів, а також в сегменті фінансування. Збільшення оборотів онлайн-торгівлі є драйвером розвитку платіжних сервісів (включаючи електронні гаманці, внутрішні платежі з використанням додатків і миттєві платежі), а також послуг в сфері кредитування покупців [3, с. 9–10; 11, с. 202].

Цифровізація фінансового ринку створила умови для: комп'ютеризації внутрішньої структури фінансового ринку та створення сучасного фінансового телекомунікаційного середовища; орієнтування фінансової діяльності на впровадження передових цифрових технологій; формування базових стандартів, що регламентують форму представлення, способи обробки та пересилання даних інформації (протоколи обміну, інтерфейси) з врахуванням міжнародних стандартів аналогічного призначення; створення основних компонентів інформатизації інфраструктури фінансового ринку; досягнення чіткої взаємодії із національною інформаційною системою; виходу в глобальну комп'ютерну мережу для користування нагромадженими базами даних про учасників фінансового ринку; здійснення масштабного застосування інтегрованих систем обробки інформації; відслідковування зростаючих можливостей використання цифрових технологій [4].

Важливість інновацій полягає у тому, що вони стимулюють фінансові сектори та в цілому економіку країн що розвиваються за рахунок зниження тінізації платежів та відповідно зменшенням обігу готівки, взаємодія з фізичними та юридичними особами стає більш прозорою. Позитивні тенденції, такі як підвищення доступності для громадян фінансових послуг та значне спрощення фінансової діяльності суб'єктів, можуть зберігатись не завжди, ситуація може набути абсолютно протилежного характеру за відсутності систем регулювання таких видів фінансових технологій, зокрема мова йде про блокчейн та криптовалюти, котрі швидко поширюються. Тому питання ефективного контролю постає не тільки в Україні, але і у глобальному просторі цифрової економіки [5].

Отже, цифровізація фінансового сектору відкриває нові можливості для взаємодії національної інформаційної системи і глобального інтернет-простору, а також для використання інтегрованих систем обробки інформації. Ці процеси суттєво впливають на розвиток фінансового ринку, поліпшуючи доступність та ефективність фінансових послуг та сприяючи створенню більш інноваційного та конкурентоспроможного фінансового середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глобальний ринок Fintech. The Business Research Company. 2021.
2. Fintech Definition, Fintech Weekly.
3. Мазаракі А., Волосович С. Fintech у системі суспільних трансформацій. *Вісник КНТЕУ.* 2018. № 2. С. 5–16.
4. Козій Н. С., Синиця О. О. Інфраструктура фінансового ринку України в умовах цифрової економіки. *Економічний простір.* 2020. № 154. С. 156–160.
5. Додіван М. О. Сучасні тенденції розвитку фінансових ринків в умовах цифровізації. 2023.

Романенко К. Д.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Романенко Л. В.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Банківську систему України не даремно називають кровоносною системою економіки. Перш за все, банки забезпечують платежі населення та бізнесу. По-друге, вільні кошти бізнесу та значна частка заощаджень населення зберігаються на рахунках у банках. Ці кошти банки використовують для кредитування.

Злагоджена і безперебійна робота банків в умовах війни є важливішою, ніж у мирний час.

Саме тому з початку збройної агресії росії Національний банк України створює умови для належної роботи банків у надскладних умовах. Антикризові рішення регулятора ґрунтуються на трьох ключових принципах:

- захист інтересів клієнтів банків, перш за все вкладників. Вони мають зберігати доступ до власних та кредитних коштів, платежів і переказів;
- підтримання діяльності банків та їх ліквідності. Негативний тимчасовий вплив бойових дій на показники діяльності банків не має призводити до визнання найбільш постраждалих з них неплатоспроможними. Такі фінансові установи за потреби матимуть час на відновлення фінансової стійкості після припинення воєнного стану;
- чесне відображення реального фінансового стану банків. Якими б не були збитки за результатами війни, їх не можна приховувати шляхом "прикрашання" звітності. Дуже важливо бачити справжню картину. Без цього складно буде впровадити ефективний план оздоровлення банківської системи після завершення війни.

З початком повномасштабного вторгнення наукові конференції та видання наповнені тезами на цю тему, але, більш обґрунтованих теоретичних досліджень проведено мало. На практиці з боку Національного банку України було здійснено ряд активних дій для підтримання банківської системи на належному рівні, але не дивлячись на це, попит населення на банківські послуги знизився, банки обмежили операції з валютою, зменшилася довіра до банків з боку населення. Тому банківська система потребує постійного реформування та нагляду з боку НБУ в умовах війни, що має базуватися на науковому підґрунті.

24 лютого 2022 року, коли на всій території України був введений військовий стан, Національний Банк України ввів обмеження на роботу банківської системи.

Ці обмеження вплинули на операції фізичних осіб та на діяльність суб'єктів господарювання і направлені на стабілізацію роботи банківської та фінансової системи. Перелічимо найважливіші обмеження:

– обмежено транскордонний рух капіталу та зафіксовано валютний курс;

– банкам заборонено виплачувати дивіденди;

– введено «кредитні канікули» для позичальників;

– спрощено низку вимог до операційної діяльності;

– НБУ не застосовуватиме заходів впливу за порушення банками вимог щодо подання звітності, якщо ці порушення виникли після 24 лютого [3].

Сьогодні основними завданнями, які стоять перед Національним Банком України є створення оптимальних умов для виконання банками своїх функцій та обслуговування населення в умовах війни, таким чином, зменшуючи негативний вплив військової агресії на банківську систему. Щоб з'ясувати вплив російської військової агресії на основні банківські операції: кредитні, депозитні, валютні та банківську систему в цілому, розглянемо спочатку з якими ризиками стикнулася банківська система під час війни:

– зріс макроекономічний ризик, який виражається сильним спадом економіки та дефіцитом бюджету;– зріс ризик капіталу – капітал з початку війни змінився незначно, але якщо війна буде довгою, ризик посилиться; – зріс кредитний ризик, що пояснюється падінням доходів населення, припиненням роботи підприємств; – зріс валютний ризик,

але фіксація обмінного курсу та збалансовані валютні позиції поки що стримують цей ризик; – ризик прибутковості вважається високим через збитки за кредитами та відрахування до резервів за кредитними збитками [1]. Ці ризики можуть вплинути на результати діяльності банків та їх кількість, але думається, що завдяки виваженій політиці НБУ і регулюванню економіки з боку держави банки або зможуть уникнути цих ризиків, пристосувавшись до роботи в воєнних умовах або зазнають їх по мінімуму. До початку війни кредитні операції були одними з найбільших та затребуваних серед інших банківських операцій. Завдяки кредиту підприємці залучали додаткові ресурси для розширення виробництва та задоволення господарських потреб, також населення залучало кошти на особисті потреби. Після початку повномасштабної війни попит на кредити знизився. У зв'язку із війною кредитний ризик став одним із найбільших, остаточні обсяги втрат від якого можна буде підрахувати лише з часом, тому що значна частина територій України окупована, не працюють підприємства, багато людей виїхали за кордон, багато залишились без роботи, не маючи змоги сплачувати за кредитами та відсотками за ними [5]. З початку війни кредитів було надано на суму 2,3 млрд грн. Також заплановано додаткове пільгове кредитування аграріїв на 40 млрд грн. Станом на 1 квітня 2022 року держбанки надали кредитів на 12,8 млрд грн [7, с. 1132]. На початку війни були запроваджені кредитні канікули, зменшені ліміти за кредитними картками.

Банківська система України стикалась з різними кризами починаючи із часів свого формування. Проте, у 2022 році на територій України почались воєнні дії, які вплинули на всі процеси нашого життя і на банківську систему, зокрема. Попри ризики і проблеми, які виникли, банківські установи України поступово адаптувались до нових умов функціонування під час воєнного стану.

З метою забезпечення надійності та стабільності функціонування банківської системи 24 лютого 2022 року Правління Національного банку України прийняло постанову «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» № 18 (далі – Постанова), якою визначено основні правила роботи банків в умовах війни. Згідно з Постановою банки забезпечують роботу відділень у безперебійному режимі в умовах відсутності загрози життю та здоров'ю населення, але з огляду на певні обмеження, які стосуються і зняття готівки [4].

Спочатку повномасштабної війни чисельність банків в Україні змінилась (табл. 1).

Таблиця 1 – Кількість діючих банків в Україні за 2018–2022 рр.

	2018	2019	2020	2021	2022
Кількість діючих банків, од	77	75	73	71	67
з них: з іноземним капіталом	37	35	33	33	30
у т.ч. зі 100 % іноземним капіталом	23	23	23	23	22

З таблиці 1 видно, що за аналізований період кількість діючих банків в Україні поступово скоротилась. У 2022 році зменшення кількості банків пов'язано із ліквідацією російських банківських установ: АТ «Міжнародний резервний банк» і ПАТ «Промінвестбанк».

Станом на березень 2023 року в Україні налічується 65 діючих банківських установ. Національний банк за результатами щорічного перегляду переліку системно важливих банків включив до цього переліку АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК», проте виключив АТ «Альфа-банк», через його російських акціонерів. Тому, в оновленому переліку до важливих банків належать 15 установ, з них такі як: АТ «А-Банк», АТ «КРЕДІ АГРІОЛЬ БАНК», АТ «КРЕДОБАНК», АТ «ОТП БАНК», АТ «Ощадбанк», АБ «Південний», АТ КБ ПриватБанк», АТ «ПУМБ», АТ «Райффайзен Банк», АТ «СЕНС БАНК», АТ «ТАСКОМБАНК», АБ «УКР ГАЗБАНК», АТ «Укрексімбанк», АТ «УКРСИББАНК», АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» [5].

Через низьку конкурентоспроможність інших учасників банківського ринку їх активи сконцентровані в невеликій кількості кредитних установ.

Також, крім постанови, Національним банком України прийняті такі антикризові рішення, які базуються на трьох ключових принципах: – захист інтересів клієнтів банку, особливо вкладників. Вони повинні підтримувати доступ до власних і кредитних коштів, платежів і переказів; – підтримання діяльності банків та їх ліквідності. Негативний тимчасовий вплив бойових дій на діяльність банків не повинен призводити до визнання найбільш постраждалих з них неплатоспроможними. За необхідності такі фінустанови встигнуть відновити фінансову стабільність після закінчення воєнного стану; – чесне відображення реального фінансового стану банків. Якими б не були наслідки війни, їх не можна приховати «прикрашаючими» рахунками. Важливо бачити реальну картину. Без цього буде важко реалізувати ефективний план відновлення банківської системи після війни [6]. На основі цих принципів регулятор

визначив перелік заходів підтримки банківської системи. Проте доцільність застосування певних заходів на практиці залежить від подальших сценаріїв. Важливим рішенням стало запровадження кредитних канікул, які деякі банки запровадили на найближчі місяці. Вони передбачають відсутність обов'язкових платежів, які громадяни зазвичай мають вносити щомісяця, а також скасують відсотки за користування кредитним лімітом. Крім того, є можливість зняття кредиту без комісії, яка раніше становила значний відсоток [8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національний Банк України. Офіційний сайт. URL : https://bank.gov.ua/ (дата звернення: 20.04.2023).

2. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18 : постанова Правління Національного банку України від 21 липня 2022 р. № 154. URL : https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_21072022_154

3. Про деякі питання діяльності банків України та банківських груп : постанова Правління Національного банку України від 25 лютого 2022 р. № 23. URL : https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_25022022_23

4. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 № 18. URL : https://bank.gov.ua/ua/legislation/

5. Системно важливі банки України / Національний банк України : офіційний сайт. URL : https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib (дата звернення: 19.03.2023).

6. Щодо обслуговування споживчих кредитів : лист Національного банку України від 14 квітня 2022 р. № 21. URL : https://document.vobu.ua/doc/11315

7. Дадашова П. Фінансова оборона країни. Як працює банківська система під час війни. *Економічна правда* : інтернет-видання 2022 р. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684104/т (дата звернення: 20.04.2023).

8. Дорошенко Н. О., Дорошенко О. Г. Першочергові заходи та шляхи реанімації економіки України у військовий час. *Modern research in world science. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. SPC.* Lviv, 2022. P. 1128–1135.

9. Жирій К. Як банки допомагають вистояти економіці та громадянам у часи війни. Інформаційне агенство «УНІАН». 2022 р. URL : https://www.unian.ua/economics/finance/yak-banki-dopomagayut-vistoyati-ekonomici-ta-gromadyanamu-chasi-viyni-novini-ukrajina-11753254.html (дата звернення: 20.04.2023).

Савчук Т. О.,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
спеціальність 072
«Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Чуницька І. І.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет

МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОБАНКІВ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах глобалізації та діджиталізації фінансів швидкі зміни й інноваційні цифрові технології перетворюють традиційний банкінг і створюють нові можливості для розвитку сфери цифрових фінансових послуг.

Сектор банківської діяльності через призму розвитку та функціонування необанків досліджували у своїх працях такі науковці, як: Беззуб Р., Березан А., Гордієнко Т., Губа М., Лінник А., Лобозинська С., Колесник Д., Романчук М., Рудевська І., та інші.

«Необанки» (також відомі як «небанківські фінансові установи» або «фінтех-компанії») - це організації, які надають фінансові послуги, аналогічні тим, що пропонують традиційні банки, але вони не мають статусу банків і не зобов'язані дотримуватися традиційних банківських правил і нормам. Замість цього вони використовують інноваційні технології та методи надання своїх послуг.

Термін необанк вперше став відомим у 2017 році для опису фінансових постачальників на базі fintech, які кидали виклик традиційним банкам. Існувало два основних типи компаній, які надавали послуги в цифровому вигляді: компанії, які подавали заявки на отримання власної банківської ліцензії, та компанії, які співпрацювали з традиційним банком для надання цих фінансових послуг [1].

Станом на 24 грудня 2020 року у світі налічувалось 256 необанків, наразі їх кількість зросла майже вдвічі. Щодо України, то станом на кінець 2022 в країні працювало 7 необанків, проте у серпні 2023 один з них був ліквідований, адже він функціонував на ліцензії банку,

ліквідованого раніше Національним банком. Рішення ухвалене згідно зі статтею 77 Закону України "Про банки і банківську діяльність" у зв'язку із систематичним порушенням Банком вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. При цьому, рішенню передувала низка великих штрафів за порушення вимог фінмоніторингу. Як вказують на ринку, банк ліквідовано за допомогу гральному бізнесу в ухилянні від моніторингу та оподаткуванню [2].

Однією з цілей Стратегії НБУ до 2025 року є рух у напрямку активізації фінансових технологій та відкрита банківська політика, які підтримують перехід суспільства до цифрового банкінгу. Сьогодні в Україні розвиваються необанки, які працюють за ліцензіями українських банків: O.Bank, A-Банк TodoBank, Izibank, sportbank, Monobank. Останній отримав нагороду «Необанк року» від FinAwards 2021. Окремі банки мають власні онлайн-платформи: Ощад 24/7, Приват24, iPUMB, UniCredit Online. За прогнозами порталу Statista, проникнення онлайн-банкінгу у 2025 р. охоплюватиме 22 % населення України [3].

Наразі першим повністю реалізованим «необанкінговим» стартапом є проект «Монобанк» заснований у 2017. Він здійснює свою діяльність на основі банківської ліцензії Універсал Банку, що входить до групи ТАС. MONOBANK пропонує для своїх клієнтів перелік банківських продуктів та послуг, а саме: оформлення карток, онлайн-платежі, перекази, депозити, кредити, кеш-бек, міжнародні перекази, розстрочка або виплата частинами, облігації (військові), рахунки ФОП тощо [4]. Але не всі необанки в Україні функціонують як повноцінні, так як відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» відкриття та ведення поточних рахунків, видача платіжної картки є виключно банківською діяльністю. Тому діяльність необанків в Україні можлива лише на базі та у співпраці з класичним банком [5].

На нашу думку, необанки мають значні конкурентні переваги на фінансовому ринку, і ці переваги можна виділити наступним чином:

- спрощена процедура відкриття такого банку, порівняно зі звичайним;
- заощадження часу споживачів банківських послуг;
- цілодобовий онлайн режим з надання банківських послуг, 24/7 контакт-центр, що стало особливо відчутною перевагою під час пандемії COVID-19, також немає прив'язки до географічного розташування

клієнта, що сприяє залученню клієнтів, які постійно їздять чи виїхали під час повномасштабного вторгнення за кордон;

- застосування новітніх банківських послуг, що швидко трансформуються під потреби клієнтів;

- спрощена процедура отримання кредитів та високі процентні ставки за депозитами;

- відсутність комісій на деякі банківські послуги, або ж низькі тарифи на обслуговування.

Проте попри ряд перспектив, необанки мають також недоліки, які сповільнюють розбудову їх мережі в Україні. Перш за все, це недосконале законодавство у сфері цифрових технологій в небанкінгу та ліцензуванні їх діяльності. Наступне – рівень довіри у населення щодо гарантій, діяльності та стабільності таких банків. Також значний вплив мають й великі початкові інвестиції в розвиток необанку (від 1 млн. дол. США). Окремою перешкодою є низький рівень фінансових та цифрових знань населення, яке вимушене здійснювати основні транзакції великих сум у традиційних банках, тримати там власні заощадження та брати у них кредити значних розмірів. Тому задля подолання цих перешкод слід запровадити дієві механізми правового регулювання необанків шляхом удосконалення нормативно-правової бази у сфері фінансових послуг та створити ефективні інструменти регулювання діяльності таких банків для покращення рівня довіри у громадян [6].

Отже, можемо зробити висновок, що розвиток інноваційних технологій та цифрового середовища стричинили появу нових модернізованих фінансових установ, таких як необанки. Вони надають свої послуги 24/7 віддалено через Інтернет та пропонують широкий спектр послуг, таких як позики, платежі, депозити, інвестування та інші. Основними перевагами необанківських компаній є зручність використання, швидкість обробки операцій, інноваційні продукти та персоналізований підхід до клієнтів. Розвиток необанкінгу спостерігається в усьому світі, і Україна не є винятком. Необанкінг в світі вже досяг сталого зростання та має постійний попит, що помітно зменшує труднощі в його майбутньому розвитку та впровадженні. Проте, коли мова йде про український ринок, потрібен більш докладний аналіз для з’ясування конкретних аспектів та викликів, які стосуються цієї ніші.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mapping the Global NeoBank Landscape / Techfoliance EUROPE : FinTech Insights and News. Techfoliance EUROPE. URL : https://web.archive.org/web/20190116011819/http://techfoliance.com/fintech-corner/insights/mapping-the-global-neobank-landscape/ (date of access: 29.09.2023).

2. Національний банк ухвалив рішення відкликати банківську ліцензію та ліквідувати АТ «АКБ «КОНКОРД» / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-uhvaliv-rishennya-vidklikati-bankivsku-litsenziyu-ta-likviduvati-at-akb-konkord (дата звернення: 29.09.2023).

3. Маркевич К. Необанки vs традиційні банки: як необанки змінюють фінансову системи. Центр Разумкова. URL : https://razumkov.org.ua/statti/neobanky-vs-tradytsiini-banky-iak-neobanky-zminiuiut-finansovu-systemy (дата звернення: 29.09.2023).

4. Офіційний сайт MONOBABK. URL : https://www.monobank.ua/ (дата звернення: 15.05.2023).

5. Житар М. О. Необанкінг: зарубіжний досвід та українська перспектива. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України.* 2019. № 2. С. 81–95.

6. Іршак О., Творидло О. РОЗВИТОК НЕОБАНКІВ В УКРАЇНІ. *Економіка та суспільство.* 2022. № 36. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-10

Соловей О. І.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Діденко Л. В.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Сучасні технології прогресують дуже швидко, тому їх вплив на ринок фінансових послуг значно збільшився. Фінансові послуги компаній не завжди відповідають вимогам споживачів, через це швидка адаптація до нових запитів своїх клієнтів, є основним принципом для високого рівня обслуговування. Нові інформаційні технології та діджиталізація, які активно впроваджуються, допоможуть у формуванні якісних фінансових продуктів. Операції на фінансовому ринку потребують впровадження нових технологій.

Діджиталізація робочих процесів приваблива для бізнесу в будь-якій сфері. В процесах організації роботи фінансового ринку стало особливо помітно необхідність оцифрування інформації. Постійно збільшується кількість комерційних банків, страхових, лізингових компаній, інвестиційних фондів тощо. Це призводить до зростання конкуренції та жорсткішої боротьби між собою за клієнтів. Тому відчувається гостра потреба мати певні конкурентні переваги над іншими установами, щоб на собі фокусувати увагу користувачів та спонукати їх скористатися запропонованими фінансовими послугами. Найбільше таких переваг для клієнтів може надати та компанія, що активно запроваджує у свою діяльність Digital-технології. Саме нововведення, що стали можливими завдяки цьому процесу, дають змогу зробити користування фінансовими послугами максимально зручним та комфортним для сучасних клієнтів [1].

Введення воєнного стану в нашій країні явно показало, наскільки сильно людям необхідно мати можливість отримувати послуги дистанційно. Оскільки тепер це стало не примхою споживачів чи питанням зручності та комфорту, а справою безпеки та захищеності життів як клієнтів, так і працівників компаній та установ. З огляду на останні події в країні стало небезпечно відвідувати громадські місця чи певні заклади. Безсумнівно, більшість таких місць забезпечені укриттями (або хоча б такі укриття наявні поруч в швидкому доступі), проте є багато нюансів, пов'язаних з цим. Тому найкращим вирішенням даного питання є забезпечити можливість клієнтам отримувати усі потрібні послуги дистанційно та мінімізувати необхідність відвідування відділення банку, страхової компанії, інвестиційної установи тощо. Споживачі можуть користуватися фінансовими послугами за допомогою різних інструментів: в мобільному додатку відповідної установи, на сайті певної компанії, за допомогою соціальних мереж тощо [2].

Імплементація інноваційних технологій супроводжується суттєвими позитивними наслідками для усіх суб'єктів ринку фінансових послуг. Наведемо деякі з них: оптимізація ресурсів компаній, що працюють на фінансовому ринку; зниження операційних витрат; зменшення кількості фізичних установ, що необхідні для повного задоволення потреб клієнтів; зменшення безпосереднього контакту з клієнтами; швидке задоволення потреб клієнтів дистанційно; розширення спектру послуг, що можуть надати компанії; надання фінансових, інформаційних та консультаційних послуг в реальному часі [3, с. 195–200].

Застосування таких інноваційних технологій як блокчейн, краудфандинг, шерінг, штучний інтелект, хмарні технології тощо, є запорукою ефективної імплементації та успішного функціонування системи дистанційного обслуговування клієнтів. Вони дають можливість вивести якість надання послуг на новий рівень та спростити взаємодію із споживачами [4].

Отже, зростання доступності та використання цифрових технологій у сфері фінансів перетворює традиційні моделі обслуговування та створює нові можливості для клієнтів і фінансових інституцій. Однак важливо пам'ятати, що цей процес відбувається в умовах зростаючої нестабільності та економічних труднощів.

Наявний стан ринку фінансових послуг вимагає пошуку нових рішень, які є необхідними для розвитку в світі цифрових фінансів. Це означає, що компанії повинні бути готові до постійних змін і вдосконалення

своїх послуг, а також забезпечувати найвищий рівень безпеки і захисту даних клієнтів.

Залучення нових технологій та вдосконалення існуючих фінансових продуктів відкриває безліч перспектив та нових можливостей для розвитку діяльності компаній усіх сегментів ринку фінансових послуг. Головне завдання полягає в тому, щоб бути готовими до незвичайних обставин і продовжувати надавати якісні та інноваційні фінансові послуги, навіть у складних умовах, що характеризуються стрімкими змінами та викликами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Романовська Ю., Бабюк А., Юренко А. Специфікація розвитку банківського кредитування в умовах COVID 19. *Економіка та суспільство.* 2021. № 26. URL : https://cutt.ly/pPOVEGt (дата звернення: 18.09.2023).

2. Гнидюк І., Складанюк М. Розвиток digital-технологій на ринку фінансових послуг україни в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-54

3. Андрушків І., Надієвець Л. Діджиталізація в банківському секторі: світовий та вітчизняний досвід. *Проблеми економіки.* 2018. № 4. С. 195–200.

4. Романовська Ю., Складанюк М. Діджиталізація банківського сектору в умовах пандемії. *Економіка та суспільство.* 2022. № 36. URL : https://cutt.ly/eDR0hCU ; DOI: 10.32782/2524-0072/2022-36-4 (дата звернення: 18.09.2023).

Токарчук О. Л.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Вергелюк Ю. Ю.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет

РОЛЬ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ У ПРОЦЕСІ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ

В умовах активної цифровізації та стрімкого розвитку сучасних технологій, електронні гроші та цифрова валюта постає важливим аспектом зміцнення фінансової стійкості України. Вони відіграють ключову роль у сприянні зростанню ефективності фінансових операцій, розширенні доступу до фінансових послуг та зменшенні витрат на їх надання.

Активне користування електронними засобами платежу можуть сприяти не лише покращенню фінансової стійкості, але й збільшенню прозорості фінансових операцій. Цифрова прозорість може допомогти у боротьбі з корупцією та незаконними фінансовими операціями, що є актуальною проблемою в Україні та перешкоджає повноцінному розвитку держави.

«Цифрова трансформація стає однією з найбільш ефективних стратегій у боротьбі з корупцією. Протягом лише двох років впровадження цифрових рішень призвело до реального антикорупційного та економічно вигідного ефекту у розмірі 16,3 мільярдів гривень, а потенційні можливості становлять 48 мільярдів гривень» – зауважив міністр цифрової трансформації Михайло Федоров [3]. Така тенденція свідчить про позитивні зрушення та є важливим аспектом у зміцненні довіри як національних, так і міжнародних інвесторів до фінансової системи України, що може сприяти залученню більшого обсягу інвестицій та сприяти стійкому економічному росту.

В Україні розвинулася високоефективна система електронних платежів на основі сучасних технологічних рішень, включаючи мобільні додатки та онлайн-платформи, що забезпечують зручність та доступність. Такий підхід сприяє активному використанню електронних грошей серед населення.

Отож, проаналізуємо динаміку платежів через систему переказу коштів за період 2019-2022 рр. (рис. 1). Так, простежується позитивна тенденція зростання обігу електронних грошей починаючи з 2019 року по 2021 рік, що у грошовому еквіваленті збільшилось із 3424 млрд грн до 5091,7 млрд грн. Але у 2022 році з початком повномасштабної війни цей показник різко знизився та становив 1886,8 млрд грн, що на 63 % менше у порівнянні з попереднім роком. Попри дане скорочення економічної активності Національний банк України й надалі здатний забезпечувати безперебійне функціонування системи електронних платежів та задовольняти потреби громадян.

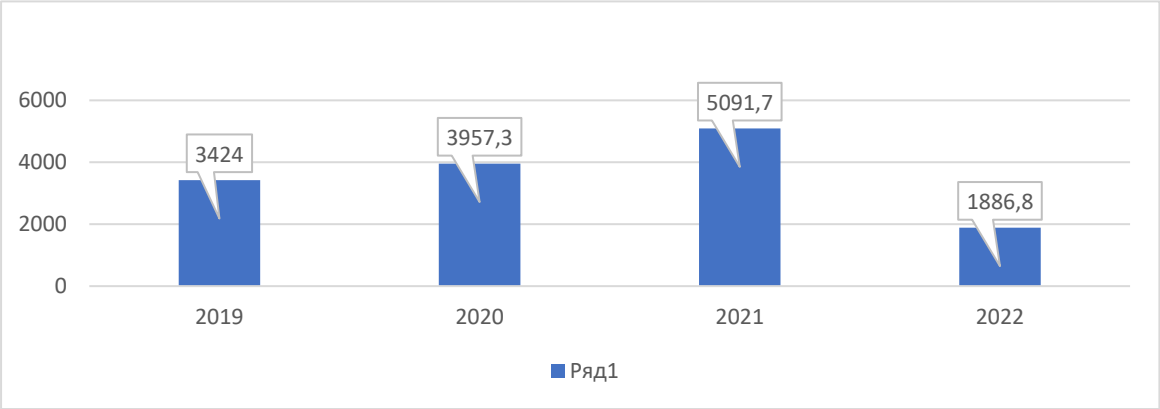

Рисунок 1 – Динаміка платежів, які були здійснені через системи переказу коштів протягом 2019–2022 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [1].

Також проаналізуємо динаміку платежів карткових платіжних систем (рис. 2):

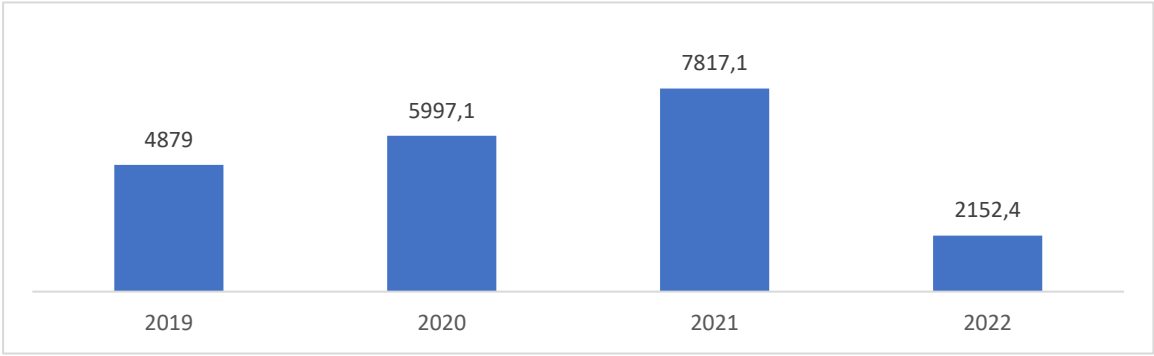

Рисунок 2 – Динаміка платежів, які були здійснені через карткові платіжні системи протягом 2019–2022 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [1].

Отже, аналізуючи дві діаграми (рис.1, 2), простежується вищий показник транзакцій через карткові платіжні системи ніж через системи переказу коштів, зокрема, у період 2019–2021 рр. значення зросло з 4879 млрд грн до 7817,1 млрд грн. Також можна провести аналогію щодо зниження активності користування електронними грішми у 2022, що безпосередньо пов'язано з війною.

Попри зменшення обігу цифрових грошей у 2022 році внаслідок повномасштабного вторгнення, Національний банк України і надалі забезпечує надійні та ефективні умови для користування електронними засобами розрахунку. Що свідчить про стійкість і роботу української фінансової системи в умовах надзвичайних обставин, де Національний банк продовжує гарантувати функціонування електронних платіжних засобів задля збереження фінансової стабільності.

Також варто дослідити такий показник, як частка цифрової економіки у ВВП України, оскільки він відображає рівень економічного розвитку та здатність країни бути конкурентоспроможною на міжнародній арені (рис. 3):

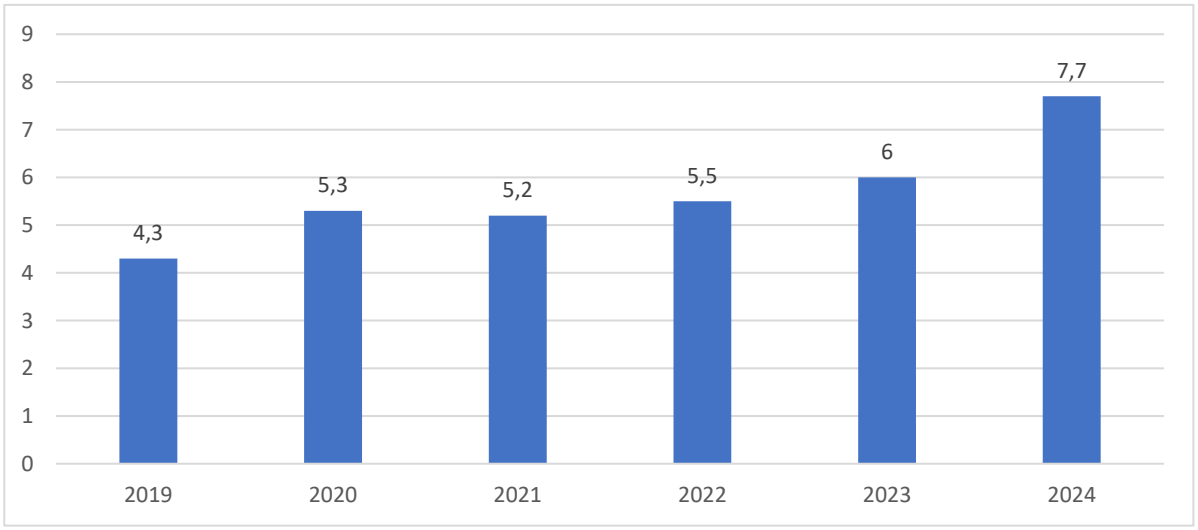

Рисунок 3 – Частка цифрової економіки у ВВП України

Джерело: побудовано автором на основі [2].

Отже, аналізуючи діаграму на рисунку 3, частка цифрової економіки у ВВП України коливається в межах 4,3–6 %, що є недостатньо високим показником у порівнянні з розвиненими європейськими країнами. Проте, за прогнозами експертів частка цифрової економіки у ВВП України буде й на далі мати позитивну тенденцію зростання, попри гальмівні процеси у 2022 році внаслідок війни. Так, у 2024 році очікується, що даний показник буде становити 7,7 %.

За останні кілька років, українська цифрова економіка постійно зростає і стає все більш важливою складовою ВВП. Інноваційні технології, електронний бізнес, та цифрові платіжні системи вже сьогодні активно роблять свій внесок у розвиток країни.

Наявність електронних грошей в Україні допомагає підвищувати продуктивність в різних галузях економіки, сприяє покращенню управління, публічних послуг та підвищенню конкурентоспроможності українських компаній на міжнародному ринку.

Електронні гроші відіграють важливу роль у зміцненні фінансової системи. Вони спрощують і прискорюють процеси розрахунків, дозволяючи легко та швидко здійснювати оплату та перекази коштів. Що зменшує потребу у готівці, яка є більш нестійкою і вразливою перед зовнішніми факторами.

Електронні гроші також сприяють зменшенню тіньового фінансового обігу та підвищують прозорість фінансових операцій. Це допомагає українській фінансовій системі боротися з корупцією і незаконною фінансовою діяльністю, що підвищує довіру до неї як до надійного інструменту.

Крім того, електронні гроші дозволяють банкам та регуляторам здійснювати більш ефективний моніторинг фінансової активності та легше виявляти потенційні фінансові ризики. Це важливо для забезпечення стабільності фінансової системи та захисту інтересів її користувачів.

Отже, електронні гроші є важливою складовою у зміцненні фінансової стійкості України в процесі євроінтеграції, оскільки здатні забезпечити підвищення ефективності, прозорості та надійності фінансових операцій. Стратегічний курс на цифрову трансформацію та активне використання електронних грошей сприяє вдосконаленню фінансового сектору і розширенню можливостей для громадян та бізнесу. Це важливий крок в напрямку побудови стійкої та конкурентоспроможної економіки, яка може змагатися на міжнародному рівні і забезпечити фінансову стабільність України в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відомості реєстру платіжної інфраструктури / Національний банк України : вебсайт. URL: https://bank.gov.ua/ua/payments (дата звернення: 20.10.2023).

2. Проєкт Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Відновлення та розвиток економіки». URL : https://www.kmu.gov.ua/divalnist/nacionana-rada-z-vidnovlennva-ukravini-vid-nasidkiv-vuni/robochi-aruni (дата звернення: 20.10.2023).

3. Цифровізація – найпотужніший інструмент мінімізації та запобігання корупції / Національне агенство з питань запобігання корупції : вебсайт. URL : https://nazk.gov.ua/uk/novyny/tsyfrovizatsiya-najpotuzhnishyj-instrument-minimizatsiyi-ta-zapobigannya-koruptsiyi-golova-nazk/ (дата звернення: 19.10.2023).

Тритинник Х. І.,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Пернарівський О. В.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ НА ГРОШОВО-КРЕДИТНУ ПОЛІТИКУ

Цифрові валюти, такі як Bitcoin, Ethereum та Tether, стали все більш популярними в останні роки. Вони пропонують ряд переваг перед традиційними валютами, включаючи більш низькі комісії та більшу швидкість здійснення платежів. Однак цифрові валюти також пов'язані з ризиками, такими як спекуляція та ризик ліквідності.

Цифрові валюти - це електронні гроші, які не мають фізичного носія. Вони зберігаються на цифрових пристроях, таких як комп'ютери та смартфони. Цифрові валюти можуть бути децентралізованими, тобто вони не контролюються центральним органом, або централізованими, тобто вони випускаються та контролюються центральним банком [1].

Існує два основних типи цифрових валют:

- Центральні цифрові валюти (Central bank digital currency або CBDC), які випускаються центральним банком.
- Приватні цифрові валюти (private cryptocurrencies), які випускаються приватними компаніями або групами осіб.

CBDC - це цифрова форма національної валюти, яка випускається та контролюється центральним банком. CBDC можуть мати ряд переваг:

- Підвищена прозорість: CBDC можна легко відстежувати за допомогою блокчейну або іншої технології ланцюжка блоків. Це може допомогти у боротьбі з відмиванням грошей та іншими фінансовими злочинами. Наприклад, якщо хтось використовує CBDC для здійснення незаконного платежу, його можна легко відстежити до джерела.

- Більша безпека: CBDC зазвичай захищені криптографією, що може допомогти захистити їх від злому. Наприклад, якщо хтось спробує скопіювати CBDC, він не зможе цього зробити, оскільки криптографія гарантує, що кожна копія є унікальною.
- Знижені витрати на проведення платежів: CBDC можуть зробити платежі більш дешевими та ефективними. Наприклад, CBDC можна використовувати для здійснення платежів без комісії. Це може зробити платежі більш доступними для людей, які живуть у віддалених районах або мають обмежений доступ до банківських послуг.
- Покращена інклюзивність: CBDC можуть зробити фінансову систему більш інклюзивною, дозволяючи всім, у тому числі і тим, хто не має доступу до традиційних фінансових послуг, брати участь у фінансовій системі.
- Покращена стійкість: CBDC можуть зробити фінансову систему більш стійкою до криз, оскільки вони можуть бути використані для проведення платежів навіть у разі збоїв у традиційній фінансовій системі.

При цьому Central bank digital currency має деякі недоліки:

- Зниження впливу центрального банку: CBDC можуть конкурувати з традиційними валютами, що може призвести до зменшення попиту на традиційні фінансові послуги, які надаються центральними банками.
- Зростання ризиків кібератак: CBDC можуть бути більш вразливими до кібератак, ніж традиційні валюти.
- Зростання витрат на зберігання: CBDC можуть вимагати додаткових витрат на зберігання та обробку [2].

Приватні цифрові валюти - це криптовалюти, які випускаються та контролюються приватними компаніями або групами осіб. Приватні цифрові валюти, такі як Bitcoin та Ethereum, є децентралізованими, що означає, що їх не контролює жоден центральний орган. Переваги приватних цифрових валют:

- Децентралізація: Приватні цифрові валюти не контролюються жодним центральним органом, що може зробити їх більш стійкими до політичних та економічних потрясінь.
- Безпека: Приватні цифрові валюти зазвичай захищені криптографією, що може допомогти захистити їх від злому.

- Швидкість: Приватні цифрові валюти можна використовувати для здійснення платежів практично миттєво.
- Знижені витрати: Приватні цифрові валюти можуть зробити платежі більш дешевими та ефективними.

Недоліки приватних цифрових валют:

- Нестабільність: Ціни на приватні цифрові валюти можуть бути дуже мінливими, що може зробити їх ризикованими для інвестування.
- Нерегульованість: Приватні цифрові валюти не регулюються центральними банками або іншими фінансовими регуляторами, що може призвести до ризиків для споживачів.

Цифрові валюти можуть змінити визначення грошей, оскільки вони не є традиційними готівкою або депозитами. Традиційно гроші визначаються як будь-який актив, який широко приймається в обмін на товари та послуги. Цифрові валюти, такі як CBDC та приватні криптовалюти, можуть відповідати цьому визначенню, оскільки вони можуть бути використані для здійснення платежів.

Зміна визначення грошей може призвести до необхідності перегляду грошової політики центральних банків. Наприклад, якщо цифрові валюти будуть класифіковані як гроші, центральні банки можуть бути змушені змінити свої цілі з точки зору монетарної та фінансової стабільності.

Деякі центральні банки вже почали переглядати свої визначення грошей, щоб врахувати цифрові валюти. Наприклад, Європейський центральний банк (ЄЦБ) визначив, що цифрові валюти можуть розглядатися як гроші, якщо вони "широко приймаються в обмін на товари та послуги" та "використовуються для збереження вартості".

Однак, не всі центральні банки згодні з тим, що цифрові валюти повинні бути класифіковані як гроші. Деякі центральні банки вважають, що цифрові валюти є більш схожими на інвестиційні активи, ніж на гроші [3].

Цифрові валюти можуть змінити спосіб проведення операцій на відкритому ринку. Операції на відкритому ринку - це інструменти грошово-кредитної політики, які центральні банки використовують для впливу на грошову масу та процентні ставки.

Традиційно операції на відкритому ринку проводяться шляхом купівлі та продажу державних облігацій. Центральні банки купують облігації, щоб збільшити грошову масу, і продають облігації, щоб зменшити грошову масу.

Цифрові валюти можуть змінити спосіб проведення операцій на відкритому ринку декількома способами. По-перше, вони можуть зробити операції на відкритому ринку більш ефективними. Наприклад, центральні банки можуть використовувати цифрові валюти для проведення операцій на відкритому ринку в режимі реального часу.

По-друге, цифрові валюти можуть зробити операції на відкритому ринку більш гнучкими. Наприклад, центральні банки можуть використовувати цифрові валюти для проведення операцій на відкритому ринку з різними типами учасників ринку, включаючи фізичних осіб, підприємства та фінансові установи.

По-третє, цифрові валюти можуть зробити операції на відкритому ринку більш прозорими. Наприклад, центральні банки можуть використовувати цифрові валюти для проведення операцій на відкритому ринку на прозорій платформі [4].

Отже, цифрові валюти мають потенціал для того, щоб змінити спосіб, яким ми думаємо про гроші та грошово-кредитну політику. Вони можуть зробити грошову систему більш ліквідною та доступною, але вони також можуть призвести до зростання ризиків фінансової стабільності та необхідності розробки нових інструментів грошово-кредитної політики.

Центральні банки повинні продовжувати вивчати потенційний вплив цифрових валют на грошово-кредитну політику. Вони повинні розробити стратегії для впровадження цифрових валют, які будуть мінімізувати потенційні ризики та максимізувати потенційні переваги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Овчаренко А. Цифрові валюти: неоднозначність судової практики. *Вороновські читання «Судовий прецедент – джерело права або приклад правозастосування»* : збірник статей, доповідей та тез 596 учасників Міжнар. наук.-практ. конф, м. Ірпінь, 4–5 жовтня 2019 р. / редкол. : М. Кучерявенко, О. Головашевич. Харків : Асоціація фінансового права України, 2019. 468, [225–231] с. URL : https://afl.org.ua/2020/06/10/voronovski-chitannya-2019-zbirnik-tez/

2. Що таке цифрова валюта центробанків (CBDC)? 21.10.2020. URL : https://forklog.com/chto-takoe-tsifrovaya-valyuta-tsentrobankov-cbdc

3. Central Bank and Distributed Technology: Howare Central Banks Exploring Blockchain Today? / World Economic Forum White Paper. March 2019. URL : https://www3.weforum.org

4. Exploring anonymity in central bank digital currencies. *In Focus.* 2019. № 4. URL : https://www.pwc.com/vn/en/publications/2021/210923-pwc-vietnam-cbdc-index-en.pdf

Філюк А. В.,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Ковернінська Ю. В.,
канд. екон. наук, доцент, Національна академія статистики, обліку та аудиту

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Євроінтеграційний вектор розвитку України передбачає неминуче залучення її економіки до участі в загальноєвропейських процесах цифрової економічної трансформації. В сучасних реаліях цифрова економіка стала базисом розвитку провідних країн світу та дозволяє отримати низку переваг для різних економічних сфер та ланок. У процесі трансформації економіки в бік цифровізації традиційні принципи та усталені норми у сферах інформаційних технологій, маркетингового комплексу, систем обліку та управління зазнали значних змін. Новітні технології, смарт-програми та інші інноваційні сервіси цифрової економіки сприяють суттєвому підвищенню якості послуг і вирішенню різнопланових завдань в різних сферах бізнесу.

Цифрова трансформація економіки передбачає інтеграцію цифрових технологій у всі сфери економічної діяльності. Отже, цифровізація економіки може :

– сприяти оптимізації бізнес-процесів;

– активізувати створення нових продуктів і послуг у різних економічних сферах;

– зменшити витрати за рахунок автоматизації бізнес-процесів, наприклад, робототехніки;

– пропонує нові бізнес-рішення: банківські альтернативи, мобільні навчальні програми, персональні тренінги для онлайн-покупців та персоналізовану рекламу.

Основна мета цифровізації – оновити середовище життя в частині підвищення рівня його ефективності [2]. Базисом цифрової економіки виступають цифрові та інформаційно-комунікаційні технології, її стрімкий розвиток і популяризація впливають на пришвидшення розвитку сучасної традиційної економіки, яка перетворюється з ресурсоспоживаючої економіки на ресурсомістку. Цифрове суспільство, особливо цифрова економіка, є сучасним трендом, який суттєво змінює професійну структуру управління суспільством.

Дослідження показують, що частка цифрової економіки у ВВП України поступово зростатиме. Так, якщо у 2019 році частка цифрової економіки у ВВП України становила лише 4,3 %, то наступного року вона зросла до 5,3 % (рис. 1). Однак у 2022 році процес цифровізації економіки сповільниться через масштабну війну, що негативно вплине на значення частки ВВП у цифровій економіці.

У контексті позитивних змін в цифровому економічному просторі України під впливом євроінтеграційних процесів суттєве значення має її участь у програмі «Цифрова Європа».

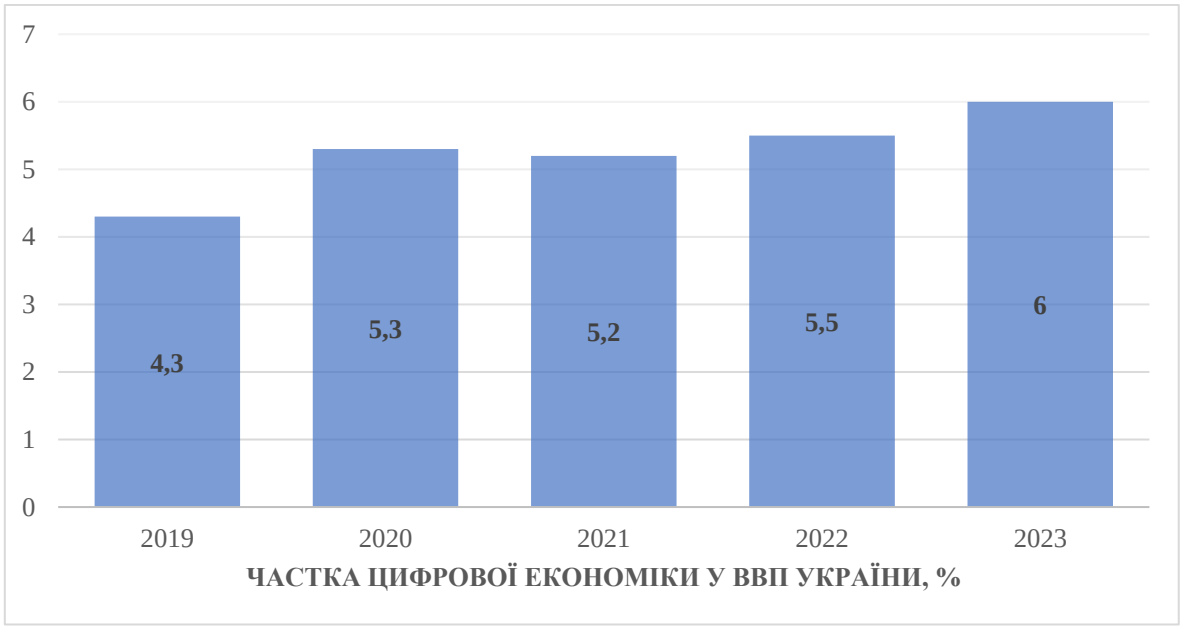

Рисунок 1 – Частка цифрової економіки у ВВП України, %
Джерело: сформоване на основі [4].

Під кінець 2022 року Україна підписала Угоду про участь в Програмі ЄС «Цифрова Європа» (2021–2027). «Програма «Цифрова Європа» (2021–2027) спрямована на розвиток передових цифрових навичок, впровадження цифрових технологій на підприємствах, розбудову цифрової інфраструктури, а також на ще більшу доступність цифрових послуг для громадян і державних інституцій країн Європейського

Союзу та асоційованих до Програми країн. Участь у конкурсах Програми можлива для українських суб'єктів господарювання в період до 2027 року» [3]. Дана програма є потужним джерелом трансформації, до якого має доступ Україна.

Основні позиції програми ЄС «Цифрова Європа» в частині розвитку цифрової економіки передбачають наступне [3]:

- вітчизняним учасникам надається право подавати заявки на гранти за трьома напрямками серед яких є SO5 «Забезпечення широкого використання цифрових технологій в економіці та суспільстві» [3];
- алгоритм подання заявки (реєстрація заявки, пошук партнерів, оформлення адміністративної та технічної заявок, очікування оцінки заявки);
- керувати проектною заявкою можна в он-лайн форматі на вебпорталі Європейської Комісії від моменту подання до схвалення;
- конкурси Програми проводяться у форматі різних видів грантових програм. До прикладу: прості гранти (Simple Grants), підтримка МСП (SME Support Actions), координація та підтримка (Coordination and Support Actions, CSAs), гранти для закупівель (Grants for Procurement), Гранти фінансової підтримки (Grants for Financial Support) тощо. Вид грантової підтримки та особливі умови його отримання зазначаються окремо в робочій програмі конкретного конкурсу.

Крім того, у довгостроковій перспективі цифровізації економіки (2026–2032 рр.) Україна повинна розглянути можливість інтеграції в європейську статистичну систему (ESS), яка спрямована на забезпечення надійної інфраструктури даних для вимірювання цифрової економіки, підтримки стандартів політики, заснованих на фактичних даних, і підтримки стратегій, заснованих на фактичних даних. Ви повинні це зробити.

Щоб забезпечити триваючий процес цифровізації економіки, планується реалізувати наступні заходи [4]:

– розробити інноваційні пріоритети для забезпечення переходу до інноваційної економіки;
– створити умови для розвитку інноваційних економічних технологій та експорту продукції;
– надати першочергові цільові кредити та податкові пільги підприємцям-початківцям для сприяння розвитку економіки в інноваційному напрямку;
– удосконалити системи захисту інтелектуальної власності.

Таким чином, отримані результати дозволяють стверджувати, що відбувається поступове розширення впливу цифровізації на різні сфери економіки. Незважаючи на економічну нестабільність, що спричинена військовою агресією з боку росії, цифрова трансформація у нашій країні триває. При чому протягом останніх років посилилася співпраця ЄС та України в даному напрямі. Актуальним прикладом такої співпраці є участь України у програмі «Цифрова Європа», цільовим спрямуванням якої є сприяння економічному відродженню та цифровій трансформації в країнах-учасницях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Башлай С., Яремко І. Цифровізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів. *Економіка та суспільство*. 2023. (48). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-48

2. Ковернінська Ю. В. Розвиток фінансового ринку в умовах цифрової економіки. *Актуальні економічні, фінансові та правові питання в умовах євроінтеграції та глобальної конкуренції :* зб. матер. Міжн. наук.-практ. конф., 26–27 лютого 2019 р. Ірпінь, 2019. С. 42–44.

3. Програма Цифрова Європа. Усе про можливості на €6 млрд для українців / Міністерство цифрової трансформації України. URL : https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files.pdf

4. Проєкт Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Відновлення та розвиток економіки» / Національна рада з відновлення України від наслідків війни. URL : https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi

Хлоп'ячий А. С.,
студент 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Дроботова Л. А.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

КРИПТОВАЛЮТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ТРАДИЦІЙНУ ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ

Обговорення криптовалют найчастіше зводиться до питань, пов'язаних із різними варіантами заробітку. Водночас, у чому полягають фундаментальна суть і призначення криптоактивів, багато хто з власників навіть не знають. При цьому загальна капіталізація криптовалютного ринку на початку лютого 2023 року перевищила $1,1 трлн. Це можна порівняти з капіталізацією великих фондових бірж. Різних видів і типів криптоактивів налічується понад 22 000.

Інакше кажучи, криптовалюти вже глибоко пустили коріння у світову фінансову систему. Тому їх складно ігнорувати та називати забавою для доморощених спекулянтів. Бізнес у різних галузях цілком успішно використовує технологію блокчейну, яка забезпечує оборот криптовалют. Крім того, продавці товарів і провайдери послуг у всьому світі приймають цифрові активи як повноцінний засіб платежу. Зокрема, Microsoft, McDonalds, глобальний туристичний сервіс Expedia [3].

На сучасному етапі розвитку світової економіки та фінансових ринків, криптовалюти зайняли центральне місце як у фахівців, так і широкої громадськості. Криптовалюти, зокрема біткоїн, ефір і інші альтернативні криптовалюти, не тільки набули значущості як інвестиційний інструмент, але й поставили під сумнів традиційні фінансові інститути та звичаї. Така актуальність виникає з ряду факторів, включаючи ріст капіталізації криптовалют. За останні десятиліття капіталізація ринку криптовалют стрімко зростає, і це створює конкуренцію для традиційних фінансових інститутів [2, с. 240–246].

Що таке технологія блокчейн? Це система запису та передачі інформації, що дозволяє зберегти дані у вигляді ланцюжків блоків, на якій ґрунтується більшість криптовалют, має потенціал трансформувати спосіб функціонування фінансової системи, шляхом впровадження децентралізованих та безпечних технологічних рішень, регулювання і легітимність, багато країн починають розглядати питання регулювання криптовалют. Це важливо для визначення їхньої легітимності та впливу на глобальну фінансову систему.

Тож спробуємо розглянути вплив криптовалют на традиційну фінансову систему. Основними завданнями є аналіз впливу криптовалют на фінансовий ринок, їх вплив на фінансові ринки, зокрема на інвестиційну поведінку та портфелі інвесторів, переваги і недоліки використання криптовалют у порівнянні з традиційними фінансовими інструментами, роль регулювання криптовалют та можливі наслідки регулювання для фінансової системи, публічний імідж та легітимність у питанні публічного іміджу криптовалют та їх легітимність в очах громадськості та фінансових інститутів.

Водночас криптовалюти впливають на фінансовий ринок, створюючи нові можливості для інвесторів, але при цьому вони також супроводжуються значною ціновою волатильністю, яка створює ризики для інвесторів. Аналіз переваг та недоліків криптовалют включають безпеку, низькі комісії та можливість безпосереднього переказу фінансів. Однак, недоліки включають високу волатильність та проблеми з легітимністю та регулюванням.

У свою чергу, роль регулювання криптовалют може вплинути на їхню легітимність та стабільність ринку. Наявність чітких правил та нагляду може сприяти довірі до цих нових фінансових інструментів.

Публічний імідж та легітимність криптовалют впливає на їхню прийнятість в суспільстві. Питання щодо використання криптовалют у незаконних діяльностях, таких як відмивання грошей та фінансування тероризму, варто розглядати серйозно.

Визначимо вплив криптовалют на банки та приватні компанії. Незважаючи на те що нині біткоін та інші криптовалюти ще далекі до того, щоб замінити традиційні гроші на валютному ринку, та у розрахунках вони вже здійснюють певний вплив на економічні процеси та їх суб’єкти. Одними з перших учасників економічних процесів, які зазнають впливу нових цифрових грошей, є банки. Сьогодні багато із центральних та

приватних банків різних країн уважно слідкують за розвитком криптовалютного ринку (передусім за курсом та операціями з біткоіном) та намагаються або адаптуватися до нього, або взяти участь у його розвитку (через створення власної цифрової валюти-аналогу державної валюти). Шість із найбільших банків світу – Barclays (UK), Credit Suisse (Switzerland), Canadian Imperial Bank of Commerce, HSBC, MUFG (Японія) і State Street (США) – активізували зусилля для запуску нової форми валюти: технологія розподіленого реєстру використовуватиметься для проведення моментальних розрахунків і клірингу за операціями із цінними паперами, пише Financial Times [1, с. 19–25].

Таким чином, розвиток криптовалют у перспективі матиме суттєвий вплив на економіку країн. Ураховуючи значні переваги для користувачів, на нашу думку, у найближчому майбутньому криптовалюти стануть розповсюдженим засобом платежу та перспективним інвестиційним інструментом. Сприятимуть цьому активізація держави щодо визначення чіткого правового статусу криптовалют та оптимізація регуляторної діяльності державних органів, унаслідок чого більшість недоліків її використання для користувачів буде усунено. Це, в свою чергу, сприятиме подальшому розвитку інфраструктури криптовалютного ринку та збільшенню кількості учасників, як наслідок, зростатиме обсяг розрахунків у криптовалюті. І хоча сьогодні криптовалюти суттєво не впливають на функціонування традиційних валют, проте в майбутньому слід очікувати зміну такої ситуації. Банки та приватні компанії проявляють значну зацікавленість у їх використанні, постійно зростає кількість юридичних осіб, що приймають криптовалюти як засіб платежу за свої послуги, збільшується кількість транзакцій. Щодо використання криптовалюти як інвестиційного інструменту, то воно є високоризикованою діяльністю. І варто ретельно зважувати всі можливі наслідки такої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильчак С. В. Використання криптовалют в сучасних економічних системах України. *Науковий вісник Львівського національного університету.* 2018. № 76. С. 19–25.

2. Сословський В. Г., Косовський І. О. Ринок криптовалют як система. 2018. С. 240–246. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/irbis_nbuv/cgiirbis_64

3. Пальчевський І. Як працює ринок криптовалют в Україні. URL : https://blog.unocoin.com

Хом'як К. В.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Дроботова Л. А.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У сучасних умовах цифровізація виступає як одна з основних тенденцій розвитку вітчизняної економіки. Особливої актуальності відповідна тематика набуває на фоні пандемії COVID-19, в умовах війни, коли ресурси компанії, підприємства і організації можуть ситуативно дещо змістити фокус прикладання зусиль і більшою мірою спрямувати діяльність на проєкти розвитку внутрішньої ефективності.

Кожен новий етап розвитку економіки, характеризується своїми особливостями. Змінюються ключові фактори, що визначають можливості економічних суб'єктів, умови і фактори їх росту, функціонування і розвитку, що призводить до формування нових термінів, а також модернізації вже використовуваних теорій і методологій. У промисловому виробництві протягом десятиліття продуктивність не зростала, а попит був переважно фрагментованим, у зв'язку з чим назріла потреба в інноваціях. Поява цифрових технологій відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку держави, а також спрямовує у необхідне русло її інноваційний потенціал, сприяє становленню конкурентоспроможних позицій підприємств на ринку.

Впровадження інформаційних технологій в реальний сектор економіки забезпечує зростання економічного розвитку загалом та ІТ-індустрії як виробничого ланцюга зокрема. Така модернізація промисловості сприяє появі нових товарів та послуг на вітчизняному ринку, оздоровленню економіки підприємства та підвищенню його конкурентоспроможності. Експерти вивчаючи основні проблеми розвитку

цифрової економіки в Україні в умовах глобальних трансформаційних процесів, стверджують, що цифровізація може стати поштовхом до модернізації економіки та подолання кризи. При цьому вони вважають, що важливою передумовою для становлення та розвитку цифрової економіки є розвиток людського капіталу, штучного інтелекту та від рівня якого залежить цифровізація виробництва [3].

Одночасно зміни, які відбуваються у сфері матеріального виробництва обумовлені удосконаленням виявлення потенційних споживачів з використанням переваг інформаційних технологій, що змінює структуру організації ринку, що впливає на появу нових робочих місць. Здійснюючи господарську діяльність, підприємство стикається із викликами, які полягають у швидкому русі інформації і зміні уподобань споживачів, можливість появи товарів-субститутів із нульовими запасами готової продукції та іншими, що не дозволяє підприємствам із довгим виробничо-фінансовим циклом підтримувати необхідний для розвитку рівень рентабельності та залучати із зовнішніх джерел необхідні кошти.

Цифрова економіка, як зазначає С. М. Веретюк, є складовою частиною економіки, в якій домінують знання суб'єктів та нематеріальне виробництво - основний показник під час визначення інформаційного суспільства [1]. Поняття «цифрова економіка», «економіка знань», «інформаційне суспільство» формують нову економічну систему, яка заміню є індустріальну парадигму. Ця економічна модель надає можливість реалізації висококонкурентної продукції з високою доданою вартістю, створення робочих місць нової якості, пошук ефективних рішень соціальних, культурних та екологічних завдань.

У свою чергу варто погодитись із думкою Коляденко С. В. [2] про те, що елементи цифрової інфраструктури, інтегровані у бізнесові процеси сприятимуть економічному зростанню та створенню нових робочих місць в усіх сферах економіки, від малого бізнесу до новітніх високотехнологічних підприємств.

Науковець Устенко М. зазначає, що діджиталізація бізнесу стає невідворотною тенденцією, ігнорування якої стає ознакою відсталості й невідповідності сучасним вимогам. Стратегічні заходи щодо підвищення конкурентоспроможності будь-якого економічного суб'єкта повинні реалізовуватися в площині його цифрового виміру [4].

На сьогодні існують два основні підходи до визначення ролі і місця цифровізації у промисловому комплексі. Один із них трактує сучасний етап впровадження інформаційно-технологічних досягнень як еволюційний, інший - як революційний. Сучасний етап промислової революції пов'язаний із розвитком комунікативних Інтернет-технологій, які суттєво змінили технологію бізнес-процесів і отримали назву «цифровізації».

Необхідно звернути увагу га сучасні сегменти цифрової економіки України. До основних трендів, що набули поширення в ході цифровізації економіки в рамках промислової революції, можна віднести роботизацію промислового сектору, використання аналітичних даних на основі Bigdata у моделюванні та прогнозуванні, інтелектуальні пристрої та «інтернет речей», хмарні інструменти (зберігання даних, обробка та обчислення), «AR» (доповнена реальність) та «VR» (віртуальна реальність).

Як свідчить досвід, переважна більшість промислових підприємств економічно розвинених країни намагаються вчасно реагувати на виклики Четвертої промислової революції [2]. Досвід промисловості Німеччини орієнтований на оптимізацію виробництва та швидке реагування, на появу високотехнологічних інновацій. Наприклад, у США концепція «Індусрії 4.0» трансформувалася у промисловий інтернет, у якому всі дії спрямовані на зростання вартості активів та створення платформ для розвитку технологій та майбутніх стандартів.

Також можна відзначити, що у використанні промислового інтернету значна увага приділяється розробці та застосуванню інтернет-додатків для цілей забезпечення як позитивного клієнтського досвіду, так і для вирішення поставлених завдань підприємствами різних галузей промисловості.

Не менш цікавим є підхід Японії, яка представила ідею розвитку «Товариства 5.0» на основі переваг «Індустрії 4.0». На виставці Cebit 2017 у Ганновері, Німеччина та Міністерство економіки, торгівлі та промисловості Японії (METI) представило концепцію ConnectedIndustries (Об'єднані галузі) для реалізації свого бачення «Товариства 5.0».

У центрі «об'єднаних галузей» промисловості знаходиться промислове виробництво, яке й досі є основою економіки Японії. Концепція спрямована на створення активних каналів зв'язку між підприємствами в ланцюжку створення вартості, і навіть формування постійного

зв'язку з клієнтами. У порівнянні з американськими компаніями, які працюють на новій бізнес-моделі, заснованій на даних (наприклад, Uber, Facebook або Amazon), японські та аналогічні німецькі компанії слабші у цьому аспекті. «Пов'язані галузі» є баченням галузей, що створюють нову додану вартість та сприяють вирішенню соціальних проблем шляхом об'єднання різних даних, технологій, людей та організацій при глобальному зростанні Інтернету речей (IoT) та штучного інтелекту (AI). Досвід Японії та Німеччини може бути прикладом, так як у нашій державі недостатньо розвинені канали зв'язку всередині та між галузями, процеси збирання та обробки великої кількості даних.

Важливим аспектом розвитку промислових підприємств за умов цифровізації є розвиток бізнес-комунікацій. Такий розвиток необхідний для забезпечення процесу технологічного розвитку завдяки підтримці зв'язків із партнерами, конкурентами та клієнтами.

Діджиталізація переносить ці канали зв'язку у мережу Інтернет: веб-сайти, мобільні та десктопні додатки, соціальні мережі та ін. Враховуючи особливості розглянуті вище аспекти концепції управління знаннями, варто відзначити зростаючу роль веб-сайтів підприємств, призначених для внутрішніх та зовнішніх користувачів. Ми помітили, що найчастіше підприємства машинобудування нехтують цим інструментом, оскільки замовником часто виступає, наприклад, держава. В умовах сучасних перетворень в економіці держави, конкурентоспроможність промислових підприємств багато в чому обумовлюється їх готовністю адаптуватись та використовувати сучасні тренди [1].

Таким чином, забезпечення конкурентоспроможності сучасних промислових підприємств неможливе без урахування вимог зовнішнього середовища, зокрема процесів цифровізації. Використання її інструментів - управління знаннями, аналітики великих даних, ERP, CRM, BPM-систем - дозволить підприємствам промисловості успішно конкурувати із зарубіжними виробниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гринько П. Л. Цифрова трансформація бізнесу в умовах розвитку інноваційних процесів в Україні. *Бізнес Інформ.* 2020. № 3. 523 с.

2. Жуковська В. М. Цифрові технології в управлінні персоналом: сутність, тенденції, розвиток. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2017. Вип. 27, ч. 2. 234 с.

3. Тарасенко І. О., Гавриленко Н. Г. Сучасні тенденції цифровізації економіки: проблеми та перспективи розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* 2021. № 3(47), т. 1. 346 с.

4. Устенко М., Руських А. Діджиталізація: основа конкурентоспроможності підприємства в реаліях цифрової економіки. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2019. Випуск 68. 192 с.

Харченко Я. П.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю «Право», Державний податковий університет

СУЧАСНИЙ СТАН КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

В умовах сьогодення фінансова сфера є найбільш вразливою до кіберзлочинності, оскільки все більшого поширення набувають спеціалізовані програми, мобільні додатки, електронні й персональні кабінети. Кібератаки на фінансові установи призводять до серйозних фінансових втрат, порушення конфіденційності даних і загрозу фінансовій стабільності вцілому. Кіберзлочинність постійно розвивається, і злочинці використовують різноманітні нові методи, схеми й технології для викрадення коштів, інформації та завдають шкоду репутації фінансових установ.

Дана тема на сьогодні є актуальною і широко обговорюваною. Про це свідчить велика кількість наукових матеріалів та прикута увага таких провідних фахівців, а саме В. Тімашов вказує на правові засади забезпечення кібербезпеки у банківській сфері. А. Микитчик розглядає заходи запобігання кіберзлочинності в Україні. О. Бодунова у своїх працях досліджує історико-правові аспекти виникнення злочинності у сфері інформаційних технологій. Детальне вивчення кіберзлочинності можна виявити у наукових працях П. Біленчука, А. Войцехівського, М. Діхтяренка, М. Кравцової, С. Круля, які тією чи іншою мірою розкривають сутність, значення та особливості кіберзлочинності.

Відповідно до Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», прийнятого у 2017 році, визначено поняття кіберзлочину (комп'ютерний злочин) – це суспільно небезпечне винне діяння у кіберпросторі та (або) з його використанням, відповідальність за яке передбачена законом України про кримінальну відповідальність та (або) яке визнано злочином міжнародними договорами України (п. 8 ст. 1), також згідно з п. 9. ст. 1 кіберзлочинність визначається як сукупність кіберзлочинів [1].

Щодо наукових підходів до сутнісної характеристики понять «кіберзлочин» і «кіберзлочинність», вчені пов'язують їх із специфічним предметом злочину – комп'ютером (комп'ютерною технікою) чи комп'ютерними даними та способом вчинення злочину – з використанням вищевказаних предметів для вчинення злочину або з певним місцем його вчинення, яким є кіберпростір, віртуальний простір [2]. В цьому контексті М.О. Кравцова вважає, що під кіберзлочинністю слід розуміти соціально-правовий феномен, що проявляється в забороненій законом про кримінальну відповідальність предметній діяльності (кримінальній активності) частини населення з використанням електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), телекомунікаційних систем, комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку [3].

У 2001 році була підписана Конвенція про кіберзлочинність [4], що стала важливим кроком у визначенні й регулюванні кіберзлочинів на міжнародному рівні. Вона надає загальні визначення кіберзлочинів та наводить приклади видів злочинів, пов'язаних із використанням інформаційних технологій. Разом з тим, у чинному Кримінальному кодексі України наявний розділ, який визначає відповідальність за кіберзлочини – Розділ XVI «Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку» [5].

Як бачимо, визначення поняття кіберзлочинності на теоретичному рівні включає в себе різного роду діяння, в яких інформаційні системи або комп'ютерна техніка виступають в якості засобу вчинення злочину, або окреслюють коло кіберзлочинів, виходячи з предмету злочину або сфери суспільних відносин, в тому числі із зазначенням об'єкта або предмета злочинного впливу.

Сучасний стан кіберзлочинності в Україні характеризується такими аспектами, як:

- зростання кібератак;
- фішинг і соціальний інжиніринг;
- розширена атака на криптовалюти;
- регулювання і стандарти кібербезпеки;
- використання шифрування для викупу.

Спостерігається постійне зростання кількості кібератак на фінансові установи, включаючи банки, страхові компанії, інвестиційні фонди. Кіберзлочинці активно розробляють нові методи та інструменти

для злому інформаційних систем і крадіжки коштів. Кіберзлочинці використовують фішингові атаки та соціальний інжиніринг для обману користувачів і отримання їхніх особистих даних та фінансових реквізитів. Це призводить до крадіжок коштів.

Зростання популярності криптовалют призвело до збільшення кількості кібератак на обмінні платформи та гаманці для криптовалют. Кіберзлочинці намагаються вкрасти криптовалюти та взяти під контроль блокчейн-мережі.

Багато країн встановлюють обов'язкові стандарти кібербезпеки для фінансових установ. Це змушує компанії вдосконалювати свої системи захисту та відповідати вимогам регулювання.

Раніше кіберзлочинці шифрували дані жертв і вимагали викупу. Зараз вони все частіше вимагають криптовалюту як викупну винагороду, що робить розслідування таких атак складнішим.

Важливо відзначити, що кількість кіберзлочинів в банківському секторі значно зростає. У цьому контексті Тімашов В. О. виділяє такі типи кіберзлочинності:

1. Фішинг – вид інтернет-шахрайства, за допомогою якого злочинцям вдається отримати дані клієнтів банку: викрадення паролів, номерів, даних кредитних карток, банківських рахунків та іншої конфіденційної інформації.

2. Вішинг – вид шахрайства за допомогою мобільного телефону. Шахраї телефонують на певний номер, і абонент повідомляє конфіденційні дані на банківських рахунках.

3. Фітинг – дублікат сайту як дзеркало реального сайту. Під час онлайн-покупки за допомогою банківської картки клієнт вводить свої дані, і в цей час зловмисники знімають з неї кошти. Запобігти входу на такий сайт можна, якщо дотримуватися таких заходів: ввести адресу сайту вручну; не відвідувати рекламні сайти; перевіряти, чи цей сайт має безпечне з'єднання [6].

Отже, узагальнюючи вищевказане можна сказати про те, що сучасна кіберзлочинність в фінансовій сфері вимагає постійного оновлення стратегій захисту та реагування на нові загрози. Фінансові установи повинні бути завжди насторожі і готові до викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2163-VIII / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text (дата звернення: 03.11.2023).

2. Любавіна В. П. Сутність кіберзлочинності та способи боротьби. *Молодий вчений.* 2022. № 8 (108). URL : https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/ view/5540/5426 (дата звернення: 03.11.2023).

3. Кравцова М. Сучасний стан і напрями протидії кіберзлочинності в Україні. *Вісник кримінологічної асоціації України.* 2018. № 2 (19). URL : https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c451d2ca-1ebe-4be3-a50d-f86ca1b0e37f/content (дата звернення: 03.11.2023).

4. Конвенція про кіберзлочинність. Конвенцію ратифіковано 07.09.2005. *ВВР*. 2006. № 5-6. Ст. 71. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575 (дата звернення: 03.11.2023).

5. Кримінальний кодекс України 5 квітня 2001 року № 2341-III. Редакція від 28.04.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 03.11.2023).

6. Тімашов В. О., Корольова О. А., Юрченко Д. Г. Правові засади забезпечення кібербезпеки у банківській сфері. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2021. № 3. URL : http://lsej.org.ua/3_2021/60.pdf (дата звернення: 03.11.2023).

Хом'як К. В.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Деміденко Л. С.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ПЛАТІЖНА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У сучасних умовах платіжна система є визначальним складником національної економіки, центральною ланкою фінансово-кредитної системи. Як показує досвід розвинутих країн, раціональна організація платіжної системи сприяє вдосконаленню грошово-кредитних відносин, ефективному функціонуванню фінансової сфери загалом, забезпеченню ефективного функціонування національного господарства, а також здійсненню міждержавних валютних розрахунків.

Сучасний етап розвитку економічних відносин характеризується підвищенням відповідальності центральних банків за безперервне функціонування платіжних систем країни. Це пов'язано з усвідомленням ключової ролі, яку відіграють платіжні системи у забезпеченні ефективного здійснення центральними банками грошово-кредитної політики та підтримки фінансової стабільності. Незважаючи на важливість платіжної системи як атрибуту національного господарства кожної країни, наукові дослідження даного макроекономічного явища не набули достатньої якості та кількості.

Платіжна система будь-якої країни є основою діяльності як національної економіки загалом, так і банківської системи, оскільки вона є каналом зв'язку у загальній системі товарообігу країни. Виходячи із цього, платіжна система – це платіжна організація, члени платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними під час переказу коштів. Таким чином, переказ коштів є основною функцією платіжної системи [7]. Платіжна система – це сукупність відносин, що виникають

між платіжною організацією та учасниками платіжної системи під час проведення переказу коштів, адже саме це й є головною функцією платіжної системи.

Загальні засади функціонування платіжних систем в Україні

Платіжна система України складається з таких компонентів: – системи електронних платежів Національного банку України; – систем автоматизації роботи банків (так звані програмні комплекси «Операційний день банку»); – внутрішньобанківських платіжних систем; – систем «клієнт – банк» для розрахунків між клієнтом банку та банком в електронній формі. Система електронних платежів Національного банку України (СЕП) – це державна банківська платіжна система, що забезпечує проведення міжбанківського переказу через рахунки, відкриті в Національному банку України.

Вона забезпечує здійснення розрахунків у межах України між банками як за дорученнями клієнтів банків, так і за зобов'язаннями банків та інших учасників системи. У СЕП виконуються міжбанківські перекази у файловому режимі та в режимі реального часу. Здійснення учасником початкових платежів у файловому режимі є обов'язковим, а в режимі реального часу – за його вибором. Окрім того, учасник системи, який працює в СЕП у файловому режимі, має забезпечити приймання платежів, відправлених на його адресу іншими учасниками СЕП у режимі реального часу [1]. Згідно з даними Національного банку України, в державі діє Національна платіжна система «Український платіжний простір» (НПС «ПРОСТІР»). Нині у цій системі функціонує 51 банк-учасник, у тому числі Національний банк України [1]. У системі «ПРОСТІР» нараховується 25 небанківських установ.

Також у країні діє Національна система масових електронних платежів (НСМЕП). Вона є внутрішньобанківською системою масових виплат мульти-емітента, в якій здійснюються платежі за товари та послуги, видача готівки та інші транзакції за допомогою розрахункових смарт-карт на основі технології, розробленої Національним банком України [1].

Окремо виділяють ТОП 3 банки, які емітують найбільшу кількість платіжних карток: ПАТ «КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Райффайзен банк Аваль». Також не складно помітити позитивні тенденції щодо збільшення кількості банківських пристроїв, зростання мережі платіжних терміналів, кількості безготівкових операцій та збільшення кількості активних платіжних карток. Усі ці дані свідчать

лише про одне: запровадження національної системи ПРОСТІР дало позитивні зрушення у системі електронних платежів. На даний момент вона стала перспективною системою, яка з кожним роком збільшує кількість своїх учасників. Функціонування цієї системи дає позитивний вплив на платіжну систему України.

Серед переваг запровадження та перспектив розвитку НСМЕП, на нашу думку, варто виокремити такі:

– розпочато реалізацію пілотного проекту впровадження мобільного платіжного інструмента (МПІ) на базі технології НСМЕП, який дає змогу контролювати банківський рахунок та управляти ним, а також здійснювати платежі за допомогою мобільного телефону. Ця послуга відома на вітчизняному ринку під торговельною маркою «BANK-O-PHONE – мобільні платежі»;

– Фонд ґарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) спільно з Національним банком України здійснює роботи щодо використання технології та програмно-технічних засобів НСМЕП для виплати відшкодування вкладів і процентів фізичних осіб ліквідованих банків;

– поряд із діючими системами в Україні працює повноцінна і конкурентоспроможна НСМЕП, яка дає змогу фізичним та юридичним особам проводити безготівкові розрахунки за допомогою смарт-карток. Вона також дає змогу зберігати й накопичувати заощадження у банках на карткових рахунках [2].

Для розширення безготівкових розрахунків і забезпечення розвитку НСМЕП необхідно здійснити такі заходи: 1. Розробити умови державної підтримки всіх підприємств та установ, що їх фінансують за рахунок державного бюджету, для переведення ними виплат заробітної плати через банківські рахунки з використанням національних платіжних карток. 2. Забезпечити здійснення виплат стипендій студентам, обслуговування коштів пенсійного забезпечення, адресної допомоги малозабезпеченим верствам населення та інших виплат, передбачених за рахунок державного або місцевих бюджетів, через уповноважені банки з використанням платіжних карток НСМЕП. 3. Сприяти динамічному розвитку проведення безготівкових розрахунків за платіжними картками Національної системи масових електронних платежів. 4. Розробити й упровадити систему стимулювання учасників національної платіжної системи для збільшення частки безготівкових розрахунків та зменшення кількості операцій щодо зняття готівки. 5. Провести державну сертифікацію й

упровадження нових типів платіжного термінального обладнання та вуличних таксофонів, які обслуговують картки НСМЕП. 6. Розробити нормативно-правову базу щодо стандартизації процедур обміну даними між платіжними терміналами внутрідержавних та міжнародних платіжних систем і реєстраторами розрахункових операцій. Сприяти створенню з VISA й MasterCard інфраструктури еквайрингу на базі суміщеного пристрою з функціями реєстратора розрахункових операцій та платіжного терміналу. 7. Здійснити за допомогою засобів масової інформації комплекс маркетингових заходів, пов'язаних з ознайомленням широких верств населення з новими формами безготівкових платежів за технологією НСМЕП.

Варто зауважити, що протягом останніх років Національний банк України проводить цілеспрямовану політику розвитку в нашій країні масових безготівкових платежів із використанням карткових та інших платіжних технологій, збільшення частини безготівкових платежів і, як наслідок, зменшення витрат суспільства на підтримку готівкового грошового обігу. Постійне зростання частки безготівкових платежів у загальних обсягах операцій із платіжними картками в Україні демонструє ефективність заходів, котрі застосовують Національний банк та учасники платіжного ринку, але не робить НСМЕП надто привабливою для українського користувача.

У підсумку варто зазначити, що в сучасних умовах практично для кожної країни особливої актуальності набуває створення карткової платіжної системи, що є незалежною від міжнародних аналогів. Україна не є винятком. На базі НБУ створена і функціонує карткова платіжна система НСМЕП, яка стала елементом запровадження електронного грошового обігу в країні [3]. Щоб мати шанс отримати набагато більші показники загального обсягу безготівкових розрахунків картками НСМЕП, варто запроваджувати певні заходи щодо популяризації та розвитку використання даних карток в Україні, наприклад:

– розширити мережу обслуговування карток;

– проаналізувати можливість упровадження для карток НСМЕП всього спектру платіжних сервісів, які надають міжнародні платіжні системи;

– створити сайт у мережі Інтернет для банків-членів і держателів карток НСМЕП для розміщення актуальної інформації щодо платіжної системи, останніх новин і мережі обслуговування карток НСМЕП;

– організувати Громадську раду за участі уповноважених працівників усіх банків – членів НСМЕП, яка проводитиме обговорення поточних проблем платіжної системи та шляхів їх вирішення;

– розглянути можливість перегляду міжбанківських комісійних за операціями з картками НСМЕП на базі відкритих міжнародних стандартів;

– активізувати залучення до розроблення нових напрямів та інноваційних рішень інших гравців фінансового ринку;

– надати можливість членства в НСМЕП як емітента та/або еквайера не тільки банківським установам, а й іншим суб'єктам господарювання. Проведення розрахунків за такими операціями можуть здійснювати комерційні банки або Національний банк України [3].

Окремо варто зазначити те, що потрібно активніше користуватися картками НСМЕП. Варто було б упровадити мобільний додаток для автоматизації та більш зручного способу оплати житлово-комунальних послуг шляхом сканування QR-кодів на квитанціях. Отже, одним із найбільш ефективних і дієвих шляхів є безпосереднє вдосконалення і модернізація НСМЕП, яка буде здатна забезпечити внутрішньодержавні безготівкові роздрібні розрахунки у країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грицюк П. Ю., Грицюк Ю. І. Особливості захисту електронних платіжних систем у мережі Інтернет. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.10. С. 314–331.

2. Губернаторов О. А., Войтович О. П. Захист електронних платежів на основі протоколу IPSEC. *Методи та засоби кодування, захисту й ущільнення інформації* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., 20–22 квітня 2011 р. Вінниця, 2011. С. 145–146.

3. Дорошенко І. Платити по-українськи. URL : http://www.epravda.com.ua/columns/2015/01/22/523217/view_print/

4. Про банки та банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14

5.Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-142

Церковнюк Д. Г.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Вергелюк Ю. Ю.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. В сучасних умовах розвитку під впливом нових викликів, складної економічної та політичної ситуації, військових дій, банківські установи виконують суттєву роль у забезпеченні ефективного функціонування та сталого розвитку економіки. Тому, для забезпечення своєї конкурентоспроможної діяльності, вони повинні постійно впроваджувати сучасні технологічні рішення та наукові інновації у свою повсякденну діяльність. Дослідження проблем та перспектив цифровізації ринку банківських послуг в Україні є надзвичайно актуальним, оскільки цифрова трансформація фінансового сектору в Україні та в усьому світі розгортається швидкими темпами і має великий вплив на економіку, бізнес і споживачів. Це, в свою чергу, спричиняє виникнення нових вимог з боку нормативного середовища, зміну очікувань з боку клієнтів та інших учасників, а також появу нових викликів і ризиків, зокрема в сфері кібербезпеки та захисту конфіденційної інформації клієнтів.

Мета дослідження. Мета даної роботи полягає в огляді особливостей цифровізації ринку банківських послуг в Україні.

Матеріали та методи. У процесі виконання дослідження було використано різноманітні джерела інформації, зокрема наукові публікації українських та міжнародних журналів, періодичних видань, статистичних даних офіційних уповноважених представництв, а також вебресурси, що розглядають аспекти цифровізації українського ринку

банківських послуг. Для проведення дослідження використовувалися методи логічного аналізу, систематизації даних, наукового узагальнення та оцінки поточного стану банківських послуг.

Результати та обговорення. Сучасним трендом у світовому економічному розвитку є процес цифровізації, результати якого вказують на позитивний вплив, зокрема на ефективність діяльності, оптимізацію часу, збільшення попиту споживачів та розробку продуктів високої якості. Протягом останніх років банківський сектор України відзначився значним прогресом у впровадженні реформ та створенні основ для більш надійного майбутнього. Поліпшення показників фінансової діяльності банків можуть сприяти зміцненню та зростанню національної економіки держави.

Цифровізація в банківській сфері представляє собою комплекс інновацій, які пов’язані зі впровадженням сучасних економічних, управлінських та організаційних практик за допомогою використання цифрових технологій. У ситуації з посиленою конкуренцією, цей процес сприяє розширенню кола клієнтів, зростанню частки ринку банківських послуг, зниженню витрат, підвищенню фінансової стабільності та забезпеченню безпеки банку [2].

На українському ринку банківських послуг спостерігається значне зростання проведення безготівкових операцій. Список фінансових послуг, які можна отримати дистанційно, протягом останніх років, значно розширився, зокрема завдяки постійно діючій Системі електронних платежів, впровадженню міжнародного номера банківського рахунку, системі BankID, розширенню Національної платіжної системи «ПРОСТІР» та іншим ініціативам. Також були запроваджені електронний підпис, електронна обробка звітності та інформації та інші заходи у цьому напрямку [5].

В свою чергу, законодавчі зміни, прийняті Урядом, що стосуються ідентифікації та верифікації клієнтів через систему BankID НБУ, сприяли впровадженню безготівкової економіки. Використання системи BankID НБУ дозволяє проводити онлайн-перевірку автентичності громадян, особливо важливою є ця можливість в умовах військових дій, коли громадяни отримують фінансову підтримку за допомогою програми єПідтримки. Крім цього, банки мають можливість відкривати рахунки для клієнтів, які не можуть відвідати фізичні відділення.

Використання хмарних сервісів дозволяє банкам забезпечити зберігання необхідних даних для подальшої роботи, навіть якщо фізична інфраструктура зазнає пошкоджень [1].

Основним засобом для забезпечення дистанційних банківських послуг стало впровадження цифрового банкінгу. Під цим терміном розуміється надання клієнтам конкретного банку доступу до цифрової платформи, що дозволяє їм виконувати різноманітні фінансові операції. Цифровий банкінг може бути у кількох формах: веб-банкінг у браузері, чат-боти в месенджерах, мобільні додатки та SMS-банкінг [3].

Однією з ключових переваг і головним змістом впровадження онлайн-банківських сервісів полягає в економії часу. Більшість банків пропонують можливість оплати комунальних послуг, штрафів, навчання, квитків на транспорт, поповнення мобільного рахунку та здійснення карткових переказів, включаючи ті, що спрямовані на власний депозитний рахунок, через онлайн-систему. У цьому режимі такі операції забирають лише декілька хвилин, в порівнянні з кількома годинами, які можуть бути витрачені на їх вирішення в банківських відділеннях, як для клієнтів, так і для банківських працівників.

На сьогодні важливу роль у впровадженні цифровізації відіграють ПриватБанк, Монобанк, Raiffeisen Bank Aval та Ощадбанк, що демонструють активну позицію в цьому напрямку. Відзначимо, що лідерами за кількістю користувачів цифрового банкінгу стали: від Приватбанку – додаток «Приват24» залучено більше 12 мільйонів користувачів та додаток «Ощад24/7» від Ощадбанку – більше 4 мільйонів користувачів. Також, останні інновації Приватбанку отримали визнання по всьому світі та включають у себе наступні продукти: платіжний міні-термінал, вхід до Інтернет-банкінгу через QR-код, онлайн-інкасацію, цифрові платіжні картки, а також ряд різноманітних мобільних додатків.

Для сприяння подальшому впровадженню інновацій Національним банком України була затверджена «Стратегія розвитку фінансових технологій в Україні до 2025 року» [4]. Цей документ становить детальний план розвитку високоякісної фінансово-технологічної екосистеми в Україні, що передбачає впровадження передових сервісів та доступних послуг на цифровій основі. Основними цілями Стратегії є стале сприяння розвитку безготівкової економіки через впровадження інновацій, а також підвищення фінансової грамотності серед громадян.

У якості ключових напрямків визначено використання концепції «пісочниці» для тестування інноваційних проєктів, запуск відкритого банкінгу, впровадження дистанційної ідентифікації та верифікації, посилення кібербезпеки та інших проєктів, ініційованих Національним банком України.

Погоджуємось, що у рамках реалізації даної Стратегії: «Україна та її спеціалізовані організації мають співпрацювати з усіма зацікавленими сторонами, особливо на європейському рівні, задля забезпечення національної кібербезпеки та кіберзахисту. Розробка технічних та організаційних рішень мають, з одного боку, не обмежувати можливостей, які відкриває для країни перехід до цифрових технологій, а з іншого – забезпечувати відповідний рівень довіри та безпеки кожному користувачу» [5].

Висновки. Таким чином, цифровізація ринку банківських послуг в Україні є невід'ємною складовою сучасного економічного середовища, що відкриває широкі можливості для розвитку фінансової сфери, навіть в таких складних умовах. Впровадження цифрових технологій у банківську галузь сприяє покращенню доступності фінансових послуг, ефективному управлінню ризиками, а також забезпечує зручні та інноваційні рішення для клієнтів. Водночас, важливо враховувати необхідність постійного вдосконалення кібербезпеки та захисту даних клієнтів, оскільки цифрові технології також вносять нові виклики та загрози. Для успішної адаптації до цифрового середовища банкам необхідно постійно вдосконалювати свої технологічні рішення, спрямовуючи зусилля на підвищення якості обслуговування та задоволення потреб сучасних клієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бунда О. М. Цифровізація банківської системи. *Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2023 С. 162–164. URL : https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/24064 (дата звернення: 29.10.2023).

2. Король М. М., Парлаг С. В. Вплив цифровізації на банківську діяльність в Україні. *Економіка та держава*. 2020. № 9. С. 99–104. URL : https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/35064 (дата звернення: 29.10.2023).

3. Реверчук С. К. Особливості розвитку та державного регулювання ринку банківських послуг України в умовах цифровізації. *Економічний простір*. 2022. № 179. С. 12–18. URL : http://srd.pgasa.dp.ua:8080/handle/123456789/8536 (дата звернення: 29.10.2023).

4. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року / Офіційний вебсайт Національного банку України. URL : https://bank.gov.ua/ua/files/vCtfACbXokFnRhx (дата звернення: 29.10.2023).

5. Україна 2030Е-країна з розвинутою цифровою економікою. *Український інститут майбутнього.* URL : https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html (дата звернення: 29.10.2023).

Черненко В. В.,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Вергелюк Ю. Ю.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ РИНКІВ УКРАЇНИ

Фінансові ринки були б неможливі. без використання цифрових технологій, таких як мобільні додатки, інформаційні технології, електронні платіжні інструменти, онлайн-перекази та управління рахунками онлайн. Сучасний розвиток фінансового ринку характеризується зростаючою діджиталізацією послуг та технологізацією бізнес-процесів фінансових посередників. Основними особливостями сучасного розвитку фінансового ринку є широке впровадження фінтех-інновацій та поява нових гравців на цьому ринку, а саме нефінансових посередників, які використовують специфічні технологічні розробки та спеціалізоване програмне забезпечення для надання певних видів фінансових послуг від імені традиційних фінансових посередників.

Динамічний технологічний розвиток цифрових технологій на фінансових ринках сприяв розвитку відповідних класифікаційних інструментів, одним з найпопулярніших серед яких є термін «фінтех», який по-різному трактується науковцями: фінтех-інновації, фінтех-послуги, фінтех-бізнес-моделі, фінтех-індустрія та фінтех-технології. Багатоаспектність поняття «фінтех» призвела до значних розбіжностей у визначенні цієї категорії в науковій літературі [3].

Основними цифровими технологіями на українському фінансовому ринку є Інтернет речей, робототехніка та мережеві системи, великі дані, безпаперові технології, штучний інтелект, додаткові технології (3D-друк), хмарні та туманні обчислення, безпілотні мобільні

технології, квантові технології, біометричні технології та технології ідентифікації. Огляд та детальний опис наведено в табл. 1 [2].

Таблиця 1 – Цифрові технології на українському фінансовому ринку

№	Назва	Характеристика
1.	Криптовалюта	Криптовалютна індустрія розвивається швидше за всі традиційні індустрії світу, навіть в Україні. Український уряд поступово створює законодавчу базу для легалізації криптовалютного бізнесу, заохочення приходу міжнародних гравців і збільшення інвестицій у індустрію криптовалют. Розвивайте криптоіндустрію, локальні проекти та збільшуйте кількість криптостартапів
2.	Штучний інтелект і машинне навчання	Додаткові інструменти для підвищення якості обслуговування, модернізації сервісів і запуску нових продуктів. Застосування чат-ботів, голосових помічників і віртуальних помічників у фінансових операціях, кредитній оцінці та ідентифікації ризиків
3.	Необанкінг	Популярність небанківських установ є світовим трендом завдяки їх зручності та швидкому реагуванню на вимоги клієнтів. Небанківські установи й надалі витіснятимуть традиційні банківські послуги, оскільки протягом двох років кількість відвідувань банку фізичними особами значно зменшиться. Цифрові банки будуть агресивно збільшувати свою присутність на фінансовому ринку
4.	Фінансові екосистеми	Задовольняти потреби постачальників фінансових послуг, споживачів, учасників ринку та урядів, характеризуючись конкурентоспроможністю та цілісністю, інвестиційною привабливістю та прибутковістю, технічною та юридичною безпекою, синергією та рівними правами та можливостями для всіх зацікавлених сторін, можливостями та інноваціями, безпекою та інтеграцією
5.	Open banking	Очікується, що Закон України «Про платіжні послуги» набуде чинності у 2022 році, а відкритий банкінг – у 2025 році. Це розширить бізнес-можливості для банків, фінтех-компаній та клієнтів. Банки купуватимуть нову аналітику для своїх продуктів і знизять витрати на підтримку великих інтерфейсних систем

Джерело: сформовано на основі [2].

Усі інноваційні продукти, які зараз використовуються, поділяються на такі сфери застосування, як кредити, депозити, клірингові та розрахункові послуги, а також послуги з управління інвестиціями.

До них належать клірингові послуги та послуги з управління інвестиціями. Технології, призначені для підтримки функціонування ринку та надання послуг, також виділені в окрему групу. Коротше кажучи, ця група інновацій відрізняється від інших груп тим, що вона включає технології, які успішно працюють у фінансових установах, але також використовуються в інших секторах. Основна відмінність від інших груп фінансових інновацій полягає в тому, що вони не виробляють симбіотичні інноваційні фінансові продукти.

Незважаючи на стрімкий розвиток ринку фінтех, він все ще вивчається науковцями. Єдиної системи сегментації ринку не існує. Зазвичай сегментація базується на відмінностях у бізнес-моделях сегментів, де використовуються фінансові технології.

Ринок фінтех розвивається швидкими темпами завдяки перевагам, які можна отримати від трансформації глобальної економічної системи загалом та фінансових ринків зокрема. Основною причиною цього є переваги, які можна отримати від трансформації глобальної економічної системи в цілому та фінансових ринків зокрема. Однак слід зазначити, що існують відмінності в розвитку сегментів ринку. У структурі ринку найбільшу частку займають платежі та грошові перекази (22,4 %), за ними йдуть цифрові інвестиційні платформи (11,2 %) та кредитування (10,7 %). Інші сфери впровадження фінансових технологій не займають таких високих позицій [4].

Розвиток цифрових технологій на фінансовому ринку України відстає від інших країн. Це тому, що цифрові технології підпадають під певні законодавчі обмеження, недостатньо капіталізовані та зосереджені у вузьких сферах. Порівняйте частку цифрової економіки України у валовому внутрішньому продукті (ВВП) (рис. 1): у 2021 році частка цифрової економіки у ВВП України становитиме 3 %, у 2022 році – 5 % на рік, до 2030 року це частка має зрости до 65 %, до 2030 року ця частка досягне 10 %, до 2030 року її частка досягне 10 %. Іншими словами, Україна має амбітні плани щодо цифровізації не лише своїх фінансових ринків, а й усіх сфер життя.

Цифрові послуги часто надаються онлайн, що полегшує та прискорює доступ до них для користувачів. Споживачі також виграють від ширшого вибору продуктів і послуг, оскільки вони можуть здійснювати покупки дистанційно з будь-якого місця. Технологія дозволяє фінтех-компаніям збирати та зберігати більше інформації про своїх клієнтів, що дозволяє їм надавати більш персоналізовані продукти та послуги

споживачам. На фінансових ринках фінтех-компанії часто є новими джерелами доходу та приймають бізнес-моделі, відмінні від традиційних фінансових установ. Тому важко знати, які компанії регулюються та які права вони мають.

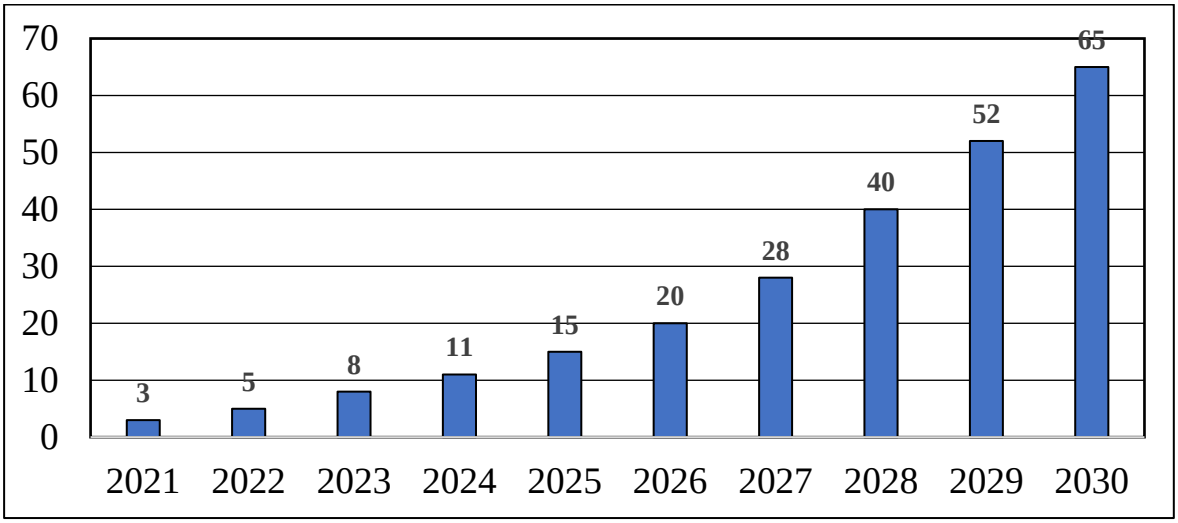

Рисунок 1 – Частка цифрової економіки у ВВП України (KPI), % [5]

Слід погодитись з думками Замкового О. І., Котенка Т. М. та Коваленка Т. О. щодо виокремлення сильних та слабких сторін використання цифрових технологій на фінансовому ринку. Сильні сторони: більш персоналізовані продукти, великий вибір, вигідні умови надання послуг, швидкість і зручність. Слабкі сторони: не для всіх, технологічні ризики, нечітка регуляція, спонтанні рішення [6].

Фінансові установи, які використовують цифрові технології, змогли надавати бізнес і послуги потенційним споживачам.

Для роботи фінансових установ: зростання прибутку, збільшення частки ринку та підвищення конкурентоспроможності, оптимізація витрат та удосконалення менеджменту. Для надання послуг споживачам: прискорений процес отримання фінансових послуг, зростання надійності й безпечності здійснення операцій, простота отримання фінансових послуг [1].

Незважаючи на складну ситуацію в Україні сьогодні, цифрові технології на фінансових ринках залишаються інвестиційно привабливими. Україна робить значний прогрес у напрямку широкого впровадження фінтех-технологій на фінансовому ринку, про що свідчать різноманітні ініціативи, ідеї та зростання кількості фінтех-компаній. Україна повинна передусім забезпечити юридичний супровід технологій у сфері безготівкових розрахунків, досвід показує, що безготівкові розрахунки сприяють ефективній роботі економіки в цьому процесі.

Війна виявила всі потенційні сфери цифровізації, але українська фінтех-спільнота продовжує вдосконалювати існуючі сервіси та проекти та визнає, що її діяльність прогресивна у післявоєнному майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відкриті можливості: як розвивається український фінтех. *Mind.ua.* URL : https://mind.ua/openmind/20245729yak-rozvivaetsya-ukrayinskij-finteh (дата звернення: 29.10.2023).

2. Український фінтех: нові та старі тренди 2022 року. *Економічна правда.* URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/02/22/682571/ (дата звернення: 29.10.2023).

3. Чуницька І. І., Богріновцева Л. М. Вплив цифрових технологій на розвиток фінансового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2342/2263 (дата звернення: 29.10.2023).

4. Вергелюк Ю. Ю. Інвестування на ринку FinTech. *Modeling the development of the economic systems.* 2023. № 1. С. 50–56. URL : https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/131/119 (дата звернення: 31.10.2023).

5. Економічна стратегія України 2030 / Український інститут майбутнього. URL : https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu. html (дата звернення: 29.10.2023).

6. FinTech – worldwide |statista market forecast. Statista. URL : https://www.statista.com/outlook/dmo/fintech/worldwide#transaction-value (дата звернення: 29.10.2023).

Шевченко А. О.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Дроботова Л. А.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Сучасне економічне середовище під впливом цифрових технологій закономірно вимагає трансформації фінансового ринку, адаптації його до нових умов. Розвиток фінансових технологій за невеликий проміжок часу призвів, наприклад, до трансформації грошей від платіжної картки до веб-гаманців та виникнення криптовалют. Таких прикладів зміни інструментів фінансового ринку з розвитком фінансових технологій багато.

Широке використання цифрових технологій у сфері бізнесу зумовлює необхідність адаптації до нових умов фінансових ринків. Поява цифрових технологій відкрила нові можливості для фінансових послуг і змінила засоби, за допомогою яких компанії та окремі особи отримують доступ до таких послуг.

Однією з переваг цифровізації є усунення бар'єрів для входу на ринок фінансових послуг. Це дає змогу новим учасникам виходити на ринок і ставати більш конкурентоспроможними, що позитивно впливає на якість і ціну фінансових послуг.

Цифровізація фінансового ринку створила умови для комп'ютеризації внутрішньої структури фінансового ринку та створення сучасного фінансового телекомунікаційного середовища, орієнтування фінансової діяльності на впровадження передових цифрових технологій, формування базових стандартів, що регламентують форму представлення, способи обробки та пересилання даних інформації (протоколи обміну, інтерфейси) з врахуванням міжнародних стандартів аналогічного призначення, створення основних компонентів інформатизації

інфраструктури фінансового ринку, досягнення чіткої взаємодії із національною інформаційною системою, виходу в глобальну комп'ютерну мережу для користування нагромадженими базами даних про учасників фінансового ринку, здійснення масштабного застосування інтегрованих систем обробки інформації, відслідковування зростаючих можливостей використання цифрових технологій [1, с. 156].

Якщо говорити про сфери, котрі наразі прогресують та представлять на ринку найбільшу кількість інновацій та можливостей, то мова йде не тільки про банкінг та системи платежів, а й про залучення кредитів та депозитів, залучення капіталу та інвестицій і звичайно ж про управління активами та страхування. Найяскравішим прикладом до наслідування прогресу є банки, вони активно конкурують між собою пропонуючи все нові і нові фінансові продукти, також вони виділяються чи не найбільшою клієнтоорієнтованістю серед інших секторів. Банківські установи прагнуть глибокого розуміння і ефективного задоволення потреб клієнтів, що допомагає їм підвищувати як якісні так і кількісні показники своєї діяльності. Про це свідчить огляд лауреатів останньої премії BAI Global Innovation, та премії FinAwards де більшість інноваційних проектів була представлена саме банками [2, с. 83].

Важливим напрямом розвитку фінансових ринків у контексті цифровізації є розвиток фінансових корпорацій. Ці компанії використовують інноваційні технології, щоб пропонувати своїм клієнтам нові та ефективні фінансові послуги. Ровиток фірм, що надають фінансові послуги, має потенціал для пом'якшення дискримінації на ринках фінансових послуг і полегшення доступу до фінансових послуг для осіб, які раніше не могли цього зробити [3, с. 137].

До того ж забезпечення доступності фінансових послуг можна вважати одним із ключових напрямів розвитку фінансового ринку в контексті цифровізації. Впровадження новітніх технологій дає змогу зменшити витрати на послуги, одночасно підвищуючи якість послуг, завдяки чому фінансові послуги доступні для більшої кількості населення [3, с. 138]. Наприклад, додатки для мобільних телефонів дають змогу користувачам здійснювати банківські операції, відкривати депозити та отримувати кредити у зручний для них час, швидко і без необхідності відвідувати фінансові установи.

Однак поряд з новими можливостями, цифрові технології також несуть нові ризики та виклики. Наприклад, цифрова економіка потенційно збільшує ризик кібератак і зловживання особистою інформацією. Крім того, можуть виникнути проблеми з регулюванням фінансового ринку в контексті нових технологій та інновацій. Ще один ризик полягає в тому, що цифрові технології можуть не відповідати нормативним вимогам, що потенційно може призвести до низки юридичних проблем і скарг від споживачів та державних регуляторів. Існує ризик того, що фінансові операції можуть не контролюватися належним чином, що призведе до проблем із відмиванням грошей і фінансуванням тероризму Існує ймовірність втрати даних і цифрового гаманця, якщо користувачі загубили пристрій або він зламався. Отже, цифрові активи, що зберігаються на пристрої, можуть бути втрачені [3, с. 139].

Звичайно, доречно підкреслити зростання ринку цифрових активів, зокрема крипто валюти, що супроводжується високим ступенем нестабільності їх вартості. Це може призвести до значних втрат інвесторів у ці активи. Незважаючи на ці ризики, цифрова трансформація фінансових ринків пропонує багато переваг. Цифрова трансформація може значно знизити вартість обслуговування клієнтів, підвищити зручність і доступність фінансових послуг, забезпечити швидші й безпечніші фінансові операції та розширити можливості для інновацій у фінансовому секторі.

Однак на сучасному фінансовому ринку традиційний банківський сектор продовжує домінувати, і йому ще належить повністю використати цифрові технології. Тому, вкрай важливо знайти баланс між цифровізацією та збереженням досвіду у традиційному банківському секторі.

Цифровізація фінансового ринку створює умови для діджиталізації внутрішніх систем фінансових установ та застосування інтегрованих та більш безпечних систем обробки та зберігання інформації, а також це дозволяє, за умови грамотної розробки, виводити на ринок нові продукти при менших затратах ресурсів. Все це в комплексі дає змогу досягти чіткої взаємодії не тільки з фізичними особами-клієнтами, а і з усіма іншими суб’єктами фінансового ринку [2, с. 83].

Можемо відзначити стрімкий розвиток віртуальних грошей - криптовалют. Тут ситуація дещо протилежна, адже відслідкувати платежі та торгівлю даною валютою неможливо і вона є непідконтрольна жодним

центральним банкам. Відповідно ціна таких валют визначається лише попитом і пропозицією на них. Оскільки, електронні валюти мало або ж зовсім не підкріплені законодавством, особливо в Україні, важко визначити їхній позитивний вплив на фінансовий ринок.

Важливість інновацій полягає у тому, що вони стимулюють фінансові сектори та в цілому економіку країн що розвиваються за рахунок зниження тінізації платежів та відповідно зменшенням обігу готівки, взаємодія з фізичними та юридичними особами стає більш прозорою. Позитивні тенденції, такі як підвищення доступності для громадян фінансових послуг та значне спрощення фінансової діяльності суб'єктів, можуть зберігатись не завжди, ситуація може набути абсолютно протилежного характеру за відсутності систем регулювання таких видів фінансових технологій, зокрема мова йде про блокчейн та криптовалюти, котрі швидко поширюються. Тому питання ефективного контролю постає не тільки в Україні, але і у глобальному просторі цифрової економіки [2, с. 84].

Отже, під впливом загальної цифровізації економіки з'являються нові гравці фінансового ринку у вигляді фінтех компаній, змінюється суть та роль фінансового посередництва, впроваджуються нові інструменти та нові види торгівлі на фінансовому ринку, що призводить до фундаментальних змін в його структурі та в організації взаємодії між учасниками як у окремих регіонах, так й у світовому масштабі.

Таким чином, можна зробити висновок, що розвиток фінансового ринку у контексті цифровізації економіки є критично важливим як для окремих людей, так і для економіки загалом. Цифрові інновації сприяють підвищенню доступності фінансових послуг, покращенню їх якості та зниженню витрат на їх надання. Вони також створюють нові інвестиційні можливості та підтримують економічне зростання. Крім того, вони створюють нові інвестиційні можливості та сприяють економічному розширенню.

Однак поряд із позитивними ефектами існують також пов'язані з цим ризики. Цифрові інновації можуть посилити ризики, пов'язані з кібербезпекою та особистими даними, посилюючи небезпеку порушення безпечності персональних даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козій Н. С., Синиця О. О. Інфраструктура фінансового ринку України в умовах цифрової економіки. *Економічний простір.* 2020. № 154. С. 156–160.

2. Левада А. О. Сучасні тенденції розвитку фінансових ринків в умовах цифровізації. *Стратегічний розвиток України: генерування, імплементація, реалізація.* 2023. № 14. С. 83–85.

3. Шафорост В. В., Корніенко К. К., Поліщук Н. В. Розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації економіки. *Економіка і бізнес.* 2021. № 4.

Шевчук А. В.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Вергелюк Ю. Ю.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку, в умовах воєнного стану та у зв'язку з швидким темпом цифрової трансформації в фінансовому секторі, роль фінансових технологій стає все більш ключовою в ефективному функціонуванні ринку цінних паперів. Будучи в центрі фінансової діяльності, ринок цінних паперів постійно стикається зі змінами в умовах глобалізації та цифровізації. Дослідження ролі фінансових технологій у трансформації цього ринку є надзвичайно актуальним, адже впровадження нових фінансових технологій впливає на ефективність та швидкість торгівлі, забезпечуючи більш точні прогнози та зниження ризиків, а також зростає значущість цифрових платформ та електронних систем обробки даних, які впливають на доступність інвестицій та участь нових гравців на ринку.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є аналіз і визначення впливу фінансових технологій на трансформацію ринку цінних паперів в умовах сучасних викликів та технологічних змін. Дослідження спрямоване на розкриття ключових аспектів, які впливають на розвиток ринку цінних паперів через впровадження та використання сучасних фінансових технологій.

Матеріали та методи. Методологія дослідження включає в себе аналіз сучасних фінансових технологій, огляд їхніх можливостей та обмежень, а також вивчення прикладів успішного впровадження цих технологій на ринках цінних паперів. Джерелами для здійснення цього аналізу виступають наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених, офіційні статистичні дані, а також інтернет-ресурси. Зокрема для проведення дослідження було використано методи аналізу, логічного узагальнення, систематизації.

Результати та обговорення. Воєнний стан завжди супроводжується великими викликами для всіх сфер суспільства, включаючи фінансовий сектор та ринок цінних паперів. Умови воєнного конфлікту створюють надзвичайні обставини, які вимагають від ринків адаптації та вдосконалення їх функціонування для забезпечення стабільності та безпеки фінансових операцій. Однак у цих надзвичайних обставинах фінансові технології виявляються важливими інструментами, які можуть вплинути на трансформацію ринку цінних паперів та сприяти його стійкості.

Завдяки технологічним інноваціям тепер можна швидко вирішувати завдання, які раніше вимагали значних витрат часу та людських ресурсів. Учасники ринку цінних паперів активно використовують технології штучного інтелекту для відстеження та обробки ключових параметрів, таких як сукупний обсяг транзакції, місцезнаходження, інформацію про час, а також ключові дані про покупку [1]. Складні алгоритми мають можливість проводити одночасно кілька перевірок під час торгівлі, що сприяє більш ефективному керуванню ризиками у порівнянні зі стандартними системами.

Варто зауважити, що погоджуючись з думкою Пішко Г., що: «загалом, фінансові технології можна поділити на 8 широких категорій: платежі, страхування, планування, кредитування/колективне фінансування (краудфандинг), блокчейн, торгівля та інвестиції, дані та аналіз, безпека. До основних категорій, що впливають на трансформацію ринку цінних паперів, відносять фінансові технології, пов’язані з торгівлею та інвестиціями, кредитуванням та краудфандингом, даними та аналізом, а також блокчейн» [3].

Використання квантових обчислень на ринках цінних паперів сприяє створенню оптимального портфеля з максимальною можливою прибутковістю для будь-якого рівня ризику. Використання хмарних

технологій дозволяє компаніям ефективно здійснювати свою діяльність, оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища та гарантувати постійне обслуговування клієнтів. Це істотно підвищує здатність фінансових установ до ефективного створення, зберігання та використання даних з меншими витратами та більшою гнучкістю у їх управлінні.

Впровадження технологій розподіленого реєстру дає можливість учасникам ринку цінних паперів обмінюватися даними та підтверджувати їх. Використання криптографічних алгоритмів сприяє більш ефективному контролю за проведенням операцій з цінними паперами [2].

Робо-едвайзинг представляє собою систему керування активами клієнтів, що базується на повністю автоматизованих платформах. Ця система здатна генерувати інвестиційні рішення в режимі онлайн шляхом алгоритмічної обробки інформації. Основна мета роботів-консультантів полягає в наданні допомоги клієнтам у формуванні їх індивідуального інвестиційного портфеля для конкретних випадків або пропонуванні кількох варіантів такого портфеля з незначними відхиленнями за рівнем ризику.

Щодо використання штучного інтелекту на ринку цінних паперів, то тут він особливо необхідний. Це пов’язано з тим, що на ринку оперують величезними, постійно оновлюваними обсягами даних, які потребують управління. Штучний інтелект забезпечує можливість індивідуального консультування з питань управління фінансами, стають можливими автоматизація та роботизація процесу спілкування з клієнтами.

Не менш важливим трансформаційним каналом є блокчейн-технології. Технологія блокчейну трансформує облікову та розрахункову структури ринку цінних паперів, формат послуги реєстраторів стають зайвими. Крім цього, зазначені зміни призведуть до перетворення функцій та технологій, що використовуються на фондових біржах [4].

FinTech, що означає інновації у фінансовому секторі, представляє собою галузь економіки, де високотехнологічні компанії забезпечують можливість здійснення безконтактних фінансових операцій, що доступні для широкого кола населення через платіжні системи. FinTech технології відкривають широкі перспективи для розвитку ринку цінних паперів, сприяють підвищенню цифрової грамотності та фінансової освіченості серед населення, сприяючи економічному зростанню.

Слід погодитись із думками, що: «інвестування на ринку FinTech сприяє розвитку технологій штучного інтелекту, обробки великих даних, нових аналітичних інструментів і хмарних сервісів та сприяє переходу на новий рівень якості обслуговування клієнтів, появі нових ринків і бізнес можливостей для фінансових установ та інноваційних підприємців, посилює конкурентне середовище. Водночас просування фінансових технологій в окремих екосистемах є новим викликом для більшості фінансових установ і створює для них загрозу втрати ринкових позицій за умови недостатньо продуманого їх використання» [5]. Впровадження фінансових технологій у трансформації ринку цінних паперів супроводжується рядом ризиків, які потребують уважного аналізу та управління. Одним із ключових ризиків є кібербезпека, оскільки цифрові системи можуть стати об'єктом кібератак, що загрожує безпеці та конфіденційності фінансових даних. Додатково, недостатня кібербезпека може призвести до втрати довіри з боку учасників ринку, що негативно вплине на його функціонування.

Інший ризик пов'язаний зі зміною регуляторного середовища. При впровадженні нових фінансових технологій може виникнути несумісність з існуючими правилами та нормативами, що призведе до необхідності адаптації правових рамок та стандартів. Недостатня гармонізація може породити правову невизначеність та правові колізії, які ускладнять функціонування ринку. Також важливим ризиком є технологічний ризик, пов'язаний з можливими збоями в роботі цифрових систем, що може викликати перерви в торгівлі та втрату даних. Недоліки в програмному забезпеченні або недостатня підтримка технічної інфраструктури можуть призвести до серйозних фінансових збитків та втрати репутації [1].

В свою чергу, розвиток цифрових технологій набуває значних масштабів, він є неповоротним процесом та стає все більш важливим елементом фінансово-економічної безпеки, зокрема забезпечення стійкості на фінансовому ринку. Основними стратегічними кроками для забезпечення ринкової стійкості в Україні можуть бути оновлення нормативно-правової бази, активне, ефективне впровадження та обов'язковий контроль за поширенням цифрових інформаційно-аналітичних інструментів, всеосяжна підтримка розвитку фінансово-технологічних компаній та посилення їх взаємодії з учасниками біржової торгівлі.

Висновки. Впровадження сучасних технологій сприяє підвищенню ефективності та прозорості торгівлі цінними паперами. За допомогою цих технологій значно полегшується доступ до ринку для нових учасників, що сприяє більш широкому інвестиційному потенціалу. Проте потенційні ризики, пов'язані зі зростанням кіберзагроз та недостатнім регулюванням у сфері фінансових технологій. Це може створити небезпеку для безпеки даних та конфіденційності операцій на ринку цінних паперів. Тому для успішної трансформації ринку цінних паперів за допомогою фінансових технологій, необхідно активно впроваджувати заходи з підвищення кібербезпеки та зміцнення регуляторного контролю. Також важливо забезпечити надійність та стійкість технологічних інфраструктур для запобігання можливим витокам даних та кібератакам. Отже, фінансові технології мають великий потенціал у трансформації ринку цінних паперів, проте їхнє впровадження повинно супроводжуватися комплексними заходами зі зміцнення кібербезпеки та ефективного регулювання для забезпечення стійкості та надійності функціонування ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сохацька О., Кухтин О. Сучасні тенденції віртуалізації світового фондового ринку. *Вісник Економіки*. 2021. № 4. С. 77–91. URL : http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1187/1292 (дата звернення: 27.10.2023).

2. Кухтин О. Б. Структурні зміни фонового ринку в умовах цифрових трансформацій. *NEW ECONOMICS – 2019* : матеріали Міжнародного наукового форуму. Т. 1. Київ, 2019. С. 71–73. URL : https://web.archive.org/web/20200820054851id_/http://www.aenu.org/download/monographs/Forum2019_T1.pdf#page=71 (дата звернення: 27.10.2023).

3. Пішко Г. Роль фінтеху у сучасній трансформації ринку цінних паперів. *International relations, part «Economic sciences».* 2021. № 24. URL : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/4189/3828 (дата звернення: 27.10.2023).

4. Захаркіна Л., Новіков В. Вплив цифровізації економічних процесів на розвиток фондового ринку в Україні. *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України* : матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції. Суми, 2022. С. 29–31. URL : https://fintech.biem.sumdu.edu.ua/wp-c/uploads/2023/02/zbirnik_2022.pdf#page=29 (дата звернення: 27.10.2023).

5. Вергелюк Ю. Інвестування на ринку Fintech. *Modeling the development of the economic systems.* 2023. № 1. P. 50–56. DOI: https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-7 (дата звернення: 27.10.2023).

Шишко В. В.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Деміденко Л. С.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

СУЧАСНІ КРИПТОВАЛЮТИ: СУТНІСТЬ, ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ

Криптовалюта – різновид віртуальної валюти, створена за допомогою криптографічних методів та математичних обчислень переважно на базі блокчейну. Це і цифрова, і віртуальна валюта, тому що вона існує в інтернеті та створена за допомогою криптографічних алгоритмів. Криптовалютою легко торгувати. Вона використовує криптографічні ішення для захисту та перевірки транзакцій. Контроль над криптовалютою не централізовано жодному банку, тому її називають «децентралізованою валютою».

Всі види криптовалют умовно можна розділити на три основні типи: біткоїн, альткоїни (серед них стейблкоїни), токени (включаючи defi-токени). Кожна з цих груп має свої особливості.

Самі собою біткоїн та альткоїни – це не гроші у звичному розумінні, а складний цифровий продукт зі своїм власним криптокодом та зашифрованим записом. Щоб отримати статус грошей, хай і цифрових, вони проходять складний механізм трансформації та обробки за допомогою спеціальних технологій [2].

BITCOIN (BTC) – це перша криптовалюта (електронна валюта), якабула створена в 2008 році та досі залишається провідною цифровою монетою за ринковою капіталізацією. Біткоїн – це глобальна однорангова електронна платіжна система, яка дозволяє сторонам здійснювати угоди без посередників від імені банку чи іншої фінансової організації.

Ця криптовалюта часто розглядається як цифрова альтернатива фіатним валютам та золоту. BTC – це перша криптовалюта (електронна валюта), якабула створена в 2008 році та досі залишається провідною цифровою монетою за ринковою капіталізацією.

Біткоїн – це глобальна однорангова електронна платіжна система, яка дозволяє сторонам здійснювати угоди без посередників від імені банку чи іншої фінансової організації.

Ця криптовалюта часто розглядається як цифрова альтернатива фіатним валютам та золоту.

Альткоїни – це решта криптовалют, створених після біткоїну, частка яких у 2022 році на крипторинку досягла приблизно 40 % [2].

Одним із перших альткоїнів став LITECOIN – однорангова валюта та глобальна платіжна мережа – за словами його творця Чарлі Лі, замислювався як аналог біткоїну. На відміну від BTC, пропускна здатність цього раннього форка була вчетверо вищою, використовувався новий алгоритм шифрування Script замість SHA-256. Саме на базі Litecoin була створена ще одна популярна монета – DOGECOIN.

Стейблкоїни – це альткоїни, курс яких чимось забезпечений. Наприклад, сильними фіатними валютами (доларом США, євро тощо), чи товарними цінностями (наприклад, золотом), чи іншими криптовалютами. Ціна на стейблкоїн забезпечена іншим фінансовим активом, який не є настільки волатильним, а отже, курс стейблкоїну відповідатиме курсу активу, який його забезпечує. Приблизно як за часів золотого стандарту, коли паперові гроші були забезпечені золотом та сріблом.

Один із найвідоміших стейблкоїнів – криптовалюта USDT від компанії Tether. Вона забезпечена американським доларом і її курс відповідає ринковому курсу долара.

Як не крути, але більшість платежів сьогодні ми здійснюємо через безготівковий розрахунок. Та й криптовалюти встигли зарекомендувати себе, а технологія блокчейну впроваджується далеко за межами сфери фінансів. Тому уряди різних країн вирішили розпочати випускати свої віртуальні гроші.

Народний банк Китаю вже третій рік тестує «цифровий юань» – електронну версію паперової валюти. Свої електронні гроші тестують Бразилія, Великобританія, Норвегія, Україна, Швейцарія та інші країни. Цифрова валюта центральних банків скорочено називається CBDC. Технічно вона є ближчою до стейблкоїнів [1].

Таким чином, криптовалюта відрізняється від звичайної валюти, яка контролюється владою. Механіка криптовалюти пропонує багато гарних переваг для тих, хто володіє валютою.

Плюси кріптовалют: безпечний і стійкий до злому; блискавичні та дешеві транзакції; анонімність і конфіденційність.

Мінуси кріптовалют: висока волатильність і швидкі зміни ціни; небагато гравців пропонують криптовалюту як засіб платежу; легше вести кримінальний бізнес.

Проблема з прогнозами курсу біткоїну та інших криптовалют в тому, що вони не так вже й часто справджуються - принаймні в короткостроковій перспективі. Одні фахівці прогнозували перетин позначки у 50, а то й 100 тисяч доларів ще у 2018 році, інші пророкували криптовалюті крах у 2020-му.

Не менш полярні оцінки лунають і нині. Представник інвесткомпанії Guggenheim Partners Скотт Майнерд, наприклад, не виключає падіння курсу біткоїну найближчим часом, але говорить про потенціал зростання до 600 тисяч доларів у довгостроковій перспективі. Майнерд переконаний, що роль криптовалют у світовій економіці буде лише посилюватися [3].

До різкого зростання може призвести, приміром, одна лише згадка біткоїну мільярдером Ілоном Маском. Коли наприкінці січня він додав хештег #bitcoin в опис свого профілю в твіттері, курс криптовалюти швидко зріс одразу на 5 тисяч доларів.

Більшість трансакцій з криптовалютами на торговельних майданчиках відбувається саме з використанням стейблкоїнів. Причин декілька:

По-перше, зручність залишати активи в "віртуальному світі", а не виводити їх в "реальний".

По-друге, за "реальниим" світом грошей наглядають регулятори: центральний банк, податкова, фінансовий моніторинг тощо. Віртуальний світ такого регулювання переважно позбавлений, принаймні сьогодні [3].

Ринок стейблкоїнів розвивається. Проте короткий досвід існування стейблкоїнів як нового формату приватних грошей виявив і недоліки:

сумнівний механізм забезпечення стабільної вартості; нестабільність вартості випливає з іншої проблеми – конфлікту інтересів; відсутність уніфікації. На жаль, шахраї проникли й у світ криптоіндустрії. Скамом у криптоіндустрії називають проекти, в яких зловмисники збирають гроші інвесторів, а потім із цими грошима зникають. Причому це можуть бути як нові (інноваційні) криптовалюти, так і децентралізовані сервіси, ICO-проекти.

Отже, вирішити наведені вище проблеми і одночасно задовольнити зростаючий попит цифрової економіки в засобах розрахунку, може випуск цифрової валюти центральними банками CBDC.

CBDC може бути однією з форм грошей – цифровим відображенням валюти, а отже не зазнавати коливань у вартості. У емітента CBDC немає конфлікту інтересів щодо необхідності максимізації прибутку та підтримки стабільності грошей. Це, зокрема, визначено в законодавствах більшості країн, зокрема і в законодавстві України: "Одержання прибутку не є метою діяльності Національного банку". Також центральні банки можуть у перспективі узгодити між собою, як мають діяти розрахунки в їх цифрових валютах на глобальному рівні.

Таким чином, наразі багато центральних банків вивчають можливість випуску CBDC. НБУ також серед них. Проте відкритих питань щодо CBDC, їх дизайну, функціоналу, міжнародного обміну залишається ще багато, тому дослідження тривають.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Китай тестує цифровий юань для транскордонних платежів. URL : https://thepage.ua/ua/news/kitaj-testuye-cifrovij-yuan-dlya-transkordonnih-platezhiv (дата звернення: 28.10.2023).

2. Кріптовалюта: види та їх особливості. Finar. URL : https://finap.com.ua/kriptovalyuta-vidi-ta-yih-osoblivosti/ (дата звернення: 25.10.2023).

3. Лепушинський В. Чи можуть криптовалюти замінити гроші центральних банків? *Економічна правда.* URL : https://www.epravda.com.ua/columns/ 2021/09/13/677726/ (дата звернення: 27.10.2023).

Яковишен Є. Р.,
студент 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Васека Р. М.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Сучасне економічне середовище під впливом цифрових технологій закономірно вимагає трансформації фінансового ринку, адаптації його до нових умов. Стрімке зростання цифрових технологій, збільшення інтернет-охоплення та удосконалення його якості є основою четвертої промислової революції, яка пронизує систему фінансових відносин. Поява нових учасників на ринку фінансових послуг сприяє посиленню конкуренції та пошуку інноваційних шляхів для задоволення потреб клієнтів. Розвиток фінансових технологій за невеликий проміжок часу призвів, наприклад, до трансформації грошей від платіжної картки до веб-гаманців та виникнення криптовалют. Таких прикладів зміни інструментів фінансового ринку з розвитком фінансових технологій багато.

Мета: визначити вплив цифровізації на розвиток фінансових ринків на реальних прикладах. Проаналізувати дію новітніх технологій на трансформацію сфери фінансових відносин та появу інноваційних фінансових продуктів.

Цифровізація фінансового ринку створила умови для: комп'ютеризації внутрішньої структури фінансового ринку та створення сучасного фінансового телекомунікаційного середовища; орієнтування фінансової діяльності на впровадження передових цифрових технологій; формування базових стандартів, що регламентують форму представлення, способи обробки та пересилання даних інформації (протоколи обміну, інтерфейси) з врахуванням міжнародних стандартів аналогічного призначення; створення основних компонентів інформатизації

інфраструктури фінансового ринку; досягнення чіткої взаємодії із національною інформаційною системою; виходу в глобальну комп'ютерну мережу для користування нагромадженими базами даних про учасників фінансового ринку; здійснення масштабного застосування інтегрованих систем обробки інформації; відслідковування зростаючих можливостей використання цифрових технологій [1].

На сьогодні фінансові установи втратили монополію на надання традиційних фінансових послуг (грошові розрахунки, інвестування, кредитування, страхування тощо), а також зменшився рівень банківської маржі. Для зміцнення конкурентних позицій на ринку та формування умов для довгострокового зростання для фінансових установ вкрай важливим є перехід на нову модель організації бізнес-процесів, що передбачає активне впровадження новітніх інформаційних технологій при наданні фінансових послуг, аналізу фінансових транзакцій, зберіганні інформації тощо. Основними драйверами технологізації та цифровізації фінансових процесів є:

- потужний розвиток електронних обчислювальних машин, мобільних пристроїв дозволив підвищити швидкість обробки даних та отримати постійний доступ до фінансових послуг. Так, у 2019 році у світі нараховувалося близько 5,2 млрд мобільних користувачів, що охоплює 67 % населення світу, тоді як у 2015 р. – 4,66 млрд, 2010 р. – 3,219 млрд осіб [2].

- збільшення інвестицій у розвиток фінтех інновацій. Протягом 2018–2020 рр. середньорічний обсяг глобальних інвестицій у секторі фінтех становив 140 млрд дол США, для порівняння у 2017 р. – 59,2 млрд дол США, а 2012 р. – 4 млрд дол США [3].

- зростання масштабів електронної комерції, що вимагає здійснення безготівкових грошових розрахунків за торговими операціями.

- запровадження клієнтоорієнтованого обслуговування та покращення фінансової інклюзії населення.

- збільшення кількості користувачів соціальних мереж, які акумулюють значний обсяг персональної інформації, що використовується в подальшому для оцінки споживчих вподобань, а також слугують ефективним каналом просування інноваційних фінансових продуктів. Відповідно до Emarketer рівень проникнення соціальних мереж у світі у 2020 р. становив 41,9 % від загальної кількості населення або 3,23 млрд користувачів. Для порівняння: 2017 р. – 2,3 млрд користувачів або 31,2 %, 2013 р. – 1,6 млрд користувачів або 22,8 % [4].

Вимоги, що постали перед страховим ринком, у період пандемії короновірусної хвороби, прискорили цифровізацію і цього сегменту фінансового ринку. InsurTech як складова FinTech передбачає запровадження у страхову справу технологій машинного навчання, штучного інтелекту, розробок у сфері кібербезпеки, аналізу великих даних, технології блокчейн, інтернета та застосунків для смартфонів, які зараз активно використовуються на страховому ринку.

Згідно з Глобальним опитуванням FinTech 22 % страхового бізнесу, бізнесу з управління активами мають перспективи зростання та відриву від інших учасників ринку внаслідок застосування фінансових технологій [5].

Стрімкий розвиток спостерігається у віртуальних грошей – криптовалют. Тут ситуація дещо протилежна, адже відслідкувати платежі та торгівлю даною валютою неможливо і вона є непідконтрольна жодним центральним банкам. Відповідно ціна таких валют визначається лише попитом і пропозицією на них. Оскільки, електронні валюти мало або ж навіть взагалі непідкріплені законодавством, особливо в Україні, важко судити про будь-який позитивний вплив на фінансовий ринок [6].

Однією з ключових загроз діджиталізації є збільшення частоти та масштабів кібершахрайств, що мають негативні наслідки для стабільного функціонування надавачів фінансових послуг та їх споживачів, а саме: втрата інформації, відсутність доступу до неї, несанкціоноване втручання у роботу корпоративних інформаційних систем, розповсюдження персональної фінансової інформації про клієнтів тощо. Крім цього, наслідком шахрайських дій кіберзлочинців є репутаційні втрати фінансових установ та зменшення довіри населення до безпечності та надійності здійснення фінансових транзакцій як за участю конкретної фінансової установи, так і фінансової системи загалом. Зокрема, під час пандемії кількість порушень у сфері кібербезпеки серед FinTech компаній в середньому збільшився на 17 % [7].

Отже, зростання кількості користувачів мобільних пристроїв, поширення проникнення інтернету, стрімке нарощення обсягів електронної комерції, а також світова пандемія призвели до збільшення попиту на цифрові фінансові продукти. За даних умов активна участь держави в розвитку цифрових технологій на фінансовому ринку є одним з основних факторів розвитку цифрової економіки. Для ефективного і безпечного розвитку і функціонування цифрового фінансового простору

необхідна реалізація скоординованих заходів на рівні всіх його учасників, яке буде, з одного боку, підтримувати стабільність фінансової системи і захищати права споживачів, а з іншого - сприяти розвитку та впровадженню цифрових інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козій Н. С. Інфраструктура фінансового ринку України в умовах цифрової економіки. *Економічний простір.* 154-те вид. 2020. С. 156–160 (date of access: 29.10.2023).

2. The Mobile Economy 2020. GSM Association. URL : https://www.gsma.com/mobileeconomy/wpcontent/uploads/2020/03/GSMA_MobileEconomy2020_Global.pdf (date of access: 29.10.2023).

3. Global investments in fintech companies 2010-2023 / Statista. *Statista*. URL : https://www.statista.com/statistics/719385/investments-into-fintechcompanies-globally/ (date of access: 29.10.2023).

4. Karin von Abrams. Global Social Network Users 2020. *Insider Intelligence*. URL : https://www.insiderintelligence.com/content/global-social-network-users2020 (date of access: 29.10.2023).

5. Blockchain. *PwC*. URL : https://www.pwc.co.uk/blockchain (date of access: 29.10.2023).

6. Додіван М. Сучасні тенденції розвитку фінансових ринків в умовах цифровізації / Державний біотехнологічний університет. URL : https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/36318/1/Stratehichnyi%20roxvytok%20Ukrainy%20heneruvannia,%20implementatsiia,%20raelizatsiia_2023-194-195.pdf (дата звернення: 29.10.2023).

7. The Global Covid-19 FinTech Regulatory Rapid Assessment Report / World Bank Group and the University of Cambridge. 2020. URL : https://www.jbs.cam.ac.uk/wp-content/uploads/2020/10/2020-ccaf-report-fintech-regulatory-rapid-assessment.pdf

СЕКЦІЯ 4
МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Костриця Б. І.,
здобувач вищої освіти,
спеціальність 072
«Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Ярова О. А.,
канд. фіз.-мат. наук, доцент,
Державний податковий університет

МАТЕМАТИКА ЯК НАУКА

«Серед усіх наук, що відкривають людству шлях
до пізнання законів природи, наймогутніша,
найвеличніша наука – математика»
С. Кавалевська

Математика є основною науковою дисципліною, яка вивчає структуру, властивості та взаємозв’язки чисел, форм та величин і відіграє важливу роль у розвитку науки, технологій, суспільства загалом. Розглянемо історію математики, фундаментальні концепції, застосування в різних галузях та важливість математики для розвитку нашого світу. Основні математичні концепції та теорії лягають в основу для розв’язання складних завдань та сприяють розвитку нових технологій. Історія математики нараховує тисячоліття і включає роботу видатних математиків та важливі відкриття. Ейнштейн, у відповідь на запитання, де знаходиться його лабораторія, посміхнувся і вказав на олівець та папір. Освіта в галузі математики стає важливою компетенцією для громадян у сучасному світі. Математика відіграє ключову роль у розробці штучного інтелекту, криптографії та обчислювальних технологій. Математика є мовою, що допомагає нам розуміти та описувати складність навколишнього світу [1, с. 41–50].

Історія математики

Історія математики охоплює тисячоліття розвитку, від давньоєгипетських папірусів до досліджень сучасності. Завжди важко переоцінити важливість математики для людства, починаючи від вимірювання земельної площі, будівництва пірамід і розвитку торгівлі до сучасних обчислень складних структур і технологій. Давні математики, такі як Піфагор, Евклід і Архімед, внесли значущий внесок у розвиток математики та науки загалом.

У середньовіччі математика грала ключову роль у відновленні античних математичних традицій та створенні нових методів обчислення і вимірювань. Розвиток математики вплинув на історію і культуру, і цей внесок видно у великій кількості математичних текстів, архівних документах і творах мистецтва [2, с. 16–39].

Фундаментальні концепції

Основні поняття математики включають числа, алгебру, геометрію, аналіз, теорію ймовірностей і багато інших. Ці поняття не тільки утворюють основу для розв'язання різноманітних завдань і створення нових математичних теорій, але також розкривають глибокі структури і зв'язки в природі та абстрактних концепціях.

Фундаментальні математичні поняття, такі як абстракція, доказ і логічна обґрунтованість, формують стиль мислення, який використовується в інших наукових галузях. Застосування цих фундаментальних математичних понять може мати місце в різних галузях, включаючи економіку, біологію, комп'ютерні науки та фізику частинок.

Ці фундаментальні концепції математики є універсальними і перетинають межі різних галузей науки і технологій. Вони допомагають структурувати та аналізувати інформацію, знаходити рішення в складних проблемах і прогнозувати результати. Це особливо важливо в епоху зростаючої обчислювальної потужності та великої кількості даних.

Фундаментальні математичні поняття стимулюють розвиток нових методів та технологій. Наприклад, обчислювальна математика дозволяє розробляти складні алгоритми для обробки даних, штучний інтелект використовує методи теорії ймовірностей, а фізика елементарних частинок користується абстрактними математичними концепціями для розуміння фундаментальних властивостей Всесвіту [3].

Застосування в різних галузях

Математика має широке застосування у багатьох галузях науки та технологій, сприяючи розумінню та розвитку цих галузей. Фізики використовують математику для розкриття природи явищ і створення теорій. Інженери використовують математику для проектування складних систем і технологій. Медики використовують математичні аналізи для обробки даних та виявлення закономірностей у захворюваннях. Економісти використовують математику для прогнозування ринкових тенденцій, а географи та екологи моделюють природні процеси. Без математики багато сучасних досягнень, включаючи штучний інтелект, криптографію і обчислювальну технологію, були б неможливі. Наприклад, у фізиці математика допомагає моделювати рух та взаємодію частинок на атомному рівні, а в астрофізиці - прогнозувати сценарії розвитку Всесвіту. У технологіях математика використовується для розробки алгоритмів шифрування в інформаційній безпеці та для створення ефективних електронних пристроїв. У медицині математичні моделі сприяють аналізу даних пацієнтів і передбачанню захворювань, що сприяє розробці нових методів лікування [4].

Важливість для сучасного суспільства

Математика відіграє ключову роль в сучасному суспільстві, допомагаючи вирішувати найскладніші глобальні виклики, такі як зміна клімату, економічні кризи і наукові дослідження в галузі медицини. Здатність до математичного аналізу та розуміння математичних концепцій стають все більше обов’язковими для громадян, оскільки це дає можливість аналізувати інформацію, приймати обгрунтовані рішення та зрозуміти складні аспекти сучасного світу.

Розвиток математичної грамотності та навичок в освіті сприяє формуванню критичного мислення і навичок розв’язування проблем, які стають важливими в усіх аспектах життя. У цифровому інформаційному суспільстві, де величезний обсяг даних обробляється і аналізується за допомогою комп’ютерів, математика стала важливою для розуміння та використання цієї інформації в навчанні, наукових дослідженнях і сфері бізнесу [5].

У висновку можна сказати, що математика є науковою дисципліною, яка відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку науки, технологій і суспільства. Її історія і фундаментальні концепції формують фундамент для вивчення складних проблем та створення нових технологій. Математика є не тільки наукою, але і мовою, яка допомагає розуміти і вивчати світ навколо нас.

Варто відзначити, що математика є ключем до розв'язання багатьох сучасних викликів і завдань. Вона впливає на наше повсякденне життя, від розрахунків бюджету до розвитку нових медичних методів. Математика допомагає нам зрозуміти і прогнозувати світ навколо нас, створює можливості для нових технологій і відкриває шляхи до наукових відкриттів. Тому розвиток математичних знань і навичок залишається надзвичайно важливим завданням для сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бевз В. Г. Історія математики. Харків : Основа, 2006. 171 с.
2. Крутиголова Є. Історія математики / Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка. Дрогобич : Коло, 2001. 118 с.
3. Ленюк М. П. Нариси з історії математики : навчальний посібник. Чернівці : Прут, 2010. 359 с.
4. Стівен Генрі Строгац. Безмежна сила математики. Київ : Наш формат, 2020. 360 с.
5. Стівен Генрі Строгац. Екскурсія математикою. Київ : Наш формат, 2019. 256 с.

Москальова Ю. Є.,
здобувачка вищої освіти першог бакалаврського рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор, Державний податковий університет

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ РИЗИКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. З розвитком людства розвиваються і технології. Розвивається старе, винаходять нове. Виникають нові проблеми на фінансовому ринку, що пов'язані з використанням ІТ-індустрії. Відповідно необхідні нові рішення з використанням тих сам цифрових технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні два роки значного, різкого прогресу зазнали нейронні мережі, що призвело до їх активного використання у різноманітних галузях: від охорони здоров'я до логістики транспортних перевезень, від менеджменту до мистецтва. Не оминула ця новинка й сферу фінансів тому дослідження за темою були не одноразові, а вони проводились такими вченими: О.Шварц, R.Rockafellar, G.Serraino та іншими.

Постановка завдання. Аналіз методів та практики використання цифрових технологій на фінансовому ринку. Метою цього дослідження буде знаходження переваг і недоліків використання цифрових технологій для оцінки ризиків.

Виклад основного матеріалу. Сучасне використання цифрових технологій на фінансових ринках полягає у використанні різних програм та платформ для швидкого та точного аналізу фінансових даних та оцінки фінансових ризиків та підвищення ефективності роботи фінансових інституцій.

Такими методами є:

- Value at risk (VaR)
- Stress Testing
- Monte Carlo Simulation
- Conditional Value at Risk (CVaR)

Якщо коротко про кожну з них то:

- Value at risk - це важлива концепція в фінансовому менеджменті та ризиковому управлінні. Вона використовується для визначення максимальних можливих збитків, які банк чи інше фінансове установа може понести протягом певного періоду часу з заданою ймовірністю [1].

Наприклад, якщо банк використовує 1 % рівень довіри (іноді позначається як 99 % квантиль) і обчислює VaR на рівні 1 мільйон доларів, то це означає, що існує тільки 1 % ймовірність втратити більше 1 мільйона доларів протягом заданого періоду.

- Stress Testing - це метод оцінки ризику, який дозволяє визначити, яким чином фінансова установа або система веде себе в умовах несприятливих або кризових обставин. Цей метод включає в себе аналіз того, як система реагує на стресові сценарії або надзвичайні події, які можуть виникнути в майбутньому. Стрес-тестування дозволяє банкам та іншим фінансовим установам оцінити свою стійкість до різних ризиків, таких як фінансові кризи, зміни валютних курсів, великі зміни процентних ставок тощо. НБУ визначає стрес-тестування як "метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик, та у визначенні шокової величини зміни зовнішнього фактора – валютного курсу, процентної ставки тощо. Поєднання цих величин дає уявлення про те, яку суму збитків чи доходів отримає банк, якщо події розвиватимуться за закладеними припущеннями" [2].

- Monte Carlo simulation – використовується для симуляцій різних процесів, що не завжди легко передбачити через наявність випадкових, незапланованих змінних. Цей метод використовується для розуміння ризиків через такі невизначеності. Моделювання за допомогою цього методу використовується у багатьох сферах включаючи інвестування, бізнес, фізику та інженерію [3].

- Conditional value-at-risk (CVaR) була винайдена Рокфеллером і Урясевим і на сьогодні є популярним інструментом для управління ризиками. Метод CVaR приблизно (або точно, за наявності достатніх даних) показує варіації програшних кейсів. Цей показник є схожим на VaR, але є більш точний [4, ст. 1].

Також для управління валютним ризиком в банках можуть застосовуватися такі методи:

- Класичний метод на основі теорії статистики, що передбачає розрахунок ймовірності отримання збитку в результаті зміни валютного курсу;
- Хеджування валютного ризику за допомогою валютних деривативів;
- Застосування методики Value at risk (VaR) для знаходження вартості, яка перебуває під валютним ризиком.

Повернемося до перших чотирьох методів. Вони забезпечують точність та швидкість обробки великих обсягів даних та враховують різні фактори, які можуть впливати на ризик. Також на фінансових ринках використовуються програми для аналізу та прогнозування цін на акції та інші фінансові інструменти. Ці програми використовують штучний інтелект, машинне навчання та інші методи аналізу даних для прогнозування майбутньої динаміки цін на фінансовому ринку. Але через певні закони нашого буття, ніщо не може бути досконалим, тому і ці методи не є виключенням, що й розглянуто у таблиці 1.

Таблиця 1 – Переваги та недоліки методів оцінки ризиків

Назва методу	Переваги у оцінці ризиків на фінансовому ринку	Недоліки у оцінці ризиків на фінансовому ринку
Value at Risk (VaR)	Проста та широко використовувана, може бути придатною для оцінки портфелів ризиків різного рівня складності	Не враховує можливість недостатньої ліквідності активів, не працює з нормальним розподілом даних
Stress Testing	Дозволяє оцінювати можливі втрати в екстремальних ситуаціях, зокрема при фінансових кризах	Потребує великої кількості даних, щоб дати адекватні результати
Monte Carlo Simulation	Забезпечує більш точну оцінку ризику, особливо при складних портфелях	Потребує багато часу та ресурсів для проведення великої кількості симуляцій
Conditional Value at Risk (CVaR)	Забезпечує кращу оцінку можливих втрат у порівнянні з VaR, зокрема в екстремальних ситуаціях	Вимагає більш складного математичного підходу та обчислювальних ресурсів

Джерело: складено автором на основі [5].

Тож провівши невелике дослідження, маємо наступні **висновки:**

- Метод Value at Risk можуть використовувати і використовує більшість, кому необхідно оцінити ризики.
- Програма Conditional Value at Risk є покращеним, але дещо ускладненим варіантом методу, описаного першим. Відповідно і недоліком цього методу є по-перше вимоги до людини що буде ним користуватись, вона повинна мати великий багаж знань, по-друге це обсяг часу для його застосування.
- Наступний спосіб досліження небезбеки також потребує доволі великої кількості ресурсів і багато часу, як для заповнення даними так і для проведення симуляцій. Натомість користувачі отримують високу точність оцінку ризиків навіть при складних портфелях. Це метод Monte Carlo Simulation.
- Останнім з розглянутих методів є так зване стрес-тестування. За допомогою великого обсягу інформації, що необхідна для роботи, користувачі, наприклад банківські установи, мають можливість проводити оцінку своєї вразливості відносно виключених, але можливих подій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шварц О. В. Методика Value at Risk (VaR) як метод управління валютним ризиком в банку. 2012. Вип. 1. С. 384–389. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2012_1_59

2. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України : постанова НБУ від 6 серп. 2009 р. № 460. URL : http://search.ligazakon.ua (дата звернення: 30.10.2023).

3. Monte Carlo Simulation: History, How it Works, and 4 Key Steps : вебсайт. URL : https://www.investopedia.com/terms/m/montecarlo simulation.asp (дата звернення: 30.10.2023).

4. Value-at-Risk vs. Conditional Value-at-Risk in Risk Management and Optimization : вебсайт. URL : https://www.ise.ufl.edu/uryasev/files/ 2011/11/VaR_vs_CVaR_INFORMS.pdf (дата звернення: 30.10.2023).

5. Risk Management Software : вебсайт. URL : https://www.capterra.com/risk-management-software (дата звернення: 30.10.2023).

Самілик Т. Г.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальність 014 «Середня освіта»
Науковий керівник:
Скасків Л. В.,
канд. фіз.-мат. наук, доцент, Державний податковий університет

МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Якість навчальної діяльності учнів на уроках математики безпосередньо залежить від чинників, які стимулюють їхню активності і пізнавальний інтерес. Мотивація є невід'ємним компонентом будь-якого процесу навчання і від неї у значній мірі залежить якість та повнота засвоєння навчального матеріалу.

Як свідчать результати наших спостережень та досвід вчителів-практиків, якщо в учня відсутній потяг до знань і він не проявляє активності у навчанні, то похвалитися хорошими результатами своєї навчальної діяльності він не зможе. У навчальному закладі можуть бути створені оптимальні умови для освітнього процесу (заклад забезпечений сучасними технічними засобами, навчальний матеріал викладають досвідчені вчителі та інше), але все це не забезпечить належної успішності, якщо в учня відсутня мотивація до навчання.

На жаль, сучасні учні дуже часто не зацікавлені в отриманні математичних знань та виробленні відповідних умінь. Особливо це проявляється в учнів середньої ланки школи, які ще не визначилися щодо своєї майбутньої професійної діяльності. Від них можна часто почути: «А навіщо мені формули та інші математичні теорії, якщо я буду бізнесменом?..» І незалежно від вибору майбутньої професії (тракториста, лікаря, агронома, бухгалтера, продавця, перукаря) – учні вважають, що «високі математичні теорії» їм не потрібні.

Тому одне із завдань вчителя – пояснити дітям, що матеріал, який вивчається на уроці, потрібний їм не тільки для загального розвитку, а й має практичну цінність у майбутній практичній діяльності.

Мотивація навчальної діяльності не тільки створює передумови високої ефективності такої діяльності, але й забезпечує потребу учня у самореалізації як особистості. Як зазначав В.О.Сухомлинський: «Найстрашніше лихо для школи, лихо для суспільства, якщо молодій людині не хочеться знати…». З огляду на це проблемі формування позитивної мотивації навчання як однієї із головних напрямків педагогічної діяльності вчителя в останні роки почали приділяти багато уваги у педагогічних і методичних дослідженнях.

Проблему мотивації вивчали такі вчені, як А. Маслоу, В.Шпалінський, А.К. Маркова, Л.М. Фрідман, Г.П. Бевз. Пошуку шляхів пробудження інтересу учнів до вивчення математики приділяли увагу у своїх публікаціях І. Марнянський, О.І. Скафа, І.В. Дробишева та інші [1].

Проблема посилення мотивації учіння у сучасних педагогічних дослідженнях розглядається здебільшого у двох напрямках.

1) дослідження, які безпосередньо стосуються мотивів навчання учнів різного шкільного віку, загальної структури мотиваційної сфери дитини;

2) дослідження з проблем розвитку активності школярів у навчанні, позитивних і негативних мотиваційних факторів навчальної діяльності.

Початковим етапом вивчення будь-яких математичних понять є мотивація. Основна ідея цього етапу виділити важливості вивчення поняття для практичної діяльності чи продовження навчання; у стимулюванні учнів до цілеспрямованої і усвідомленої активної навчальної діяльності; у пробудженні їхнього інтересу до вивчення поняття. Шляхи здійснення мотивації на цьому етапі навчання можуть бути різні: як за допомогою матеріальних засобів навчання (навколишніх об’єктів, створених моделей, таблиць), так і в ході розв’язування відповідних завдань, які розкривають потребу у їх вивченні (внутрішня мотивація). Наприклад, введення поняття звичайний дріб мотивується потребами його використання у практичній діяльності людини. Вивчення суміжних кутів доцільно мотивувати необхідністю вивчення фігур у їх поєднанні. У ході аналізу взаємного розташування прямої і кола на площині приходимо разом з учнями до трьох випадків, серед яких один є характерний тим, що вони мають спільну точку. Цей випадок спонукає до вивчення поняття дотичної до кола.

Історизм як стимул формування пізнавального інтересу має велике значення на уроках математики. Відомий французький математик, фізик і філософ Ж.А. Пуанкаре відзначав, що будь-яке навчання

стає яскравішим, багатшим від кожної зустрічі з історією предмету, що вивчається [2].

Тому у процесі навчання математики доцільно широко використовувати задачі з давньою історією, а також факти появи того чи іншого математичного поняття.

Наприклад, у ході ознайомлення учнів з темою «Арифметична прогресія» доцільно навести історичний факт про те, як вперше була отримана формула суми n членів арифметичної прогресії. Появі цієї формули завдячують відомому математику К. Ф. Гаусу (1777–1855 рр.). Коли він ще навчався в школі вчитель на уроці дав завдання порахувати суму натуральних чисел від 1 до 40 включно. Поки всі учні виконували громіздкі обрахунки Гаус, зробивши короткі записи в зошиті, вигукнув правильне число. На запитання вчителя, як він так скоро порахував, Гаус сказав, що з усіх чисел від 1 до 40 він склав пари, сума яких дорівнює 41. Таких пар виявилось 20. Тому сума заданих чисел дорівнює $41 \cdot 20 = 820$.

Також для мотивації вивчення властивостей геометричної прогресії доцільно використати легенду про отриману нагороду за винайдення шахмат [3; 4].

Поява цієї легенди датується XI ст. нашої ери. Вперше вона була описана в книзі арабського вченого Аль-Біруні. Згідно легенди цареві дуже сподобалась гра в шахи і він запропонував винахіднику отримати винагороду у зазначеній ним кількості. Винахідник попросив дати йому за першу клітинку шахматної дошки – одне зерно пшениці, за другу – два зерна, за третю – чотири зерна, за четверту вісім зерен і т.д. Щоб обчислити скільки пшениці отримає винахідник потрібно знайти суму членів геометричної прогресії: $1, 2, 4, 8, \dots, 2^{63}$, Ця сума становить $2^{64} - 1$, тобто дорівнює 18446744073709551615. Це така велика кількість зерна, що якщо навіть засіяти пшеницею всю сушу на поверхі Землі, то навіть за найкращих умов не вдасться отримати таку кількість урожаю.

Виділяючи види мотивацій, що домінують в учнів, вчитель може створити умови для підкріплення відповідної мотивації у процесі навчання математики. Уміло організований процес навчання математики розкриває великі резерви в розвитку предметної мотивації навчання. Предметна мотивація навчання складається з різних взаємозв'язаних факторів. Найважливішим є пізнавальний інтерес, мотив підготовки до професійної діяльності, мотив досягнення успіху і особистісного самоутвердження [5; 6].

Мотивація пізнавальної активності учнів повинна стимулюватися вчителем не тільки на мотиваційному етапі уроку, а й на операційно-пізнавальному і рефлексивно-оціночному. На цих етапах вчитель орієнтується на пізнавальні та соціальні мотиви, викликаючи інтерес до різних способів розв'язування задачі та їх зіставлення (пізнавальні мотиви), до різних способів співпраці з іншою людиною (соціальні мотиви). Також важливо, щоб кожен учень вийшов з навчальної діяльності з позитивним особистим досвідом і щоб в кінці уроку виникала позитивна установка на подальше навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданович М. В., Козак М. В., Король Я. А. Методика викладання математики : навч. пос. 3-є вид., перероб. і доп. Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2006. 336 с.
2. Канюк С. С. Психологія мотивації : навчальний посібник. К. : Либідь, 2002. С. 238–248.
3. Скасків Л. В. Застосування графічного методу до розв'язування квадратних рівнянь. 6th International scientific and practical conference «Priority directions of science and technology development», February 20–22, 2021. Kyiv, 2021. С. 551–554.
4. Скасків Л. В., Руденко В. В. Застосування графічного методу до розв'язання алгебраїчних задач. *Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки* : податковий конгрес. Ірпінь, 2020. С. 1300–1302.
5. Skaskiv L., Martynenko V. Some features of the study methodology vector method and coordinate method. *Znanstvena misel journal.* 2021. № 60. P. 19–22.
6. Skaskiv L., Yarova O., Martynenko V. Methods of study and the essence of methods of geometric transformations as methods of proving. *Znanstvena misel journal.* 2021. № 61. P. 37–40.

Скляров Д. Г., Максимова Л. С.,
здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Науковий керівник:
Ніжегородцев В. О.,
канд. пед. наук, доцент, Державний податковий університет

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ У СФЕРІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ

Актуальність. Сьогодні цифрові технології використовуватися як для захисту і здійснення прав людини, так і для їх порушення, наприклад шляхом відстеження наших переміщень, покупок, розмов і поведінки. Уряд і підприємства мають у своєму розпорядженні всі інструменти для пошуку, аналізу та використання даних в фінансових та інших цілях.

Сучасна роль та вплив штучного інтелекту та нейромереж у сучасному світі, зосереджена на їх можливостях. В добу стрімкого технологічного розвитку ці області стають ключовими в контексті інформаційного суспільства та інновацій.

Метою дослідження стало вивчення особливостей технологій штучного інтелекту та нейронних мереж у впровадженні проектних новацій в різних сферах життя.

Матеріали та методи. Штучний інтелект дозволяє комп'ютерам навчатися на власному досвіді – обробляти великий обсяг даних і відшукати закономірності; адаптуватися до заданих параметрів і виконувати ті завдання, які раніше були під силу лише людині. Вони можуть досягти надлюдських показників у широкому спектрі діяльності – від виявлення шахрайства до діагностування важких захворювань. Їхній вплив на розвиток економіки буде лише посилюватися. Уже зараз штучний інтелект використовують тисячі компаній по всьому світу, однак більшість його потужних можливостей ще не використані [2].

Штучні нейронні мережі представляють собою неймовірно потужні інструменти в сфері обробки інформації та розумової аналітики та здатні симулювати та моделювати роботу людського мозку, що дозволяє їм виконувати завдання, які колись вважалися неможливими для автоматизації.

Розвиток цих технологій призвів до значного зростання інтересу та застосувань у багатьох галузях. Досягнення в області нейронних мереж сьогодні дозволяють навіть створювати моделі настрою як інтерфейсу, що відкриває можливості до створення емоційних веб-сайтів, інтерфейсів та цифрової реклами.

Нещодавно Adobe продемонструвала платформу Sensei, котра допомагає відкрити новий користувацький досвід, використовуючи саме штучний інтелект. Застосування подібні технологій дизайнерам надається можливість не витрачати час на зайву роботу, а використовувати його на проекти, які дійсно цього потребують [1].

Штучний інтелект став значним елементом творчого мислення та сприйняття, який особливо виявився на інформаційній фазі розвитку. Дизайнерська реалізація нейронних мереж виступає не лише як методологія творчого мислення, але і також надає можливість досліджувати складні явища, включаючи їх будову, семантику, індивідуальні та загальні особливості.

Результати та обговорення. За результатами дослідження можна з певною часткою впевненості стверджувати що лідером в даному контексті виступає ChatGPT.

ChatGPT (чат джипіті) – це чат-бот, який відповідає на складні питання у діалоговому режимі. Крім нього OpenAI відома своєю моделлю глибокого навчання DALL-E, яка генерує зображення з текстових інструкцій.

Технологія виглядає революційно, тому що вона навчена розуміти, що люди мають на увазі, коли ставлять запитання. Здається, ChatGPT здатний давати відповіді як людина, і це навіть лякає [3].

Наразі останньою версією є ChatGPT 4 й вона набагато випереджає попередню версію 3.5. По-перше, вона навчилася шукати за зображенням та розуміти певний «сюжет» та контекст фото, тобто те, що відбувається на картинці. Але дійсно прогресивним стало те, що саме ця версія навчилась розпізнавати Капчі по перевірці. Раніше вважалось, що саме цей захист машині ніколи не вирішити.

Зазначені технології не лише прискорюють обробку даних, але й сприяють створенню інноваційних рішень, які мають значення для різносторонніх сфер життя, включаючи медицину, технологічну промисловість, мистецтво, науку та багато інших. Однак з разом з потужністю штучного інтелекту та нейромереж прийдуть і виклики пов'язані з етикою, приватністю та безпекою.

Завдяки нейромережам можливе покращення автоматичного перекладу, створення інтерактивних текстових асистентів та розвиток інших мовних додатків. Для прикладу розглянемо нейромережу BERT.

Однією з найвідоміших та загальновизнаних нейромереж для обробки тексту є "BERT," що скорочено від "Bidirectional Encoder Representations from Transformers." BERT - це модель трансформатора, розроблена Google Research. Вона стала краєвою у сфері обробки тексту та розвіяла попередні обмеження у розумінні контексту та семантики тексту. BERT здатний аналізувати текст бідирекціонально (у двох напрямках) та здатен розуміти значення слова в контексті всього речення. Ця модель стала стандартом у розробці багатьох застосувань для обробки тексту та мовної машиніки.

Завдяки штучному інтелекту та нейромережам мовний переклад став більш точним та контекстуальним. Моделі машинного перекладу, такі як DeepL, здатні краще розуміти смисл та контекст тексту, що полегшує комунікацію між різними мовами та культурами. Це має велике значення для глобального спілкування та міжнародної співпраці. Для прикладу розглянемо нейромережу DeepL

DeepL – нейромережа, яка працює з текстом більш коректно та «розмовно». Цей перекладач набагато більше розуміє контекст ніж звичайні програми для перекладу тексту.

Висновки. Представлені нейромережі прискорюють процес створення контенту та забезпечують творців контенту та маркетологів інструментами для розвитку та розширення своїх можливостей в області генерації унікального та цікавого контенту.

Можливості та виклики сучасних нейромереж відображають різні аспекти життя та галузей, починаючи від обробки тексту та мови і закінчуючи автономними системами та робототехнікою. Розуміння і врахування цих аспектів є важливим завданням суспільства, щоб максимально використовувати переваги штучного інтелекту та нейромереж у майбутньому. При цьому необхідно дотримувати балансу між розвитком технологій та забезпеченням етичних норм та безпеки в їхньому використанні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Опануйте неймовірні можливості з технологією штучного інтелекту. URL : https://www.adobe.com/ua/sensei.html (дата звернення: 04.11.2023).

2. Штучний інтелект. Як він вплине на освіту. URL : https://nus.org.ua/articles/shtuchnyj-intelekt-yak-vin-vplyne-na-osvitu/ (дата звернення: 14.10.2023).

3. Що таке ChatGPT та як його використовувати? URL : https://blog.ithillel.ua/articles/what-is-chatgpt-and-how-to-use-it (дата звернення: 2910.2023).

Шевченко А. О.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Притиченко А. М.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ОПТИМАЛЬНІ СИСТЕМИ КЕРУВАННЯ КОРПОРАТИВНИМИ МЕРЕЖАМИ ЯК ОДИН ІЗ АСПЕКТІВ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Інформаційна сфера діяльності людини стала важливим фактором розвитку економіки. Головним її напрямом є створення інформаційного сервісу для прийняття управлінських рішень, що полягають у реалізації функцій, як взаємодіють між собою та формують єдиний процес взаємозалежних дій для досягнення економічного результату.

Ефективно реалізувати інформаційні потреби дозволяють можливості сучасних комп'ютерних мережевих технологій. Саме тому актуалізація застосування цих систем допомагає оптимізувати функції управління, збільшити їх аналітичні і прогнозні можливості [2, с. 7].

Як відомо, ефективна платформа для систем керування корпоративними мережами має володіти такими якостями [1, с. 111]:

- масштабованість;
- дійсна розподіленість відповідно до концепції клієнт/сервер;
- відкритість, що дає змогу працювати з різнорідним устаткуванням – від настільних комп'ютерів до мейнфреймів.

Перші дві властивості тісно пов'язані. Гарна масштабованість досягається за рахунок розподіленості системи керування. Розподіленість тут означає, що система може включати кілька серверів і клієнтів. Сервери (або ж менеджери) збирають дані про поточний стан мережі від агентів SNMP, CMIP або RMON, вбудованих в устаткування мережі, і накопичують їх у своїй базі даних. Клієнтами є графічні консолі, за якими працюють адміністратори мережі. Програмне забезпечення

клієнта системи керування приймає запити на виконання будь-яких дій від адміністратора (наприклад, побудова докладної карти частини мережі) і звертається за необхідною інформацією до сервера. Якщо сервер має потрібну інформацію, то він відразу ж передає її клієнтові, якщо немає – то намагається зібрати її від агентів.

Ранні версії систем керування поєднували всі функції в одному комп'ютері, за яким працював адміністратор. Для невеликих мереж або мереж з невеликою кількістю керованого устаткування така структура виявляється цілком задовільною, але при великій кількості керованого устаткування єдиний комп'ютер, до якого надходить інформація від усіх пристроїв мережі стає вузьким місцем. Тож мережа ен може впоратися з великим потоком даних, і сам комп'ютер не встигає їх обробляти. Крім того, великою мережею керує зазвичай не один адміністратор, тому, крім декількох серверів у великій мережі має бути декілька консолей, за якими працюють адміністратори мережі, причому на кожній консолі має бути представлена специфічна інформація, що відповідає поточним потребам конкретного адміністратора.

Підтримка різнорідного устаткування швидше бажана, ніж реально існуюча властивість сьогоднішніх систем керування. До найпопулярніших програмних засобів мережного керування належать чотири системи:

1. Spectrum компанії Cabletron Systems.
2. OpenView фірми Hewlett-Packard.
3. Net View корпорації IBM.
4. Solstice виробництва SunSoft – підрозділу SunMicrosystems.

Три компанії з чотирьох самі випускають комунікаційне устаткування. Природно, що система Spectrum найкраще керую устаткуванням компанії Cabletron, OpenView – устаткуванням компанії Hewlett-Packard, а Net View – устаткуванням компанії IBM.

При побудові карти мережі, що складається з устаткування інших виробників, ці системи починають помилятися й приймати одні пристрої за інші, а при керуванні цими пристроями підтримують лише їх основні функції, а багато корисних додаткових функцій, які відрізняють один пристрій від інших, система керування просто не розуміє й тому не може ними скористатися.

Для виправлення цього недоліку, розробники систем керування включають підтримку не лише стандартних баз IBM I, IBM II і RMONMIB, а й численних приватних MIB фірм-виробників. Лідером

у цій галузі є система Spectrum, що підтримує майже 1000 баз MIB різних виробників.

Іншим способом більш якісної підтримки конкретної апаратури є використання на основі будь-якої платформи керування додатка тієї фірми, що випускає це устаткування. Провідні компанії – виробники комунікаційного устаткування – розробили і постачають досить складні і багатофункціональні системи керування для свого устаткування. До найвідоміших систем цього класу належать:

- Optivity компанії BayNetworks;
- CiscoWorks компанії CiscoSystems;
- Transcend компанії 3Com.

Система Optivity, наприклад, дає змогу робити моніторинг і керувати мережами, що складаються з маршрутизаторів, комутатоторів і концентраторів компанії BayNetworks, повністю використовуючи всі їх можливості й властивості. Устаткування інших виробників підтримується на рівні базових функцій керування. Система Optivity працює на платформах OpenView компанії Hewlett-Packard і SunNetManager (попередник Solstice) компанії SunSoft. Однак робота на основі будь-якої платформи керування з декількома системами, такими як Optivity, занадто складна і потребує, щоб комп'ютери, на яких все це працюватиме, мали дуже потужні процесори й велику оперативну пам'ять.

Проте, якщо в мережі переважає устаткування від якого-небудь одного виробника, то наявність додатків керування цього виробника для будь-якої популярної платформи керування дає можливість адміністраторам мережі успішно вирішувати багато задач. Тому розроблювачі платформ керування постачають разом з ними інструментальні засоби, що спрощують розробку додатків, а наявність таких додатків та їх кількість вважаються важливим фактором при виборі платформи керування.

Відкритість платформи керування залежить також від форми зберігання зібраних даних про стан мережі. Більшість платформ-лідерів дають змогу зберігати дані в комерційних базах даних, таких як Oracle, Ingres або Informix. Використання універсальних СУБД знижує швидкість роботи системи керування порівняно зі зберіганням даних у файлах операційної системи, але дає можливість обробляти ці дані будь-якими додатками, що вміють працювати із цими СУБД.

У табл. 1 надано характеристики найпопулярніших платформ керування.

Таблиця 1 – Характеристики найпопулярніших платформ керування

	OpenView Network Node Manager 4.1	Spectrum Enterprise Manager	Net View for AIX SNMP Manager	Solstice Enterprise Manager
Автовиявлення				
Обмеження за числом проміжних маршрутизаторів	-	-	+	+
Визначення імені хоста за його адресою через сервер DNS	+	+	+	+
Можливість модифікації привласненого імені хоста	+	-	+	+
Розпізнавання мережних топологій	Буд-які мережі, які працюють по TCP/IP	Ethernet, TokenRing, FDDI, ATM, розподілені мережі, мережі з комутацією	Розпізнавання по інтерфейсах пристроїв	Ethernet, TokenRing, FDDI, ATM, розподілені мережі
Максимальне рекомендоване число вузлів, що обслуговуються	200-2000 найбільш відоме - 35000	Програмних обмежень не існує	Програмних обмежень не існує	10000 - 50000
Підтримка баз даних	Ingres, Oracle	Файли	Власні, Oracle, Sybase	Informix, Oracle, Sybase

У висновку слід зазначити, що завдяки такому явищу, як взаємозамінність систем керування корпоративними мережами, можливо не лише суттєво вплинути на темпи цифровізації в сучасних умовах, так і в значній мірі зекономити кошти шляхом коректного підбору відповідних технологічних компонентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Програмне забезпечення комп'ютерних мереж : навч. посіб. К. : Університет «Україна», 2022. С. 111–113.

2. Косинський В. І., Швець О. Ф. Сучасні інформаційні технології : навч. посіб. 2 вид., виправл. К. : Знання, 2021. С. 7–8.

3. Царьов Р. Ю., Нікітюк Л. А., Резніченко П. І. Структуровані кабельні системи : навчальний посібник. Одеса : ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2021. 260 с.

СЕКЦІЯ 5
ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Авдіюк І. Б.,
здобувачка вищо їосвіти першого (бакалаврського) рівня спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», Державний податковий університет
Науковий керівник:
Калусенко В. В.,
викладач, Ірпінський фаховий коледж економіки та права

МОЖЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

Перша криповалюта народилася у 2008 році. Вже сьогодні віртуальні фінансові активи та токени є значною частиною торгівлі на світових фінансових ринках. Ринкова капіталізація криптовалют в даний час складає більш ніж 600 мільярдів доларів США. Однак існує багато обговорень щодо функцій криптовалюти та співвідношення між цінами Bitcoin, проблемами державного регулювання обігу віртуальних фінансових активів та оподаткування відповідних операцій. Тому актуальним є обґрунтування сутності та сучасних особливостей реалізації та оподаткування операцій з віртуальними фінансовими активами [1, с. 580].

Ключові проблеми оподаткування віртуальних фінансових активів зосереджені у декількох напрямках: визначення бази оподаткування, підтвердження цивільних прав на операції, ухилення від сплати податків.

Щодо проблем визначення бази оподаткування, то вона зосереджена у визначенні сутності відповідних активів. Якщо віртуальний фінансовий актив залишиться специфічним нематеріальним благом,

що має свою вартість, то до нього доцільно застосовувати принци оподаткування інвестиційних активів. Якщо розглядити віртуальний актив як засіб платежу, то виникає потреба визначення специфіки його оподаткування як операцій з іноземною валютою тощо. До того ж, якщо постачальним послуг з віртуальним фінансовими активами знаходиться поза межами національної юрисдикції, дуже складно отримати підтвердження здійснення відповідних операцій, визначити права та обов'язки кінцевого податкового агента [1, с. 581].

Щодо проблеми умисного ухилення від сплати податків за операціями з віртуальними фінансовими активами, то ця задача ускладняється постійним вдосконаленням та розвитком пов'язаних інформаційних технологій. Крпитовалюті мережі є потенційно глобалізовані і само тому, національний уряд не можуть повністю контролювати пов'язані операції, що можуть виступами об'єктом оподаткування. Проте, як і інші операції з реальними активами, можуть бути застосовані як непрямі методи визначення бази оподаткування, так і цілеспрямовані розслідування. Наприклад, прямі розрахунки у криптовалютах зараз у світі обмежені, а для виведення віртуальних активів у «фіатну» форму потрібні класичні банківські та розрахункові продукти, що і можуть бути додатковим інструментом фінансового моніторингу та контролю операцій [1, с. 581].

Нині питання щодо нормативного регулювання механізму обігу, зберігання, володіння, оподаткування, використання та проведення операцій, ринку віртуальних активів від держави повинно бути регламентоване законодавчими актами. В Україні лише зареєстровані відповідні проєкти законів, зокрема, законопроєкт «Про віртуальні активи», відповідно до якого пропонується визначати віртуальний актив – як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав [2].

Відповідно до законопроєкту, ііртуальний актив – нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав [2].

Практика чинного податкового законодавства не містить роз'яснень щодо оподаткування операцій з купівлі-продажу криптовалют операцій, але відповідно до ст. 165.1 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) такі операції підлягають оподаткуванню у випадку отримання від них доходу. Нормами діючого законодавства, визначено, що для фізичних осіб відповідно до ст. 163.1 ПКУ, об'єктом оподаткування є: загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід; доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання); іноземні доходи – доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України. Враховуючи це, можна припустити, що при здійсненні операції з купівлі-продажу криптовалют оподаткуванню буде підлягати лише дохід від купівлі-продажу. Отже, дохід, отриманий від продажу криптовалюти фізичною особою включається до загального річного оподатковуваного доходу. Слід врахувати, що купівлю-продаж криптовалют, здійснює фізична особа що проживає в Україні, але всі операції здійснюють торгівельні біржи, які зареєстровані за межами України [1, с. 624].

Слід звернути увагу, що особливості оподаткування з купівліпродажу криптовалют в Україні для нерезидентів визначаються відповідно до п. 163.2 ПКУ, дохід нерезидента від операцій з купівліпродажу криптовалют оподатковуватися не буде, за умови, якщо операції з купівліпродажу криптовалют відбуваються поза межами України, оскільки нерезидент сплачує податки в країні, резидентом якої він є. Але, за умови здійснення операцій нерезидентом з купівлі-продажу криптовалют на українських біржах, до оподаткування буде застосовуватися загальне правило, що й до оподаткування доходів резидентів з джерела їх походження в Україні [1, с. 625].

Як свідчить зарубіжний досвід, найбільш розповсюдженим серед досліджуваних країн є податок на приріст капіталу; податок на доходи та податок на прибуток використовують для оподаткування операцій з криптовалютами менше країн; податком на багатство обкладаються операції з віртуальними активами одночасно, в комплексі з іншими податками. Застосування податку на доходи фізичних осіб є доволі поширеною практикою, проте ми вважаємо, що тільки даного податку замало, адже він не поширюється на юридичних осіб. Тому пропонуємо розширити коло платників шляхом застосування до юридичних осіб податку на прибуток зі ставкою 5-ти % для прибутку, отриманого внаслідок здійснення операцій з криптоактивами; доцільним буде застосування даної ставки протягом 5-ти років [3, с. 89].

Прийняття змін до податкового законодавства, створить сприятливе середовище для функціонування суб'єктів, які здійснюють операції з віртуальними активами та держави, метою якої є отримання додаткових надходжень податків від операцій з віртуальними активами. Ставка у розмірі 5-ти % для інвестиційного прибутку є доречною, адже вона стимулює розвиток нових видів діяльності та залучення іноземних інвестицій в Україну [3, с. 89].

Поява криптовалют та поширення їх в господарській діяльності суб'єктів господарювання та приватних осіб створюють додаткові доходи, які через відсутність належного регулювання залишаються поза впливом держави, зокрема можливості їх оподаткування. Практика використання криптовалют в Україні з подальшим зверненням за роз'ясненнями до податкових органів щодо правильності їх декларування та сплати податків свідчить про те, що сучасні норми оподаткування подібних доходів недостатньо сприятливі для власника криптовалют.

Оскільки у випадку продажу фізичною особою криптовалюти весь одержаний дохід (без вирахування витрат на придбання) підлягає оподаткуванню ПДФО за ставкою 18 % та військовим збором за ставкою 1,5 %. Для юридичних осіб дохід від реалізації криптовалюти оподатковується податком на прибуток за ставкою 18 % та ПДВ за ставкою 20 %. Відображення в обліку операцій з криптовалютами платниками єдиного податку взагалі передбачає примусове переведення на загальну систему оподаткування. Такі умови у поєднанні з анонімністю електронних гаманців криптовалют призводять до того, що більшість операцій з криптовалютами залишається в тіні, вони не декларуються та за ними не сплачуються жодні податки [4, с. 31].

Віртуальні фінансові активи – є сучасним фінансовим продуктом, що потребує нормативно-правового врегулювання. Більшість проблем з обігу та використання криптовалют можуть бути подолані у межах національного фінансового та податкового законодавства

Таким чином, однією з основних засад ефективному розвитку ринку віртуальних активів є прийняття Закону України «Про віртуальні активи», який створить достатні передумови для прийняття Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами, та, відповідно, перспективу чіткого врегулювання питань оподаткування віртуальних активів та практики застосування в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ІІ Міжнародний податковий конгрес [Електронне Д 76 видання] : збірник матеріалів, м. Ірпінь, 26 листопада 2021 р. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 1298 с. PDFформат; мережеве видання; інституційний репозитарій.

2. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text (дата звернення: 12.04.2023).

3. Сорок другі економіко-правові дискусії (економічне спрямування) : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Львів, 2019. 110 с.

4. Мельниченко О., Новак О., Фоміна О. Проблеми та перспективи розвитку оподаткування операцій з криптовалютами. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2022. № 3 (53). С. 28–33. URL : http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8141/5.%20Мельниченко.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Балта В. В.,
здобувач вищої освіти
спеціальність 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Чуницька І. І.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах, в контексті зростаючої конкуренції та фінансового тиску, національна економіка, зокрема страховий ринок, потребує надійного захисту від потенційних загроз та створення ефективних механізмів їх запобігання.

Зараз економічна, політична та військова ситуація є нестабільною, процес інтеграції продовжує розвиватися, український страховий ринок стикається з багатьма зовнішніми та внутрішніми загрозами. Тому національна фінансова безпека та фінансова безпека страхового ринку набувають все більшого значення. Страховий ринок відіграє важливу роль у вирішенні різноманітних завдань у сфері захисту суб'єктів національної економіки, формування стабільного та фінансово захищеного страхового ринку є одним із ключових завдань влади.

Природа фінансової безпеки на страховому ринку та відповідні загрози є об'єктами дослідження українських та зарубіжних дослідників, таких як Барановський О.І., Внукова Н.М., Хаманькова О.О., Глейзер Р., Кучерівська С.С., Нікіфоров П.О., Панков Ю.В., В.О. Сухов. Проте варто зазначити, що аналіз поточної ситуації фінансової безпеки на українському страховому ринку та загроз, які на нього впливають, залишається неповним.

Соціально-економічні зміни, що відбулися останнім часом у нашій країні, торкнулися всіх галузей економіки, в тому числі й страхової галузі. Посилення національної кризи призвело до девальвації національної валюти, що призвело до того, що страхові компанії потребують

більшого статутного капіталу, ніж у попередні роки. Це може призвести до фінансових труднощів для окремих компаній, що зумовить необхідність модифікації та вдосконалення системи фінансово-економічної стабілізації страхового ринку для забезпечення надійного захисту юридичних та фізичних осіб [2].

М. М. Єрмошенко визначає фінансову безпеку країни як стан рівноваги у фінансово-кредитній сферах, також володіння якісними фінансовими інструментами, технологіями та системами обслуговування, а також здатність протистояти негативним внутрішнім і зовнішнім факторам (загрозам) [3].

Фінансова безпека страхового ринку є важливою частиною національної фінансової безпеки та сприяє створенню ефективної системи захисту громадян, підприємств і держави. Страховий ринок також є важливим джерелом довгострокових інвестицій, які можна вкладати в економіку країни. Підвищення рівня фінансової безпеки страхового ринку сприяє накопиченню необхідних ресурсів і спонукає розвиток економіки [4].

На думку С. С. Кучерівської, необхідною умовою стабільного фінансового стану підприємства є те, що воно вміє розумно та оптимально використовувати фінансові ресурси та зважено їх контролювати для ефективного реагування на можливі внутрішні та зовнішні загрози [4].

Фінансову стійкість страхової компанії можна розглядати як узгодженість між фінансовими інтересами страхувальника та інтересами інших учасників зовнішнього середовища (таких як країна, ринок, конкуренти). Страхові ринки зазвичай вважаються фінансово безпечними, коли фінансові інтереси страхових компаній узгоджуються з інтересами інших учасників (таких як страхувальники, кредитори, конкуренти, країни, позичальники, інвестори тощо). Це сприяє зменшенню зовнішніх загроз загальному рівню фінансової безпеки на ринку страхових послуг.

Економічні виклики воєнного часу значно посилили проблеми на страховому ринку. Схеми страхування ризиків повинні бути розроблені та впроваджені разом з органами влади та страховими компаніями в таких пріоритетних секторах, як будівництво, енергетика, інфраструктура, сільське господарство тощо. Особливе занепокоєння викликає розвиток особистого медичного страхування, яке на сьогодні має велике практичне значення [1].

Тому фінансова безпека страхового ринку та його учасників є дуже важливою для національної економіки та гарантує захист бізнесу та добробуту громадян. Розвиток українського страхового ринку та підвищення фінансової безпеки вимагають національної політики, адаптації законодавства до стандартів ЄС, підтримки конкуренції та покращення умов для ефективного контролю страхової діяльності. Український страховий ринок має потенціал розвитку та позитивно впливає на економіку країни в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурбель Л. Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж війни. *Interfax Ukraine*. URL : https://interfax.com.ua/news/blog/856594. html (дата звернення: 10.09.2023).

2. Гладчук О. М. Фінансова безпека сучасного страхового ринку України. *Ефективна економіка.* URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2931 (дата звернення: 10.09.2023).

3. Єрмошенко А. Визначення поняття фінансової безпеки страховика та її категорій. *Актуальні проблеми економіки*. 2022. № 4. С. 46–51.

4. Нікіфоров П. О., Кучерівська С. С. Сутність та значення фінансової безпеки страхової компанії. *Фінанси України*. 2019. № 5. С. 86–90.

Бобир І. М.,
здобувач вищої освіти
групи ФБД-22-1с,
факультет фінансів та
цифрових технологій
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри публічних
фінансів,
Державний податковий університет

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Економічна безпека – одна з визначних складових системи національної безпеки, що повязує систему національної безпеки між собою економічний розвиток країни та її внутрішній і міжнародний соціально-політичний і військового потенціал.

Тому не можна не погодитися з вітчизняним висновками дослідників, які вважають, що «всі види національної безпеки базуються на економічній безпеці».

«Концепція економічної безпеки стає надзвичайно важливою як аргумент для прийняття політичне рішення" Основні інтереси країни є стабільний економічний розвиток і добробут громадян України.

Прибуток та економічна безпека є найважливішими функціями держави, які виконуються для зміцнення її позицій у міжнародному співтоваристві. Національна безпека Україна захищає людину, суспільство та життєво важливі інтереси країна, від внутрішніх і зовнішніх загроз – це необхідність збереження і захист матеріальних, духовних та економічних ціностей.

Узагальнення думок учнів та експертів щодо джерел виникнення загроз економічній безпеці дає змогу стверджувати, що основна загроза полягає у відсутності системної політики державного регулювання економічними процесами в контексті реалізації стратегій соціально-економічного розвитку країни.

Вирішальним у проведенні економічних реформ повинно стати поєднання прагматичної політики захисту національних інтересів з конструктивним курсом на підтримку зростання добробуту широких верств населення. Реалізація цього процесу потребує оновлення і швидкого розвитку перспективних секторів національної економіки шляхом ефективних програм реструктуризації господарського комплексу країни. На стратегічному рівні економічну безпеку гарантує лише конкурентоспроможність економіки. У той же час, спостерігається тенденція реалізовувати лише тактичні заходи щодо соціально-економічного розвитку економіки [1].

Такий стан обумовлений як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами. Основне завдання держави в контексті забезпечення економічної безпеки - створення економічного, політичного та правового середовища і інституційної інфраструктури, які б сприяли розвитку конкурентоспроможних підприємств, інвестиційним процесам та виробництву перспективних товарів. На даному етапі розвитку економічна безпека України знаходиться на недостатньому рівні.

Погіршення показників ефективності функціонування народного господарства, старіння основного капіталу, погіршення конкурентоспроможності національної економіки, відтік іноземного капіталу, відтік наукових і талановитих кадрів, високий рівень тіньової та кримінальної економіки - всі ці фактори створюють постійну загрозу національній економіці.

Недостатня увага до національних ідей, державних пріоритетів, відсутність ефективних механізмів боротьби зі злочинністю та недостатня правова база для захисту національних інтересів - всі ці чинники призвели до такої ситуації.

Першою і найважливішою загрозою на державному рівні для економічного життя країни стала політична боротьба між гілками влади. Взаємні протистояння та відсутність ефективних правових регуляцій становлять головну небезпеку для реалізації макроекономічних цілей національної економіки.

В останні роки стабільний та безпечний розвиток України тривожать низка негативних тенденцій, які впливають на трудовий потенціал країни та зростання людського капіталу. Серед причин цих проблем, варто відзначити погіршення природних умов для формування робочої сили, зниження реальних доходів населення, невідповідність рівня заробітної плати її відтворювальним, мотиваційним регулюючим

функціям (що призводить до неповного відтворення робочої сили, недостатньої стимуляції до праці, втрати інтересу до технологічного оновлення у та виробництві та низької якості виконуваних робіт); зростання розмірів безробіття; падіння ефективності використання робочої сили та зниження рівня професійної кваліфікації. Також наближається загроза відтоку кваліфікованої робочої сили за кордон, переходу на менш кваліфіковані посади та некваліфіковану працю, запрошенням молодих фахівців та вчених на роботу за кордоном на індивідуальних умовах.

Отже, економічна безпека - це складна та багатофакторна категорія, яка вимагає комплексного підходу до забезпечення стійкості та стабільності національної економіки. Декілька ключових аспектів визначають її суть:

Самовідтворення та задоволення потреб населення: Однією з центральних мет цього процесу є здатність національної економіки до самовідтворення, забезпечення потреб власного населення та збалансованого розвитку.

Протистояння дестабілізуючим чинникам: Економічна безпека включає в себе здатність реагувати на різноманітні внутрішні та зовнішні чинники, які можуть загрожувати стабільності економіки та суспільства.

Конкурентоспроможність у світовому контексті: Досягнення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання є важливою складовою економічної безпеки.

Формування та досягнення макроекономічних цілей: Головним завданням економіки є не лише захист від небезпеки, але і формування здатності досягати макроекономічних цілей розвитку в контексті світових тенденцій.

Забезпечення економічної безпеки - це складний та постійно змінюючийся процес, який потребує уважної стратегії, політико-правового регулювання, наукового підходу та співпраці на різних рівнях [2, с. 844].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Уряд схвалив Стратегію економічної безпеки до 2025 року. *Економічна правда* : вебсайт. 2021. 10 березня. URL : https://www.epravda.com.ua/news/ 2021/03/10/671791/

2. Financial security of the state / Reznik O., Kovalchuk A., Getmanets O., Nastyuk V., Andriichenko N. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2020. Vol. 9, № 3. Pp. 843–852.

Боклач Н. О.,
студентка 3 курсу,
спеціальність
«Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Дроботова Л. А.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

В умовах повномасштабної збройної агресії росії економіка України в цілому, особливо соціально-трудова сфера, зазнала значних і руйнівних наслідків. Це призвело до фактичного знищення багатьох підприємств та їхньої робочої сили, падіння внутрішнього виробництва та реального ВВП, зростання безробіття, масштабної бідності, значного зростання ризиків невизначеності, створення перешкод для вільного руху факторів виробництва, включаючи робочу силу, і порушують нормальний перебіг практично всіх соціально- економічних відтворювальних процесів

Економічні проблеми в поєднанні з масовими внутрішніми переміщеннями та потоками біженців призвели до величезних втрат людського та трудового потенціалу країни. У сфері праці дедалі серйознішими стають такі явища, як тіньова зайнятість, порушення соціально-трудових прав працівників, примусова праця, зниження заробітної плати та трудових обов’язків, соціальне відчуження, гендерна нерівність, дискримінація. Система праці фактично зруйнована, а це посилює занепад національної економіки, погіршує життя громадян, особливо працюючих, стає фактором впливу, який перешкоджає стабільності ринку суспільства та робочої сили.

Однією із ключових складових забезпечень необхідного рівня економічної стабільності в Україні в умовах збройної агресії та в період післявоєнного відновлення має стати подальше відновлення та розвиток людського та трудового потенціалу країни. Збереження додаткового

стабільного функціонування ринку праці та сфери праці є неоднозначною умовою подальшого відновлення конкурентоспроможності української економіки в сучасному світі. Багато логістичних зв'язків було пошкоджено, морські шляхи до наших портів заблоковано, а на великих територіях країни тривають найінтенсивніші бойові дії за останнє десятиліття. Проте все це не завадило, а навпаки, безпрецедентно прискорило інтеграцію України в міжнародні відносини.

Варто зазначити, що міжнародні відносини під час воєнного конфлікту відіграють важливу роль, адже допомога у боротьбі зі збройною агресією прискорює настання миру та відновлення справедливості.

Із 24 лютого 2022 року Україна отримала як фінансову, так і військову допомогу від більшості країн світу. Наразі це європейські країни та США. Особливе місце в цій підтримці посідає Закон про ленд-ліз, який був схвалений Конгресом США 7 квітня 2022. Підписаний Джо Байденом 9 травня, він нагадує аналогічні програми, що діяли під час Другої світової війни [3].

Ленд-ліз – це політика Сполучених Штатів щодо постачання своїм союзникам стратегічних товарів, таких як боєприпаси, обладнання, продовольство та нафтопродукти. Перший закон про ленд-ліз був підписаний Франкліном Рузвельтом 11 березня 1941 року з метою перемоги над нацистською Німеччиною та її союзниками; другий з'явився під час російсько-української війни; перший закон про ленд-ліз був підписаний у 1941 році з метою перемоги над нацистською Німеччиною та її союзниками; другий був підписаний у 1942 році з метою перемоги над нацистською Німеччиною та її союзниками; третій був підписаний у 1943 році з метою перемоги над нацистською Німеччиною та її союзниками.

Закон про ленд-ліз на захист демократії в Україні від 2022 року - це закон Конгресу США, який надає постачання українському уряду в спосіб, подібний до ленд-лізу часів Другої світової війни. Закон про ленд-ліз усуває бюрократичні перепони і дозволяє уряду США вести війну, швидко надаючи зброю та інші поставки урядам України та іншим східноєвропейським країнам, які зіткнулися з російською агресією проти України. Військова допомога Україні за ленд-лізом розпочнеться у жовтні 2022 року, коли почнеться новий фінансовий рік у США. До цього часу вся військова допомога Україні надавалася безкоштовно поза межами ленд-лізу.

Видання The Insider, зазначає, що будь-яке військове обладнання втрачене в бою, поставлене за програмою ленд-лізу, списується, і держава, яка отримала допомогу, не повинна за неї платити. А обладнання, яке залишилося цілим, Україна може безкоштовно повернути. Перераховувати гроші США буде необхідно, якщо Україна вирішить залишити вціліле озброєння у себе та після бойових дій [1]. Загалом від 24 лютого США надали Україні військової допомогу на суму 10,6 млрд доларів і надалі продовжують демонструвати підтримку нашій державі [4].

Попри позитивну позицію багатьох експертів щодо ленд-лізу, виникають і негативні. Зокрема, існує думка, що постачання зброї із-за кордону створює конкуренцію для Оборонно-промислового комплексу України (ОПК). На думку генерального директора приватного ТОВ «Українська бронетехніка» Владислава Бельбаса, вітчизняний ОПК має великий потенціал. Водночас він переконаний, що у військовий час потрібно поєднувати імпорт зброї та внутрішнє виробництво. Коли держава буде чекати зброю за лендлізом і не розміщувати внутрішніх замовлень, то частина виробників зникне [2].

Проте підтримання політичних відносин із США позитивно впливає на розвиток міжнародних відносин України в такі складні часи. На нашу думку, ленд-ліз - це початок відновлення відносин нашої країни на світовому рівні.

Пропонуємо розібрати деякі напрями міжнародних відносин України:

1. Євроатлантичні амбіції: Україна виразила бажання наблизитися до Європейського Союзу (ЄС) та вступити до Північноатлантичного альянсу (НАТО). Досягнення цих цілей є важливою частиною зовнішньої політики країни.
2. Дипломатія: Україна активно займається дипломатичною діяльністю, співпрацюючи з іншими країнами та міжнародними організаціями для вирішення конфлікту на Сході країни і розв’язання інших міжнародних питань.
3. Гуманітарні питання: Україна стикається з гуманітарними викликами, такими як переміщення населення, гуманітарна допомога та права людини в контексті війни.
4. Міжнародна торгівля: Україна розвиває торгівельні відносини з іншими країнами та регіонами, що включає експорт та імпорт різних товарів та послуг. Велика кількість біженців, які виїхали після 24 лютого 2022 року, знайшли прихисток за кордоном та працюють там, забезпечуючи робочою силою.

5. Енергетичні питання: Україна є транзитною країною для постачання природного газу в Європу, і енергетична безпека є важливим аспектом міжнародних відносин країни. Тому українські електрики мужньо тримають енергетичний фронт під час обстрілів росією.

6. Міжнародні організації: Україна є членом різних міжнародних організацій, включаючи Організацію Об'єднаних Націй (ООН), Організацію з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) [4] тощо.

Отже, Україна веде активну зовнішньополітичну діяльність і прагне співпрацювати з міжнародними партнерами попри повномасштабну війну росії та військовий стан в країні. Ми підтримуємо політичне «обличчя» на світовому рівні, поки збройні сили героїчно тримають оборону на фронті. Розробка та впровадження ефективної зовнішньої політики є важливим завданням для нашої країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон про ленд-ліз для оборони демократії Україною від 2022 року. URL : https://uk. wikipedia.org/wiki/ (дата звернення: 15.08.2022).

2. Бадрак Д. Ленд-ліз і український ОПК. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3523956-lendliziukrainskijopk.html (дата звернення: 08.07.2022).

3. Шурхало Д. Ленд-ліз в історичній перспективі. URL : https://www.radiosvoboda.org/a/lend-liz-druha-svitova-rosiya-viyna/31843496.html (дата звернення: 11.05.2022).

4. Радіо Свобода. URL : https://www.radiosvoboda.org/a/news-usa-ukrayina-dopomogaviyna/32001426.html (дата звернення: 24.08.2022).

Боклач Н. О.,
студентка 3 курсу,
спеціальність
«Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Довбуш Н. Є.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку України супроводжується появою гострих соціально-економічних проблем, які спричиняють серйозні зміни якості життя населення, що виявляється у скрутному економічному становищі населення країни, погіршенні фізичного здоров'я, скороченні середньої тривалості життя, погіршенні соціальної захищеності, соціального забезпечення, зниженні реальної заробітної плати, середньої пенсії тощо. Повномасштабне вторгнення росії до України стало викликом для соціальної сфери.

В сучасних умовах розвитку національної економіки, враховуючі прагнення України інтегруватись до Європейського економічного простору, актуальним стає дослідження проблеми фінансового забезпечення соціальної сфери, розробка сучасного механізму її фінансування та пошук напрямків підвищення ефективності соціальних видатків.

Метою дослідження є аналіз особливостей та проблем фінансового забезпечення соціальної сфери в Україні.

Під фінансовим забезпеченням соціальної сфери варто розуміти цілісну систему організації фінансових відносин, які включають відповідні форми, методи та інструменти їх реалізації, в процесі мобілізації та розподілу фінансових ресурсів з метою створення умов для ефективного функціонування соціальної сфери в Україні на основі вирішення відповідних завдань, зумовлених соціальними функціями держави [3].

Тобто в Україні сформована централізована система соціального захисту населення, про що свідчить співвідношення у зведеному бюджеті країни видатків державного і місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення.

Фінансове забезпечення соціальної сфери має свою специфіку, зумовлену особливостями джерел мобілізації та порядку розподілу грошових коштів у соціально-побутовій і соціально-культурній складових цієї сфери. Специфіка фінансового забезпечення функціонування соціальної сфери полягає в тому, що в таких галузях, як освіта, соціальне забезпечення, охорона здоров'я, культура переважає бюджетне фінансування, а в побутовому обслуговуванні, громадському харчуванні, частково у фізичній культурі більшість суб'єктів господарювання функціонують на засадах комерційного розрахунку, що передбачає самофінансування та кредитування.

Питання фінансування соціальної сфери досліджували: В. Андрущенко, С. Буковинський, О. Василик, О. Величко, В. Козак, В. Кравченко, В. Опарін, Д. Полозенко, І. Чугунов та інші науковці.

Основним джерелом фінансового забезпечення соціального захисту є ВВП, який у процесі розподілу та перерозподілу формує первинні і вторинні доходи для інституційних секторів економіки. Частина цих доходів використовується для формування централізованих та децентралізованих фондів фінансових ресурсів. Важливою умовою успішного функціонування системи соціального захисту населення є збалансування потреби у фінансових ресурсах з наявними доходами [4].

За даними Міністерства фінансів України видатки державного бюджету у 2022 році зросли на 1214,2 млрд грн, тобто на 81,4 %. Розгортання бойових дій призвело до суттєвого збільшення видатків на фінансування національної безпеки і оборони держави, обсяг яких дорівнював 1537,5 млрд грн, що складало 31,2% ВВП. Щодо видатків на обслуговування боргу та виплат за державними деривативами, то їх обсяг зріс на 2,2 млрд грн, тобто на 1,4 % порівняно з 2021 роком [2].

Фундаментальною основою фінансування сфери соціального захисту населення є видатки зведеного бюджету України, динаміка обсягів яких упродовж останніх років представлена в таблиці 1.

Таблиця 1 – Динаміка видатків бюджету на соціальне призначення та їх питома вага у видатках зведеного бюджету та ВВП України у 2015–2022 рр., млрд грн [4]

Показник	2015 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2021 р., %
ВВП	1988,5	3 558,7	4 080,2	4 194,1	5 459,6	5 191,0	95,08
Видатки бюджету усього	679,9	1 250,2	1 370,1	1 595,3	1 844,4	3 043,5	165,01
зокрема, соціальний захист та соціальне забезпечення	176,3	309,3	321,8	346,7	367,7	455,2	123,93
освіта	114,1	210,0	238,8	252,3	312,9	290,8	92,94
охорона здоров'я	71,0	115,8	128,4	175,8	203,6	215,3	105,75
охорона навколишнього середовища	5,5	8,2	9,7	9,1	10,6	5,2	49,06
житлово-комунальне господарство	15,7	30,3	34,5	32,2	56,9	41,2	72,41
духовний та фізичний розвиток	16,2	29,0	31,6	31,7	43,4	33,6	77,42
Частка соціальної сфери У ВВП, %	20,1	19,7	18,7	20,2	18,2	20,1	110,4
Частка соціальної сфери у видатках бюджету, %	58,66	56,20	55,82	53,1	53,9	34,2	63,5

Як показують дані таблиці, витрати бюджету на сферу соціального забезпечення України зросли в абсолютних величинах, але їх частка у ВВП та загальних видатках бюджету зменшилася. Це свідчить про інституційну недооцінку важливості соціальної сфери та неефективність механізмів її бюджетного фінансування. Так, у 2022 році порівняно із 2021 роком видатки державного бюджету зросли на 1199,1 млрд грн, або на 65,01 %. Щодо динаміки видатків бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення населення, то за останні роки цей показник характеризується сталим зростанням. Зауважимо, що у 2022 році на ці потреби було виділено 455,2 млрд грн бюджетних коштів, що на 87,9 млрд грн більше за показник 2021 року. За аналізований період 2015–2022 рр. обсяги бюджетного фінансування соціального захисту населення в Україні зросли в 2,6 рази [4].

Варто зазначити, що обсяг видатків на соціальний захист населення, що відображається у зведеному бюджеті України, не розкриває реального обсягу фінансування, яке спрямовується на соціальну сферу. Це пояснюється тим, що деякі складові видатків на фінансування соціальних послуг, соціальних виплат та інших заходів соціального захисту населення включаються до інших статей бюджету. Йдеться про видатки на житлово-комунальне господарство, освіту, духовний і фізичний розвиток, охорону здоров'я, громадський порядок та оборону тощо.

Структура фінансування соціальних видатків, представлена на рис. 1 підтверджує, що в 2022 році найбільшу питому вагу у структурі всіх фінансових ресурсів займали видатки на соціальний захист пенсіонерів (52,4 %), на соціальний захист інших категорій населення (33,2 %), а також на допомогу у вирішенні житлового питання (13,2 %) [1].

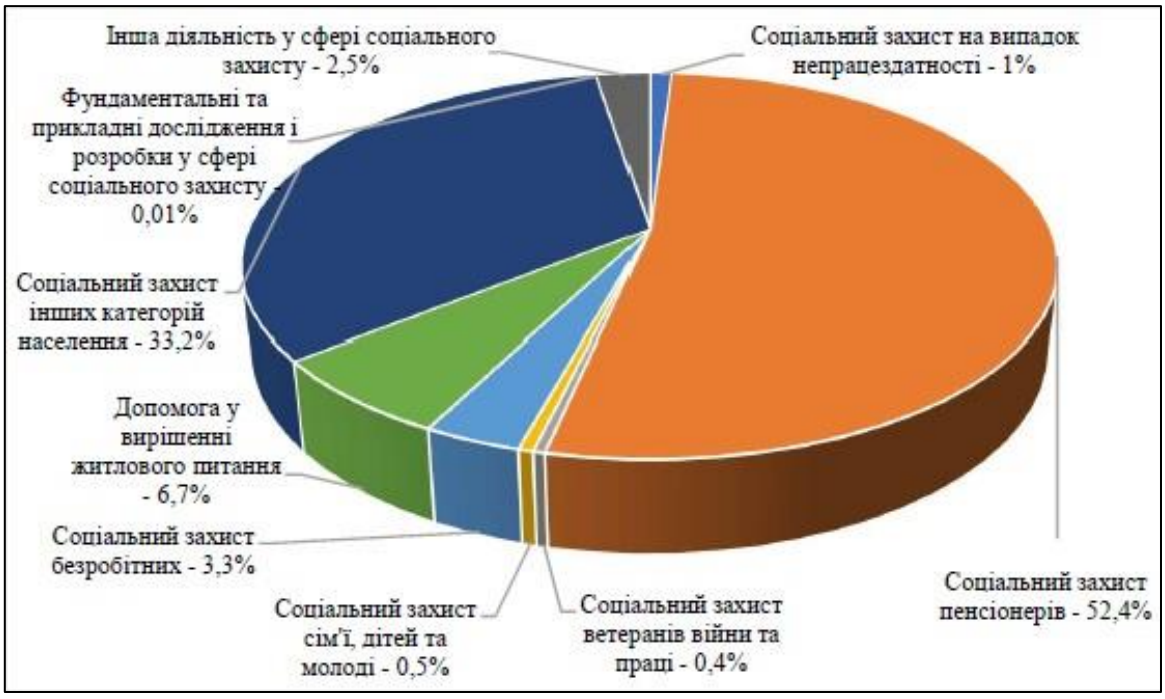

Рисунок 1 – Структура видатків зведеного бюджету України на соціальний захист населення за напрямами у 2022 році, % [4]

Отже, соціальна сфера займає важливе місце в соціально-економічному розвитку країни, оскільки саме в цьому секторі економіки здійснюється виробництво, розподіл і споживання матеріальних і нематеріальних благ, а також відбувається забезпечення розширеного відтворення людського капіталу за участю держави як гаранта економічного забезпечення якісного рівня життя населення. Важливими

напрямами підвищення ефективності механізму фінансового забезпечення соціальної сфери є:

– посилення відповідальності за нецільове використання коштів;

– оптимізація повноважень щодо розмежування видатків між органами влади всіх рівнів;

– залучення неурядових організацій до надання соціальних послуг із метою підвищення їх якості тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Видатки зведеного бюджету України. URL : https://openbudget.gov.ua/nationalbudget/expenses?class=program&view=table (дата звернення: 02.01.2023).

2. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2022 рік. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/ (дата звернення: 30.10.2023).

3. Крупельницька І., Євась Т., Жукова О. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 4 (15). С. 383–387. URL : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/15_2018/63.pdf (дата звернення: 30.10.2023).

4. Урба С. Фінансове забезпечення сфери соціального захисту України. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2022. № 48. С. 77–86. URL : http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/economics/article/view/3922/4367 (дата звернення: 30.10.2023).

Герасимчук А. О.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Дроботова Л. А.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ І РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Актуальним на даний час є вплив євроінтеграції на зовнішньоекономічну діяльність та рентабельність підприємств України, що, безсумнівно, виокремлюється в сучасних умовах глобалізації та стрімкому розвитку світових економічних відносин. Зазначимо основні аспекти. Євроінтеграційні амбіції України полягають у вступі України до Європейського Союзу, що визначає важливість вивчення впливу цього процесу на різні сфери економіки, включаючи зовнішньоекономічну діяльність та рентабельність підприємств.

Розвиток зовнішньої торгівлі проявляється в інтеграції до європейського економічного простору, який розширює можливості для українських підприємств на міжнародних ринках та створює нові шляхи для збуту їхньої продукції та послуг. Впровадження європейських стандартів та практик спонукає українські підприємства до підвищення якості та конкурентоспроможності своєї продукції. Також залучення іноземних інвестицій створює сприятливі умови для притягання іноземних інвесторів, що може значно покращити фінансовий стан підприємств.

Вбачається необхідність системних реформ. Успішна інтеграція в європейські структури потребує комплексного оновлення економічного законодавства, системи управління та стандартів.

Європейська інтеграція України є складним багаторівневим і довготривалим процесом, який залежить від багатьох факторів і є джерелом суттєвих змін в економічній сфері держави. Перспектива членства України в ЄС визначається стратегічною спрямованістю як внутрішньої, так і

зовнішньої державної політики України, а також ключовою метою, заради якої здійснюються реформи. Зараз Україна є активним учасником міжнародної торгівлі, що зумовлено вигідним географічним розташуванням різноманітністю форм власності достатнім виробничим та зовнішньоекономічним досвідом співпраці [1].

Просування конкурентоспроможної продукції на ринки країн ЄС, збільшення валютних надходжень, удосконалення та оновлення технологічних процесів і потужностей, впровадження сучасних інноваційних ідей і винаходів позитивно впливають на ефективність діяльності українських підприємств, а також про розвиток української економіки загалом.

Незважаючи на поступове зростання обсягів зовнішньої торгівлі, дослідження та аналіз проблем, що гальмують ефективність експортно-імпортних операцій, особливо використання застарілих технологій, що призводить до технологічного відставання виробничих процесів, низької рентабельності, низького рівня інвестиційної діяльності та інноваційної діяльності, потребує дослідження та аналізу [3].

Нині існує необхідність пристосування вітчизняних промислових підприємств до розвитку в умовах глобалізації та входження України у світовий економічний простір. Адже українські підприємства знаходяться під «тиском» низки факторів, що, з одного боку, дають чималі перспективи та можливості, а з іншого - викликають нові загрози та ризики. Природою та джерелом таких змін є курс України до євроінтеграції. Як наслідок, підвищується роль факторів впливу зовнішнього середовища, а отже виникають реальні можливості розширення сфер діяльності, диверсифікації продукції та забезпечення функціонування й розробки стратегії розвитку їх потенціалу. Але зазначене потребує адаптування вітчизняних підприємств до новітніх інструментів стратегічного управління та постійних змін в макросередовищі[1].

До передумов євроінтеграції (відносно проблем вітчизняних підприємств) можна віднести: застаріле технічне обладнання та устаткування; неефективні методи управління підприємствами; невідповідність міжнародним та європейським стандартам; невизначеність підприємців щодо модернізації підприємств; відсутність стимулів та дієвих інструментів щодо підвищення якості продукції[4].

До переваг, які отримає Україна від зони вільної торгівлі та інтеграції з ЄС, можна відзначити: входження в єдиний зовнішній ринок ЄС; постійне зростання експорту товарів і послуг, набуття статусу

основного торговельного партнеру для багатьох галузей ЄС, одного з лідерів постачання продовольства до ЄС; наявність тенденції до збільшення європейського експорту, що свідчить про залежність експорту від процесів глобальної інтеграції; додаткові торговельні преференції від ЄС для України (квоти на експорт без сплати мита); стійкість політичної системи, гармонізація національного законодавства із законодавством ЄС, реорганізація неефективного судового законодавства; розвиток середнього та малого бізнесу [2].

Підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, запровадження стандартів ЄС на вітчизняних підприємствах призведе до отримання підприємствами, під час участі на світовому ринку, знань та досвіду, які посприяють підвищенню ефективності їх діяльності, до зменшення залежності від умов на внутрішньому ринку праці.

Таким чином, можемо зробити висновок, що євроінтеграція має значний позитивний вплив і може стати важливим фактором у вирішенні низки поставлених проблем. Це шлях нового погляду, повної модернізації, задіяння всього науково-технічного потенціалу вітчизняних підприємств, а отже, і розширення ринку та створення нових робочих місць. Це, звичайно, призведе до залучення іноземних інвестицій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції та виходу на нові ринки збуту. Ще одним позитивним зрушенням і наслідком інтеграції є підвищення здійснення зовнішньоекономічної діяльності, що сприяє розширенню об’ємів експорту та імпорту. Це впливає на зростання ВВП та благоустрій країни.

Характерною особливістю є те, що експорт товарів та послуг щодо високих технологій є дещо незначним, що напряму залежить від структури конкурентних переваг національної економіки, яка є, на жаль, недосконалою. А це призведе до проблем цінових факторів в порівнянні з перевагами щодо вартості людських та природних ресурсів. Наразі українська держава націлена на одержання короткострокових результатів за рахунок реалізації операцій експорту та імпорту. Підвищення інноваційного рівня промислового виробництва має змінити рівень конкурентоспроможності, імідж компаній та міжнародних партнерів на світовому ринку. Необхідно підвищити якість продукції, яка не задовольняє вимоги Європи, замінити застаріле обладнання та технології, удосконалити процес виробництва. У результаті, товар буде задовольняти вимоги європейського ринку і зовнішньоекономічна діяльність стане більш ефективною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жигалкевич Ж., Станіславський О. Особливості зовнішньо економічної діяльності вітчизняних підприємств в умовах євро-інтеграції. URL : Київський політехнічний інститут. URL : https://www.researchgate.net/publication/337301706_

2. Історія становлення відносин Україна-ЄС / Міністерство юстиції України. URL : https://minjust.gov.ua/m/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es (дата звернення: 29.10.2023).

3. Корнієнко В. Україна в Європі і світі : навч. посіб. Вінниця, 2018. 183 с.

4. Шинкар В., Ковач Т. Проблеми і перспективи інтеграції України до ЄС. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* URL : http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua› archive/ (дата звернення: 29.10.2023).

Дембовська В. А.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Вергелюк Ю. Ю.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ: РИЗИКИ ТА ПЕРЕВАГИ

Актуальність дослідження. Ринок цінних паперів сьогодні активно використовує інформаційні технології, оскільки торгівельні операції з цінними паперами вимагають збору, зберігання та обробки великих обсягів інформації. Водночас, вплив цифрових інновацій призводить до його трансформації. Під трансформацією ринку цінних паперів розуміється зміна його структури або розвитку, за якої система переходить у новий якісний стан і зазнає змін у своїй організації у просторовому та часовому аспектах. Тому актуальним та важливим напрямком досліджень є аналіз каналів, шляхів і форм трансформації, які відбуваються на даному ринку під впливом цифрової революції.

Мета дослідження. Мета дослідження полягає в огляді ризиків та переваг, пов'язаних із процесом цифрової трансформації на ринку цінних паперів.

Матеріали та методи. У процесі дослідження було використано різноманітні джерела інформації, зокрема наукові статті з вітчизняних і зарубіжних періодичних видань, а також інформаційні ресурси з Інтернету, що акцентували увагу на питаннях, пов'язаних із впровадженню нових цифрових технологій на фінансових ринках, зокрема ринку цінних паперів. При проведенні дослідження були використані такі методи, як логічне узагальнення, систематизація, наукова абстракція та аналіз статистичних даних, які дозволили аналізувати та узагальнювати зібрані дані.

Результати та обговорення. Процес цифровізації, або «діджиталізації», включає широкий спектр радикальних інновацій, які не лише відкривають нові можливості для бізнесу та участі в глобальних цифрових платформах, але й якісно перетворюють саму економічну модель. До найважливіших каналів, через які відбувається трансформація ринку цінних паперів, можна віднести такі технології, як засоби комунікації, методи збору та обробки інформації, штучний інтелект, біометрія, криптографія, «хмарні» технології, технології розподіленого реєстру, фінансові технології (фінтех) та інші [3].

Цифрова трансформація ринку цінних паперів є процесом інтеграції та впровадження сучасних цифрових технологій для оптимізації процесів торгівлі, управління активами та покращення взаємодії між учасниками ринку. Метою цифрової трансформації є забезпечення більш гнучкого, швидкого та конкурентоспроможного середовища для учасників ринку, сприяючи вдосконаленню торговельних процесів та забезпеченню високого рівня обслуговування для інвесторів.

За останній час учасники ринку цінних паперів все частіше впроваджують технології штучного інтелекту, що сприяє досягненню нових рівнів ефективності у торгівельних операціях та поліпшенню кібербезпеки ринку загалом. Технологічні новації дозволяють швидше вирішувати завдання, які раніше вимагали значних затрат часу та людських ресурсів. Учасники ринку цінних паперів використовують штучний інтелект для моніторингу та аналізу таких факторів, як обсяг транзакцій, часові параметри, місцезнаходження та інформація про купівлю [1]. Складні алгоритми можуть здійснювати декілька перевірок одночасно у процесі торгівлі, що дозволяє краще керувати ризиками у порівнянні зі стандартними системами.

Слід зазначити, що розвиток ринку цінних паперів відбувається паралельно з процесом переходу від «традиційної» моделі до «цифрової» моделі, яка передбачена в Європейській платіжній директиві PSD2 (Payment Services Directive revised), що набула чинності 13 січня 2016 року. Ця директива передбачає заміну існуючої фінансової системи на «цифрову» та вводить новий тип фінансових установ – фінансово-технологічні компанії. Основні тенденції переходу ринку цінних паперів від «класичної моделі» до «цифрової» відображені у таблиці 1.

Таблиця 1 – Напрями трансформації елементів ринку цінних паперів в умовах цифровізації

Ключові елементи структури ринку цінних паперів	Елементи «класичної» моделі	Елементи «цифрової» моделі
Фінансові посередники	Дилери; Брокери;	ФінТех; Хеджеві фонди; Високочастотний трейдинг;
Організації, які здійснюють процес укладання угод.	Позабіржові торгові системи та фондова біржа	ФінТех; Блокчейн
Організації, які здійснюють процес виконання угод.	Реєстратори; Депозитарії; Розрахунково-клірингові організації	ФінТех; Платіжні сервіси ІТ-платформ
Інструменти фінансового характеру	Такі види цінних паперів: пайові, боргові, похідні;	Складні опціони; Багаторівнева сек'юритизація; Біткоін-деривативи; Цифрові токени;
Фінансові послуги	Інвестування; Аналітика;	Роботизоване управління активами; Інвестування, брокерські послуги за допомогою ФінТех; Краудфандинг на базі акцій; Діджитал-кредитування;

Джерело: [2].

Епоха цифровизації в суттєвий спосіб трансформує структури ринку цінних паперів, включаючи суб'єктну, облікову, інструментальну та розрахунково-клірингову структури. На сучасному етапі, взаємодія між традиційними учасниками фінансової системи та новими інституційними гравцями, які представляють ФінТех-сектор, часто відбувається у формі партнерських відносин. Проте в перспективі ФінТех-компанії можуть повністю витіснити посередників на ринку цінних паперів завдяки таким перевагам, як мобільність, зручність, швидкість, економічність обслуговування та візуалізація.

Таким чином, можемо виокремити основні переваги процесу цифровізації ринку цінних паперів, зокрема:

- залучення нових інвесторів - цифрові інструменти сприяють залученню нових інвесторів та цим підвищують інвестиційну привабливість ринку;

- зниження витрат - використання цифрових технологій знижує витрати на операції та підвищує ефективність управління активами.

- покращена прозорість - цифрові інструменти сприяють покращенню прозорості ринку та забезпечують кращий доступ до інформації для учасників ринку [4].

- збільшення швидкості операцій - впровадження цифрових технологій прискорює процеси торгівлі та робить їх більш ефективними.

Проте варто також й окреслити ключові ризики від впровадження цифрової трансформації ринку цінних паперів в Україні, а саме:

- недостатня кібербезпека - слабкість кіберзахисту може призвести до збоїв систем та загроз для безпеки даних учасників ринку.

- недосконаліть регуляторного середовища - неспроможність адаптувати регуляторне середовище до швидкого темпу цифрового розвитку обмежує швидкість інновацій на ринку.

- недостатній рівень технологічної освіти - відсутність необхідних знань та кваліфікації серед працівників стає перешкодою для успішної імплементації цифрових технологій.

Ураховуючи це, важливо відзначити, що Національний банк України схвалив стратегію розвитку фінтеху в країні до 2025 року. Реалізація цієї стратегії має суттєве значення для стабільності та модернізації ринку цінних паперів, оскільки вона включає наступні етапи:

- офіційне визнання віртуальних активів у правовому полі;

- створення платформи для підвищення цифрової та фінансової грамотності серед дорослого населення та осіб віком від 5 до 18 років;

- залучення венчурного капіталу шляхом встановлення законодавчого регулювання для діяльності інвестиційних фондів та краудфандингових проектів;

- розширення цифрової інфраструктури, що сприятиме захисту та офіційному реєструванню обміну інформації між регуляторами та учасниками ринку, забезпечуючи актуальність, повноту та прозорість публічних реєстрів у процесі обміну даними про клієнтів між банками та державними установами (відповідно до «Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року») [5].

Висновки. Отже, процес цифрової трансформації ринку цінних паперів має призводить до виникнення як позитивних, так і негативних наслідків. Ризики, пов’язані з цифровою трансформацією, включають питання кібербезпеки, технічні проблеми та недосконаліть регуляторного середовища, що може вплинути на стабільність та надійність ринку. Однак переваги цифрової трансформації полягають у підвищенні

ефективності, покращенні аналітичних можливостей, збільшенні доступності та зниженні витрат на операції. Щоб максимізувати переваги та мінімізувати ризики цифрової трансформації ринку цінних паперів, необхідно приділяти увагу забезпеченню високого рівня кібербезпеки, постійному моніторингу технічних систем та вдосконаленню регуляторного середовища з урахуванням швидкого темпу цифрового розвитку. Додатково, важливо надавати пріоритет підвищенню освіченості та підготовці фахівців у галузі цифрової трансформації для забезпечення ефективного використання цифрових інструментів та забезпечення стійкого розвитку ринку цінних паперів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Future of Fintech in Capital Markets / вебсайт. URL : https://caia.org/sites/default/files/10_aiar_vol-5_issue-3_future-of-fintech.pdf (дата звернення: 26.10.2023).

2. Коваленко В. В. Ринок цінних паперів в умовах структурних дисбалансів розвитку фінансового ринку України. *Приазовський економічний вісник.* 2019. № 1 (12). С. 172–178. URL : http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8939 (дата звернення: 26.10.2023).

3. Савенко Д. О. Цифровізація в системі факторів нарощування потенціалу розбудови інституційного забезпечення фінансового ринку. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. 2023. № 1. С. 155–182. URL : https://doi.org/10.33244/2617-5940.1.2023.155-182 (дата звернення: 26.10.2023).

4. Захаркіна Л., Новіков В. Вплив цифровізації економічних процесів на розвиток фондового ринку в Україні. *Проблеми та перспективи розвитку фінансовокредитної системи України* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Суми, 2022. С. 29–31. URL : https://fintech.biem.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/zbirnik_2022.pdf#page=29 (дата звернення: 26.10.2023).

5. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року / Офіційний сайт Національного банку України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku (дата звернення: 26.10.2023).

Дементʼєва С. М.,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах, під впливом глобальних внутрішніх і зовнішніх викликів, серед першочергових завдань Уряду України є – формування та реалізація стабілізаційної бюджетно-податкової політики задля подолання негативних наслідків військової агресії з боку рф для економіки країни, що вимагає проведення оцінки ресурсного потенціалу держави з метою досягнення визначених цілей соціально-економічного розвитку, з урахуванням наявних бюджетних можливостей і виникаючих бюджетних ризиків та обмежень. З огляду на вищезазначена тема дослідження є актуальною та своєчасною.

До основних обмежень при складанні бюджетних прогнозів можна віднести наступні:

– забезпечення збалансованості бюджету;

– встановлення чітких орієнтирів для підготовки проектів бюджетів на конкретні роки, забезпечення спадкоємності бюджетних пріоритетів;

– оцінка реальних бюджетних можливостей для встановлення витрат за пріоритетними напрямами (на оборону, освіту, охорону здоров’я, розвиток соціальної та інженерної інфраструктури та ін.);

– встановлення «бар’єрів» для необґрунтованих пропозицій щодо збільшення витрат, що загрожують економічної стабільності [1].

Враховуючі, що загрози стійкості бюджету та публічним фінансам загалом мають довгострокові тенденції, то часовий горизонт бюджетного планування має охоплювати не лише середньострокову, а й довгострокову перспективу. Оскільки нейтралізувати або усунути негативні чинники впливу на формування бюджетно-податкової політики у коротко та середньостроковому періоді буде проблематично. Серед основних загроз можна визначити наступні:

– збільшення обсягів державних запозичень задля підвищення обороноздатності армії та відновлення економіки через військову агресію рф, призвело до зростання державного боргу та витрат на його обслуговування, виникнення значного дефіциту бюджету;

– збільшення питомої ваги людей похилого віку у структурі населення України через вимушену міграцію жінок та дітей за кордон, спричинить у майбутньому зростання бюджетних витрат на соціальні потреби і зроблять стан публічних фінансів в країні нестійким;

– ущільнення динаміки коливань економічних циклів змушують уряди держав йди на непопулярні серед виборців кроки – збільшувати податкове навантаження та/або скорочувати обсяги надання гарантованих державою суспільних благ і послуг, через хронічні бюджетні дефіцити та високий рівень державного боргу.

Метою дослідження є визначення чинників впливу та фіскальних обмежень на формування та реалізацію бюджетно-податкової політики в умовах військового стану в Україні, розробка пропозицій щодо підвищення її ефективності.

При розробці та реалізації бюджетно-податкової політики особливого значення набуває визначення та оцінка чинників впливу політики на загальну економічну ситуацію в країні та передбачення масштабів реагування бюджету на зміну динаміки основних макроекономічних показників.

Якщо економіка країни стабільна, то об’єктивно існує висока вірогідність передбачення макроекономічних показників на короткостроковий період, що є достатнім для планування щорічного балансу.

У разі коли економіка не стабільна об’єктивно зменшується достовірність показників бюджетного планування та прогнозування зокрема, та загальноекономічного загалом.

Помилки в прогнозуванні сценаріїв соціально-економічного розвитку, недооцінка наслідків негативних процесів в економіці спричиняють недостовірність бюджетних прогнозів.

Реалізація стабілізаційної бюджетно-податкової політики ускладнюється в умовах відкритої економіки, оскільки більшість економічних систем тісно пов'язані між собою через процес виробництва та переміщення капіталу.

На практиці також може відбутися конфлікт між різними цілями бюджетно-податкової політики за термінами їх реалізації. Виникає ситуація, коли з позиції тактики досягається результат щодо повного та своєчасного виконання планових показників, однак з позиції стратегії уряд не досягає визначених орієнтирів соціально-економічного розвитку країни. Тому головне завдання державної політики полягає у мінімізації виникаючих протиріч.

Запровадження у бюджетному процесі довгострокового бюджетного планування пов'язано з необхідністю врахування довгострокових ефектів від рішень, що приймаються сьогодні, зокрема, в сфері бюджетно-податкової політики, та впливу довгострокових зовнішніх та внутрішніх чинників (політичних, соціальних, демографічних, економічних), а також можливості реалізації пріоритетних завдань програми соціально-економічного розвитку країни.

Задля підвищення ефективності формування та реалізація стабілізаційної бюджетно-податкової політики застосовуються фіскальні правила «другого покоління», а саме правила збалансованого бюджету з огляду на структурне (скоректованого на циклічну компоненту, що становить розрив випуску між фактичним та потенційним ВВП) або циклічного збалансування (виконання балансу під час певної фази економічного циклу). Так, згідно із світовим досвідом, задля досягнення позитивних ефектів для макрофінансової стабільності та нівелювання циклічності доцільним є використання саме комбінації із правила боргу та правила витрат, і здебільшого боргового правила та правила збалансування бюджету з врахуванням циклу [2].

В Україні застосовується у бюджетному процесі фіскальні правила у вигляді ліміту боргу та дефіциту бюджету, урядові гарантії за кредитами. Проте, не зважаючи на наявність окремих норм бюджетного законодавства, відсутність чітко встановлених правил щодо механізмів розробки та імплементації фіскальних правил, а також незадовільний стан виконання і дотримання вже діючих фіскальних правил, призводять до неефективності використання даних інструментів, що не дозволяє досягти достатнього рівня макрофінансової стабільності.

Через військовий стан в Україні протягом 2022 та 2023 років призупинена дія вимог фіскальних правил, тому спостерігається значне перевищення значень граничних показників рівня державного боргу та дефіциту бюджету, що об'єктивно обумовленою потребою фінансування оборонної сфери та забезпечення виконання інших функцій держави. Однак враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку України, після завершення війни постане потреба відновлення системи фіскальних правил та приведення її до вимог Європейського Союзу [3, с. 245].

Таким чином, підвищити ефективність формування та реалізації бюджетно-податкової політики України можливо за рахунок вдосконалення національної системи фіскальних правил шляхом застосування різних часових горизонтів, що дозволить детально регламентувати процес розробки та реалізації бюджетно-податкової політики, зменшити вплив циклічних коливань та макроекономічних шоків на економіка, покращити ефективність системи управління бюджетною безпекою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богдан Т. П. Нові фіскальні правила в ЄС: перспективні завдання для України. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/6/697731/ (дата звернення: 16.10.2023).

2. Fiscal Rules and Fiscal Councils: Recent Trends and Performance during the Pandemic / H. R. Davoodi et al. *IMF Working Paper*. 2022. No. 22/11. P. 41. URL : https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WP/2022/English/wpiea2022011-print-pdf.ashx (accessed: 17.10.2023).

3. Коляда Т. А., Бенч Л. Я., Пожиткова П. А. Фіскальні правила в забезпеченні боргової безпеки України. *Бізнес Інформ.* 2023. № 8. С. 241–247.

Джима Ю. В.,
студентка 3 курсу,
спеціальність «Право»
Науковий керівник:
Дроботова Л. А.,
Викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ІНВЕСТИЦІЙНА ТЕНДЕНЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Характерною рисою сучасного світового розвитку країн є активізація інтеграційних процесів у світі та Європі зокрема. Першим та найважливішим завданням зовнішньої політики України є інтеграція в Європейський Союз. Адже це дасть нашій державі великі можливості. Насамперед в сталому економічному розвитку, поліпшенні позиції у світовій господарській та культурній системі, досягненні великих соціальних можливостей та є ще достатньо багато плюсів, які реально зможуть “вивести нас в люди”.

Євроінтеграція - це процес впровадження європейських норм в українське законодавство. Це єдиний економічний, соціальний та гуманітарний простір, де відмовилися від кордонів та зайвих умовностей задля вільного переміщення товарів, людей, послуг і капіталів, необмеженого обміну інформацією, культурними та науковим надбанням [1].

Важливу роль у напрямку євроінтеграції України надає підписання певних угод (Угода про асоціацію) та створення зони торгівлі між нашою країною та ЄС. Серед основних економічних переваг укладання Угоди про асоціацію можна виділити:

По-перше, поліпшення умов експорту в ЄС української продукції за рахунок скасування ввізного мита, а також зменшення нетарифних обмежень у торгівлі сільськогосподарською продукцією. По-друге, прискорення темпів економічного зростання. По-третє, збільшення кількості зайнятих економічною діяльністю. По-четверте, розширення дохідної частини державного бюджету. По-п’яте, залучення прямих іноземних інвестицій в Україну. По-шосте, поліпшення ділового та інвестиційного клімату для національних установ.

У ході розвитку інтеграції в Європейський Союз, для того щоб здобути процвітання, будь-яка юридична особа повинна ефективно використовувати ресурси, які має, фінансові, матеріальні можливості, здібності співробітників. Також необхідно брати до уваги та аналізувати навколишнє середовище, в якому кожен із нас перебуває щодня. Виконуючи всі необхідні дії, юридичні особи стають більш розвиненими, вони набувають нових ідей, цілей, методів опрацювання поставлених перед ними завдань.

На даний час стан інвестицій в Україні характеризується двома точками зору. Перша - спостерігаються негативні тенденції, а саме, наша держава знаходиться в переліку країн, які мають найнижчу інвестиційну привабливість, але є і другий погляд. Час йде та обсяг інвестицій поступово зростає. Цей факт надає сили рухатися далі, досягати висот та цілей, які поставлені. Аналізуючи негативну точку зору, можна побачити, що Україна експортує для інших держав свої ж товари за низькою вартістю. Цей факт показує те, що ще не відбулося внутрішньої трансформації економіки. Для цього нам необхідні іноземні інвестиції, які принесуть нові технології, ідеї, які дозволять виробляти товари. Вони будуть конкурентноздатними на світовому ринку. Україна повинна створити реальні та нормальні умови для майбутніх інвесторів. Якщо процес інвестицій буде продовжено, то це зможе стати аспектом привабливості для іноземних інвесторів. Види інвестицій та їх обсяги перед усім залежать від середовища інвестування, тобто від характеристик інвестиційного клімату [2]. До основних параметрів, які визначають інвестиційний клімат в країні, відносяться: соціальна та політична стабільність, порядок реєстрації юридичних осіб з іноземною участю, стан економіки, система прийому іноземного капіталу, режим оподаткування. Негативна дія на інвестиційний клімат призводить до відчутності чітких, ясних, зрозумілих і загальноприйнятих методів ведення діяльності на світових ринках капіталу і в національній економіці.

Українська інвестиційна політика повинна постійно слідкувати за станом господарського середовища, пристосовуватися до змін, які відбуваються, не тільки в державі, але і у всьому світі. Країна має завдання - розробка специфічних стимулів для певних типів інвестицій, але звісно, враховуючи певні риси та відмінності в різних видів інвестиціях. Державна політика із залученням інвестицій реалізується через ухвалення законодавчих актів, покращення інвестиційного клімату (зниження ризику за рахунок державних гарантій, і підвищення прибутку за допомогою надання різних пільг).

Досить важливою умовою формування принципів є створення стабільного та сприятливого для економіки держави та іноземних інвесторів законодавства. Головне завдання якого полягає у встановленні і гарантуванні інвесторам умов, прав, певних можливостей, обов'язків і відповідальності в процесі використання капіталу та його вкладення. Для подальшого поліпшення державного регулювання прямих іноземних інвестицій, найголовніше те що, необхідно укріпити правові гарантії для зовнішніх інвесторів, зокрема шляхом введення порядку розгляду інвестиційних суперечок з їх участю в міжнародному арбітражі. Ця норма передбачена в двосторонніх договорах України з багатьма державами.

Міжнародний ринок капіталу – це система відносин щодо акумуляції та перерозподілу фінансових ресурсів між країнами, це сфера міжнародного обміну, де формуються попит і пропозиція позичкового капіталу у світовому масштабі, здійснюються його експорт та імпорт. Міжнародний ринок капіталу дає змогу долати обмеженість і недосконалість національних ринків, якнайкраще використовувати вільні нагромадження коштів для задоволення потреб світової економіки. За його допомогою досягається міжнародний економічний оптимум застосування, розміщення світових грошових заощаджень і оптимальний вибір інвестицій [3].

Однозначно вбачається послідовне і неухильне наближення української системи управління інвестиціями до моделі змішаної економіки, що успішно функціонує в найбільш розвинених країнах. Це дозволить Україні стати демократичною країною з розвинутою економікою, промисловістю, сільським господарством і науково-технічним комплексом, забезпечить стійкий розвиток економіки і підвищення життєвого рівня населення.

У частині удосконалення роботи банківської системи передбачається формування та відкриття доступу до «довгого» ресурсу в економіці, запровадження спеціальних програм рефінансування банків з метою стимулювання кредитування реального сектору економіки, зокрема, під кредити малому та середньому бізнесу, удосконалення державних програм субсидування процентних ставок за кредитами банків, зокрема, державних програм «Доступні кредити 5-7-9 %», «Доступна іпотека 7 %» у напрямі посилення їх інвестиційної спрямованості та стимулювання будівництва нового житла [4].

Таким чином, це призведе до підвищення спроможності державних інститутів та посилення верховенства права, до удосконалення антимонопольного законодавства, проведення судової та антикорупційної реформи, створення сприятливого податкового середовища для інвестицій (прискорена амортизація основних засобів, зменшення податкового навантаження на нерозподілений прибуток), просування українських товарів на експортних ринках з використанням можливостей дипломатичної служби та торговельно-економічних місій. Щодо внутрішнього ринку, то відмітимо оновлення економічної інфраструктури як на основі бюджетного фінансування, так і з впровадженням сучасних механізмів державно-приватного партнерства, створення вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку з метою стимулювання точок зростання в найбільш перспективних для інвестицій регіонах України. На нашу думку, потрібно приділяти більше уваги підвищенню стабільності та передбачуваності ринкової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейська та євроатлантична інтеграція / Міністерство соціальної політики України. URL : https://www.msp.gov.ua/timeline/evropeyska-ta-evroatlantichna-integraciya.html

2. Основні підходи до наукового визначення інвестиційного клімату / *Ефективність державного управління.* 2016. Вип. 1/2 (46/47), ч. 1. ISSN 2070-4011. URL : https://epa.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/download/453/447

3. Столяр А. О. Міжнародний ринок капіталів як невід'ємний елемент світових фінансів. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. *Економічний часопис-XXI.* К. : № 7–8. 2021. URL : http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/47823/03-Stolyar.pdf?seq=1

4. Шляхи активізації інвестиційної активності у 2022–2023 рр. / Блог Богдана Данилишина щодо стану інвестиційних процесів в економіці України та шляхів їх активізації. URL : https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/503439_shchodo_stanu_investitsiynih_protsesiv.html

Іванченко І. В.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Вергелюк Ю. Ю.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі наша держава стикається з безпрецедентними викликами та труднощами, викликаними не тільки складною економічною ситуацією, але й військовими діями на своїй території. В умовах воєнного стану важливим аспектом стає підтримка інвестиційного клімату країни, який відіграє ключову роль у забезпеченні сталого розвитку та відновленні економічних потужностей. Цим і зумовлюється актуальність даного дослідження.

Мета дослідження. Метою даної роботи виступає виокремлення ключових аспектів сучасного стану інвестиційних перспектив української економіки в умовах воєнного часу.

Матеріали та методи. У роботі було використано такі джерела інформації, як наукові статті у вітчизняних та зарубіжних періодичних виданнях, а також інтернет-ресурси, які розглядають питання збільшення інвестиційної привабливості економіки країни. Для проведення дослідження було використано методи логічного узагальнення, систематизації, наукової абстракції та декомпозиції.

Результати та обговорення. Інвестиційна діяльність має важливе значення для економічного розвитку країни, особливо в умовах воєнного конфлікту, коли стає надзвичайно важливим стратегічним завданням забезпечення нормального функціонування економіки.

В даний час економіка нашої держави зазнає серйозних кризових випробувань. Умови воєнного стану ускладнюють ситуацію для залучення іноземних інвесторів в Україну. Політична нестабільність, економічні труднощі та загроза безпеки стають викликом у цьому контексті. Неочікувані зміни в політиці можуть призвести до невизначеності інвестиційного середовища. Економічне зростання сповільнюється, тоді як витрати на оборону зростають. Ризик для безпеки охоплює загрозу як для фізичної безпеки, так і для майнових інтересів інвесторів [1]. Правова невизначеність та корупція також поглиблюють ситуацію. Іноземні інвестори повинні бути свідомі цих ризиків та шляхів їх ефективного управління для успішного розгортання своїх інвестиційних проектів.

Прямі іноземні інвестиції – це довгострокові вкладення в економіку країни нерезидентами, певних активів чи ресурсів [2]. Ці інвестиції у капітал сприяють розвитку країни, реалізації масштабних проєктів та використанню сучасних технологій. Після отримання Україною незалежності у 1991 році, економіки держави почали залучати інвестиції. Обсяги накопичених прямих іноземних інвестицій стали одним із головних показників, що характеризують рівень включеності країни до світового ринку та розвитку її міжнародних економічних зв'язків.

За даними Міністерства фінансів України, наведеними на рис. 1, обсяг прямих іноземних інвестицій протягом останніх років є досить незначними.

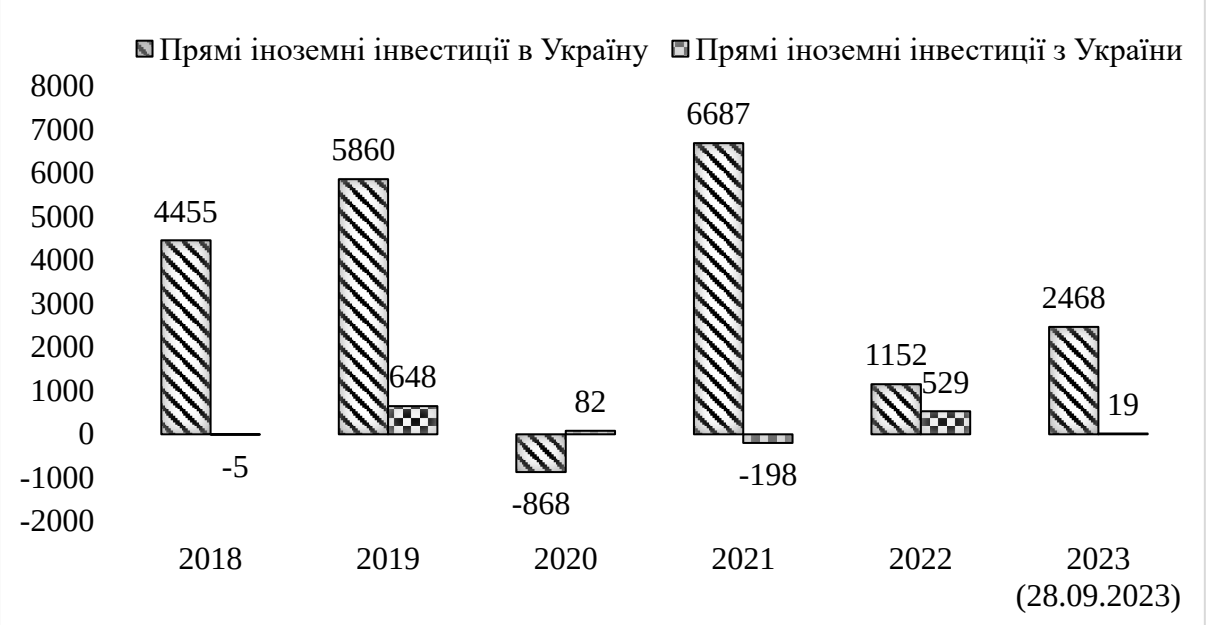

Рисунок 1 – Прямі іноземні інвестиції в Україні, 2018–2023 рр.*, млн дол. США

Джерело: побудовано автором за даними [5].

**станом на 28.09.2023.*

Хоча вітчизняні інвестори знають особливості внутрішнього ринку та усвідомлюють усі ризики у нові проєкти кошти вони не інвестують. Навіть власники підприємств, які анонсують плани щодо розширення свого бізнесу, фактично не вкладають жодних коштів. Лише обмежена група інвесторів продовжує активно діяти. Це підприємці, чиї проєкти станом на 24 лютого 2022 року були на завершальному етапі. Внаслідок отриманого стресу після перших місяців воєнних дій, ці інвестори прийшли до висновку, що важливо завершувати ті проєкти, які були розпочаті (наприклад, інвестиційні проєкти у будівництві та медицині). У більшості інших випадків власники бізнесу, якщо й готові, інвестувати, то це стосується релокацій, процесу оптимізації логістики підвищення рівня енергоефективності, а також збільшення продуктивності виробництва. Важливо відзначити, що вони вкладають свої власні кошти, оскільки зовнішній капітал від нерезидентів або кредити від банків практично недоступні [3].

Під час аналізу прямих іноземних інвестицій також важливо дослідити індекс привабливості інвестицій в Україні, який починаючи з 2008 року обчислюється Європейською Бізнес Асоціацією (EBA). Для формування цього рейтингу проводиться опитування представників бізнес-середовища, що базується на наступній шкалі:

1 бал – вказує на надзвичайно низькі перспективи для інвестицій;

3 бали – оцінка, що вказує на нейтральні перспективи;

5 балів –дуже хороші перспективи для інвесторів (рис. 2).

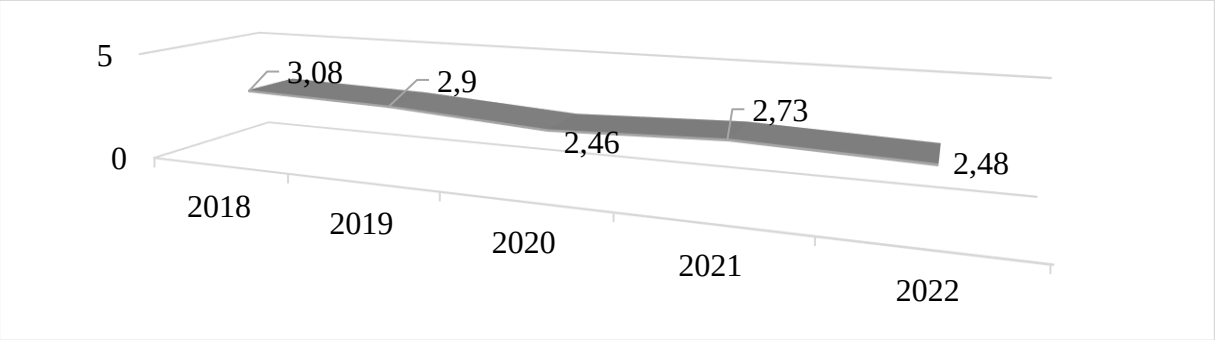

Рисунок 2 – Індекс інвестиційної привабливості України у 2018–2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [7].

Важливим кроком стало те, що Україна отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу та були скасовані обмеження щодо мит та квот на український експорт, яке демонструє позитивне зрушення щодо підвищення інвестиційної привабливості. Окрім того,

не зважаючи на наслідки війни, 91% опитаних компаній мають бажання продовжувати роботу на ринку України, а 55% планують інвестувати, навіть, у воєнний час.

Також доцільно зазначити, що існує декілька ефективних напрямів інвестування в умовах воєнного стану:

- логістика;
- альтернативна енергетика;
- нерухомість;
- дистанційне навчання;
- фінансові технології [6].

Прогнози на 2023–2024 роки передбачають зростання інвестицій у такі сфери, як аграрна галузь, енергетика, інформаційні технології (IT), будівництво, фармацевтика, товари народного споживання (FMCG), нерухомість та інші. Крім того, з метою поліпшення ситуації, на конференції в Лугано в липні минулого року був представлений значущий план економічного відновлення країни. Цей план орієнтований на 10-річний період і вже отримав позитивну оцінку та підтримку від партнерів міжнародного рівня.

Отже, для вирішення вищезазначених проблем та для поліпшення інвестиційної привабливості України важливо звернути увагу на наступні заходи:

зменшення фіскального тиску та забезпечення стабільності політичного середовища;

боротьба з інфляцією, стабілізація коливань економічних циклів, зменшення рівня безробіття;

забезпечення ефективності правової системи та вдосконалення законодавства;

модернізація судової системи з метою відновлення довіри до судів, а також підвищення авторитету суду та суддів;

введення економічної системи захисту іноземних інвестицій від ризиків [4].

Висновки. Таким чином, війна значно погіршила інвестиційну привабливість України, як для внутрішніх, так і для зовнішніх інвесторів. Дослідження поточного стану зовнішнього інвестування в економіку країни свідчить про відносно невеликі обсяги прямих іноземних інвестицій. Це спричинено різними факторами, такими як порушення логістики, ризик пошкодження підприємств, погіршення економічної

ситуації, а також іншими наслідками російського вторгнення. Для відновлення перспектив та досягнення ефективності необхідно розробити дієву стратегію, забезпечити прозорість та підтримувати взаємодію на всіх рівнях. Це є ключовими передумовами для покращення рівня інвестиційної привабливості держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інвестиції в Україну та відновлення економіки / Офіційний сайт Міністерства економіки України. 2023. URL : https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=62bfd716-8665-4a4c-9e2d-6325ba53b3c8&title=InvestitsiiVUkrainuTaVidnovlenniaEkonomiki (дата звернення: 26.10.2023).

2. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text (дата звернення: 26.10.2023).

3. Тимоць М., Стахів Г. Фінансові аспекти залучення іноземних інвестицій в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-70 (дата звернення: 26.10.2023).

4. Нікольчук Ю., Лопатовська О. Інвестиційна привабливість України: основні тенденції, проблеми та ключові вектори вирішення. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 1. С. 164–175. URL : https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.164.175 (дата звернення: 26.10.2023).

5. Прямі іноземні інвестиції / Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2022/ (дата звернення: 26.10.2023).

6. Куди інвестувати під час війни / Вебсайт. URL : https://finance.ua/ua/saving/kudy-investuvaty-pid-czas-vijny (дата звернення: 26.10.2023).

7. Індекс інвестиційної привабливості України показав найнижче значення з 2013 року / Вебсайт. URL : https://biz.ligazakon.net/news/213087_ndeksnvestitsyno-privablivost-ukrani-pokazav-naynizhche-znachennya-z-2013-roku---ba (дата звернення: 26.10.2023).

Книш Д. А.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор, професор кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

На основі інноваційної економічної політики майбутнє України має бути орієнтоване на євроінтеграцію. Однією з ключових стратегій для інноваційного розвитку України має стати «будівельна» стратегія, принцип якої полягає в поступовому розвитку науково-технічного та інноваційного потенціалу з метою збереження лідерства на міжнародному ринку

Наукові праці присвячені вивченню теоретичних і практичних аспектів інноваційного розвитку економіки України в умовах євроінтеграції. А саме: Мартиненко В.А., Демчишак Н.Б., Непочатенко В.О., Кобушко І.М., Крупки М.І., Гришова І.Ю., Новикова І.В, Верба В.А. Але слід зазначити, що навіть при наявності значної кількості важливих досліджень вітчизняних учених щодо даної тематики, питання переходу від традиційної моделі економіки до інноваційної залишається актуальним.

Метою роботи є аналіз особливостей інноваційного розвитку української економіки та ефективного функціонування підприємств є необхідним для визначення їх характерних рис і факторів успішної діяльності в складних умовах євроінтеграції та глобалізації.

Аналізуючи розподіл управлінських функцій вищих посадових осіб країни та функцій різних міністерств і комісій у науково-технічній інноваційній політиці, можна сказати, що інститути більшості міністерств і комісій не покликані координувати реалізацію інноваційної політики. Проте Закон "Про інноваційну діяльність", як основу інноваційної політики ігнорує її основні елементи, сприяючи організації інноваційної діяльності, і ігнорує головне – фундаментальну інновацію. Крім того, закон не може набути чинності, доки не буде створена планова система державних інституцій підтримки інноваційної діяльності за пріоритетними напрямами інноваційного розвитку економіки України.

За умов глобалізації значної важливості для позиціонування країни на світовому ринку високотехнологічних товарів і послуг набуває міжнародне партнерство, залучення зарубіжних інвесторів до розвитку вітчизняної інноваційної сфери та використання можливостей міжнародної співпраці, в тому числі і в науковій сфері. Тому надзвичайно актуальним є визначення ролі та можливостей участі України в інноваційних програмах, зокрема тих, що реалізуються Європейським Союзом, у зв’язку з обраним європейським вектором розвитку вітчизняної економіки.

Інноваційна діяльність є результатом пошуку більш вигідних напрямків капіталовкладень в умовах падіння середньої норми прибутку. Враховуючи розрив між виробничим і фінансовим капіталом і його дефіцит, механізми стимулювання ринків для інновацій не працюють. Інновації ще не є достатнім інструментом для підвищення конкурентоспроможності [1].

Негативний вплив на рівень інноваційності вітчизняної економіки здійснила світова економічна криза, яка вимагала адекватних заходів економічної політики, насамперед у виробничій та соціальних сферах. Як доводить світова практика, підґрунтям сталого економічного розвитку країни є недопущення використання у суспільному виробництві застарілих виробничих фондів, постійне їх оновлення та вкладання коштів у формування інноваційного потенціалу країни. Високорозвинені країни інновації розглядають як один із пріоритетних ефективних засобів примноження національного багатства.

Однією з проблем, що перешкоджають інноваційному розвитку підприємства, є відтік вчених за кордон. Щороку через цю тенденцію Україна втрачає понад 100 мільйонів доларів США. Отже, одним з

ефективних засобів скорочення витрат вчених, за рахунок збільшення інвестицій у науку, в тому числі поповнення бюджету і зміни ставлення держави до науки, призведе до переходу від моделі, що реліює на низькі витрати на робочу силу, до моделі з високим рівнем оплати праці за результативну працю. Підвищення професійних стандартів посилить інноваційний розвиток бізнесу та економіки.

Аналіз конкурентних позицій України засвідчує досить низький її рейтинг у світовому економічному середовищі, що не відповідає наявним ресурсам та потенційним конкурентним можливостям країни. В Україні відсутня чітко сформована стратегія підвищення конкурентоспроможності, не створено економічне середовище, яке б сприяло ефективній конкуренції та давало б можливість підприємцям досягти успіху за рівних умов.

Не менш важливим моментом є також впровадження інноваційної ідеології, запуск ефективних інституційних механізмів стратегічного інноваційного прогнозування, активізація соціокультурного ресурсу у створенні національної інноваційної економіки. Адже успіх реалізації стратегії інноваційного розвитку чи прориву пов'язаний не лише з діяльністю держави, наукових установ та окремих інститутів громадянського суспільства, але й з прийняттям інновацій широким загалом.

Наявність нескоординованої інформаційної основи, яка стосується інноваційних проектів, може призвести до складнощів у забезпеченні ефективної координації їх функціонування. Підвищення національної конкурентоспроможності для розвитку конкуренції як основної рушійної сили інновацій та підвищення мобільності персоналу [4].

Інноваційний розвиток України повинен базуватися на:

реалізації загальної стратегії соціально-економічного розвитку країни та проведення структурних реформ і девелопменту, великого значення надається промисловій та інвестиційній політиці, спрямованій на посилення інноваційної активності;

одним із пріоритетів є створення сприятливих інституційних умов для інноваційної діяльності в країні, що включає в себе правову підтримку інноваційних ініціатив підприємств, впровадження ефективного пільгового режиму для інноваційних проектів та удосконалення механізмів фінансування інновацій;

застосовуванню засобів, які захищають ринок, виробництво і державний капітал, заохочують розвиток і стимулюють інноваційний напрямок останнього.

постійному зростанні сукупного попиту, вдосконалення ринкової інфраструктури для збільшення частки для особистого та промислового використання наукових продуктів [5].

Умови для впровадження передових стратегій у міжнародних ринкових діяльностях вітчизняними підприємствами повинні бути створені, одночасно сприяючи конструктивній конкуренції на внутрішньому ринку.

Беручи до уваги це, основним напрямком у процесі переходу України до інноваційного розвитку може стати поліпшення інвестиційного клімату України та значне прискорення формування державного капіталу та інвестиційного процесу інвестиційним розвитком України може стати вилучення витрат бізнесу на інвестиції в основний капітал з-під оподаткуванні податку на прибуток.

Така модель розвитку, що заснована на інноваціях як способі цивілізаційної реалізації людського потенціалу, дозволить вирішити комплекс модернізаційних завдань, які формують сучасні інноваційні стратегії нашої держави.

В Україні сконцентровано великий науковий потенціал, є багато відкриттів і винаходів, напрацьовано багато інноваційних проектів в ресурсозбереженні, в біотехнології, у лазерній техніці тощо. Необхідно визначити найбільш проривні напрямки, в які, у відповідності до критичної точки фазового переходу, можна мінімально додати інвестиції у вигляді ресурсів і відбудеться перехід в нову якість - в інноваційний рентабельний бізнес, який буде формувати інфраструктуру для інших сфер діяльності [3].

Потенціал України в інноваційній сфері дає можливість бути залученою до світового інноваційного циклу та до технологічного прориву, що забезпечить досягнення якісно нових показників економічного зростання. Перед вітчизняною економікою зараз постає стратегічне завдання, яке потребує нагального вирішення – позиціювання себе на світовому ринку як рівноправного партнера, забезпечення належного рівня добробуту громадян країни та створення сприятливого клімату суб’єктам господарювання.

Експерти ЄС засвідчують, що за умов здійснення орієнтованої на результат інноваційної політики в Україні, залучення до неї підприємницького сектору, здійснення реальних структурних змін в економіці, спрямованих на технологічну модернізацію вітчизняного господарства, мотивування до впровадження інновацій усіх зацікавлених суб’єктів, значний приріст реального ВВП відбудеться в найближчій перспективі [2].

Отже, модернізація української економіки на основі інноваційного розвитку - це комплексне використання всіх доступних важелів економічної політики та вирішення її дій, а також стратегічних і поточних завдань в таких умовах Інноваційні стратегії, які, за визначенням, сприяють підвищенню прибутковості державних підприємств, можуть стати реальним місцем для різнобічне співробітництво між державою і підприємством.

Європейська інтеграція впливає на економічні процеси України не тільки на макрорівні, а й на мікрорівні управління, що означає зміни в бізнес-моделі підприємства, особливо ті, які орієнтовані на розвиток міжнародних економічних процесів і співвідношення імпорту та експорту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ардашкіна Н. С., Квасницька Р. С. Особливості інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2019. № 6. С. 247–251.

2. Безус А. М. Роль інноваційного розвитку у стійкості підприємства. *Інвестиції: практика та досвід* : науково-фаховий журнал. 2018. № 8. С. 22–25.

3. Готра В. В., Ріпич В. В., Дячок А. В. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. *Економіка і суспільство.* 2018. № 8. С. 219–223.

4. Писаренко Т. В., Кваша Т. К., Рожкова Л. В., Коваленко О. В. Інноваційна діяльність в Україні у 2019 році : науково-аналітична доповідь. Київ : УкрІНТЕІ, 2020. 45 с.

5. Уніят Л. М. Організаційно-економічні засади інноваційного розвитку підприємств агропромислового бізнесу в конкурентному середовищі : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 586 с.

Козлов Є. М.,
здобувач вищої освіти другого магістерського рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Гордей О. Д.,
д-р екон. наук, професор, Державний податковий університет

АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ ПОЛОЖЕНЬ УКРАЇНСЬКОГО ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДИРЕКТИВАМ ЄС

Преамбула Конституції України чітко визначає незворотність європейського та євроатлантичного курсу України. Гармонізація податкового законодавства з вимогами та стандартами ЄС є одним із обов'язкових елементів європейської інтеграції.

Метою даного дослідження є поточний аналіз відповідності податкового законодавства вимогам (Директивам) ЄС (крім Директив, що регулюють адміністрування непрямих податків).

На сьогоднішній день основні законодавчі акти ЄС щодо оподаткування представлені понад 20 Директивами, приблизно половина з яких стосуються адміністрування ПДВ та акцизного податку.

1. Директива Ради 2003/49/ЄС від 3 червня 2003 року про спільну систему оподаткування, яка застосовується до виплат відсотків та роялті між пов'язаними компаніями з різних держав-членів. Директива передбачає скасування оподаткування платежів відсотків і роялті між асоційованими компаніями різних держав-членів у державі члені, де вони виникають та гарантує, що ці виплати підлягають оподаткуванню один раз у держав-члені. Податковий Кодекс України (далі – ПКУ) передбачає сплату 15 % податку на доходи нерезидентів з виплати доходів нерезиденту у формі процентів чи роялті. Ставка податку може бути знижена на підставі діючої угоди про уникнення подвійного оподаткування. Окремого звільнення від оподаткування процентів чи роялті, що сплачуються на користь пов'язаних осіб-резидентів держав ЄС, українським законодавством не передбачено.

2. Директива Ради 2011/96/ЄС від 30 листопада 2011 року про спільну систему оподаткування, що застосовується до материнських компаній та дочірніх компаній різних держав-членів. Директива передбачає звільнення дивідендів, що виплачуються дочірніми компаніями своїм материнським компаніям від оподаткування та усунення подвійного оподаткування таких доходів на рівні материнської компанії. ПКУ передбачає сплату 15 % податку на доходи нерезидентів з виплати доходів нерезиденту у формі дивідендів. Ставка податку може бути знижена на підставі діючої угоди про уникнення подвійного оподаткування. Окремого звільнення від оподаткування дивідендів, що сплачуються на користь материнської компанії-резидента держави ЄС, українським законодавством не передбачено.

3. Директива Ради 2016/1164 від 12 липня 2016 року про встановлення правил протидії практикам ухилення від сплати податків, які мають безпосередній вплив на функціонування внутрішнього ринку. Директивою з метою запровадження правил протидії практикам ухилення від сплати податків передбачено:

– обмеження щодо вираховування відсотків;

– оподаткування приросту капіталу при виведенні активів;

– правила щодо контрольованих іноземних компаніях (КІК);

– загальні правила протидії податковим зловживанням (GAAR – General anti-abuse rules) та щодо гібридних невідповідностей.

Прийняття Закону України № 466 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» від 16.01.2020 привнесло в законодавство України низку концепції, передбачених Планом Дій BEPS, розроблених ОЕСР, зокрема: обмеження вирахування процентів, правила оподаткування КІК, тощо. Таким чином, частково положення зазначеної Директиви вже імплементовано. Але імплементації також підлягає концепція оподаткування приросту капіталу при виведенні активів, правил GAAR та гібридних невідповідностей.

4. Директива Ради (ЄС) 2017/952 від 29 травня 2017 року щодо гібридних невідповідностей з третіми країнами. Правила про гібридні невідповідності стосуються випадків, коли корпоративні платники податків користуються відмінностями між національними податковими системами, щоб зменшити свої загальні податкові зобов’язання, наприклад,

шляхом подвійного вирахування або вирахування з одного боку кордону без його включення до доходу з іншого сторони. На сьогодні українське законодавство не містить таких номер.

5. Директива Ради 2009/133/ЕС від 19 жовтня 2009 про загальну систему оподаткування, що застосовується до злиття, підрозділів, часткових підрозділів, трансфертів активів та обмінів акцій щодо компаній різних держав-членів та для передачі до зареєстрованого офісу Статуту Європейської компанії (SE) або Європейського кооперативного товариства (SCE) між країнами-членами. Метою Директиви про злиття є усунення фіскальних перешкод для транскордонних реорганізацій за участю компаній, розташованих у двох або більше державах, відтермінування зі сплати податків на доходи, прибуток, доходи з капіталу через реорганізацію бізнесу та захист податкових прав держав-членів. Слід зазначити, що на сьогоднішній день Цивільний кодекс України не передбачає можливості для транскордонних реорганізацій підприємств. А відтак, з метою імплементації зазначеної директиви, в першу чергу, мають бути внесені відповідні зміни в корпоративне законодавство.

6. Конвенція про уникнення подвійного оподаткування у зв'язку з коригуванням прибутків пов'язаних осіб (90/463/ЄЕС). Конвенція передбачає запровадження арбітражної процедури з метою уникнення подвійного оподаткування.

Якщо податкові органи різних держав не досягли згоди щодо порядку стягнення податку з доходів компанії, що має філіали у вказаних державах, протягом 2 років з моменту звернення платника податку, то рішення приймається дорадчої комісією, до складу якої входить голова, 2 представники незгодних податкових органів і рівна кількість незалежних членів. Комісія повинна надати висновок щодо уникнення подвійного оподаткування у справі, що розглядається.

7. Кодекс поведінки для ефективного запровадження Конвенції про уникнення подвійного оподаткування у зв'язку з коригуванням прибутків асоційованих підприємств (2009/С 322/01). Кодексом поведінки визначаються практичні аспекти застосування Арбітражної конвенції, зокрема для випадків тристороннього трансфертного ціноутворення. Уточнюються відправні точки для трирічного періоду для подання справи на розгляд компетентному органу держави, та дворічного періоду для створення дорадчої комісії, яка повинна буде представити висновок щодо усунення подвійного оподаткування. Кодексом визначено етапи

розгляду справи (список незалежних осіб, створення дорадчої комісії, функціонування дорадчої комісії, висновок дорадчої комісії). Передбачено положення щодо стягнення податків і процентів під час процедури вирішення транскордонних спорів.

8. Директива Ради 2017/1852 від 10 жовтня 2017 року про механізми вирішення податкових спорів у Європейському Союзі. Директива є доповненням до існуючих механізмів вирішення спорів, передбачених Арбітражною конвенцією ЄС та положеннями двосторонніх угод про уникнення подвійного оподаткування (МАР). Директивою передбачена обов'язковість винесення остаточного рішення для міжнародних податкових спорів у межах ЄС, а також можливість активної участі платника податків.

Нині Україна не є учасником Арбітражної Конвенції ЄС. Крім того, приєднання до зазначеної Конвенції може протирічити Конституції України.

9. Директива Ради 2011/16/ЄС від 15 лютого 2011 року про адміністративне співробітництво у галузі оподаткування. Директива 2011/16 є базовим документом щодо правової допомоги у податкових справах між країнами ЄС, застосовується до будь-яких податків, стягуваних у країнах-членах ЄС на всіх рівнях, за винятком податку на додану вартість, мит, акцизів та внесків на соціальне страхування.

Україна приєдналась до автоматичного обміну податковою інформацією за стандартами CRS та CbCR, які є складовими елементами зазначеної Директиви. В подальшому Україна також має приєднатись до обміну інформації щодо податкових рішень (рулінгів), бенефіціарних власників, транскордонних угод, що підлягають обов'язковому декларуванню.

10. Директива Ради 2010/24/ЄС від 16 березня 2010 року про взаємну допомогу для примусового стягнення податків, зборів та інших заходів. Директива встановлює правила, згідно з якими Держави-члени надають допомогу для стягнення будь-якої податкової заборгованості, які виникають у іншого Держава-члена. На сьогодні такі норми відсутні в податковому законодавстві України.

11. Директива Ради 2022/2523 від 14 грудня 2022 року про забезпечення глобального мінімального рівня оподаткування для багатонаціональних груп підприємств і великих внутрішніх груп у Союзі. Директива встановлює правила для забезпечення мінімального рівня

ефективного корпоративного оподаткування для великих багатонаціональних груп. Директива стосується узгодження підходів щодо оподаткування великих міжнародних бізнес-груп в умовах цифрової економіки, та направлена на протидію розмиванню бази оподаткування. Українське законодавство не містить положень зазначеної Директиви.

Отже, можна спостерігати в Україні поступовий рух, спрямований на імплементацію в українське законодавство положень Директив ЄС. Найбільшого успіху досягнено в імплементації Директив щодо протидії практикам ухилення від сплати податків та обміну податковою інформацією. Між з тим, має бути активізована роботи і щодо імплементації положень інших Директив, що є обов'язковими для всіх членів ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. Документ 254к/96-ВР, чинний. Редакція від 01.01.2020, підстава 27-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 02.11.2023).

2. Податковий кодекс України. Документ 2755-VI, чинний. Редакція від 03.09.2023, підстава 3303-IX, 3325-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 2755-17#Text (дата звернення: 02.11.2023).

3. Портал законодавства ЄС. URL : http://surl.li/muiqk (дата звернення: 02.11.2023).

Королік К. В.,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Розвиток інформаційних технологій та засобів зв'язку, насамперед, електронних мереж, дав потужний поштовх для формування нового напряму ведення сучасного бізнесу – цифровізації економічних відносин [1]. Більшість носіїв інформації цифровізуються, що визначає основну тенденцію розвитку як сучасних технологій, так і бізнес-процесів з домінуючою часткою електронної складової.

До 2024 року 90% організацій у всьому світі ставитимуть пріоритет інвестиціям у діджиталізацію, щоб доповнити цифровими технологіями активи та свої фізичні простори. Держсектор у багатьох країнах уже лідирує в аспекті діджиталізації, згодом підтягнуться й інші сфери. Більше не потрібно буде збирати та зберігати інформацію про себе, свої рахунки та операції у паперовому вигляді та відстоювати черги у відділеннях банків та лікарнях [2, с. 278].

Цифрова економіка має велике значення для інновацій, зростання, робочих місць і конкурентоспроможності України на шляху євроінтеграції, адже швидкі технологічні розробки сприяють торгівлі послугами за допомогою цифрових мереж, відкривають нові можливості завдяки розширенню меж, що зумовлює появу більшої кількості угод. Для того, аби пришвидшити процес інтеграції України з ЄС, необхідно врахувати деякі важливі моменти, які б дозволили повноцінно приблизити всі сфери української економіки до європейської моделі, серед яких одним з найважливіших є саме діджиталізація.

Світовий рейтинг цифрової конкурентоспроможності IMD оцінює здатність економіки приймати та досліджувати цифрові технології, що призводять до трансформації в державних практиках, бізнес-моделях та суспільстві в цілому. Таким чином, за даними Світового центру конкурентоспроможності, Україна зайняла 54 місце з 64 країн у сфері діджиталізації економіки в 2021 р. Проблемами є забезпечення доступу до діджитал-технологій широкому колу населення (в основному, стосується старшого покоління), а також слабкі темпи діджиталізації багатьох державних послуг.

Одним із головних показників рівня розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та мережевої економіки є індекс мережевої готовності (Networked Readiness Index – NRI). Індекс розроблено у 2002 році і раніше оголошувався всесвітнім економічним форумом (World Economic Forum) та міжнародною школою бізнесу INSEAD у рамках щорічної серії доповідей щодо розвитку глобального інформаційного суспільства [3].

Індекс NRI є узагальнюючим показником, який включає в себе достатньо велику кількість індикаторів стану ІКТ країни, серед яких – мобільні тарифи та ціни на телефони; доступ домогосподарств до широкосмугового інтернету, доступ до інтернету в школах та інших закладах освіти; розробка мобільних додатків; впровадження нових технологій та інвестиції в них; кібербезпека; адаптованість законодавчої бази до нових технологій; високотехнологічне виробництво тощо [3].

Таким чином, показник NRI є занизьким в Україні порівняно з розвиненими країнами у сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій. Найбільш сильним аспектом діджиталізації України є рівень діджиталізації фізичних осіб (37 місце в рейтингу). Найслабкішим аспектом є управління (57 місце) та вплив (57 місце), а також доступ до технологій (45 місце). Загалом Україна займає в рейтингу 50 місце зі 150 країн.

У 2018 році КМУ затверджено розпорядження «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації». Метою є виконання сценарію цифрового розвитку в прискореному темпі, найбільш актуального для України за проблемами, потребами та можливостями. Цей сценарій передбачає усунення правових, інституційних, фіскальних та інших перешкод, які перешкоджають розвитку цифрової економіки, запровадження стимулів і мотивацій для заохочення цифровізації

бізнесу та секторів економіки в цілому, а також створення та формування попиту, задоволення потреб громадян у цифровізації, насамперед, шляхом реалізації масштабних проектів державних цифрових перетворень, зокрема, на основі сучасних моделей державно-приватного партнерства тощо [4]. Варто здійснювати створення нових можливостей для бізнесу та громадян, зокрема: можливість для українців створювати власний бізнес, використовуючи свій інтелект і знання через використання цифрових інфраструктур і цифрових платформ; здатність швидко, зручно, дешево розвивати, масштабувати та капіталізувати бізнес; можливість для кожного українця стати генератором «власного ВВП» у складі ВВП країни.

Цілями діджиталізації економіки України є:

– бути полігоном для проектів цифрової трансформації;

– створення основи для трансформації секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні галузі (технології, цифровізація бізнесу, промисловість).

– залучення інвестицій та стимулювання довгострокового економічного зростання на рівні 10–12 % на рік.

– реалізація людського капіталу, створення нових можливостей для інноваційних, креативних і цифрових галузей і розвитку бізнесу.

– розвивати та захоплювати світове лідерство в експорті цифрових продуктів і послуг [4].

Вважаємо, що посилені кроки щодо діджиталізації в Україні мають бути здійснені в публічному урядуванні, комерційній галузі, охорони здоров'я, документообігу, та освіті. В діджиталізації публічного урядування та документообігу Україна суттєво просунулась протягом останніх років, прикладами є створення електронної системи публічних закупівель Prozorro, а також онлайн-додатку «Дія – держава в смартфоні». Діджиталізація – один із основних векторів економічного розвитку України в найближчі 10 років. За оцінками, цифровізація може забезпечити зростання української економіки на 10–12 % на рік. Тому це пріоритетний напрямок діяльності Уряду в усіх сферах для нашої країни. Європа є нашим стратегічним партнером у сфері цифрових реформ. Вже було оцифровано 31 сервіс [5]. Подальша діджиталізація дозволить більш тісно інтегруватися до європейського економічного товариства, спростити всі формальні процедури, що спросить бізнес-діяльність та зовнішньоекономічні операції всередині України у взаємодії з країнами ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Краус К. М., Краус Н. М., Манжура О. В. Електронна комерція та інтернет-торгівля : навчально-метод. посібник. Київ : Аграр Медіа Груп, 2021. 454 с.

2. Дубель М. В. Вплив пандемії COVID-19 на процес діджиталізації світової торгівлі. *Економіка і організація управління*. 2021. № 4 (44). С. 277−288.

3. Лапін А. В., Грінчук І. О., Оленюк Д. О. Діджиталізація економіки в Україні: сучасний стан та перспективи. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2022. № 7. DOI: https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.7.22 (дата звернення: 30.11.2022).

4. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL : https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-4 (дата звернення: 30.11.2022).

5. Федоров М. Цифровізація забезпечить зростання української економіки на 10–12 % на рік. *Урядовий портал.* URL : https://www.kmu.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-cifrovizaciya-zabezpechit-zrostannya-ukrayinskoyi-ekonomiki-na-10-12-na-rik (дата звернення: 30.11.2022).

Маринчук Е. П.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор, Державний податковий університет

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Останніми роками у світовому розвитку визначальними стали інтеграційні процеси, які чітко відображаються й на пошуку Україною свого місця в міжнародному ринку праці. На сучасному етапі Україна визначила напрям розвитку своєї зовнішньої політики як шлях інтеграції в Європейський Союз (ЄС).

Європейський вибір України зумовлений усвідомленням інтеграції як чинника сприяння державній незалежності, національній безпеці, політичній стабільності, економічному розвитку, інтелектуальному прогресу, відновленню європейської сутності країни. Ставлячи перед собою мету інтеграції до європейських структур, Україна усвідомлює, що західним державам належить провідна роль у сучасній міжнародній системі, зокрема у світовому економічному комплексі і в міждержавних інституційних механізмах управління глобальними і регіональними процесами [1].

Метою розвитку національної інноваційної системи є створення умов для підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників шляхом технологічної модернізації національної економіки, підвищення рівня їх інноваційної активності, виробництва інноваційної продукції, застосування передових технологій, методів організації та управління господарською діяльністю для покращання добробуту людини та забезпечення стабільного економічного зростання.

Євроінтеграція займає особливе місце у сфері міжнародних економічних відносин України, що засвідчує його вирішальну роль у світовій політичній системі, наявністю досягнень у соціально-економічній сфері, які свідчать про ефективність стратегії, яку обрали західноєвропейські країни, а також про ефективність механізмів та методів інтеграційного процесу, покращення, а також зростання кінцевих результатів підприємства.

Економічна інтеграція являє собою процес об'єднання складових національних економік, найвищий на сучасному етапі, рівень інтернаціоналізації господарського життя. У рамках об'єднання на території країн-учасниць поглиблюється міжнародний поділ праці, ведеться інтенсивний обмін товарами, послугами, капіталами, робочою силою на особливих, пільгових в порівнянні з іншими країнами, умовах [2].

Одним з ключових питань про те, що відбувається на сучасному етапі у світі, які тенденції відкриваються в соціально-політичній, економічній та інших сферах людського буття є питання про інтеграцію. Саме тому виникнення ЄС було не рядовою регіональною подією в галузі міждержавного економічного співробітництва групи європейських держав, а першим великим кроком, який поставив початок відліку нової великої епохи в історії людства, основу якої склали безперервна науково-технічна революція, пришвидшений розвиток інтернаціоналізації всіх сфер життя народів і держав, зростаюча взаємозалежність у міждержавних відносинах і т.д.

Результатом євроінтеграції має стати зміна консервативної моделі бізнесу на інноваційну як підсумок посиленої конкуренції українських виробників з іноземними. Основними особливостями інноваційного розвитку в умовах інтеграційних процесів є:

– прискорення темпів технологічного оновлення та зменшення життєвого циклу продукції. Протягом десятиліття відбувається зміна декількох поколінь технологій, а компаніям стає надзвичайно важко утримувати конкурентні переваги та інтелектуальне лідерство;

– інвестиційний глобалізм, що дає можливість компаніям швидко переорієнтовувати фінансові ресурси на ринки, які сприяють зростанню їх конкурентного статусу;

– інвестиції в людський капітал. Сучасна економіка ґрунтується на знаннях, тобто індивідуальна, корпоративна і національна конкурентоспроможність вимагає від людини володіння новими знаннями, а країни-інноватори інвестують у талановитих людей у всьому світі;

– глобалізація попиту на високотехнологічну продукцію. Експорт високотехнологічних товарів зростає швидкими темпами та становить основу структури економіки країн ключових інноваторів.

Економічні передумови євроінтеграції:

– зростання обсягів традиційного експорту сільськогосподарської продукції в країни ЄС в результаті безмитного доступу для українських сільськогосподарських товарів у рамках тарифних квот;

– зростання обсягу поставок товарів та послуг українськими підприємствами згідно з договорами в рамках державних закупівель для країн Євросоюзу;

– підвищення рівня конкуренції у сфері закупівель, перерозподіл державних ресурсів на користь більш ефективних компаній, особливо малих та середніх, які за умови дотриманням принципу недискримінаційності (рівності) учасників зможуть отримати доступ до процедур закупівлі [4].

Високий розвиток економіки є одним з найбільш важливих чинників, які сприяють розвиткові євроінтеграційних процесів, так як відсутність високорозвиненого потенціалу національного промислового комплексу унеможливлює торгівлю та внутрішньогалузеве співробітництво. Не так давно, Україна вступила на шлях євроінтеграції, і тому для багатьох підприємств стало необхідним забезпечення зміцнення виробничої потужності, а не її створення.

Економічним підґрунтям євроінтеграції України є те, що спеціалізація та кооперація виробничої галузі пов’язує країн-партнерів одна до одної. В разі, коли різні країни поєднані у спільному технологічному ланцюзі, їх відносини будуть надзвичайно міцними та стійкими.

Серед першочергових викликів щодо модернізації економіки України на засадах сталого розвитку – реформування енергетичного сектору, стан розвитку якого вирішальним чином впливає на розвиток промислового та сільськогосподарського виробництва, на якість послуг сфери житлово-комунального господарства, на добробут кожного українця, а у кінцевому підсумку – на конкурентоспроможність країни в цілому. Модернізація енергетичного сектору України на засадах енергоефективності та енергозаощадження прискорює процес євроінтеграції.

Сталий розвиток Української економіки напряму пов’язано з розвитком відновлюваної енергетики. Всі регіони України мають ресурси для розвитку відновлюваної енергетики, а особливо ті які спеціалізуються на розвитку сільського господарства [3].

Євроінтеграція вплине на економічні процеси в Україні не тільки на макро-, але й на мікрорівні господарювання, що передбачає зміну моделі ведення бізнесу на підприємствах, особливо на тих, які орієнтуються на розвиток міжнародних економічних процесів і експортно-імпортних відносин. Однак для багатьох суб'єктів господарювання такі зміни будуть вимушеними і не матимуть відповідної підготовки до зміни. Перспектива таких підприємств негативна: вони можуть стати банкрутами і зникнути з ринку. Щоб цього уникнути, бізнес повинен бути гнучким і спрямованим на постійне удосконалення незалежно від зовнішньої політики держави. Тільки розвиваючи інвестиційно-інноваційний потенціал вітчизняних підприємств провідних галузей економіки, Україна може досягти визнання в європейському економічному просторі, так як саме підприємства є базисом конкурентоспроможності держави.

Таким чином, результати проведених досліджень дозволяють відзначити поступовий перехід національної економіки у цифровий простір з огляду на євроінтеграційні аспекти. Незважаючи на воєнний стан, цифрова трансформація та розвиток цифрової економіки в Україні триває та оновлюється. Ведеться робота з інституційного забезпечення цих розробок і створення умов для управлінських інновацій. Особливу роль у такому процесі відіграє участь України у програмі «Цифрова Європа», метою якої передбачено прискорити економічне відновлення та цифрову трансформацію кожної з країн-учасниць. Дослідження показало, що в умовах цифровізації економіки бізнесу необхідно інвестувати значні кошти в розробку та створення цифрових платформ. В умовах цифрової економіки актуальними сферами управління бізнесом є кооперація та конвергенція, кібербезпека, цифрова компетентність та розвиток цифрових навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гавриленко Н. Г., Тарасенко І. О. Сучасні тенденції цифровізації економіки: проблеми та перспективи розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки».* 2021. № 3 (47), т. 1. С. 36-46.

2. Обозна А. О., Клімова М. В. Проблеми і перспективи економічного розвитку України в умовах євроінтеграції. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2017. Вип. 3 (8). С. 30–32. URL : http://www.easterneuropeebm.in.ua/journal/8_2017/07.pdf

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : www.ukrstat.gov.ua

4. Череп А., Воронкова В., Череп О. Цифрова трансформація суспільства як необхідна умова його інноваційного розвитку. *Теорія і практика інтелектуальної власності.* 2022. № 2. С. 68-73.

Орещенко В. В.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Дроботова Л. А.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ЗНАЧЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Як свідчить світовий досвід, більшість країн світу визначають зовнішньополітичну діяльність як одну із стратегічних підвалин політики національної безпеки. Зовнішньополітична діяльність світових країн спрямована на забезпечення ефективної реалізації національних інтересів на міжнародної арені (політичних, економічних, військових, соціально-культурних тощо), упровадження ефективних політико-дипломатичних механізмів з метою створення умов сталого економічного розвитку держави, захисту її суверенітету та державної незалежності. Отже, зовнішньополітична діяльність упроваджується шляхом проведення збалансованої зовнішньої політики кожною державою світу.

З проголошенням Україною державної незалежності, одним із стратегічних пріоритетів зовнішньополітичної діяльності держави було визначено процес європейської інтеграції. Так, у Постанові Верховної Ради Української РСР від 25 грудня 1990 р. “Про реалізацію Декларації про державний суверенітет України у сфері зовнішніх зносин”, Уряду було доручено …спрямувати зусилля на забезпечення безпосередньої участі Української РСР у загальноєвропейському процесі та європейських структурах[1].

Компетентним органам державної влади України з питань європейської інтеграції було визначено такі:

1) адаптація законодавства України до законодавства ЄС, забезпечення прав людини. Сутність завдання полягає у необхідності приведення у відповідність національного законодавства України до сучасного європейського.

2) економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною і Європейським Союзом. Сутність цього завдання полягає у необхідності лібералізації та синхронізованому відкритті ринків ЄС та України, взаємному збалансуванні торгівлі, наданні на засадах взаємності режиму сприяння інвестиціям з ЄС в Україну та українським експортерам на ринках ЄС, запровадженні спільного правового поля і єдиних стандартів у сфері конкуренції та державної підтримки виробників. Важливою складовою процесу є упровадження зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом, що є важливою складовою економічної інтеграції та розвитку торгівлі між Україною і ЄС;

3) інтеграція України до ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки. Сутність завдання полягає у тому, що Європейський Союз визнає важливу роль України у формуванні новітньої архітектури загальноєвропейської безпеки у третьому тисячолітті. Стратегічно важливим є той факт, що Європейській Союз прагне спільно з Україною розширити співпрацю та взаємодію у галузі безпеки і оборони, що має стати для нашої держави гарантією національної безпеки.

4) політична консолідація та зміцнення демократії. Сутність завдання полягає у тому, що політична консолідація передбачає неухильне поглиблення політичного діалогу і поліпшення загальної атмосфери політико-дипломатичних відносин між Україною та ЄС. Вона спрямована на гарантування політичної стабільності в Україні і на всьому Європейському континенті; забезпечення мирного розвитку та плідного співробітництва всіх європейських націй; зміцнення демократичних засад в українському суспільстві [2].

Європейська інтеграція - це зближення України з Європейським Союзом як на рівні законів, так і на рівні правил та звичаїв, що існують у суспільстві. Її метою є вступ України до ЄС.

Вступ України до ЄС підтримує переважна більшість українців, євроінтеграційний процес є відображенням волі українського народу.

Євроінтеграція є пріоритетом української влади. Президент, Уряд та парламент працюють як одна команда, щоб цей процес ішов якомога швидше і поступово Україна перетворилась на розвинену країну з високим рівнем життя.

Євроінтеграція спрямована на практичні речі, які ведуть до покращення життя українців. Безвізовий режим з Європейським Союзом, сучасні Центри надання адміністративних послуг, державні сервіси,

які можна отримати без черг онлайн через додаток Дія, дороги, які будуються у відповідності до стандартів ЄС - це перші результати євроінтеграції, здійснені за підтримки Євросоюзу.

Євроінтеграція - це практичні вигоди, які отримує кожний громадянин України від того, що країна починає жити за новими, високими стандартами. Це можливості, які відкриваються для українських підприємців, студентів, виробників завдяки можливості навчатися у Європі та постачати туди свої товари. Це також безпечна продукція для споживачів, що вироблена за європейськими стандартами.

Євросоюз є головним торговельним партнером України. Завдяки євроінтеграції українські виробники отримали спрощений доступ на ринок Євросоюзу - один із найбільших ринків світу. Україна вже стала одним із лідерів експорту сільськогосподарської продукції до ЄС.

Лише у 2019 році від торгівлі з ЄС Україна отримала понад 20 млрд євро. Це означає створення нових робочих місць та підвищення зарплат завдяки експорту нашої продукції до країн ЄС з високою купівельною спроможністю[4].

Ще більше переваг Україна отримає, коли повністю інтегрується до внутрішнього ринку ЄС, і стане повноправним членом Євросоюзу.

Євроінтеграція - не тільки про торгівлю, але й про світогляд. Нетерпимість до корупції (не тільки не брати, але й не давати хабарів), рівність прав і можливостей жінок та чоловіків, повага один до одного, гідність, одні для всіх закони - це теж життя «за європейськими стандартами». Якісні дороги, безпечні продукти, відповідальна влада є похідними від цього.

Шість базових цінностей Європейського Союзу - повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права, повага до прав людини. Це світоглядні принципи, які є близькими та зрозумілими кожному українцю [3]. Саме вони об’єднують нас із європейцями більше, ніж закони чи міждержавні угоди.

На основі цих принципів проводяться реформи - не для Євросоюзу, як інституції, а для нас самих. Адже всі ми хочемо жити в комфортній та безпечній країні, вільно подорожувати та навчатися, знати, що в державі діють єдині для всіх закони.

Євроінтеграція - це зміна світогляду. Необхідно щоб з нашого світогляду зникла «радянщина». Щоб основою життя, новим світоглядним стандартом в Україні стали відповідальність, повага один до

одного, до права та гідності. Простіше кажучи, якщо ви з повагою ставитеся до оточення, паркуєтеся у дозволених місцях, дбаєте про чистоту свого будинку і свого міста, ощадливо ставитеся до ресурсів своєї країни - то ви вже дієте як європеєць [4].

Саме європейський світогляд є основою добробуту Європейського Союзу. Євроінтеграція України є зміною світоглядних принципів на всіх рівнях життя і рухом до європейського добробуту. Звичайно, європейський вибір відкриває нові перспективи співпраці між Україною та розвинутими країнами економічного розвитку, соціального та інтелектуального прогресу.

На сучасному етапі Україна є пріоритетним партнером для Європейського Союзу. Водночас ЄС допомагає Україні забезпечити стабільне, процвітаюче та демократичне майбутнє її громадян і є незмінним у своїй підтримці незалежності України, її територіальної цілісності й суверенітету. Угода про асоціацію, включаючи створену в її рамках поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі, підписана в 2014 році, є основним інструментом зближення України та ЄС, оскільки сприяє посиленню політичних зв'язків, зміцненню економічних відносин і шанобливого ставлення до спільних цінностей.

Україна реалізує амбітну програму реформ, спрямованих на прискорення економічного зростання та підвищення рівня життя її громадян. Для України європейська інтеграція є засобом модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій та нових технологій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників та можливість виходу на єдиний внутрішній ринок ЄС.

Звичайно, все вищезазначене є принципово важливим для української держави, але європейська інтеграція країни є особливо важливою з точки зору її національної безпеки.

Потреба у розробці інтеграційної стратегії України була спричинена прагненням нашої держави відповідати вимогам сучасної світової економічної і політичної системи, а також пошуком додаткових засобів протидії загрозам у сфері міжнародної безпеки. Специфічне геополітичне положення та історія тривалого співробітництва з європейськими країнами зумовлюють зацікавленість України в активній участі в інтеграційних процесах на європейському континенті.

Таким чином, на сьогодні євроінтеграція офіційно проголошена ключовим пріоритетом зовнішньої політики України. Для України європейська інтеграція - це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентної спроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про реалізацію Декларації про державний суверенітет України у сфері зовнішніх зносин : постанова Верховної Ради Української РСР від 25 грудня 1990 р. URL : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/581-12 (дата звернення: 04.11.2023).

2. Майборода О. М. Український вимір Європейської та Євроатлантичної інтеграції. Ужгород, 2008. URL : https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/ 9855/1/11_1.pdf (дата звернення: 04.11.2023).

3. Про Євроінтеграцію простими словами. URL : http://www.drs.gov.ua/yevrointegratsiya/pro-yevrointegratsiyu-prostymy-slovamy/ (дата звернення: 04.11.2023).

4. Ставська Ю. В., Дмитренко І. А. Збірник наукових праць ВНАУ. Вінниця, 2013. URL : http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/9552.pdf

Палінчак В. С.,
студентка 1 курсу,
спеціальність «Право»
Науковий керівник:
Васека Р. М.,
викладач,
Ірпінського фахового коледжу
економіки та права

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Після здобуття Україною державної незалежності поступова інтеграція в загальноєвропейські структури і налагодження багатосторонньої кооперації з ЄС стали її головними геостратегічними пріоритетами. Європейська інтеграція є не тільки фактором прискорення економічного розвитку країн ЄС, зростання їх значення в міжнародній торгівлі, валютнофінансових відносинах, а й центром тяжіння геополітичних інтересів багатьох країн. Отримання Україною повноцінного членства в провідних континентальних економічних та політичних організаціях можна вважати необхідними передумовами найбільш органічної моделі реалізації її інтересів на світовій арені, перетворення її на активного учасника в житті світової співдружності [1, с. 68].

Починаючи з 2001 р., Кабінет Міністрів України кожного року розробляє та затверджує річний План дій щодо реалізації пріоритетних положень Програми інтеграції України до Європейського Союзу, частиною якого є план роботи з адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади забезпечують (щорічно) внесення на розгляд Міністерства юстиції планів роботи з адаптації законодавства на наступний рік у сфері діяльності, що належить до їхньої компетенції. Базовим правовим документом, який на міжнародному рівні регулює процес європейської інтеграції України є Угода про партнерство і співробітництво (УПС) між Україною та ЄС (підписана 16 червня 1994 р. у Люксембурзі, діє донині), яка складається з 9 розділів та 100 статей [1, с. 72].

Крім цієї базової Угоди, діє ряд угод, які регламентують різні аспекти двостороннього співробітництва [1, с. 73–76].

Перспективи розвитку зовнішньої торгівлі послугами України з країнами ЄС значною мірою пов'язані з реалізацією потенціалу транзиту енергоносіїв. Однак Україну послідовно витісняють з ринку Південно-Східної Європи (Словаччина, Румунія, Болгарія) інші країни, зокрема, Росія [1, с. 80].

Для подолання проблем, що стоять на шляху до Євросоюзу, необхідно зрозуміти, що євроінтеграція як основний вектор внутрішньої і зовнішньої політики України повинна бути усвідомлена, насамперед, як прагнення жити в просторі європейських цінностей, а вже потім - як інституційне приєднання до ЄС. Україні необхідно прагнути максимально реалізовувати свій експортний потенціал та економікогеографічне положення [1, с. 82].

Можливість визначення та реалізації узгоджених механізмів співпраці між ЄС та Україною на найближчий період та віддалену перспективу, яка передбачається відповідним рішенням Єврокомісії, має бути максимально ефективно використана українською стороною. Потрібно творчо осмислити досвід країн першої хвилі євроінтеграційного процесу, зробити все, аби уникнути помилок, яких припустили країни Центральної та Східної Європи [1, с. 87–89].

До перспективних напрямів дії Угоди для України слід віднести: отримання доступу до європейських ринків товарів, послуг, технологій, капіталів; розвиток нових технологій; зменшення витрат українських експортерів від дискримінаційних заходів і транспортних витрат; створення передумов для захисту конкурентного середовища та боротьби з корупцією; збільшення надходження інвестицій з ЄС; зростання можливостей у фінансовому співробітництві та банківських послугах; розширення асортименту, якості товарів та послуг для пересічних українців та безвізовий режим з країнами ЄС. Оцінка можливих перспектив економічної складової Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що проведена українськими вченими та економістами, визначила позитивні наслідки для бізнесу, населення та державного управління, які є дуже актуальними [2, с. 81].

Євроінтеграційні процеси мають також і проблемні питання для розвитку економіки України, серед яких слід виокремити: неготовність вітчизняних виробників до жорсткої конкуренції; необхідність реструктуризації ряду переробних підприємств; значні витрати на отримання міжнародних і європейських сертифікатів на продукцію та послуги,

дотримання правил і стандартів ЄС та інші. Серед гострих питань взаємовідносин України з ЄС та міжнародними організаціями є: від'їзд на роботу за кордон висококваліфікованої робочої сили, на навчання якої закордонні компанії не витрачують кошти, тобто існує ризик втрати інтелектуального капіталу та фізично здорової робочої сили; намагання скасувати ембарго й експортні мита на брухт чорних металів та необроблену деревину (ліс-кругляк), що може ускладнити забезпечення сировиною українські підприємства; будівництво газопроводу «Північний потік-2». Проблемним питанням залишається сільське господарство та продаж землі, адже країни ЄС надають значну підтримку своїм виробникам та встановлюють низькі квоти продажу на їх ринках української сільськогосподарської продукції [2, с. 81].

Також слід ураховувати, що першорядною умовою для повноцінного входження України в європейський простір є встановлення миру на сході України, повернення окупованих територій, відновлення і розвиток технологічного потенціалу Донбасу [2, с. 86].

Євроінтеграція України апріорі сприймалася кремлівським керівництвом як виклик гегемонії рф на пострадянському просторі. Отже, успішний європейський проект Києва є як переконливим прикладом і мобілізаційним стимулом для інших пострадянських країн, так і загрозою путінському режиму, який збудував авторитарну поліцейську державу з репресивною внутрішньою і агресивною зовнішньою політикою. Російський тиск на Україну з метою блокування євроінтеграційного курсу Києва здійснювався протягом усієї новітньої історії російсько-українських відносин, послідовно та цілеспрямовано, з використанням наявного арсеналу засобів й інструментів – від політико-дипломатичного тиску, інформаційної експансії та економічної блокади до розв'язання широкомасштабної війни та окупації частини території України23. Нині дії кремля на українському напрямі мають усі ознаки геноциду і зорієнтовані на знищення української державності [3, с. 5].

З одного боку, російська збройна інтервенція де-факто мала зворотній ефект – вона прискорила євроінтеграційні процеси в Україні, сприяла проєвропейському об'єднанню нації. Війна зняла з порядку денного та унеможливила будь-які перспективи східної інтеграції України, призвела до масової вестернізації українського суспільства і вкоренила ідею безальтернативності та незворотності руху до ЄС-24. Водночас, зміцнилася солідарність Києва і Брюсселя у протистоянні

країні-агресору. Надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС можна розглядати як відповідь об'єднаної Європи на неоімперську політику росії. Однак, з іншого боку, слід констатувати, що російська експансія негативно вплинула на європейську інтеграцію, уповільнила її темпи. Наша країна під час агресії зазнала величезних людських та фінансово-економічних втрат. Війна, розв'язана путінським режимом, є однією з самих смертоносних в Європі з часів Другої світової війни [3, с. 10].

Загалом європейське співтовариство продемонструвало солідарність з Україною, непохитну підтримку її територіальної цілісності, незалежності та суверенітету. Європейський Союз: а) засудив російську агресію, не визнав анексію Криму і «приєднання» до рф окупованих українських територій; б) здійснює різноманітну воєнну допомогу Україні; в) забезпечує фінансово-економічну та гуманітарну підтримку; г) зміцнює і поширює санкційну політику проти країниагресора; д) забезпечує захист і допомогу українським біженцям; е) сприяє реалізації реформ в Україні [3, с. 12].

Широкомасштабна війна, розв'язана росією проти України, змінила картину світу, зумовла низку ризиків і загроз, спричинила турбулентні процеси в політичному, економічному, безпековому середовищах, наслідки яких нині важко спрогнозувати. Російська агресія поглибила протиріччя сучасного світу, погіршила соціально-економічну ситуацію на регіональному і глобальному рівнях. Зокрема, зростання вартості енергоресурсів, спровокована криза на ринку продуктів харчування спричинили подорожчання споживчих товарів і відповідно масштабний вплив на рівень добробуту громадян багатьох країн світу. Паралельно в різних регіонах світу з початку 2022 р. прискорились інфляційні процеси [3, с. 5].

Загрозою глобальної дестабілізації є ескалація конфлікту на осі колективний Захід росія. Війна в Україні і гібридна експансія путінського режиму на теренах ЄС, ядерний шантаж і агресивна неоімперська політика москви спровокували безпрецедентну гостру конфронтацію, яка несе небезпеку воєнного конфлікту між рф і НАТО, розв'язання світової війни з непередбачуваними наслідками [3, с. 5].

У 2022 р. ЄС скасував торговельні обмеження для українських виробників, щоб допомогти вітчизняному бізнесу витримати навантаження війни та зміцнити свої позиції на європейському ринку. Для Брюсселя це рішення стало безпрецедентним з точки зору надання торговельних поступок країніне члену ЄС [3, с. 21].

На стан партнерства Києва і Брюсселя й темпи української євроінтеграції впливає комплекс зовнішніх і внутрішніх факторів, серед яких можна виокремити висхідну турбулентність та непередбачуваність геополітичних і геоекономічних процесів, обумовлених, з одного боку, гострою конфронтацією у форматі Захід-росія внаслідок агресії кремля проти України. А з іншого – більш глобальним протистоянням між демократичним цивілізованим світом і авторитарними режимами. З отриманням Україною статусу кандидата на вступ до ЄС у відносинах Києва і Брюсселя завершився період «стратегічної невизначеності» і на порядку денному – започаткування переговорного процесу про вступ до Євросоюзу. Російська інтервенція ускладнила процес євроінтеграції. Україна зазнала величезних людських та економічних втрат, уповільнилися темпи соціально-економічного реформування. Київ має зосереджувати величезні ресурси на протистоянні агресії кремля, що не може не позначатися на темпах просування до ЄС. Водночас несприятливим фактором є ускладнення внутрішньої соціально-економічної ситуації в ЄС через енергетичний шантаж рф, блокування країною-агресором українського агропромислового експорту. Характерною рисою нинішнього етапу співробітництва Україна-ЄС є те, що об'єднана Європа демонструє послідовну та незмінну політико-дипломатичну солідарність з Києвом, здійснює військово-технічну, фінансово-економічну, гуманітарну підтримку нашій країні. Однак темпи і обсяги цієї допомоги поки відстають від нагальних потреб України. Важливе значення для стабілізації внутрішньої ситуації має поглиблення економічного співробітництва з ЄС, поступове розширення присутності України на європейських ринках. Уже під час війни зроблено ряд важливих кроків у напрямі активізації економічних контактів Києва і Брюсселя. ЄС скасував квотні і тарифні обмеження, лібералізувавши торгівлю з Україною. Паралельно запроваджені безвізові режими на різних напрямах секторального співробітництва Україна-ЄС. Це сприятиме як процесу подальшої євроінтеграції України, так і зміцненню її протистояння країні-агресору [3, с. 23].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кухарська Н. О. Україна в сучасних інтеграційних процесах : навчальний посібник. Одеса : Атлант ВОІ СОІУ, 2015. 186 с. URL : http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4550/1/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0%20%D0%B2%20%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D0%B0%D1%85.pdf

2. Зайцев В. С. Євроінтеграція – шлях до розвитку економіки України і підвищення добробуту її громадян. *Економічний вісник Донбасу*. Краматорськ. 2018. № 3(53).

Павлущенко В. О.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Добротова Л. А.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Європейська інтеграція, задекларована як стратегічний напрямок розвитку України, є не лише зовнішньоекономічним вектором, а й ціннісним орієнтиром для всього українського суспільства.

Процес інтеграції України до ЄС сьогодні підтримують усі органи влади та переважна більшість населення України. Проте на цьому стратегічному напрямі розвитку нашої держави виникає багато об'єктивних і суб'єктивних труднощів. Причому їх подолання залежить не лише від України, а й від зовнішніх факторів, які знаходяться поза її межами.

Реальність європейської інтеграції України вимагає поглибленого аналізу та порівняння законодавчих та правових, економічних, соціальних та інших вимірів нашої країни з параметрами ЄС, а також оцінка їх відповідності принципам євроінтеграції. Об'єктивний аналіз такої відповідності однаково актуальний як для України, так і для Європейського співтовариства, оскільки навіть просте фізичне збільшення системи ЄС ускладнює її, вимагає нові додаткові регулятори, кожен з яких має обмежені можливості. З точки зору керованості системи таке розширення повинно мати розумні межі. Адже економічний зміст інтеграції полягає у включенні нових елементів старої усталеної системи і в її співпраці з цими елементами покращувати власну життєдіяльність. Враховуючи це, потрібні переконливі докази, які б продемонстрували роль нових кандидатів (зокрема України) у відповідній процес, а також ступінь їх близькості та адаптованості до основних вимірів сталого розвитку країн ЄС.

Нашою метою є визначити стан економіки України в умовах євроінтеграції. Досліджуючи періодичну літературу щодо прийомів та методів основних напрямів економічного співробітництва між Україною та Європейським союзом, можемо зазначити, що стратегічним напрямком зовнішньої політики України є інтеграція до ЄС. І це, в свою чергу, дозволить країні покращити свої позиції у світовій економічній системі, забезпечити сталий економічний розвиток, досягти високих соціальних стандартів, підвищити рівень національної конкурентоспроможності, зайняти «нішу» у політичному, світовому та культурному просторі.

Економічна інтеграція дає можливість використовувати фонди регіонального розвитку ЄС для прискорення рівня економічного розвитку, характерного для більш розвинених країн ЄС. Підписання Угоди про асоціацію має велике значення в напрямку розширення європейської інтеграції України. Важливою складовою нової угоди з ЄС є створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС [2].

Серед основних економічних переваг укладення Угоди про асоціацію доцільно виділити наступні:

- Перш за все, покращення умов експорту української продукції до ЄС, насамперед за рахунок скасування імпортних мит, а також зменшення нетарифних обмежень у торгівлі сільськогосподарською продукцією.

- По-друге, прискорення темпів економічного зростання.

- По-третє, збільшення кількості людей, які займаються економічною діяльністю.

- По-четверте, розширення дохідної частини державного бюджету.

- По-п’яте, залучення в Україну прямих іноземних інвестицій.

- По-шосте, покращення ділового та інвестиційного клімату для національних підприємств [1, с.49].

Інтеграція у світову економіку часто розглядається як фактор, який має вирішальне значення для забезпечення економічної ефективності та конкурентоспроможності. У процесі інтеграції до ЄС для досягнення успіху будь-яке підприємство змушене ефективно використовувати наявні ресурси: матеріальні, фінансові та потенціал працівників, а також аналізувати середовище, в якому воно працює. Усе це призводить до того, що підприємства постійно розвиваються, змінюються функції, цілі, завдання, методи організації та пристосовуються до мінливих умов господарської діяльності.

Підтримання необхідного рівня конкурентоспроможності вимагає не лише постійних зусиль, а й продуманих, цілеспрямованих дій стратегічного характеру.

Відносний характер конкурентоспроможності проявляється в тому, що об'єкт, конкуруючи на одних ринках, виявляється абсолютно неконкурентоспроможним на інших.

Конкурентоспроможність не виникає спонтанно і автоматично, вона виникає внаслідок змін макро- та мікросередовища, і не є єдиним результатом підприємництва, а є результатом дії багатьох соціально-економічних факторів.

До позитивних наслідків можна віднести те, що об'єднаний ринок європейських країн із населенням біля пів мільйона осіб може стати найбільшим споживачем українських товарів у світі. Для ЄС зростає роль України у зовнішньоекономічній сфері.

З'явилися можливості для розвитку окремих напрямів, таких як легальна міграція та переміщення людей. Також спостерігаємо інтеграцію в транспортні, енергетичні та телекомунікаційні мережі, європейський дослідницький простір, нові інструменти захисту та просування інвестицій, підтримка інтеграції у світовий ринок.

Негативними наслідками для України можуть бути:

- погіршення конкурентних позицій в експорті деяких товарів (електрообладнання, енергетичні машини та обладнання, одяг і аксесуари, меблі та особливо чорні метали) середньої техніки, внаслідок поширення на нових членів ЄС Європейських угод з торгівлі, лібералізація, а також надання митних преференцій країнам, що розвиваються;

- запровадження нетарифних обмежень, технічного, санітарного, ветеринарного контролю в нових країнах ЄС, що для українського сільського господарства може спричинити повне закриття цих ринків;

- певні транспортні проблеми та зменшення обсягів пасажирських перевезень через запровадження візового режиму з новими членами ЄС, особливо в прикордонних регіонах Західної України;

- обмеження доступу робочої сили на ринки праці нових країн ЄС, проблеми з працевлаштуванням громадян України та депортація нелегально працюючих громадян у цих державах, що призведе до зменшення валютних надходжень, особливо в західних регіонах України [2].

Величезний розрив у рівні економічного розвитку України та європейських країн залишається безумовною перешкодою для членства України в ЄС. Показник рівня життя в Україні, навіть з урахуванням

паритету купівельної спроможності, становить приблизно 15 % від середнього показника країн Європейського Союзу [3].

Враховуючи вищесказане, можна зробити висновок, що інтеграція України в ЄС є дуже важливим і складним процесом, який призведе до розширення торгових відносин, соціально-економічної бази, покращення умов торгівлі та надання певних преференцій. У процесі інтеграції до ЄС Україна отримає набагато більше економічних переваг, ніж негативних наслідків, тому український уряд вважає «раціональну» інтеграцію України у світову економіку одним із пріоритетних напрямів розвитку. Потребу євроінтеграції поділяє більшість населення України.

Сьогодні надзвичайно важливим є укладення нової угоди у формі асоціації між Україною та ЄС. Це актуально в кількох аспектах. По-перше, рівень нової угоди впливає на рівень реформ в Україні. Це важливо для нашої країни, особливо за відсутності чіткої програми дій уряду. Тому імплементація Угоди про асоціацію Україна-ЄС сьогодні є важливим інструментом, за допомогою якого можна спостерігати динаміку реформ чи їх відсутність. По-друге, ефективність виконання взятих зобов'язань є важливим аргументом для європейської сторони щодо справжньої зацікавленості України в євроінтеграції, готовності проводити радикальні реформи, а не оперувати лише проєвропейською риторикою. По-третє, за результатами імплементації нової угоди ЄС має можливість надавати або не надавати додаткові стимули для України. Цей аспект стає надзвичайно важливим у світлі оптимізації відносин України з Європейським Союзом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булана О. Державна підтримка підприємств реального сектора економіки в Україні в умовах її інтеграції у СОТ і ЄС. *Економіка України.* 2021. С. 49.

2. Методичні рекомендації до семінарських занять та індивідуальні завдання з дисципліни «Міжнародна економічна інтеграція» для студентів спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» всіх форм навчання / укл. : М. М. Ситников. Запоріжжя : НУЗП, 2020. 24 с.

3. Хотенко О. Державна підтримка малого та середнього підприємництва. Інститут Податкових Реформ. URL : https://ngoipr.org.ua/blog/derzhavna-pidtrymka-m

Петренко А. С.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Чуницька І. І.,
канд. екон. наук, професор, Державний податковий університет

ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Війна завжди має надзвичайний вплив на економіку та фінансову стійкість будь-якої країни. Умови воєнного стану ставлять перед урядом та громадянами низку викликів, які вимагають негайних рішень та дій, щоб забезпечити функціонування економіки та забезпечити фінансову стабільність в умовах кризи. У таких умовах однією з найважливіших складових функціонування суспільства і економіки є фінансова стійкість. Інструменти фінансової стійкості стають ключовими для забезпечення життєвих потреб населення, економічного розвитку та загального благополуччя країни.

Війна, яку розв'язала Росія проти України стала викликом для фінансову стабільність та стійкість України. З початком повномасштабного вторгнення Національний банк України активно шукає найкращі інструменти підтримки фінансової стабільності. З метою оптимізації та підтримки функціонування фінансового сектору було внесено низку змін, які стосуються як формування різноманітних політичних стратегій, так і інструментів забезпечення їх реалізації. Проте, процес розвитку військових подій є динамічним, а зміни у структурі фінансового сектору не цілком контрольованими, що призводить до постійного пошуку найкращого балансу між збереженням стабільності системи, вітчизняним бізнесом, інтересами громадян та забезпечення потреб військових.

Умови воєнного стану призводять до значних фінансових та економічних труднощів, отже, наразі є актуальним дослідження інструментів, які можуть допомогти забезпечити стійкість фінансової системи та економіки України в умовах війни.

Метою даного дослідження є огляд основних змін в економіці та аналіз актуальних інструментів підтримки фінансової стійкості України.

Поняття стійкості фінансової системи України є досить широким за своєю економічною природою категорією. Зокрема, це багатокомпонентна система індикаторів, кожен з яких відтворює окремий аспект ефективності фінансового сектору у протистоянні негативним впливам, що може сприяти реалізації таких стратегій і тактик, як монетарна, податкова, бюджетна, боргова політика тощо. Розглядаючи це визначення, варто зазначити, що це стратегічно важливий критерій для вимірювання ефективності фінансового сектору, який відображає не лише статичний стан системи, а й поточну динаміку її роботи чи функціонування у фінансовому секторі.

Довоєнний підхід до управління фінансовою стабільністю в Україні базувався на скоординованому застосуванні інструментів забезпечення роботи різних секторів (податкового, бюджетного або ж монетарного), а також окремих напрямів політики (боргової, валютної та ін.).

Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року, прийнята у 2020 році, не враховує масштабів нестабільності, що настала в результаті російсько-української війни, проте ключова роль, яку документ закладає в основу роботи фінансового сектору, залишається актуальною попри зміни умов його функціонування. Отже, Стратегія детермінує фінансову систему як «драйвер сталого та інклюзивного розвитку економіки України та сприяє підвищенню добробуту громадян через забезпечення ефективного акумулювання, розподілу та обігу фінансових ресурсів в економіці. Відповідно, сьогодні і структура, і функціональне значення фінансового сектору, і інструменти його підтримки, і методологія управління сталістю системи, залишились незмінними, трансформації зазнає лише практика реалізації регулювання та втілення управлінських рішень [2].

В умовах воєнного стану інструментами фінансової стійкості можуть виступати заходи в сфері монетарної політики. У непередбачуваних економічних умовах вони повинні бути гнучкими та адаптованими до змінної ситуації на внутрішньому та зовнішньому ринку з урахуванням

можливих змін у попиті, поданні, обмеженнях на рух капіталів та інших факторах, які можуть вплинути на функціонування монетарної політики [3, с. 30]. До даних інструметнів належать: підвищення ліквідності банківської системи, зниження відсоткових ставок, контроль грошової маси, впровадження спеціальних кредитних програм для підтримки важливих секторів економіки, підвищення регулювання банківського сектору, адже умови воєнного стану можуть вимагати посилення регулювання банківського сектору для забезпечення його стійкості та недопущення фінансових криз. Ще одним інструментом є підтримка платіжного обігу. Забезпечення безперебійності платіжних систем та банківських послуг є критично важливим у воєнних умовах для підтримки бізнесів і громадян.

У цьому контексті також важливо забезпечити ефективну координацію та комунікацію між вищими органами влади, включаючи центральні банки, уряди, військові служби та інші установи, які використовуються для реалізації монетарної політики. Це дає змогу швидко реагувати на зміни економічної ситуації та коригувати заходи грошово-кредитної політики відповідно до потреб економіки в умовах військового конфлікту. Також може виникнути необхідність запровадження спеціальних заходів монетарної політики, таких як впровадження екстрених кредитів, спеціальні обмеження щодо операцій на фінансовому ринку, а також здійснення регулювання капіталу та інших заходів щодо забезпечення фінансової стабільності.

Правління НБУ ухвалило рішення знизити облікову ставку з 28 липня 2023 р. з 25 до 22 %. Також знижено ставку за депозитними сертифікатами овернайт на 2 в. п. – до 18 %, а за кредитами рефінансування – на 3 в. п. до 24 %. Ставка за тримісячними депозитними сертифікатами і надалі дорівнюватиме обліковій ставці. Ураховуючи поліпшення інфляційних очікувань та прогнозу подальшого уповільнення інфляції, поточне та прогнозоване зниження ставки узгоджується зі збереженням привабливості гривневих заощаджень. Зазначене є важливим елементом забезпечення курсової стійкості за ймовірного пом’якшення валютних обмежень і переходу до більшої гнучкості обмінного курсу. Водночас зниження облікової ставки на тлі збереження макрофінансової стабільності сприятиме відновленню економіки. За умови збереження стійкості валютного ринку та уповільнення інфляції облікова ставка і надалі знижуватиметься [1].

Податковими інструментами є: повноцінне відновлення роботи системи електронного адміністрування ПДВ, податкові реформи для зменшення тіньової економіки, спрощення податкового адміністрування, адже покращення ефективності та прозорості податкового адміністрування може допомогти уряду збільшити податкові надходження та зменшити корупцію, а також збільшення податків на військові витрати або ж уряд може впроваджувати податкові стимули для інвесторів, що вкладають кошти в критичні для національної безпеки галузі, такі як оборона, кібербезпека, а також розвиток нових технологій, що сприяють безпеці. Громадяни та бізнес сумлінною сплатою податків до бюджету й далі фінансово підтримують обороноздатність і стійкість України. За оперативними даними Державної казначейської служби, до загального фонду державного бюджету за січень – липень 2023 р. надійшло понад 1 006,1 млрд грн, зокрема за липень – 136,7 млрд грн [1].

Ще одним важливим інструментом стійкості є інструменти боргової політики. Заходами в даній сфері слугують активізація пошуків ресурсів зовнішніх джерел фінансування, ефективне управління боргові ресурсами, включаючи відповідну розподіл боргових коштів та забезпечення їх використання для стратегічних потреб, створення спеціальних боргових інструментів, таких як воєнні облігації, які привертають інвесторів та громадян для фінансування оборонних потреб, переглянути борговий портфель та рефінансувати старі боргові інструменти на більш вигідних умовах, зменшуючи навантаження на бюджет, встановлювати ліміти на обсяги державного боргу для забезпечення фінансової стійкості. Це допоможе уникнути надмірного збільшення боргу, яке може призвести до фінансових проблем.

Як висновок варто зазначити, що кожен з інструментів несе свій вагомий внесок для досягнення єдиної цілі – фінансової стійкості. Монетарна політика дозволяє центральному банку ефективно керувати грошовим обігом та інфляцією, забезпечуючи стабільність національної валюти. Податкова політика може бути використана для збільшення доходів та фінансування військових потреб, а також для підтримки громадян та підприємств, що постраждали від конфлікту. Боргова політика дає можливість керувати рівнем державного боргу та використанням різних джерел фінансування. Застосування цих інструментів вимагає ретельного аналізу, стратегічного планування та впровадження кращих практик. Інновації та постійне вдосконалення фінансових інструментів є важливими для забезпечення фінансової стійкості в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національний банк України знизив облікову ставку до 22 % / Національний банк України : вебсайт. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-zniziv-oblikovu-stavku-do-22 (дата звернення: 12.10.2023).

2. Нєізвєстна О., Григорук А., Литвин Л. Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство.* 2022. Випуск 39.

3. Юрчишена Л. В., Побережна А. Р. Інструменти монетарної політики в Україні в умовах воєнного часу. *Актуальні проблеми розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки України* : матеріали І Всеукр. наук.-практ. конф. Вінниця, 2023. С. 29–31.

Семенюк Ю. Р.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Науковий керівник:
Теліщук М. М.,
старший викладач кафедри економічної політики, Державний податковий університет

ПОДАТКОВИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Євроінтеграція сьогодні займає особливе місце у сфері міжнародних економічних відносин України, що підтверджується його визначальною роллю у світовій політичній системі, наявністю досягнень у соціально-економічній сфері, які свідчать про ефективність стратегії, яку обрали західноєвропейські країни, а також про ефективність механізмів та методів інтеграційного процесу, покращення, а також зростання кінцевих результатів підприємства.

Україна, як країна, що прагне до євроінтеграції, докладає значних зусиль для підвищення рівня свого фіскального розвитку. Тому прийнято значну кількість законодавчих актів, які спрямовані на розвиток податкової системи та забезпечення виконання зобов'язань перед Міжнародним валютним фондом та іншими міжнародними організаціями. Головною підсистемою є зниження податкових ставок і спрощення процедури оподаткування для підприємств і фізичних осіб, що є сприятливим кроком у підвищенні податкової привабливості країни [1].

Інтеграція України до Європейського Союзу потребує відповідності податковому законодавству ЄС, що може створити додаткові труднощі для українських підприємств і громадян. Тому слід забезпечити вдосконалення податкової системи та її відповідність європейським стандартам.

Як відомо, 23 червня 2022 року Європейською радою одностайно надано нашій державі статус кандидата у члени Європейського Союзу. У середньому шлях держав до повноцінного членства тривав 8-10 років, хоч темп вступу повільний, проте має позитивний аспект [2].

Розвиток податкової системи України в умовах євроінтеграції - це процес адаптації податкової політики та законодавства до європейських стандартів та вимог. Інтеграція України до Європейського Союзу (ЄС) передбачає глибокі зміни в системі оподаткування та податковому адмініструванні.

Податковий розвиток в Україні в умовах євроінтеграції має на меті гармонізацію податкової системи та підвищення її ефективності, щоб відповідати європейським стандартам та вимогам. Основні аспекти цього розвитку включають:

1. Гармонізацію податкової системи: Україна зобов'язана привести свою систему оподаткування у відповідність до європейських стандартів. Це означає зближення податкових ставок, спрощення процедур та адаптацію до нових правил щодо оподаткування.

2. Підвищення прозорості: важливим аспектом є підвищення рівня прозорості в системі оподаткування, зокрема шляхом впровадження системи електронного обліку та звітності.

3. Боротьба з податковими ухиленнями: Україна зобов'язана зменшити податкові зловживання та ухилення від сплати податків. Це може включати посилення податкового контролю, впровадження ефективних антикорупційних заходів та підвищення відповідальності перед законом [3].

4. Сприяння інвестиціям: у рамках євроінтеграції важливо створити сприятливий інвестиційний клімат. Це може включати податкові пільги для інвесторів та підприємств, що діють в стратегічних секторах.

5. Підготовка персоналу: для успішної євроінтеграції необхідно мати кваліфікований персонал, зокрема фахівців в галузі податків і обліку.

Податковий розвиток в умовах євроінтеграції має на меті створення сприятливих умов економічного росту та привабливості України для іноземних інвесторів.

Розвиток податкової системи України в умовах євроінтеграції є важливим кроком на шляху до стабільного розвитку країни. Це потребує комплексного підходу та співпраці різних сторін, забезпечення належної професійності та ефективності роботи податкових органів, а також знищення тінізації економіки та забезпечення відповідності податкового законодавства європейським стандартам. Також важливо забезпечити ефективність податкової системи та боротьбу з ухиленням від сплати податків. Для цього можуть бути введені нові методи контролю та моніторингу за платежами, а також більш жорсткі санкції за порушення податкового законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загорельська Т. Ю., Ступнікер Г. Л., Крутиков К. М. Особливості податкового регулювання підприємницької діяльності в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2018. Вип. 6. С. 189–193. URL : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/17_2018/ 36.pdf

2. Плани дій Ради Європи для України. URL : https://coe.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/plani-dij-radi-yevropi-dlya-ukrayini

3. Славкова А. А., Ватаманюк О. С. Податкова політика України в умовах євроінтеграції: проблеми і перспективи. *Фінанси, облік і аудит*. 2018. Вип. 1 (31). С. 119–136. URL : https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9c1340ac-4008-40d8-a58d-fc32bc55abe9/content

Тарасенко А. Ю.,
здобувачка вищої освіти першого бакалаврського рівня,
спеціальність 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Європейська інтеграція посідає особливе місце в системі зовнішньополітичних та економічних пріоритетів України, оскільки співпраця з ЄС є якісно новою формою інтеграції в економічний простір і внутрішній ринок європейських країн, що є надзвичайно необхідним для підвищення продуктивності, якості життя та добробуту громадян України. Європейські партнери особливо зацікавлені в Україні та перспективах її розвитку, адже вона є першою країною в Європі за територією та п’ятою за чисельністю населення, має вагомі запаси природних копалин, а також має спільні кордони з п’ятьма іншими європейськими країнами.

Актуальність теми полягає в тому, що в сучасних умовах для розвитку економіки України просто необхідний напрямок на євроінтеграцію, щоб забезпечити сталий економічний розвиток, підняти продуктивність бізнес-діяльності, національну конкурентоспроможність і добробут населення, тому дослідження перспектив та ризиків економіки країни в таких умовах є вкрай важливим та актуальним.

На сьогоднішній день дослідження розвитку євроінтеграційного процесу в Україні є центром уваги наукової спільноти, наприклад, таких українських науковців як Бетлій О., Риженков М., Кравчук К., Галько С., Науменко Д., Пашков М., Антонюк В., Зайцев В., Вишнякова О., Мовчан В., Кузнецова Г. та інших.

Метою тез є визначення найбільш вагомих перспектив економіки України в умовах євроінтеграції, виділення позитивних змін, оцінка впливу на добробут країни з врахуванням та оглядом основних ризиків цього процесу.

Важливе місце в напрямку розширення євроінтеграції України набуває підписання Угоди про асоціацію. Без перебільшення Угода про асоціацію між Україною та ЄС є наймасштабнішим пакетом домовленостей в історії незалежної України. А економічна частина угоди певною мірою охоплює всі основні сектори та галузі економіки. Той факт, що сторони домовилися про низку різноманітних за змістом та кількістю дій спільних угод, свідчить про твердий намір України та ЄС вивести співпрацю не лише на якісно новий рівень, але й значно підняти економічну систему країни до рівня економічних системи Євросоюзу на основі взаємної лібералізації, в першу чергу руху товарів, капіталу та послуг, гармонізації між підходами та принципами, які лежать в основі промислової політики та системи управління комерцією та промисловістю. Ця угода також передбачає розвиток поглибленого діалогу між європейським союзом та Україною, який охопить широкий спектр питань – від обговорення перспектив розвитку окремих секторів до консультацій щодо регулювання окремих сфер та вирішення конфліктів.

Оцінка можливих перспектив економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка була проведена українськими науковцями та економістами, виявила дуже актуальні позитивні наслідки для бізнесу, населення та органів державного управління. Головними перспективними напрямками дій Угоди про асоціацію для української економіки є:

доступ до європейських ринків товарів, послуг, технологій і капіталу;

формування передумов для захисту конкурентоспроможного середовища та боротьби з корупцією;

збільшення асортименту та покращення якості товарів і послуг для звичайних українців та безвізовий режим з країнами ЄС.

збільшення можливостей у фінансовій співпраці та банківських послугах;

зниження витрат українських експортерів за рахунок дискримінаційних заходів та транспортних витрат;

розробка та розвиток нових технології;

розширення інвестиційних потоків з ЄС [1].

В останні місяці 2022 року українська влада зосередила свої зусилля на виконанні рекомендацій Єврокомісії. Загалом, оцінюючи дії української влади, є багато підстав відзначати позитивні результати та помітний прогрес у певних напрямках. Серед них ухвалення кількох законів про європейську інтеграцію (головним чином про ЗМІ та громадські меншини), сприяння судовій реформі, впровадження прозорих процедур для керівників виборів в антикорупційних відомствах тощо. Але зрозуміло, що необхідно запровадити на практиці ухвалення законодавчих актів євроінтеграції та вирішити всі внутрішні проблеми, які гальмують наближення до європейської спільноти [2].

Економічна інтеграція пропонує можливість використання фондів регіонального розвитку ЄС для прискорення рівня економічного розвитку, характерного для найбільш розвинутих європейських країн. Тобто все це також забезпечить доступ до фінансових ресурсів європейських фондів для розвитку бізнесу, особливо малого бізнесу з обмеженими ресурсами, для участі в різноманітних навчальних програмах тощо.

Водночас інтеграційний процес має низку потенційних ризиків, безпосередньо пов'язаних з національними інтересами та формуванням перспектив зовнішньоекономічної співпраці. Зокрема, найсуттєвішою загрозою для української економіки є зростання витрат, пов'язаних із забезпеченням інфраструктури, соціальних стандартів і, насамперед, дотриманням стандартів якості та сертифікації ЄС.

В другу чергу, процеси економічного переходу, відкриття ринку та вільний доступ до ринків праці трудових мігрантів створюють низку додаткових проблем. Наприклад, занепад професійної робочої сили неминучий. У свою чергу, така ситуація збільшує навантаження на Пенсійний фонд України, сприяючи його підвищеному дефіциту.

Ще одна загроза – поступовий відтік працівників збанкрутілих підприємств з реального сектору народного господарства. Проте зростання безробіття приховане саме через трудову міграцію та великі масштаби тіньової економіки.

Також небезпечною тенденцією залишається поступове виведення з внутрішнього ринку національної продукції, яка через недостатність експортних квот продемонструвала неспроможність замінити внутрішній ринок збуту іноземними контрактами. В умовах нестабільного внутрішнього попиту вітчизняні виробники відчувають дефіцит капіталу, а кількість коштів, що надходять, не відповідає стратегічним планам розвитку вітчизняних підприємств.

Іншим фактором ризику інтеграційного процесу є необхідність трансформації традиційного ринку збуту. Старі економічні партнери не можуть відповідати сучасним вимогам ринку та світовим тенденціям виробництва. У той же час припинення раніше чинних відносин на тлі напружених правил митного регулювання і пошуку альтернативних каналів збуту було б болісним процесом, який вимагав не тільки часу, але й постійного контролю над прогресом експорту та імпорту країни [3].

Звісно з початком повномасштабного вторгнення перспективи та ризики євроінтеграції для України змінилися, але ми все одно активно продовжуємо рух до ЄС, виконуємо положення Угоди про асоціацію і рекомендації Єврокомісії, впроваджуємо проєвропейські реформи тощо. Збройне втручання Росії прискорило процес європейської інтеграції нашої країни, сприяло її об'єднанню, зміцненню солідарності між Україною та ЄС. Але водночас експансія країни-агресора негативно вплинула та сповільнила процес євроінтеграції України, яка вже зазнала і продовжує зазнавати величезних людських та економічних втрат із-за війни, та яка була змушена зосередити значні ресурси для протидії російському вторгненню.

У нинішніх умовах для України особливого значення набуває політична, військова, фінансова та гуманітарна підтримка з боку країн ЄС. Ефективним інструментом протистояння країні-агресору є також санкційна політика ЄС у координації з країнами світу. Умовами успішного просування України на шляху євроінтеграції є імплементація цінностей і норм ЄС, а також ефективне впровадження фундаментальних реформ у різних сферах [4].

Можна зробити висновок, що європейська інтеграція є певним випробуванням для української економіки, складним процесом, який потребує чітко визначених та скоординованих зусиль уряду та державних органів щодо реформування механізму політичної реалізації. Економічна політика враховує національні інтереси, адже це шлях розвитку та підвищення ефективності економіки, що має довгостроковий позитивний вплив і веде до підвищення рівня та якості економічного реагування і задоволення потреб внутрішнього споживача. У більшості сфер країни все ще існує низка невирішених питань, що уповільнює впровадження економічних і соціальних цінностей ЄС. Координація дій Уряду з представниками європейського співтовариства та іншими

глобальними партнерами, за підтримки вітчизняних споживачів сприятиме забезпеченню багатопланового розвитку економіки країни на основі підвищення інвестиційної привабливості та нарощування потенційного експорту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічна складова Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління / Бетлій О., Риженков М., Кравчук К., Коссе І., Галько С., Науменко Д., Мовчан В., Бураковський І., Кузнецова Г. 2014. URL : http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/ Economic_web.pdf (дата звернення: 30.10.2023).

2. Вонс Р. Єврокомісія оцінила прогрес України на шляху до членства в ЄС. URL : https://glavcom.ua/world/world-politics/jevrokomisija-otsinila-prohres-ukrajini-na-shljakhu-do-chlenstva-v-jes-936494.html (дата звернення: 30.10.2023).

3. Зайцев В. С. Євроінтеграція – шлях до розвитку економіки України і підвищення добробуту її громадян. URL : http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/143509/14-Zaicev.pdf?sequence=1 (дата звернення: 30.10.2023).

4. Пашков М. Аналітична доповідь Євроінтеграція в умовах війни:виклики і перспективи. URL : https://razumkov.org.ua/images/2022/12/28/2022-MATRA-IV-KVARTAL-7.pdf (дата звернення: 30.10.2023).

Фесюк Д. І.,
студентка 2 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Мостицька Л. М.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція і місце в цьому процесі України – надзвичайно складна проблема.

Реальність Європейської інтеграції України вимагає поглибленого аналізу й порівняння законодавчо-правових, економічних, соціальних та інших вимірів нашої країни з параметрами ЄС, а також оцінки їх відповідності євроінтеграційним принципам. Об'єктивний аналіз такої відповідності є однаково актуальним як для України, так і для Європейського співтовариства, оскільки навіть просте фізичне збільшення системи ЄС ускладнює її, вимагаючи нових додаткових регуляторів, кожний з яких має обмежені можливості. З точки зору керованості системи, її розширення повинно мати розумні межі. Адже економічний зміст інтеграції полягає у включенні нових елементів до старої, усталеної системи та в її кооперації з цими елементами для поліпшення її ж життєдіяльності. З огляду на це, необхідні переконливі докази, які б продемонстрували роль нових кандидатів (у тому числі України) у відповідному процесі, а також міру їх наближеності та адаптованості до основних вимірів сталого розвитку країн ЄС. Сьогоднішні умови не є сприятливими для реалізації євроінтеграційних прагнень України. Просуванню нашої країни в напрямі ЄС заважають як зовнішні, так і внутрішні чинники. Зовнішні пов'язані з тим, що сучасний стан Європейського Союзу можна охарактеризувати як серйозну кризу кількісного та якісного зростання спільноти. Економічна криза в Європі перестала бути проблемою окремих «периферійних» країн єврозони. Із суто економічної вона дедалі більше перетворюється на політичну і стає новим випробуванням для Євросоюзу

На сьогодні існує досить велике різноманіття трактування поняття «економічної інтеграції», що умовно можна поділити на такі категорії:

1) економічна інтеграція – це наслідок поділу праці та інтернаціоналізації виробництва або господарчої діяльності;

2) економічна інтеграція – одна з форм глобалізації національних економік країн світу;

3) економічна інтеграція являє собою співвідношення процесу або стану взаємодії її учасників;

4) економічна інтеграція розглядається як процес і як результат взаємодії економічних систем.

Розвиток економічної інтеграції тісно пов'язаний з процесами глобалізації та регіоналізації, які існують паралельно, це зумовлено тим, що і глобалізація, і економічна інтеграція є формами інтернаціоналізації господарського, політичного, культурного та інших аспектів життя. Дослідники інтеграційних процесів розглядають глобалізацію як стадію розвитку інтернаціоналізації вшир, а інтеграцію як результат її розвитку – вглиб. Саме ця обставина дозволяє оцінювати процеси економічної інтеграції як міжнародну регіональну економічну інтеграцію.

Економічна інтеграція України характеризується деякими істотними ознаками, що у сукупності відрізняють її від інших форм економічної взаємодії країн:

− взаємопроникненням і переплетенням національних виробничих процесів;

− широким розвитком міжнародної спеціалізації та кооперації у виробництві, науці та техніці на основі їхніх найбільш прогресивних і глибоких форм;

− глибокими структурними змінами в економіці країн-учасниць;

− зближенням національних законодавств, норм і стандартів;

− необхідністю цілеспрямованого регулювання інтеграційного процесу, розробки скоординованої економічної стратегії та політики;

− координація та узгодження економічної політики країн-учасниць;

− регіональністю просторових масштабів інтеграції, тому що необхідні передумови першорядно складаються між країнами, де встановилися тісні господарські зв'язки. За змістом інтеграція являє собою переплетення, взаємопроникнення та зрощування відтворювальних процесів країн регіону.

Аналіз свідчить, що головними передумовами євроінтеграції України можна вважати:

− близькість рівнів економічного розвитку та ступеня ринкової зрілості країн, що інтегруються;

− географічна близькість країн, що інтегруються, наявність у більшості випадків загального кордону й історично сформованих економічних зв'язків;

− спільність економічних та інших проблем, що постають перед країнами в області розвитку, фінансування, регулювання економіки, політичного співробітництва і т. д.

Економічна інтеграція покликана вирішити набір конкретних проблем, що реально постають перед країнами, що інтегруються [1, с. 42–43].

Об'єктивний зміст інтеграції складається, зрештою, з переплетення, взаємопроникнення та зрощування виробничих процесів, які висловлюються у вигляді часткової інтеграції. Інтеграційний процес охоплює окремі ланки цілісної системи:

1) ринковий обіг (завдяки лібералізації торгівлі та зростанню факторів виробництва), включаючи обіг товарів, послуг, грошової маси, цінних паперів тощо – це так звана поверхнева (або м'яка) інтеграція (shallow integration);

2) власне виробництво (глибока інтеграція – deep integration);

3) сфера прийняття рішень (на рівні фірм, спілок підприємств, національних урядів, міжнародних і національних організацій [2, с. 12].

Серед основних системоутворюючих чинників, що зумовлюють розвиток інтеграції, можна виділити:

1) об'єктивний процес посилення взаємозалежності країн, зростання інтернаціоналізації господарського життя, міжнародного розподілу праці;

2) глобалізація економіки і глобальна конкуренція;

3) науково-технічний прогрес та його сучасна форма;

4) процеси лібералізації економіки і підвищення відкритості національних господарств;

5) різноманіття культурно-цивілізаційних типів суспільства і структур у сучасному світі;

6) спільність національно-державних інтересів країн з позиції економічної безпеки;

7) геополітичні та геоекономічні інтереси країн-учасниць світової економіки.

Цілком очевидно, що у процесі інтеграції окремі групи країн створюють одна одній більш сприятливі умови у внутрішньорегіональній торгівлі та міграції чинників виробництва, тим самим стимулюючи розвиток міжнародних економічних відносин у межах об'єднань. Водночас регіональна економічна інтеграція (особливо на ранніх своїх формах) утворює стримуючий вплив на розвиток глобальних міжнародних економічних відносин, оскільки припускає встановлення менш сприятливих умов зовнішньоекономічних зв'язків із третіми країнами [3, с. 25].

Таким чином, міжнародна економічна інтеграція являє собою об'єктивний та історичний процес в умовах глобалізації економіки. Не зважаючи на те, хто впливає на інтеграційні процеси – ринок чи уряди держав, економічна інтеграціє не є хаотичним процесом. Саме кооперація та взаємодія є тими дієвими важелями інтеграції або дезінтеграції. Свідченням важливості такого явища для країн світу є велике різноманіття поняття «економічна інтеграція», його трактування та визначення. Таким чином, можна зробити висновок, що за сучасних умов участь для кожної країни світу є унікальним явищем та певним світоглядом.

Необхідність європейської інтеграції поділяє більшість населення України. Сьогодні надзвичайно важливим є укладення нової угоди у формі асоціації Україна – ЄС. Це актуально у декількох аспектах. По-перше, рівень нової угоди впливає на рівень реформування України. Це важливо для нашої країни, особливо в умовах відсутності чіткої програми дій уряду. Отже, виконання угоди про асоціацію Україна – ЄС є сьогодні важливим інструментом, за допомогою якого можна спостерігати реформи або їх відсутність у динаміці. По-друге, ефективність виконання взятих на себе зобов'язань є важливим аргументом для європейської сторони стосовно реальної заінтересованості України в інтеграції до ЄС, готовності впроваджувати радикальні реформи, а не оперувати лише проєвропейською риторикою. По-третє, виходячи із результатів виконання нової угоди, ЄС має можливість надавати або стримувати подальші стимули для України. Цей аспект набуває надзвичайного значення у світлі оптимізації відносин України з Європейським Союзом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оцінка можливостей розширення і заміщення ринків збуту для продукції підприємств реального сектору України : монографія / за заг. ред. проф. М. О. Кизима, проф. І. Ю. Матюшенко. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2014. 280 с.

2. Положення угоди про асоціацію між Україною та ЄС щодо зони вільної торгівлі. URL : http://www.kyivobl.gov.ua/polozhennja_ugodi_ pro_asotsiatsiju_ mizh_ukrajinoju_ta_jes_schodo_zoni_vilnoji_torgivli

3. Григорова-Беренда Л. І. Спряження торговельних режимів інтеграційних об'єднань ЄС та ЄврАзЕС/СНД. *Ефективна економіка.* 2014. № 3. URL : http://www.economy.nayka.com.ua

Фесюк Д. І.,
студентка 2 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Харченко Л. О.,
канд. екон. наук, викладач, Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

Сучасний світ швидко змінюється, і економіка не є винятком. Інновації стають ключовим фактором, що визначають конкурентоспроможність країн, підприємств та галузей. У цьому контексті, дослідження інноваційності економіки та її впливу на конкурентоспроможність є актуальними, оскільки допомагають зрозуміти, як інновації впливають на бізнес, економіку та суспільство в цілому в умовах постійних змін і викликів.

Під інноваційністю у широкому сенсі слід розуміти орієнтацію діяльності і розвитку на розробку і практичне використання інновацій, засновану та якісному сприйнятті нових знань. На мікрорівні під інноваційністю (компаній, підприємств, організацій) слід розуміти здійснення розробки концепцій і практичне здійснення проектів по впровадженню інновацій у практичні діяльності. На макрорівні під інноваційністю економіки необхідно розуміти забезпечення розробки, отримання, придбання, практичної та комерційної реалізації інновацій на основі побудови відповідної моделі і типу господарювання (відповідного типу відтворення) у межах існуючого економічного укладу [1, с. 343].

Узагальнюючи дефініції, можна вважати, що інноваційність економіки – це здатність суспільства, галузі, бізнесу чи організації генерувати, запроваджувати та поширювати інновації, що сприяють покращенню виробництва, технологій, організаційних чи соціальних процесів. Однак визначення поняття «інновація» потребує уточнення. По-перше, під терміном «інновація» деякі автори розуміють об’єкти впровадження, розглядаючи інновацію як ідею, практику чи продукт, що сприймаються як нові; інші – як процес, який призводить до появи нового.

Так, Б. Твіст визначає інновацію як процес, в якому винахід або ідея набувають економічного змісту. Ф. Ніксон вважає, що інновація – це сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, що призводять до появи на ринку нових та поліпшених промислових процесів і обладнання. Б. Санто вважає, що інновація – це такий суспільно-технічноекономічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів призводить до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій, і якщо інновація орієнтується на економічну вигоду, прибуток, поява її на ринку може принести додатковий дохід. Й. Шумпетер трактує інновацію як нову науково-організаційну комбінацію виробничих факторів, мотивовану підприємницьким духом [2]. Тож пропонуємо комплексний підхід щодо тлумачення інновації як економічної категорії, як процес впровадження нових ідей, продуктів, послуг, технологій, процесів та підходів, які призводять до покращення чого-небудь існуючого або до створення чогось нового. Інновації можна поділити на кілька типів:

- технологічні інновації (вдосконалення та впровадження нових технологій, які покращують якість, продуктивність та ефективність виробництва);
- продуктові інновації (створення нових або вдосконалення існуючих продуктів або послуг);
- процесні інновації (впровадження нових методів або процесів, які поліпшують виробництво та управління);
- маркетингові інновації (розробка нових стратегій маркетингу та підходів до реклами та продажу).

Варто також відмітити, що інновації впливають на бізнес, економіку та суспільство в цілому в умовах постійних змін і викликів, зокрема:

- стимулюють економічний розвиток;
- підвищують конкурентоспроможність;
- змінюють бізнес-моделі;
- підтримують сталість;
- змінюють споживчі уподобання;
- розвивають людський капітал;
- розв’язують суспільні проблеми;
- змінюють економічні відносини.

Вагомим фактором є те, що інновації є двигуном економічного зростання, оскільки вони сприяють створенню нових ринків, підприємств та робочих місць. Інноваційні компанії здатні привертати інвестиції та генерувати вищу вартість.

Підприємства, які активно впроваджують інновації, зазвичай мають перевагу на ринку. Інновації дозволяють покращити якість продуктів та послуг, зменшити витрати та задовольняти зростаючі потреби споживачів.

Інновації можуть перетворити традиційні бізнес-моделі. Наприклад, цифрові технології створили можливість для онлайн-торгівлі, соціальних мереж, та інших інтернет-послуг, які значно змінили спосіб ведення бізнесу.

Інновації можуть сприяти сталому розвитку, включаючи зменшення викидів вуглекислого газу та збереження природних ресурсів. Зелені технології та інші інновації сприяють сталому виробництву та споживанню.

Інновації надають споживачам більше вибору та можливість задовольняти нові потреби. Наприклад, розвиток смартфонів і додатків створив нові можливості для споживачів у сфері комунікації, розваг та особистого розвитку.

Звісно інновації включають в себе нові методи навчання та підвищення кваліфікації, що сприяє розвитку людського капіталу і покращує якість працівників. Вони можуть бути спрямовані на розв’язання суспільних проблем, таких як охорона здоров’я, освіта, боротьба зі зміною клімату та бідність. Деякі інновації, такі як блокчейн та криптовалюти, можуть змінити спосіб функціонування фінансових ринків та створити нові можливості для фінансування та інвестування. Так, блокчейн – це розподілена база даних, що зберігає впорядкований ланцюжок записів (так званих блоків), що постійно довшає. Кожен блок містить часову позначку, хеш попереднього блоку та дані транзакцій, подані як хеш-дерево. Криптовалюта – це цифровий або віртуальний вид грошей, який використовує шифрування для забезпечення безпеки та контролю транзакцій. Вона не має матеріального аналога, і існує виключно в цифровій формі. Однією з основних особливостей криптовалют є відсутність централізованого регулювання, тобто вони не контролюються центральними банками чи урядами.

Отже, узагальнюючи вищевказане можна сказати про те, що саме інновації є ключовим елементом для досягнення економічного росту, підвищення конкурентоспроможності та розв'язання сучасних викликів. Вони не лише змінюють спосіб ведення бізнесу, але і формують майбутнє економіки та суспільства в цілому. Уміння інноваційно діяти та пристосовуватися до постійних змін і викликів стає визначальною якістю для підприємств, країн та суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білозубенко В. С. Роль національної інноваційної системи у підтриманні інноваційної активності. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського.* 2009. № 4. С. 13–20.

2. Язлюк Б., Бутов А., Костецький В. Теоретичні основи сутності й змісту інновацій та інноваційної діяльності. URL : https://core.ac.uk/download/pdf/60790754.pdf (дата звернення: 03.11.2023).

3. Болдова А. А., Бреус К. М., Вітренко Л. О. Інтеграція ринку фінансових послуг у глобалізоване світове середовище. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2013. № 2. С. 6–13.

Фещук М. Р.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Дроботова Л. А.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Стратегічним напрямом зовнішньої політики України є інтеграція в ЄС, що дозволить країні поліпшити позиції в світовій господарській системі, забезпечити сталий економічний розвиток, підвищити рівень національної конкурентоспроможності, зайняти «нішу» в світовому політичному і культурному просторі, досягти високих соціальних стандартів. Економічна інтеграція надає можливості використовувати фонди регіонального розвитку ЄС для прискорення виходу на рівень економічного розвитку, властивий більш розвиненим країнам ЄС [1].

Важливе значення в напрямку розширення європейської інтеграції України набуває підписання Угоди про асоціацію. Важливою складовою частиною нової угоди з ЄС є створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Серед основних економічних переваг укладання Угоди про асоціацію доцільно виділити наступні: − По-перше, поліпшення умов експорту в ЄС української продукції, в першу чергу, за рахунок скасування ввізного мита, а також зменшення нетарифних обмежень у торгівлі сільськогосподарською продукцією. − По-друге, прискорення темпів економічного зростання. − По-третє, збільшення кількості зайнятих економічною діяльністю. − По-четверте, розширення дохідної частини державного бюджету. − По-п’яте, залучення прямих іноземних інвестицій в Україну. − По-шосте, поліпшення ділового та інвестиційного клімату для національних підприємств [2].

Інтеграція в світову економіку нерідко розглядається як фактор, що має вирішальне значення для забезпечення економічної ефективності та конкурентоспроможності. В процесі інтеграції в ЄС, щоб досягти успіху, будь- яке підприємство змушене ефективно використовувати

наявні ресурси: матеріальні, 11 фінансові та потенціал співробітників, а також аналізувати навколишнє середовище, в якому воно функціонує. Все це призводить до того, що підприємства постійно розвиваються, змінюють функції, цілі, завдання, методи організації і пристосування до мінливих умов господарської діяльності. Підтримання необхідного рівня конкурентоспроможності не тільки вимагає постійних зусиль, але і продуманих цілеспрямованих дій стратегічного характеру. Відносний характер конкурентоспроможності проявляється в тому, що конкуруючий на одних ринках об'єкт виявляється абсолютно неконкурентоспроможним на інших [4]. Конкурентоспроможність не виникає спонтанно і автоматично, вона виникає в результаті змін в макро-і мікро оточенні, і не є єдиним результатом підприємництва, а є результатом дії багатьох соціально-економічних факторів. До позитивних наслідків відноситься те, що об'єднаний ринок 27 європейських країн з населенням 450 млн осіб може стати найбільшим у світі споживачем українських товарів (частка цих країн в українському експорті досягне 35 %). Для ЄС підвищується роль України у зовнішньоекономічній сфері. Відкриваються можливості розвитку деяких конкретних напрямів – легальна міграція і пересування людей; інтеграція в транспортну, енергетичну та телекомунікаційну мережі та європейський дослідницький простір; нові інструменти захисту і сприяння інвестиціям; підтримка інтеграції у глобальний ринок. Негативними наслідками для України можуть бути: – погіршення конкурентних позицій по експорту деяких товарів (електрообладнання, електроенергетичні машини і обладнання, одяг і аксесуари, меблі і особливо чорні метали) середньої технологічності внаслідок поширення на нових членів ЄС європейських угод щодо лібералізації торгівлі, а також митних преференцій, які надаються країнам, що розвиваються; – впровадження в нових країнах ЄС нетарифних обмежень, технічного, санітарного, ветеринарного контролю, що для української сільськогосподарської продукції може спричинити повне закриття цих ринків; – певні транспортні проблеми і зменшення обсягів пасажирських перевезень внаслідок введення візового режиму з новими членами ЄС, особливо в прикордонних областях Західної України; – обмеження доступу робочої сили на ринки праці нових країн ЄС, виникнення проблем з працевлаштуванням громадян України і депортація нелегально працюючих громадян в цих державах, що призведе до зменшення обсягів валютних надходжень, особливо в західні регіони України. Безумовною перешкодою для

членства України в ЄС залишається величезний розрив у рівні економічного розвитку України та європейських країн. Показник 12 рівня життя в Україні навіть з урахуванням паритету купівельної спроможності становить приблизно 15 % від середнього показника країн Євросоюзу. Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновки що інтеграція України в ЄС – це дуже важливий і складний процес, який призведе до розширення торговельних відносин, соціальної та економічної бази, поліпшення умов торгівлі, надання певних преференцій у різних сферах. В процесі інтеграції до ЄС Україна отримає значно більше економічних переваг, ніж негативних наслідків, тому український уряд розглядає «раціональну» інтеграцію України в світову економіку як одну з пріоритетних напрямків розвитку.

Сучасні напрями розвитку світової економіки характеризуються постійним посиленням господарських зв'язків та міжнародної економічної кооперації, тому пріоритетними в політиці розвинутих країн стали інтеграційні процеси, які передбачають формування умов для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів і робочої сили. Інтеграцію як процес неможливо уявити без інновацій та кола нових партнерів. Однак інтеграційні процеси не завжди сприяють до позитивної динаміки в економіці. Україна не є виключенням у контексті глобальних економічних перетворень. Отже, дана тема є актуальною. Економічній безпеці України в умовах інтеграції багато уваги приділяли такі науковці як: І. Валлерстайн, З. Варналій, А. Воронкова, Т. Левітт, Л. Михайлова, К. Омає, Ф. Фукуяма та ін. Проте швидкий темп соціальноекономічних трансформацій, які відбуваються як на рівні економік окремих країн, так і у світі в цілому, стимулює появу нових невирішених питань, які потребують дослідження. Кожен автор має свою точку зору, щодо економічної безпеки України та до перспектив участі України в інтеграційних процесах. Розуміння сутності економічної інтеграції починається з усвідомлення факторів, що лежать в основі цього процесу. За думкою Л. Михайлової [4, с. 7], підґрунтям інтеграції є глобалізація, включення національних господарств економічно розвинених країн світу в єдиний економічний простір, а також розповсюдження нових форм інтернаціоналізації виробництва. Зміцнення господарських зв'язків і поглиблення співробітництва між країнами призводить до посилення їх економічної залежності, яке супроводжується й соціальними тенденціями, у першу чергу, міграцією населення. Іншим важливим фактором сучасної економічної інтеграції є швидкий розвиток техніки

та технологій, поява інформаційних технологій, що змінюють систему виробничих й організаційно-економічних відносин, максимально спрощуючи комунікації між суб'єктами господарювання. Наведені фактори включені в єдину систему соціально-економічних зв'язків, доповнюються й специфічними політичними факторами, а саме: розповсюдження демократії як форми організації політичної системи більшості розвинених країн світу, що найбільшою мірою відповідає інтересам економічної інтеграції. Процеси глобалізації знаходять матеріальне втілення в реальній економічній інтеграції за рахунок міждержавних угод і об'єднань. Це супроводжується прискореним розвитком міжнародної торгівлі; формуванням нових економічних зв'язків; виникненням змін в системі міжнародного поділу праці при одночасному поширенні наукомістких технологій [5]. Під впливом інтеграції відбувається зміна засад державного управління національним розвитком, відбувається перехід до загальносвітових принципів сталого розвитку, впровадження єдиних соціально-економічних стандартів. Дані процеси становлення світового господарства як цілісної системи з певною структурою, формами та інституціями функціонування мають об'єктивний характер. Реальність глобалізації вже не підлягає сумніву. Останні десятиліття спостерігаються загальні тенденції розвитку різних країн, коли одночасно у більшості з них відбувається сповільнення темпів розвитку, або пожвавлення, коли криза в одній з країн дає ланцюгову реакцію, спричиняє кризові явища в інших країнах. Це свідчить про наявність єдиного економічного середовища, яка керується умовами кон'юнктури глобального рівня. Проте сьогодні вже треба враховувати, що країни ще не використовують величезний потенціал інтеграції в своїй економічній стратегії, не здатні вистояти в сучасній глобальній конкуренції, протистояти викликам глобалізації. Функціонуючи на ринку ЄС, варто взяти курс на максимально швидке адаптування вітчизняного виробництва до євростандартів та інших економічних реалій сучасного євромісткого ринку. Тому кожна країна взаємодіючи з міжнародним співтовариством, матиме можливість вийти на новий вищий рівень розвитку. Основними факторами, які обмежують світогосподарську інтеграцію України, є: відсутність політичної і правової стабільності, низька конкурентоспроможність продукції, гостра залежність від імпорту енергоносіїв, кольорових металів та іншої сировини, низька конвертованість національної валюти, недостатній професіоналізм та управлінський досвід [6]. Отже, характер і ступінь включення України у світогосподарські зв'язки відображають сьогоденний

стан її економіки. Низький економічний потенціал, з точки зору сучасних критеріїв, підштовхує країну до інтенсифікації міжнародного обміну, а низький рівень техніко-економічного розвитку стримує її включення в міжнародну торгівлю. Україні необхідно знайти своє місце в глобальній економіці, використовуючи для цього сильні сторони свого економічного, виробничого, науково-технічного та інтелектуального капіталу. Багато зусиль необхідно для того, щоб забезпечити перехід у міжнародному розподілі праці від сировинної до науково-технічної спеціалізації. Зростання конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках – неодмінна умова зміцнення економічного становища України у світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.12.2018 № 67-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державамичленами, з іншої сторони. 2014. URL : http://comeuroint.rada.gov.ua/komevroint/doccatalog/document? id=56219

3. Економічна інтеграція з ЄС: чи може Україна досягти планки, необхідної для вступу. Українська правда. URL : https://www.epravda.com.ua/ columns/2023/02/13/696918/

4. Обозна А. О., Клімова М. В. Проблеми і перспективи економічного розвитку України в умовах євроінтеграції. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2017. С. 30–32.

5. Євроінтеграція – шлях до розвитку економіки україни і підвищення добробуту її громадян. URL : http://dspace.nbuv.gov.ua/ bitstream/handle/ 123456789/143509/14-Zaicev.pdf?sequence=1

6. Економіка України в умовах євроінтеграції: виклики та перспективи розвитку. URL : https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/14529/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%9F%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%B2%D0%B0%20%D0%9D.%D0%9E.%2019.04.18.pdf

Хоменко Ю. І.,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Пернарівський О. В.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Однією з найважливіших наглядових функцій, що є характерними для усіх центральних банків без винятку, є розробка та реалізація ефективної грошово-кредитної політики. Грошово-кредитна політика - це один із елементів національної економічної політики, комплекс заходів, спрямованих на зміну грошової маси в обігу, обсягів кредитів, рівня відсоткових ставок та інших показників грошового ринку.

Деструктивний вплив війни на сферу грошово-кредитних відносин в Україні був прогнозованим. Разом з тим, зміни, які відбулись у даній сфері значною мірою залежали й від низки важливих зовнішніх та внутрішніх чинників. Зокрема, різкий спад виробництва та економічної активності призвели до суттєвого зростання ризиків на ринку кредитування, що змусило банки фактично заблокувати даний напрямок діяльності. Крім того, окупація українських територій та руйнування цивільної інфраструктури внаслідок бойових дій призвели до зменшення потреби в кредитуванні у зв’язку з майже цілковитим припиненням економічної діяльності на таких територіях.

В Україні основним суб’єктом грошово-кредитної політики є Національний банк України. Відповідно до Конституції України, Рада Національного банку України самостійно формує основні засади грошово-кредитної політики та контролює її реалізацію. Грошово-кредитна політика Національного банку України має бути спрямована на досягнення низького рівня інфляції, стабільного економічного зростання та зниження рівня безробіття.

У зарубіжній економічній літературі грошово-кредитна політика поділяється на «вузьку» й «широку» [1, с. 124]. Деякі зарубіжні економісти вважають, що «вузька» монетарна політика забезпечує стабільність валюти країни за допомогою монетарної інтервенції, зміни рівня облікової ставки та інших інструментів, що впливають на статус грошової одиниці країни. «Широка» грошова політика безпосередньо впливає на кількість грошей в обігу.

Основними видами грошово-кредитної політики є:

- рестрикційна монетарна політика обмеження (політика «дорогих» грошей);

- експансійна монетарна політика (політика «дешевих» грошей).

Залежно від обраних цілей визначення інструментів грошово-кредитної політики є прерогативою Національного банку України. Їх можна розділити на дві групи [2, с. 127]:

- інструменти, що мають опосередкований вплив на грошові ринки та економічні процеси;

- інструменти прямого впливу.

Основними інструментами реалізації грошово-кредитної політики, що використовуються Національним банком України, є [3, с. 205]:

- дисконтна політика;

- операції на відкритому ринку;

- норми обов’язкових резервів для комерційних банків.

Найбільш поширеними та ефективними механізмами впливу на економіку загалом і грошово-кредитну систему зокрема є інструменти непрямого (економічного) впливу. Вони не мають серйозного негативного впливу на ефективність банківської системи та легко контролюються Національним банком України.

В умовах воєнного стану основним чинником, який істотно вплинув на стан вітчизняного грошово-кредитного ринку, стали значні суми державних запозичень та макрофінансової допомоги, наданої українському уряду зі сторони інших країн та міжнародних фінансових установ. Зокрема, упродовж перших дев’яти місяців 2022 року, зовнішні фінансові надходження складали 42,3 % доходів державного бюджету України [4].

Надходження цих коштів на український грошовий ринок незаперечно призвело до структурних змін на ньому, включаючи сферу грошового обігу та грошової маси. Водночас, через війну уряд України

був змушений здійснювати значний вплив на грошову масу в економіці з метою фінансування бойових операцій та підтримки національної економічної системи в складних умовах. Це здійснювалося в тому числі шляхом викупу урядових облігацій Національним банком України, що не могло не призвести до зростання грошової маси та викликало певні негативні тенденції в макроекономічних показниках і фінансових показниках ринку, а також стало одним із чинників прискорення інфляції в Україні [5].

Таким чином, загальну динаміку показників грошово-кредитної сфери можна охарактеризувати як надзвичайну. Однак важливою особливістю поточної ситуації є протилежні тенденції дисбалансу та стабілізації фінансової сфери та банківського ринку. Зокрема, зменшення економічної активності та вплив незабезпеченої грошової маси на фінансові ринки породжували ризики інфляції, девальвації національної валюти та обмеження доступних кредитних ресурсів. З іншого боку, значні обсяги міжнародної фінансової допомоги сприяли зменшенню частини зазначених негативних тенденцій, сприяли стабілізації валютного курсу та дозволили Національному банку України зберегти свої міжнародні валютні резерви, загалом підтримуючи національну фінансову систему [4].

Важливо відзначити, що прогнози експертів, висловлені на початку війни, загалом не справдилися, і наслідки для грошово-кредитної сфери виявилися не настільки катастрофічними, як це очікувалося. В цілому можна стверджувати, що Національному банку України вдалося в певній мірі утримувати ситуацію під контролем та забезпечити загалом стабільне функціонування грошового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Холодна Ю. Є., Рац О. М. Банківська система : навч. посіб. Х. : Вид-во ХНЕУ, 2019. 316 с.

2. Копипюк О. І. Роль монетарної грошово-кредитної політики в економічному розвитку України. *Наукові записки*. 2018. № 6. С. 125–127.

3. Євдокімова М. О., Нагаєва Г. О. Гроші та кредит : навч. посіб. Х. : ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, 2019. 295 с.

4. Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/

5. Грошово-кредитна політика України: сучасні тенденції та виклики. URL : http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyy_forum/article/view/390/377

Хоменко Ю. І.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси,банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Чуницька І. І.,
д-р екон. наук, професор, викладач, Державний податковий університет

МОТИВАЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ РОЗБУДОВИ

Агресія Росії проти України створила багато непрямих перешкод для її сталого розвитку, але не зупинила прагнення до євроінтеграції та сталого розвитку. Наприклад, попит на високоякісні та своєчасні дані для прийняття рішень є більшим, ніж будь-коли.

Війна в Україні призвела до руйнування стабільності економічної системи, особливо через дефіцит деяких товарів, втрати ВВП очікуються на 35-40% до кінця року, порушення валютних правил, погіршення інвестиційне середовище, значне скорочення доходів населення та безробіття, внутрішня та зовнішня міграція населення, значне скорочення податків і тарифів, що призводить до значного бюджетного дефіциту, порушення логістичних ланцюжків у національній економіці, розвиток інфляційних процесів та спекулятивного ціноутворення, руйнування державні активи тощо.

Військові дії порушують звичайні соціальні норми і перешкоджають здійсненню стандартних політичних платформ, проте їх можна використовувати для рішучих заходів, спрямованих на допомогу країні у досягненні Цілей сталого розвитку. Ці цілі розвитку мають критичне значення для впровадження планів відновлення, спрямованих на створення "зеленої" економіки, яка була б більш відповідальною перед викликами суспільного розвитку. Великий акцент має бути зроблений на адаптації економічної структури та розробці виробничо-транспортних систем, які були б більш енергоефективними і менш забруднюючими навколишнє середовище. Реконструкція соціальних закладів також має сприяти підвищенню енергоефективності та використанню матеріалів з низьким вмістом вуглецю.

На даний момент лідери ЄС і національні керівники підтверджують свою готовність "заплатити ціну" за підтримку України, оскільки українці зараз захищають спільні європейські цінності свободи і демократії, а також саму Європу. За словами експертів Кабінету Міністрів та державних підприємств "Укрпромзовнешекспертиза", Україні необхідно максимально використовувати ресурси для протидії своїм ворогам. Для досягнення цього необхідно підтримувати стабільність економіки країни. В умовах такого військового конфлікту, як той, що має місце зараз, стабільність національної економіки є критично важливою, якщо не навіть вирішальною. Проте, на жаль, ця війна має серйозний негативний вплив на економіку України. По-перше, театральні трупи почали закриватися одна за одною, галузь дуже страждає. Особливо це стосується чорної металургії. Головним завданням Національного інституту стратегічних досліджень є розробка стратегії та концептуального підходу до реалізації стратегій відновлення, які б трансформували країну через інтеграцію проектів і програм відновлення у послідовну та координовану стратегію змін [2].

Зі слів Елли Лібанової, директора Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. Птухи НАН України, академіка НАН України, ключовим є не так відновлення економіки, як збереження людського потенціалу, без чого всі макроекономічні та фінансові зусилля й розрахунки виявляться марними.

Як відзначається дослідженням, за можливої підтримки Європейського Союзу через його Департамент з питань цивільної оборони та гуманітарної допомоги [6], загальний алгоритм операції передбачає створення національної системи фіксації та фіксації фактів пошкоджень (переважно об’єктів критичної інфраструктури), витіснення суб’єктів господарювання та осіб Безпека, яка може бути досягнута шляхом створення: a) організаційно-правової складової такої системи – посилення ролі контролюючих органів, надання їм гарантій безпеки, коригування форми перевірок та методів фіксації порушень, та b) інформаційні та технічні компоненти. Створити онлайнову базу даних, якою повинні керувати національні екстрені служби. оцінити завдані збитки та прийняти рішення про доцільність відбудови об’єктів, визначити фінансові та матеріальні джерела відбудови за принципом «краще, ніж було», що має бути головним у розвитку програму відбудови України та відповідний план заходів і методичні орієнтири».

Стратегія сталого розвитку України до 2030 року – безпековий вектор – «забезпечення безпеки держави, бізнесу та громадян, безпеки

інвестицій та приватної власності, забезпечення миру та охорони кордонів, чесного та неупередженого правосуддя… Пріоритети Увага приділяється життю людини, здоров'я та безпека» [5].

Як зазначає науковець, «принаймні в найзагальнішому вигляді поки що важко спрогнозувати, як відбуватиметься післявоєнне відновлення української економіки. Проте уявлення про можливі сценарії формування цього процесу становить великий інтерес для уряду країни та суспільства в цілому, а також міжнародної спільноти». Важливо, щоб міжнародна спільнота брала найактивнішу участь у відновленні післявоєнної економіки України» [1].

Влада сформулювала План післявоєнного відновлення України (18 квітня 2022 року), який включає план післявоєнного відновлення та розвитку України, який включає покриття матеріальних втрат, завданих війною, відновлення зруйнованої інфраструктури та модернізація української економіки [4].

Згідно з науковими дослідженнями [3], досвід різних країн показує, що відновленню передує політичне рішення, яке ґрунтується на визначенні моделі розвитку, заснованої на геополітичній доцільності та національному патріотизмі, в якому необхідні окремі послідовні заходи для успішної економічної реконструкції України Необхідно: – розробка та реалізація концепції модернізації та реконструкції економіки країни на основі інноваційного розвитку з урахуванням реальної геополітичної ситуації; реалізація стратегії відновлення та розвитку Донбасу та повернення Криму розроблено вітчизняними вченими та урядом.

Враховуючи досвід попередніх війн XX–XXI століть, Україна розглядає можливість швидкого відновлення. Це не просто планування та фінансування на майбутнє.

Наприклад, звільнена Київська область почала відновлення критичної інфраструктури. Чудово, що влада вміє швидко реагувати на виклики, коли є можливість.

Отже, мешканці звільнених територій мають можливість швидше повернутися до своїх домів та працювати, і економіка відновлюється швидше. Але наразі важливо, щоб цей відновлюючий процес відбувався ретельно та прозоро. Тому потрібно залучати кваліфікованих фахівців і раціонально використовувати ресурси.

У цьому контексті наявні численні проблеми, і при воєнних обставинах їх може стати ще більше. Проте, сформулювання пріоритетів у розвитку України після війни може допомогти країні піднятися на

новий рівень економічного розвитку. Президент України В. О. Зеленський наголосив, що чим триваліше триває конфлікт, тим вищою стає ціна захисту свободи не лише для України, але й для всього вільного світу. Віддячуючи усім партнерам України за допомогу, він закликав лідерів ЄС не пропустити історичний момент і надати Україні статус країни-кандидата в члени Євросоюзу, щоб українські військові були мотивовані захищати європейські цінності.

Сталий розвиток в контексті євроінтеграції є стратегічним завданням для уряду України і вітчизняних вчених. Це дозволить розробити та впровадити нову модель еколого-соціальної економіки, спрямовану на покращення якості життя людей. Крім того, це буде служити основою для євроінтеграційного процесу України, оскільки критерії сталого розвитку та екологічної безпеки будуть на першому плані. Саме євроінтеграція дозволить Україні переглянути пріоритети в державній політиці і визначити нові цілі та шляхи їх досягнення. Важливим напрямком подальших досліджень є визначення ключових показників та оперативних планів для досягнення цих цілей в умовах змінених пріоритетів сталого розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колосов А. Сценарій післявоєнного відновлення України. *По той бік діалогу*. 2022. 13 квітня. URL : https://dialogueparty.site/ article/view/ scenariypislyavoyennogo-vidnovlennyaekonomiki-ukrajini/

2. Експертна дискусія. *Стратегія повоєнного відновлення України.* Аналітика НІСД. 2022. Травень. URL : https://niss.gov.ua/news/ novyny-nisd/ ekspertna-dyskusiyastratehiya

3. Іванов С. В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України* / Economy of Ukraine. 2019. № 1 (686).

4. Положення про Національну раду з відновлення України від наслідків війни, затверджено Указом Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022.

5. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року : проєкт Закону України від 07.08.2018 № 9015.

6. Шутяк С. Як буде відбудовуватись Україна? Від знання про ризики – до сталого відновлення. *БФ «Право на захист».* URL : https://r2p.org.ua/vid-znannya-proryzyky-do-stalogo-vidnovlennya/

Чекмарьова Н. Л.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Вергелюк Ю. Ю.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет

ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Страхові ринки усіх розвинених економік демонструють свою ефективність. В цьому контексті, розвинений страховий ринок виконує ряд функцій, що сприяють зростанню добробуту населення та стабільному економічному розвитку країни. Розвинений страховий ринок – невід'ємний елемент комфортного середовища для розвитку підприємницької діяльності, мінімізації та перерозподілу ризиків. Проте воєнний стан не залишив без змін і вітчизняний страховий ринок.

Так, згідно з законодавством, у разі введення воєнного стану, страхові компанії можуть зупинити продаж нових полісів або призупинити виконання вже укладених договорів страхування. Також воєнний стан може призвести до зменшення страхової активності, оскільки в умовах конфлікту ризик збільшується і страхові компанії можуть бути більш обережними щодо укладання нових договорів страхування. Це може призвести до скорочення обсягів страхових послуг на ринку. З іншого боку, воєнний стан може стимулювати попит на деякі види страхування, зокрема на страхування життя та здоров'я. В умовах воєнного конфлікту люди можуть бути більш зацікавлені в захисті своїх життєвих інтересів і мати більшу потребу у страхових послугах.

Так, в перші місяці війни страхові зіштовхнулися з нагальними проблемами, як: релокація працівників в безпечні міста та налагодження безперебійної дистанційної роботи, вирішення питання з відтермінуванням платежів. Мінімізація кількості отриманих премій, знищення об'єктів нерухомості, неможливість, в деяких випадках,

виїзду на місця страхових випадків, урегулювання страхових випадків у зоні бойових дій – все це, катастрофічно вплинуло на положення страхового ринку [2]. Страхування за договорами добровільного медичного страхування , стало нелегким викликом для страховиків, враховуючи, що значна частина території тимчасово окупована.

Але український страховий ринок прийняло його а знайшов вихід – більшість практикують дистанційне здійснення консультацій, з питань медицині, для мешканців тих регіонів, для котрих фізично дістатись лікарень проблематично.

Однак, цей сегмент вже був загартований коронокризою, здійснив оперативний перехід на віддалений формат роботи, а спрощена процедура врегулювання страхових випадків, яка була надана НБУ, дозволили працювати в надскладних форс-мажорних умовах [1].

На другий рік повномасштабної війни, маємо такі показники діяльності страхового сектору [3]:

- показник частки страхування у ВВП України залишається на рівні 1 %, тобто практично не змінився в порівняні з минулорічними, хоча в своїй стратегії НБУ – до 2025 року складає 2 %;
- в порівняні з 2021 роком, страхові премії та страхові виплати, з урахуванням інфляції у 2022 році знизились на 36 % і 44 % відповідно, з коригуванням на курс долара – на 40 % та 47 %;
- найбільшого занепаду зазнали такі види страхування: страхування життя – 35 %, добровільне медичне страхування – 40 %, страхування туристів – 63 %, майна – 62 %, КАСКО – 37 %. Але, існує і позитивна сторона, страхування цивільної відповідальності автовласників за кордоном «Зелена карта» збільшилось на 77 %.

Коефіцієнт збитковості обов'язкових видів страхування залишився на рівні 45 %: негативний вплив зростання резервів компенсувався збільшенням обсягу зароблених премій. Аналогічний показник для добровільних видів страхування зменшився (поліпшився) до 42 %, переважно через скорочення обсягу резервів. Тобто поліпшення показника збитковості для добровільних видів страхування може бути сприятливим тенденцією для розвитку цього ринку.

Наразі в Україні в сфері страхування життя, працюють 13 страховиків, обслуговуючи клієнтів та здійснюючи страхові виплати. Показники їх діяльності свідчать про спад надходжень страхових платежів, перепони в організації зв'язку та роботи персоналу, що призводить до

обмеженої діяльності компаній [1]. В таких умовах страхові компанії повинні шукати шляхи вирішення цих проблем для забезпечення страхового захисту своїх клієнтів. Деякі можливі заходи, які можуть бути вжиті, включають:

- укладення угод з поштовими службами або кур'єрськими компаніями для доставки документів;
- встановлення гнучкого підходу до страхових виплат, враховуючи ускладнення процесу
- максимальну діджиталізацію страхового ринку
- взаємодію з державними органами та організаціями міжнародного рівня для розробки спеціальних програм підтримки страхових компаній, які працюють на окупованих територіях.

Ці заходи допоможуть страховим компаніям забезпечити найкращу можливу обслуговування для своїх клієнтів і зменшити негативні наслідки ускладнення діяльності через ситуацію на окупованих територіях.

Отже, повністю оцінити вплив війни на ринок страхування поки що неможливо, проте, аналізуючи поточну ситуацію, українські страхові компанії демонструють високий рівень відповідальності та готовність виконувати свої зобов'язання перед клієнтами, незважаючи на складну політичну та воєнну ситуацію в країні. А це свідчить про стабільність і надійність українського страхового ринку, що є важливим фактором довіри до страхових компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт НБУ : вебсайт. URL : https://bank.gov.ua (дата звернення: 25.10.2023).
2. Бєлкіна М. О., Маслій О. А. Тенденції на страховому ринку в умовах воєнного стану. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2022. Вип. 18. С. 54–57.
3. Страхування в Україні під час війни / вебсайт. URL : https://thepage.ua/ua/economy/strahuvannya-v-ukrayini-pid-chas-vijni (дата звернення: 25.10.2023).

Якименко В. П.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор, Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У сучасних умовах економічна безпека стає пріоритетним завданням для країн, що обрали шлях євроінтеграції. Зростаюча взаємозалежність національних економік та виклики глобального характеру роблять актуальним питання забезпечення стійкості та конкурентоспроможності. Україна, відкриваючи нові можливості у контексті співпраці з Європейським Союзом, знаходиться під впливом різноманітних економічних викликів.

Мета даного дослідження полягає в комплексному аналізі економічної безпеки України в умовах євроінтеграції та визначенні стратегій, які сприятимуть її ефективному забезпеченню.

Основним завданням є виявлення ключових чинників (факторів), що впливають на економічну стабільність країни, розробку рекомендацій щодо оптимального використання європейських ресурсів та дотримання стандартів для забезпечення стійкого розвитку.

Дослідження базується на використанні різноманітних матеріалів, включаючи наукові публікації, що стосуються економічної безпеки та євроінтеграції, й спрямоване на розкриття важливих аспектів економічної безпеки України в умовах євроінтеграції, розглядаючи як національний рівень, так і аспекти співпраці з європейськими партнерами.

Комплексний аналіз економічної безпеки України на 2023 рік включає в себе оцінку кількох ключових аспектів, що визначають стійкість національної економіки та її здатність адаптуватися до змін в умовах внутрішніх та зовнішніх впливів [1, с. 246]:

макроекономічна стійкість (характеризується станом валютного курсу та рівнем інфляції);

Стабільність національної валюти є ключовою для забезпечення купівельної спроможності громадян та конкурентоспроможності експортних товарів. Оцінка стану бюджету також важлива, враховуючи доходи та витрати держави, що впливають на її можливість забезпечувати розвиток та соціальний захист.

зовнішньоекономічна діяльність (структура та обсяги експорту та імпорту є ключовими показниками економічної безпеки);

Визначення ринків збуту та джерел сировини дозволяє аналізувати ризики та можливості для розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Питання інвестицій також важливе, оскільки їхні обсяги визначають розвиток виробництва та інфраструктури.

соціально-економічна сфера (рівень зайнятості та безробіття вказують на стабільність ринку праці);

Оцінка ефективності соціальних програм важлива для забезпечення соціальної безпеки громадян. Інноваційна діяльність та науковий розвиток грають ключову роль у конкурентоспроможності країни, виявляючи її здатність адаптуватися до сучасних технологічних викликів.

Для ефективного забезпечення економічної безпеки України в умовах євроінтеграції важливо розробити та впровадити стратегії, що охоплюють різні аспекти суспільного та економічного життя [2, с. 183–184].

Першою ключовою стратегією є стимулювання інноваційного розвитку. Вона включає в себе запровадження програм та пільг для підтримки досліджень та розробок в новітніх сферах, а також передбачає створення інфраструктури для співпраці між науковими установами, бізнесом та громадськістю.

Наступним стратегічним напрямком є розвиток освіти та кадрового потенціалу. Дана стратегія характеризується модернізацією системи освіти для відповідності європейським стандартам, забезпеченням вільного доступу до якісної освіти та професійної підготовки та розробкою програм підвищення кваліфікації для робітників та управлінців.

Третім стратегічним напрямком, варто виділити, підтримку малого та середнього бізнесу (МСБ). До складових стратегії відносяться: надання фінансової підтримки та кредитування для розвитку МСБ, спрощення бюрократичних процедур, зменшення адміністративних тисків на бізнес та запровадження програм підтримки експортерів серед МСБ.

Гармонізація законодавства із європейськими стандартами є одним з ключових стратегічних напрямків, й включає в себе систематичний перегляд та адаптацію національного законодавства до європейських норм та стандартів, а також забезпечення прозорості та стабільності законодавчого середовища для інвесторів та підприємств.

Не менш важливою, є стратегія соціального захисту та розвитку людського капіталу, яка передбачає: посилення систем соціального захисту, зокрема медичного страхування та пенсійних програм; запровадження соціальних ініціатив, що сприятимуть підвищенню якості життя та соціальної стабільності.

Останнім стратегічним напрямком є розвиток екологічної стійкості. Складовими цієї стратегії вважаються: запровадження ефективних механізмів контролю за виробництвом та споживанням, що відповідають європейським екологічним стандартам, підтримка енергоефективних технологій та розвиток відновлювальних джерел енергії.

В умовах євроінтеграції, економічна безпека України залежить від ряду факторів, які взаємодіють та формують загальний стан економіки, їх розуміння є важливим для розробки стратегій та політик, спрямованих на забезпечення стійкого економічного розвитку та ефективної адаптації до нових умов.

Першочерговим завданням є ідентифікація та вивчення впливу торговельно-економічних відносин з європейськими партнерами. Аналіз обсягів експорту та імпорту, а також оцінка впливу взаємодії з європейськими ринками на зовнішньоторговельний баланс та економічний розвиток стануть ключовим елементом розуміння економічної стійкості.

Другим важливим аспектом є аналіз інвестиційного клімату та його впливу на економічний розвиток країни. Вивчення притоку іноземних інвестицій, їх розподіл по секторах та ступінь впливу на розвиток нових технологій та інновацій визначить потенціал економіки для ефективної інтеграції в європейський простір.

Гнучкість економіки та її готовність до адаптації до європейських стандартів та вимог є ключовим питанням. Дослідження механізмів адаптації, розвиток інновацій та ефективне управління змінами стануть важливою частиною аналізу.

Наступним завданням є вивчення соціальної та політичної стабільності, яка є необхідною для успішної євроінтеграції. Аналіз соціальних відносин, ефективності соціального захисту та рівня політичної стабільності визначить здатність країни до узгодженого впровадження необхідних економічних реформ.

Оптимальне використання європейських ресурсів та дотримання стандартів для забезпечення стійкого розвитку України в умовах євроінтеграції вимагає комплексного підходу та системних заходів (рекомендацій), таких як:

адаптація бізнес-процесів до європейських стандартів (розробка та реалізація програм навчання та консультацій для вітчизняних підприємств щодо впровадження європейських стандартів якості та управління);

створення інноваційних систем (заохочення дослідницьких та розробницьких центрів до співпраці з європейськими партнерами сприятиме обміну знаннями та технологіями, спрямованими на підвищення конкурентоспроможності та сталого розвитку);

залучення інвестицій (створення сприятливого інвестиційного клімату шляхом адаптації законодавства до європейських стандартів та залучення європейських інвесторів через проведення презентацій та форумів);

збалансоване використання природних ресурсів (розвиток та впровадження ефективних екологічних стандартів та технологій, а також процес заохочення використання відновлювальних джерел енергії та енергоефективних технологій);

підтримка регіонального розвитку (розробка та впровадження регіональних стратегії розвитку, спрямованих на врахування європейських підходів та забезпечення доступу регіональних галузей до європейських фондів та програм);

зміцнення соціального захисту (розвиток систем соціального захисту, що відповідатимуть європейським стандартам та забезпечення доступу до якісних медичних послуг та соціальних програм для населення).

Отже, співпраця з Європейським Союзом вносить значний позитивний вплив на розвиток країни, але вимагає системного підходу для забезпечення економічної безпеки, важливою частиною якої стає підвищення конкурентоспроможності національної економіки через впровадження європейських стандартів та практик. Однак цей процес повинен супроводжуватися ефективними заходами у сферах освіти, науки та соціального захисту, щоб забезпечити сталість розвитку та високий рівень життя громадян.

Ключовим моментом є активна підтримка малого та середнього бізнесу, створення сприятливого бізнес-середовища та стимулювання інновацій. Тільки через взаємодію всіх галузей економіки та урядових структур можливо досягти високого рівня економічної безпеки та забезпечити стале зростання у контексті євроінтеграції.

Інакше кажучи, успіх у цих зусиллях залежить від здатності країни швидко адаптуватися до нових умов, а також від визначення чітких стратегій та політик, спрямованих на підвищення стійкості та конкурентоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Худолій Ю. С., Шевченко А. М. Забезпечення економічної безпеки України в умовах євроінтеграції. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство :* матеріали VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 17 травня 2023 р. Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. С. 245–248.

2. Девадзе А. Х., Скриль В. В. Забезпечення стійкої економічної безпеки України в умовах євроінтеграції. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство :* матеріали VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 17 травня 2023 р. Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. С. 181–185.

Наукове електронне мережеве видання

ЕКОНОМІЧНІ, ФІНАНСОВІ ТА ПРАВОВІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Збірник тез
Міжнародної науково-практичній конференції
здобувачів вищої освіти і молодих вчених

10 листопада 2023 року

Укладач: *О. Д. Гордей*

Відповідальний за випуск: *А. В. Лавренюк*

Верстка: *Д. П. Завальніцька*

Здано до друку 12.12.2023
Друк. арк. 23,68
Замовлення № 1077

Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром
«Державний податковий університет»
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022